

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10327

A BOYM TSVISHN HURVES

Moses Schulstein

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

משה שולשטיין

א בנים
צווישן חורבות

לידער און פאָעמעס

פאָרלאַג אויפסניי, פאָרין

אַרויסגעגעבן ביי דער מיטהילף פון דער
יידישער אינטערסינדיקאלער קאָמיטע ביי
דער ס. זש. ט. פון דער געזעלשאַפט
„קינדער פון לובלין“ און די לאַנדס-
מאַנשאַפטן פון פּולאַוו און קראָאַניק.

הילע פון אַרטור קאַלניק

M. SCHULSTEIN
A. BOIM ZWISCHN
CHOURWES

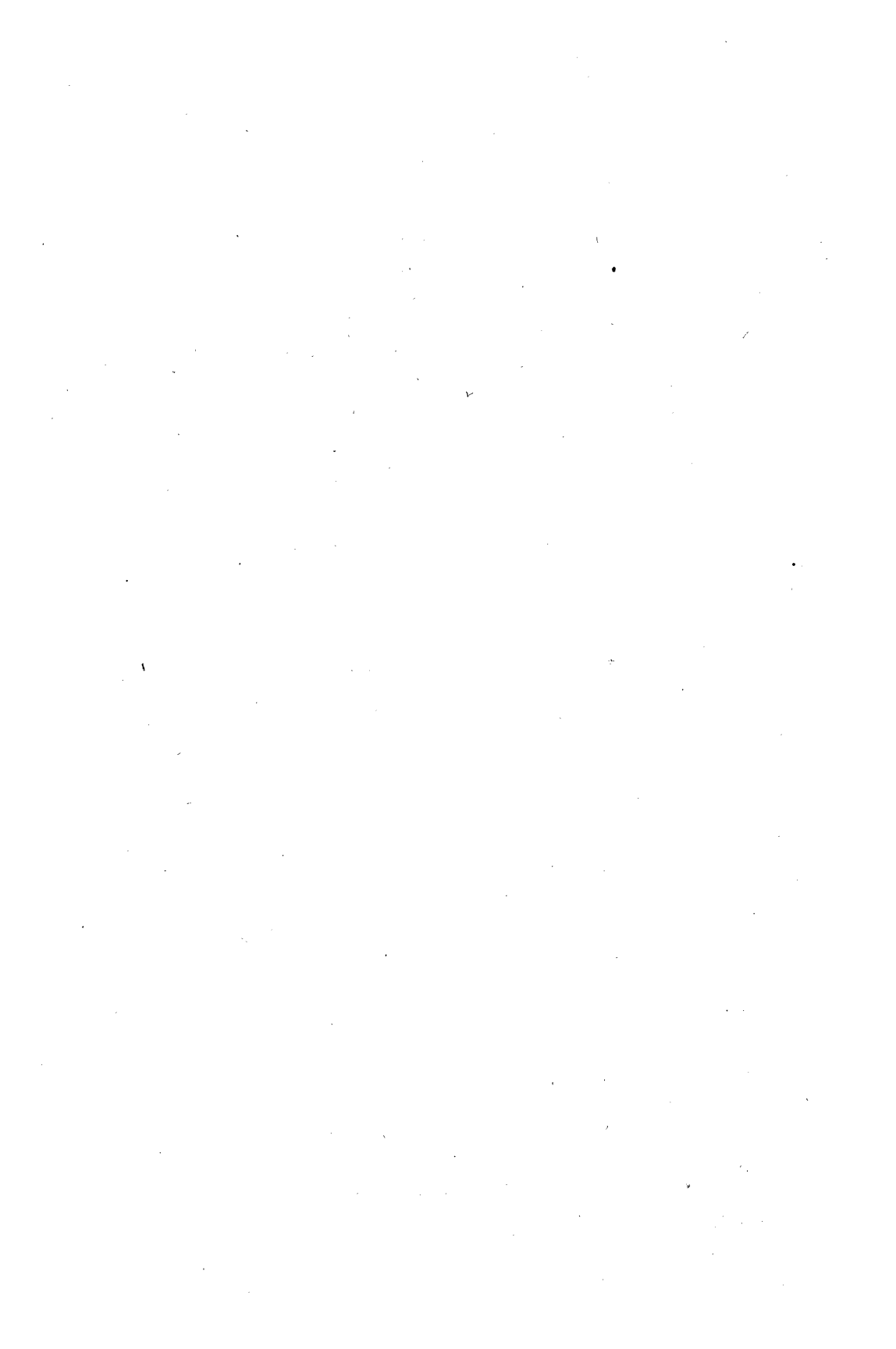
Copyright, by
Editions «Ofsnai», 1947

Printed in France

Imprimerie S. P. I. N.
14, Rue de Paradis
Paris-10°

געדרוקט אין 2000 עקז.
אין דער דרוקעריי
14 רי דע פּאַראַדי
פּאַריז — 10

איד זועל זינגען

זינגענדיקע יארן

יארן, מיינע יארן — זינגענדיקע יארן, —
אויפן שטויב פון פידלען — שטויב פון מיין זכרון.

ציטערן די סטרוניעס, ציטערן פארשטויבטע,
און דאס הארץ — אין לידער ס'הייליק-איינגעגלויבטע.

ערגעץ פאלן טרערן, קלאפן אויף אן ארון,
און דורך זיינע ברעטער זינגען מיינע יארן.

אויסגעלייגטע סטראפן, איינס ביי איינס, ווי קברים —
זינגענדיקע יארן — יארן, מיינע יארן.

א געזאנג א בלוטיקס טראג איך אין די ציינער,
ווי עם טראגט די חיה אין געפאר די קליינע...

שורות ווי די שטאפלען, לידער ווי די לייטער —
קלעטערט דארט מיין לעבן, ס'טראציקע, פארשיימע.

העכער אלץ און העכער קלעטערט עם און קלעטערט,
ביז דעם גראען וואלקן לעכערט עם און שמעטערט.

הינטער גראען וואלקן, הינטער די טומאנען —
וואס איז דארט באהאלטן, וואס איז דארט פאראנען ?

קלעטערט דארט מיין לעבן, וויל אהין דערלאנגען,
קומען און דערלאנגען יארן און געזאנגען.

קלעטערט דארט מיין לעבן, קלעטערט אויף די שטאפלען,
דארט אהין, ווו שמערן ציטערן און צאפלען ;

דארטן, ווו ס'דערגרייכט נישט מער דעם פויגלס טרילן —
צו די שמערן-שנורן כ'וויל דאָס האַרץ פאַרשפּילען.

פלאַנטערניש פון דערנער און פון דראַטן-קנופן
האַט אין וועג פאַרמשעפעט ליד אויף מיינע ליפן.

פלאַנטער האַט פאַרמשעפעט, הויט און פלייש צעדראַפעט,
און פון הויט און לידער בלוט גייט אָפּ און קאַפעט.

קאַפעט בלוט פון לידער, פליסט דאָס בלוט פון דורות —
אַז עס זאָלן דערנער לייכטן ווי מנורות ;

און פון דראַטן-קנופן אויפגיין זאָלן בליטן,
ווי אַ צווייג צעכליען אינעם האַרבסט אינמיטן ;

ווי די האַנט פון מיידל צארט זאָל זיין דער דאַרן —
האַבן זיי געזונגען מיינע יונגע יאַרן.

פאַלן ערגעץ טרערן, קלאַפן אויף אַן ארון —
יאַרן, מיינע יאַרן, זינגענדיקע יאַרן.

1945

פּרילינג אויף מיין היימישן בולוואַר

דער גרינער פּרילינג גייט אָנף מיין בולוואַר,
דער גרינער פּרילינג און די גרינע זעלנער גייען, —
און צווישן ביידע גייט מיין האַרץ
און ווערט צעפליקט אויף צווייען.

מיין היימישער בולוואַר איז היינט באַשיט
מיט מילדן, גרינגן צוויט,
און פרעמדע, שווערע שריט, —
דער גרינער פּרילינג און די גרינע זעלנער גייען,
און דו, מיין ליד, אין מיט —
אין צווישן פון די ביימער-און מאַרשירער-רייען.

די ביימער פון מיין היימישן בולוואַר,
זיי שטרעקן גוטמוטיק היינט אויס די צווייגן,
כדי דערפאַר — און טאַקע בלויז דערפאַר —
זיי אָפּנהאַרציק-פּריינטלעך פאַרצולייגן
דעם קינד, דעם זקן און דעם עלטמן קלאַשאַר.
אויך דו, מיין ליד, ביסט איינגעלאָדן
מצד די ביימער פונעם היימישן בולוואַר,
וואָס האָבן אויסגעשמעלט זיך נישט דערפאַר
זיי זאלן פאַרן גריין-סאַלדאַמישן מאַרשרוט
דאָ שטיין, ווי קאַמאַנדירן אויף פאַרלאָדן,
באַהאַנגענע מיט בלעטער, ווי מעדאַלן,
צי גאַר מיט נידעריק-אַראַפּגעלאָומע צווייגן
צו שטיין ווי דינער, גרייט פאַר אים זיך בייגן
און צו די פיס הכנעתדיק אים פאַלן...

דער גרינער פּרילינג גייט אויף מיין בולוואַר.
די פייגל זינגען און די זעלנער זינגען, —

די פייגל זינגען, ווייל זיי ווילן זינגען,
די זעלנער — ווייל באפעל האט זיי געצוונגען.
עס ווייסט דערפון דער זקן, ס'קינד און דער קלאשאר,
און דו, מיין ליד, געוויס ווייסט אויך דערפון.
די העלמען טיף אראפגערוקט און שווער,
די העלמען שיינען און עס שיינט די זון,
און צווישן העלמען-שיין און זונען-שיין
גיט-אויף דאס פינקלען פון א טרער,
און צווישן פייגל-ליד און זעלנער-ליד
איז דא מיין ליד אין מיט
און ווייסט נישט וואס צו טון...

דער גרינער פרילינג גיט אויף מיין בלוואר,
דער גרינער פרילינג און די גרינע זעלנער גייען,
און צווישן ביידע גיט מיין הארץ
און ווייסט נישט צי ס'זאל טרויערן,
צי ס'זאל זיך פרייען...

פאָריוו, 1941.

לבנה-ליר אין 1942

אדאנק דער שיינער נאכט און לבנה-ליכט האָבן
מיר געקענט ווענטלעך און ווירקזאָם באַמֶר
באַרדירן אונדזערע אָנגעצייכנטע אַביעקטיוון...
(פון אַ דייטשן קריגס־קאָמוניקאַט 1942)

פאַרגיב מיר היינט, מיין הויכע, טייערע לבנה,
זיי מוחל מיר, מיין ליכטיקע, מיין שיינע,
וואָס איך וועל ברוגז אָפקערן פון דיר מיין פנים,
כאַטש ס'איז די שולד דערפאַר געוויס נישט דינע.
מיר האָבן דיך געהילט אין לידער און אין גלאַריע
און גליקלעך אין דיין צויבער-ליכט געטרעטן,
איצט ביסטו פון דער הייך דער ווייזער צו אכוריות —
וואָס קענסטו היינט שוין זיין פאַר אונדז, פאַעטן ?

עס איז פון שמענדיק יעדעס ליכט אי צארט, אי הייליק,
נאָר ס'ליכט פון אַ לאַמטער אין האַנט פון גולן
איז אויך, ווי ס'איז זיין האַק, אין מאַרד באַטייליקט,
און איז אי זיך, אי יעדעס ליכט מבוה...
ווי די לאַמטער — דער האַנט, געהערסטו צו מלחמה,
און הרגענט אין די נעכט די רוב פון בעטן ;
דו פירסט פאַרויס צו בראַך, צו בלוט און יאַמער, —
ווי קענסטו היינט שוין פירן אונדז, פאַעטן ?

מיר ווייסן, אַז צו דיר פלעגט בלויז דער העלד נאָר קומען
און פאַר דיין ליכט אין ליבע זיך דערקלערן,
ער האַט דיך פאַר אַן עדות צו זיין האַרץ גענומען,
און פאַר אַ צולאַג אויך — דאָס ביסל שמערן...

פלעגסט הערן, און מיט בלאסע שטראלן-פינגער דינע
זיך לייגן אויף די קעפ און בענטשנדיק זיי גלעטן, —
היינט דארף דיך שוין נישט מער די ליבע, נאָר די שנאה —
וואָס קענסטו טויגן שוין פאַר אונדז, פּאַעטן ?

באהאלט דאָס פנים איצט, מיין טייערע לבנה,
פאַרדעק עס מיט אַ וואַלקן-טוך אַ שוואַרצן,
ווי ס'טוט עס מיטן טרויער-שלייער די אלמנה —
און טרויער פעלט נישט היינט ביי אונדז אין האַרצן.
וואָס דאַרפסטו זען ווי הינטער טירן שווער-פאַרהאַקטע,
מען האַלט דיך פעסט, ווי אַ טראַפּיי אַ פעטן, —
עס זינגט אַ לויבגעזאַנג צו דיר דער מאַרד-רעדאַקטער —
וואָס קען דיר זינגען שוין דאָס ליד פון אונדז, פּאַעטן ?

מען טראַכט, קען זיין, פון דיר אין טויט-לאַבאַראַטאָריעס.
ווי ברענגען דיך אַראָפּ אין קאַטאַקאַמבע ;
דיך אַנפילן מיט דינאַמיט און מיט אַכזריות
און דיך באַהאַלטן פאַר דער בעסטער באַמבע ;
און דיך אַרויסנעמען ווען ס'איז אַ שפּאַגל-נייע,
כדי מיט דיר דאָס שענסטע גליק צעפלעטן,
און דו אַליין זאָלסט אויך צעשפּרינגען פונעם פייער,
ווי ס'האַרץ, און טרוים, און ליד פון אונדז, פּאַעטן...

פּאַרזי, 1942.

שניי אין די אלפן

I.

דעם וויימן בארג האָט צוגעדעקט אַ שניי,
און דײך, מיין האַרץ, האָט צוגעדעקט אַן אומעט, —
כ׳זאָל זאָגן אפשר ווייל עס טוט מיר וויי
פאַר מיין פאַרלאַשענעם שוין לעצטן זומער?

אַ, ניין, מיר האָט זיך איצטער גראָד דערמאַנט
אין פּוילנעם שניי דעם ליכטיקן און קלאַרן, —
געשענקטער זילבער מיט דער פולער האַנט,
מיין צירונג פון די ווייטע קינדער-יאָרן.

האַט איינמאַל ס׳צירונג מינים אַ רויבער-האַנט
אַריינגעכאַפט אין זאַק, אַוועקגעטראָגן
צוזאַמען מיט דער פרייד פון מיין געזאַנג,
האַלט עס אין איין יאַמערן און קלאַנג.

איך זע, ווי אינעם וויימן, וויימן שניי,
אין שוואַרצע רייען גייען מיינע ברידער,
אַ רידל אין דער האַנט, אין האַרץ — דער וויי,
און ס׳וואַכט די ביקס אויף יעדן קרייז פון רידל...

דער וועג איז לאַנג, דער גאַנג איז שווער און מיד,
און שפורן לאַזט ער דאַרש אין שניי פאַרלוירן,
און יעדע שפור און יעדער צייכן פון די טריט
בלייבט ליגן ווי אַ חתימה פון מיין גורל.

ווי טונקלע כמאַרעס גייען ריי נאָך ריי,
און יעדער — ווי אַ שוואַרצער פלעק באַזונדער,
און דאַרש אין העק, ווי אויפן וויימן שניי,
בלייבט יעדער פלעק אַ פלעק אויף דעם יאַרהונדערט...

דעם וויימן בארג האָט צוגעדעקט אַ שניי,
און דיר, מיין האַרץ, האָט צוגעדעקט אַן אומעם,
און דאָך — ס'איז נישט דערפאַר ווייל ס'טוט מיר וויי
פאַר מיין פאַרלאַשענעם שוין לעצטן זומער.

II.

וואָס קען דען זיין ווייסער פון שניי?
וואָס קען דען זיין שטילער פון שניי?
און דאָך —

דער שניי — וואָס כ'האַב געזען היינט ליגן
דאַרמין אויף דער הויכער ערד —

איז שוואַרץ געווען

און האָט געשריגן —

און קיינער הויץ איך האָט עס נישט געזען,

און קיינער הויץ איך האָט עס נישט געהערט.

איך האָב גראַד געטראַכט פונעם שניי אין מיין היים —

איז די וויסקייט פון שניי דאָ פאַרשוונדן געוואָרן,

האַט מיט יענעם טרויער דער באַרג זיך אַליין

צוגעדעקט, ווי מיט אַ טונקעלן צודעק — אַן אַרון...

איך האָב גראַד געטראַכט פונעם שניי אין מיין היים —

האַט דער שניי פונעם באַרג דאָ שוין מער נישט געשוויגן —

האַט פאַר יענעם טרויער און פאַר יענער פּיין

אפילו די שנייאיקע שטילקייט זיך צעשריגן...

ביז פול איז געוואָרן די גאַנצע אַרומיקע ערד

מיט אַט דעם טרויער,

מיט אַט-דעם טרויער,

וואָס קיינער הויץ איך האָט אים נישט געזען,

און קיינער הויץ איך האָט אים נישט געהערט...

מאַנטאַרו אין די 1943.

צו פוילן

צום דערנענטערן זיך פון די סאָויעטישע
אַרמייע צו דער פוילישער גרענעץ.

היים, ווו דויערקייט פון דורות ביז צום הימל האָט געזאָגט, —
איצט ביסטו אין שטויב פון הורבן מיף פאַרזונקען און פאַרשאַטן;

איצט ביסטו דער מאָל פון ביינער, איצט ביסטו דער מאָל פון טרערן, —
האָב איך דאָרט מיין בליק פאַרגראַבן — זוכן די, וואָס מיר געהערן.

אויסגעמישט דער מאָל מיט ביינער, אויסגעמישט די טרערן רינען,
איז דעם זון דיינעם, אַ היים, זיי שווער דערקענען און געפינען.

גייט ער צו זיין שטאַם אינגאַנצן, צו זיין פּאָלק אויף קבר-אבות —
זעצט זיך נידריק צו דער הימל אַזוי וויינענדיק, פאַראַבלט.

שפּאַנט ער, און די ברייטע שטחים שניידט ער שאַרף מיט זיין זכרון,
זעט ער, ס'איז דיין פעלד צעגראַבן, נישט אין בייטן, נאָר אין קברים;

און ס'איז רויט דיין זון-פאַרגאַנג — מיט בלוט, פאַרגאַסן פון רוצח,
און פון דינע טיפע וועלדער טראַגט זיך ווייט מיט מתים-ריח.

טראַגט זיך דאָרט פון דינע טיפן אַזא העלער אויסלייז-חלום —
נישט אין דרערד — ווי אין לעגענדעס — זיך צו קאַלערן און ראַלן...

נאָר אויף דרערד, אין גיבן ראַל פון טאַנקן אַנגעטון אין ווייסן
טראַגט זיך ווייט דער שאַל: שטיי אויף! שטיי אויף תחית המתים!

ווערסט אויפסניי געבוירן ערגעץ אויף אַ קלאַרן שניי-געלעגער,
פאַנצערגאַנג אויף וועגן אײלמ זיך — זיין דיין ערשמער בשורה-טרעגער.

ס'ליגט דאָרט אונטער אים דיין מזל, ווי אין שניי — זיין קיימין-זיגל,
זיינע פאָנען — וויקל-שנורן, און זיין יעדער טאָנק — דיין וויגל.

זע, קאַלאָנעס לאַנג ווי שמראַלן ציען זיך צו דייןע שוועלן —
דיך פון האַרטן שלאָף צו וועקן און דיין טרויער צו באַהעלן.

בליאַסק פון סערפּ און הילך פון האַמער גרייכן שוין צו דייןע טירן —
וועלן דייןע שמעט ווי קריעס אונטער זייער שיין באַלד רירן.

שווענקט און טראַגט דאָס האַרץ אַ כוואַליע, — שווענקט דאָס האַרץ
אַ פרייד אין טרערן —
אַז מיין היים וועט באַלד דעם בליאַסק און הילך דערזעען און דערהערן.

1943

ק י מ פ ע ט

אין שמילן צימערדיקן ווינקל פון דער פֿאַרכטיקער געבורט-קליניק,
אין טונקלע אַונט-שאַטנס און אין מאַטן ליכט פֿאַרשפינט ;
אין רחמנות און אין צער קוקט פון איר בילד אַראָפּ מאַרי,
און ביי דער זייט — איר קינד.

נאָד וואָס האָט עפּעס איצט אַזוי צום קעגנאיבערדיקן ווינקל
מיט אומרו זיך פֿאַרקוקט איר מילדער בליק ?
צי זעט זי מערער ווי, אין ווייסן בעט פֿאַרוונקען,
די געווינערין און ביי דער זייט — איר קינד,
ס'געבוירענע מיט זיבן טעג צוריק ?

ווער שטייט עס דאָרט ביי זייער בעט, ביי דעם צוקאַפּנס זייערן ?
אַ בייזער גייסט ? אַ טייוול ? אַ געשפענסט,
וואָס הערט נישט אויף צו משאַמעווען און לזיערן ? —
אַ, ניין מאַרי, ס'איז נישט קיין טייוול, וואָס דו זעסט דאָרט און דערקענסט, —
דאָס איז אַ וועכטער מיט כלי-זיין אין די הענט און אויף די לענדן,
ער שטייט און היט די מוטער און דאָס עופּהלע דאָס ניי-געבוירענע,
כדי עס מאַרנג, און אויך דיך און אויך דיין הייליקייט, צו שענדן,
ווי מ'האַט נאָך קיינמאַל נישט דיין הייליקייט געשענדט.

אַ יידיש קינד איז עס, דאָס ניי-געבוירענע, מאַרי,
נאָר כ'גלייב, אַז וואָלסט עס נישט געוואָסן מסתמא
ווען כ'וואָלט עס דיר נישט אויסגעזאָגט אַצינד,
און גוט איז אים צו ליגן ביי דער וואַרעם פון דער מאַמען,
ווי גוט עס איז און וואַרעם לעבן דיר —
דיין אייגן קינד.

ווי דיין אייגן קינד, וואָס לעבן דיר, מאַרי,
אַ, זע נאָר, ווי עס הערט נישט אויף צו וויינען און צו שרייען

ווען עפעס טוט אים וויי און טוט אים קוועלן,
און ווי עס הערט נישט אויף אין לייכטן דרימל דארט צו שמייכלען,
ווען אין גוטן הלום זעט עס עפעס, וואס טוט אים געפעלן.

א יידיש קינד איז עס, דאס נייגעבוירענע, מארי,
מיט צוגעמאכטע אייגעלעך, א ראזס און גיי דערקען דעם חילוק!
עס שווימט אין קישנס, ווי אין ווייסע וואלקנדלעך, ארום
און דורך די אויגן-שפעלמעלעך די דינע, צווישן וואך און דרימל,
אזעלכע ווייסע זעאונגען אויף אים דארט האבן שליטה.
אין א ווייסן הלום איז עס ערגעץ-ווי, נישט הי, —
א, ניי, מארי, ס'איז הי, ס'וועט נישט אוועק, דער וועכטער היט,
און אויך זיין ווייסן הלום אויפן ווייסן קישן היט ער,
און זע, איבער זיין קאפ פארפאנצערטן, די זון ווערט היינט פארמיליקט!
פון ווייסע וואלקנדלעך ארום מען שטעכט זי אויס,
ווי עמעצס אויגן ליכטיקע — מיט מעסערס, צי מיט דראט;
פאר די שטראלן שלעפט מען זי, מען רייסט זי און מען ציט,
ווי עמעצס קאפ דעם ליכטיקן וואלט מען געריסן פאר די האר
צו שאנד און שפאט.

קוק איין זיך גוט, מארי, צו יענעם ווינקל דארט, ס'איז פאר צעשיידונג
פון געווינעריין און קינד מיט היים און בעט,
וואס מארגן וועט עס שטיין שוין דא אזוי פארלאזט און לידיק.
מיט זיבן טעג צוריק איז עס געוועזן ראוי, ס'קינד,
צו פארלאזן מאמעס טראכט, און מארגן וועט עס זיין שוין ראוי
צו פארלאזן ס'קימפעט-בעט און א ל י? —
פאר וועלכן חטא, מארי? —
דו קענסט זיך דאך אויף זינד און אויף חטאים! ...

מארי, איך זאג עס נישט צום פארווורף און צום שלעכטן,
און אויך נישט אויף צו לעסטערן דיין גאט.
איך פרעג, ווייל מארגן וועט עס מיט די הענטעלעך, דאס קינד,
נישט דראפען זיך אין דעם געפלעכט פון קינדער-בעטעלע, —
נאר אין געפלעכט פון שמעקעדיקן דראט.
אינעם קינדער-וועגעלע דעם ליכטיקן וועט עס נישט פארן, —
ס'וועט פארן אין וואגאן דעם פינצטערן און דעם פארקלאפטן. —

וזהו, מארי? מען זאגט, דער וועג איז אומבאקאנט,
און דאך געפינט זיך אויף דער ערד אויף אונדזערער דאס לאנד. —
טראגן וועט עס נישט די מאמע אויף איר האנט, איר ארעם,
צו דער זון עס הייבן פון דער וויג —
נאר טראגן וועט עס אויף זיין האנט, דער תליון,
און אפשר גאר אויף זיין באגנעט, מארי!
עס טראגן הויך, ווי א טראפיי פון זיג!

קוק איין זיך גוט, מארי, צו יענעם ווינקל דארט, ס'איז פאר צעשיידונג.
און זע, ווי טרער פון מוטער און פון קינד איז אויסגעמישט, —
האסטו געזען אזא מין טרער ביי וועמעס תפילה
זינט דו האסט טרערן שוין געזען? איך גלייב, אז נישט.
און זע דאס בעט, וואס מארגן וועט עס שטיין פארלאזט און לידיק
פון מוטער און פון קינד און פון רוצח,
און זאל דיר דאכטן, הייליקע, דו זעסט דא איצט
פון אלע הייליקע דעם הייליקסטן מזבח,
הגם עס איז נישט מער ווי א געוויינלעך, פשוט בעט,
ווי געוויינלעך, פשוט ס'קען נאר זיין א בעט און מענטשלעך.
מיר דאכט, האסטו קוקנדיק אויף אים דאס פנים זיך פארשמעלט,
ווי ס'פלעגט מיין מאמע מיט די הענט פארשמעלן
איר פנים פאר די שבתדיקע בענטש-ליכט,
און שווייגסט, און שווייגסט, ווי פאר א תפילה, אויף די קני, —
א, ניין, איך וויל דו זאלסט נישט שווייגן לעבן אט-דעם בעט,
איך וויל, אז שרייען זאלסטו מיטן הארץ פונעם פאעט,
מארי.

.1944

יידיש וויג-ליד אין 16-טן יולי (1)

ליולינקע, מיין קינדעלע,
ליולינקע דו מיין,
וויי איז דיר און ווינדעלע,
שלאף שוין, שלאף שוין איין.

שלאף שוין, שלאף, מיין פייגעלע,
שלאף שוין, שלאף, מיין קינד.
ס'האט פארזאגט פון צווייגעלע
די נעסט אַ ביזער ווינט...

ליולינקע, מיין קינדעלע,
ליולינקע דו מיין,
וויי איז דיר און ווינדעלע,
שלאף שוין, שלאף שוין איין.

ס'איז דער ווינט דיין ווינדעלע,
וויקלט ער דיר איין.
טראגט ער דיר, מיין קינדעלע,
אין וויסטן וואלד אריין.

ליולינקע, מיין קינדעלע,
ליולינקע דו מיין,
וויי איז דיר און ווינדעלע,
שלאף שוין, שלאף שוין איין.

מאנדעלעך און ראזשינקעס
האב איך פאר דיר געוואלט,
האט אין וואלד פארבלאנדזשעט זיך
ס'ציגעלע פון גאלד.

יולי 16-טער 1942, טאג פון גרעסטע דייטשע מאסן-רדיפות קעגן

(1) יידן אין פאריז.

ליולינקע, מיין קינדעלע,
ליולינקע דו מיין,
וויי איז דיר און ווינדעלע,
שלאַף שוין, שלאַף שוין איין.

האַט אַ וואַלף דאַס ציגעלע
ערגעץ-ווי פאַרציקט, —
ס'קומט נישט מער צום וויגעלע,
ס'קומט נישט מער צוריק...

ליולינקע, מיין קינדעלע,
ליולינקע דו מיין,
וויי איז דיר און ווינדעלע,
שלאַף שוין, שלאַף שוין איין.

איצטער שאַרפט די ציינדעלעך
דער בייזער וואַלף אויף דיר.
מיר פאַר דיינע ביינדעלעך,
פאַר דיינע טרערן — מיר.

ליולינקע, מיין קינדעלע,
ליולינקע דו מיין,
וויי איז דיר און ווינדעלע,
שלאַף שוין, שלאַף שוין איין.

כ'וועל נישט לאָזן נעמען דיר,
כ'דריק דיר צו מיר צו,
כ'וועל מיט ציין פאַרקלעמען דיר
ביז אין טויטער רוי...

ליולינקע, מיין קינדעלע,
ליולינקע דו מיין,
וויי איז דיר און ווינדעלע,
שלאַף שוין, שלאַף שוין איין.

מיר האָבן געוויינט ווען אמאָל...

מיר האָבן געוויינט ווען אמאָל ביי די טייכן פון בבל, און איצט, וועלכער טייך אויף דער ערד קען נישט אונדזער געוויינ? — אַט שטייט זי, די ווערבע, געבויגן ביים ברעג, ווי אַן אבל, נאָר אַנשטאַט די האַרפע — צעהאַנגען איז אונדזער געביין.

און הערט ווי עס שפילן די ווינטן אויף אים זייער טרויער און יאַמערן דאָרט זייער קלאַג-ליד אין נאַכטיקן חושך אַרײַן, — אמאָל איז געבליבן נאָך אונדז אַ פאַרהרובטע מויער, און איצטער זיצט שבעה נאָך אונדזערע טריט יעדער שטיין.

אַ, זע, ווי דער זאָק מיטן אַש איז דער הימל פאַרכמאַרעט, — נאָר איצטער נישט בלויז אויפן קאַפּ פונעם נביא פאַרשפּרייט, ווי פונקען אין אַש, וווּ-נישט-וווּ דאָרט אַ שמערן נאָך זשאַרעט, ווי לעצטע, פאַרבליבענע האַפענונג צאַנקט און פאַרנייט.

נישטאַ מער די שמערן אפילו — די ליכטיקע עדות, צו וועלכע מיר האָבן געשריגן אומזיסט אין דער נאַכט, — זיי האָבן געהערט דעם געיאַמער פון אונדזערע זיידעס, און סיי-ווי געשוויגן און גאַרנישט זיך וויסן געמאַכט...

איז גייט אייך פאַנאַנדער, איר עדות — איר ליכטיקע שמערן! בלויז איינער ביים ראַנד פונעם הימל אין מזרח פאַרבלייבט, — פאַרהייבט-זשע די אויגן פאַרפולטע מיט אימה און טרערן, און ווי צו אַ רעטונג, די הענט צו זיין שטראַלונג פאַרהייבט!

און ווי מיט אַ וונד צו אַ לעשנדער היילונג געווענדעט, מיר שמערען פון חורבות צו אים דאַס פאַרוויינטע געזיכט, — מיר גיבן דיר אַפּ אונדזער בלוטיקע טרער און אויף שמענדיק, אַ, טריקן זי אויס ביי דער שיין פון דיין הייליקן ליכט!

פאַרײַז, 1944.

אַנקום

צו די באַפרייער פון דער פוילישער ערד

ווילקאמען, ליבע געסט! זאל זיין געבענטשט דער אַנקום!
מיט בענטשונג זאל דער הימל זיך אַראַפלאַזן אויף אייך! —
ער וואַלט אייך היינט זיין ליכט, זיין גאַנצן ליכט געשאַנקען,
נאָר ס'איז אים אַלץ נאָך ווינציק, און אַלץ — אים נאָך נישט גלייך.

וואו נעמט מען אזא ליכט די קעפ אייך צו באַשמראַלן?
וואו נעמט מען אזא פרייד צום אויסגעוויינטן בליק?
וואו נעמט מען דעם טרומייט — די בשורה אויסצושאַלן?
וואו נעמט מען אזא קלאַנג אויף אויסזינגען דאָס גליק?

ווילקאמען, ליבע געסט! מיט גרויסן ברוך-הבא
פארבעטן האַריוואַנטן און עפענען זיך ברייט, —
ס'גייעט דאָס לאַנד אַקעגן אין שמאַמעס און אין שקראַבעס;
מיט הערצער, ווי בוקעטן, די ערד אַקעגן גייט.

ווי די האַריוואַנטן — הערצער, מאַכט אַ וואַרע! —
ס'רוקן אַפ זיך וועלדער און בוקן זיך מיט גנאָד,
די שטיינער אויף די ברוקן קריגן זיך און שפאַרן —
ס'וויל יעדער זיין דער ערשטער אונטער אייער טראַט.

ס'רוקט זיך אַפ פאַר אים דער מערב אַן אַנטבלויזטער,
נאָר פאַלט אייך צו די קנעכל חרפהדיק און שמוס.
ס'זועלן אייער טראַט, דעם הילכיקן, יאַרטווינטער
הערן נאָך, דערציילן און גרויסן-זיך מיט אים.

אַט גייט ער דורך די ערד פון קברים אויפגעשוואַלן;
פון לעבעדיק-באַגראַבענע זי צימערט נאָך און שאַרכט.
דער אויסגעמישטער גרוז פון שולן און קאַשטשאַלן
שיט זיך ווי אַ זאַלבונג און פאַלט אויף אייך מיט פאַרכט.

עס גריסן אייך די ביימער, עס גריסן אייך באַלקאַנגען,
אויסגעפּוצט אין פרייד, אין יום-טוב אויסגעסטראַמי, —
עס זענען נישט אויף זיי געהאַנגען קיין וואַזאַנען,
קיין בליאונג, נישט קיין בלומען — געהאַנגען איז דער טויט!

די טויטע אויף די וועגן, די טויטע אויף די תּליות,
די קעפּ פּון ווינט באַוועגט, זיי זאַגן אייך: אַ דאַנק.
אונדזער תּליה-סקריפּ זאַלט איר אין וועג פאַרציען,
פאַרציען אין אַ צאַרנדיקן, מעכטיקן געזאַנג!

די קעפּ פּון ווינט באַוועגט, באַוועגט זוי אויף הסכּמה —
— נעמט אַראָפּ אונדז, ברידער, פּון תּליה און פּון שאַנד!
טראַגן זאַלט איר אונדז, זוי פּאַנען פּון נקמה,
טראַגן זוי שטורקאַצן דורכן תּליונס לאַנד!

און ס'שיט אויף אייך דער הימל מיט שנייעלעך — קאַנפּעטי,
הערט נישט אויף צו שימן מיט שנייעלעך און שייך, —
זאַל אייך זיין דער וועג אַ ווייסער, אַ געכעטער,
זאַל ער אייך אַ ליכטיקער מקבל-פנים זיין!

דורך שנייעלעך זוי בלימן, דורך שנייעלעך זוי שמערן,
וואַרפּן ווילט זיך אייך דאָס האַרץ איבערן ריין;
ס'זאַל פּאַלן זוי אַ בלוס צו אייערע געווערן,
צעקושן זאַל עס זיך מיט אייער שווערדן-שיין!

די רויטע שווערד פאַרהויבן — די היך האַט זי געטרונקען,
עס איז איר דער זעניט געווען אפילו קנאַפּ, —
העכער וועט זי איצט פאַרהייבן זיך — געטונקען
אינעם בלוט דעם טריפהנעם און ממאַן פונעם שוואַב! ...

טו זיך אַן אין שענסמן, מוטער-ווייסל מיינע! —
ס'פייפט דער פרייער ווינט אויף דיר אַנשמאַט דעם קנוט, —
זאַלן פאַטשערקעס און קרעלן זיין די טרערן דיינע,
רויטע סמענגעס זאַלן ווערן דיינע שטראַמען בלוט! —

און אזוי אַ בלענדנדיקע, בונטע זאַלסטו שיינען,
ווי די טעכטער דיינע צו אַ חגא ווען;
אזא יונג-צעשטראַלמע היינט נעם-אויף די קינדער דיינע,
די, וואָס האָבן לאַנג שוין, לאַנג דיך נישט געזען.

עס גריסט זיי דאַרטן ערגעץ לעבן דיר מיין וויגל,
אויף קויל פאַרברענט אין חורבה פון ציגל און פון ליים;
עס גריסט אייך לעבן אים מיין מאַמעס איינשלאַף-ניגון, — — —
גרום אייך, רויטאַרמייער, אויף גאַסן פון מיין היים!

און דאַרטן, וווּ ס'האַט אַלץ פאַרציקט די צונג פון פייער,
וווּ גאַנץ איז אפשר בלויז דער הימל און די זון —
זאַלן זיך די פאַנען, די רויטע פאַנען אייערע,
לייגן ווי באַנדאָושן אויף אונדזער יעדער ווונד.

עס רייסן זיך די גראַזן און ווילן אייך דערגרייכן
און מיט אַ טרערן-פרייד אייך פאַלן אויפן האַלדז,
עס וויל אַראָפּ צו אייך די זון פון אירע הייכן
און זיין צו אייער אַנקום די טאַץ פון ברויט און זאַלץ! ...

פאַרזי, יאַנואַר 1945.

אויפן טויט פון גענעראל משערניאכאווסקי

ביים וועג, ווו ס'זעט זיך שוין דער פרייהיים-וויזנער,
אין שיין פון זיג און לעצטן אויסלייז-שפאן,
עס שטארבט ביים גרענעץ-ראנד דער העלד, דערלייזער,
ווי משה ביי דעם ראנד פון לאנד כנען.

א, שמעלט זיך ביים געהייליקטן צוקאפנס,
און ס'הארץ אין קריעה לייגט אים דארט אַוועק,
און אונדזער טרער די יידישע, גיט אָפּ אים,
פון טרערנלאַנגל אינעם וואַגל-וועג.

די טרער, די יידישע, נישט אָפּגעווישט דורך יארן,
די טרער, וואָס גליט אין דורותדיקן וויי,
און וואָס פארלוירן מליען אירע שפורן
פון מדבר-זאמד און ביז צו ווילנער שניי;

אין חשכות טיפער, שטיקנדער אפילו
זי האָט אין טרייסט געלויכטן אויף זיין שווערד,
וואָס האָט, ווי אַ פארבלומטיקטע מגילה
דארט אויפגעוויקלט די באַפרייטע ערד.

א, בלוטיקע מגילה — ערד פון פוילן,
פארשנייט און רויט-באַפּלעקטע ווילנער ערד —
מגילות אויסגעשפרייטע ווי בית-עולם,
מיט שוואַרצע אַותיות — די קברים-בערג.

ס'איז גארנישטאָ אין יאָמערטאָל פון מתים,
חויז ביינער און חויז טויט איז גארנישטאָ.
עס ליגט דארט אויך משיחם פערד דאָס ווייסע,
און זיינע ריפן פיקט אַ שוואַרצע קראַ.

אוועק! א ווייסע נס קומט-אן צו פליען, —
ער פארט אין שניי געשמידט און מיט געזאנג!
עס קומט נישט אויף קיין ווייסן פערד משיח —
עס קומט משיח אויף א ווייסן טאנק!

א, דורות איר פארוואקסענע און גרייזע,
א, זעט, א גיבור גייט דארט אויף אין טאל;
מיט גבורה גייט דער מענטש, דער העלד, דערלייזער,
און ס'פלאקערט אונדזער צארן אויף זיין שטאל.

א, זעט ס'געווער זיינס אין זיין האנט, דאס וואכע,
און זעט דאס הארץ, געפאנצערטס און געשטאלטס,
און זעט זיין רויט-כאשמערנטע פאפאכע,
וון ס'רוט דאס שטראלנליכט פון אונדזער שטאלץ.

ס'קלינגט אפ אין זיין בלי-זין, ווי פון היילן,
דער קלאנג פון קריגן לאנג שוין אויפגעהערט;
דער קלאנג פון אונדזער פאנצערשילד און פילן,
און פון פארושאווערטער, פארשעממער שווערד.

נאר אויפגעקלונגען האט זי אויפדאסניי היינט
ביי קריגערס העלדישע באניימן טראט,
און שווערד און העלד געפאלענע פאר פרייהייט
זיי רוען איצט אין ווילנע, אונדזער שטאט.

די ערד, ווו יעדער שטיין פון אונדז דארט גלעקערט,
צו אייביקייט זי טראגט אים מיט באגלייט
פון ווילנער גאון און פון הירשקע לעקערט,
און פון דער שטאט, נאר-וואס דורך אים באפרייט.

וון ס'פלעגט אונדז דעם געביין דער הענקער ברענען —
אין ווילנער ערד פארבלומיקטער באשערט,
ס'זאל רוען לעבן גאונס גענוז-פענע
זיין הייליקע, נקמהדיקע שווערד.

נאָר ווייזשע קען זי ליגן דען אַ שטומע? —
עס נעמען זי פון האַנט די ברידער-הענט,
און ווי אַ בליץ — אַ שלידער דורכן הימל,
צום שטורעמען דעם שונאס לעצטע ווענט.

אין שטורעמען דעם שונאס לעצטע מויער,
אַ, ווערבע אונדזערע, בייג איין זיך שטום! — —
בייגט-איין די קעפּ די טונקעלע אין טרויער,
און הייבט זיי אויף אין ליכט פון שטאַלץ און רום!

פּאַרזי, פעברואַר, 1945.

באלארע פון דער בארג-גייערין שארלאמע

אויף שמעגעלעך באקאנטע, אויסגעטראצטן,
מיט סודות ווי פארשמעקטע אונטער הויט,
צו פארטיוואנען איז ארויף שארלאמע,
געקלעמערט מיט גראנאטן און מיט ברויט.

עס דארף די נאכט די רוב פונעם געלעגער,
עס דארף דער טאג די זעטיקייט פון ברויט,
און זי — דעם סוד פון די געהיימע שמעגן,
ווי ער, דער בארג — די היציקייט פון שרויט.

איז אויפגעשטיגן הויך צו אים שארלאמע
מיט קיישלעך זעט און אויפרייס יעדע נאכט.
דער בארג, פארהויבן, ווייט די וועגן דראם ער,
א פולער מיט גבורה און מיט שלאכט.

אט איז ער ווייס — מיט שניי באדעקט דער נאקט,
אט איז ער בלאז — אין געפלען אנגעטאן,
אט איז ער רויט — אין שקיעהדיקן פלאקער, —
אין פארבן דרייערליי, ווי פראנקרייכס פאן.

נאך ליב איז ער געוועזן איר באזונדער
אין שווארצקייט שיצנדיקער פון דער נאכט,
ווען ס'מינדסטע ווינטעלע אפילו, ס'לינדע,
בלויבט שמיל און הערט זיך איין צום שארף-פארדאכט...

זי ברענגט די שיין פון מיידל-בליק פארהויבן,
און פון געווערן שמאלענע — די שיין,
און זיסקייט פון אראנזשן און פון טרויבן,
און זיסקייט פון די שמייכלענדיקע ציין.

בזו איינמאל איז זי נישט ארויף דערגאנגען, —
פארשוונדן איז זי ערגעץ אין דער נאכט;
אין שאטנס, שווארצער נאך פון נאכט — געפאנגען,
וואס האבן איר דעם וועג צום בארג פארמאכט.

עס האבן שמעגלעך בארגיקע און קנייטשן
זיך נישט געקענט דערווארמן אויף איר טריט, —
דעם וועג צום בארג נאך איר שוין שניידן דייטשן,
און צייכענען איר לייב — א שניט נאך שניט.

— „דו צויג פארפלוכטע, וועסט דאס ארט באַלד ווייזן,
אויב נישט וועט יעדער שניט דאס ארט דערגיין“, —
אויף שמעגן פון די אַנגעגליטע אייזנס
עס זוכן, ווי לאַמטערנס, בלאַנקע ציין ...

דאָס אַרט וווּ איז? — פאַרמאַכט אין אירע ליפן.
דער באַרג? — פון ווונדן אויפגעגאַנגען גרויס,
איז אויפגעשוואַלן אויף איר הויט און ריפן. —
אַט איז דער באַרג. און דעם נאָר קען זי בלויז! ...

מער ווייסט זי נישט. זי שווייגט. ביז אויף אַן אמת
איז זי אַנטשוויגן, און האָט אויפגעהערט
צו וויסן צי עס גליען נאָך די קלעמען,
און צי דאָס הייסע שטאַל נאָך דריקט און שווערט.

זי שווייגט, ווי צווישן טרוים און צווישן דרימל,
און ווייסט נישט צי דער ווייטיק איז נאָך שטאַרק, —
און אויפגעשמיגן איז זי ווי צום הימל,
און הויך אַרויף, אַרויף איז זי צום באַרג ...

זענען דאס מיינע הענט?

איך באקוק מיינע הענט און איך טראכט,
און איך טו זיך א פרעג און א ווענד :
זענען דאס, זענען דאס מיינע הענט?
זענען דאס יענע צוויי פון רמ"ח,
וואס געטאקט האט זיי גאט און געפורעמט
נאך צו אדם הראשון דעם שטאם ?
זענען דאס, זענען דאס מיינע הענט,
אויך ווי יענע, וואס האבן געקענט
זיך שפילן מיט קינדער-יסורים,
און זויגלינגען ווארפן אין פלאם,
און ווארפן צו שפיזן און ווענט,
און ווארפן אין גרוב פאר די אויגן
פון מאג, פון דער זון און פון פויגל, —

זענען דאס, זענען דאס מיינע הענט ?

כ'וועק די זון, ווי דעם אל-העכסטן גלאק,
און איך פרעג ביי דער שיין פונעם מאג,
און איך פרעג ביים געוויקס אינעם פעלד,
און ביי אליץ, און ביי אליץ טו איך פרעגן :
זענען דאס מיינע הענט, ווו איך זוך
פון גזילה און בלוט דעם גערוד;
צי זיי זענען באהארט און באפעלט
און מיט גיפט פון פארציקונג באנעגלט ? —
קענען דאס מיינע הענט טאקע זיין
פון דער זעלביקער הויט און פון ביין,
וואס זיי שליידערן קינדער צום פלאם,
צו דער האק, צו דער שפיז און צום סס ?

זענען דאָס, זענען דאָס מיינע הענט,
אויך ווי יענע — פון אדם הראשון ;
אויך פון זעלביקן ביין און פון הויט ? —
די, וואָס קענען באַרירן קלאַווישן,
און שניידן בנעימות דאָס ברויט,
און נעמען דעם לעפל צום צונג,
און אַנטון דעם התונה-רינג ?

זענען דאָס, זענען דאָס מיינע הענט —
שיק איך זיי צו דעם גרוב פון געוויין,
וואַרף זיי דאַרטן פאַרשעמטע אַרײַן,
איך דעם אַפענעם גרוב פון יסורים
און פון הענט, און פון הענט, און פון הענט,
וואָס געמאַקט האָט זיי גאַט און געפורעמט,
וואָס געמאַקט האָט זיי גאַט און געשענדט.

און פון דאַרטן זאַל גיין זייער פרעגן,
ווי אַ מענה געשמרעקט און געווענדט :
זענען דאָס, זענען דאָס מיינע הענט ? !

1945

* * *

און גאָט האָט באַשאַפֿן דעם מענטש
לויט זיין געשטאַלט.
(בראשית, פרשה א, פסוק כ"ז)

אַט שטייט ער פאַר מיין בליק, דער בלוט-פאַרשמירטער קאַט, —
איז ער דער מענטש, וואָס קומט אַרויס פֿון חומש-בלאַט;
דער מענטש, וואָס גאָט באַשאַפֿן האָט לויט זיין געשטאַלט?
באַשאַפֿן אים צו מאַרד, רציחה און געוואַלד?
האַט גאָט אין אים זיין שפור, זיין חותם איינגעקריצט?
זיין יעדן גליד געטאַקט, געפורעמט און געשניצט
— צום טראַגן די מסורה פֿונעם מענטש-מין —
דעם פֿוס — צום טרעטן אויף צעוואַלגערטן רואין?
די האַנט — צום לעסטערן מיליאַניקן געביין?
דאָס מויל — צום לאַכן, שפעטן פֿון גסיסה-פיין?
אין גוף אַריינגעבלאַזן אים דעם אַטעם-הויך —
אויף צום דערשפירן דעם גערוך פֿון בלוט און רויך...?
אַט שטייט ער פאַר מיין בליק... און כ'קוק אין שמוי, אין גאַפּ,
און כ'זוך אין אים די שפור פֿון ערשטן אור-באַשאַפֿן;
איך זוך אויף זיינע גלידער, אויף זיין גוף, און דאַרט —
כ'געפֿין די שבחים אָנגעהאַנגען — פאַר זיין מאַרד;
כ'זע רחמידיקע בליקן פינקלען נאָך — פֿון זיי,
און כ'הער אין זייער קלאַנג — דעם קרעכץ פֿון גסיסה-וויי.
און כ'זוך אין זיין געזיכט, אין הויט, אין מינדסטן פֿאַלד —
איז ער דער מענטש — דער מענטש לויט גאָטס געשטאַלט?

י ז כ ו ר

וּוּ זענט איר, פריינט פארשוונדענע פון מיינע אויגן?
קיין קלאנג, קיין סימן קומט נישט מער פון אייך צוריק.
ס'האט נאך קיין שפינוועכס אייער אנדענק נישט פארצויגן,
און אין מיין הארץ פארגייט נישט קיינמאל אייער בליק.

ס'קומט יעדע נאכט באגלייטן מיך צו מיין געלעגער
דער צוג, וואס האט אייך אפגעפירט. איך הער זיין רוף,
וואס ווידערקולט, א לעצמער, ערגעץ אונטערוועגס;
איך הער, ער פארט אריבער יעדע נאכט מיין גוף.

מיין בעט איז ווייס. זיין וויסקייט רעגט מיך און באליידיקט,
און אפט, פארוואנדלט זיך אין שווארצקייט פון א גרוב.
ס'ווערט פול דאס אויג און ס'הארץ אן אייך איז ליידיק,
ווי אויסגעליידיקט, פוסט ס'איז איצמער אייער שטוב...

ס'איז אפט א תהום, א שווארצער תהום מיין ווייסער קישן,
עס קוקט מיין זוכנדיקער בליק אין אים אראפ, —
ער פרוווט דעם שטח צווישן מיר און אייך פארווישן.
דורך אפענער מחיצה זינקט צו אייך מיין קאפ.

איך גיי אין שטאט. עס לייכטן שוויפענצמער פילבלענדיק,
און איך — איך זע נאך אלץ דעם פלאם ארום געביין.
פון פריילעכע קאפייען הילכט מוזיק, ווי שטענדיק,
און איך — איך הער נאך אלץ געשרייען פון פארגיין.

אין גאסן גיי איך, וווּ איר זענט אמאל געגאנגען,
ס'איז יעדע מויער דא מיר היימיש, אלט-באקאנט,
ס'באהאלט דער ברוק דעם קלאנג פון טריט שוין לאנג פארגאנגען,
ביי טירן בלייב איך שטיין. ס'וויל אנקלאפן מיין האנט...

די קליצאמקע גליט אין מיינע פינגער. ס'גלעקל יאָמערט.
כ'הער אומבאַקאַנטע שטימען דאַרט, עס קלינגט געשיר,
נאַר איך, וואָס טו איך דאָ? — איך ווייס, איר זענט נישטאָ מער,
כאַמיש ווי געוועזן איז די גאַס, דאַס הויז, די מיר.

כ'אַנמלויה. ס'לויפט נאָך די גאַס ביז אין די ווייטסטע גאַסן,
אויך זייער שיין פאַרטונקלט אייער שאַטן גלייך.
כ'דערמאַן אייך אין מיין צער, מיין ליבשאַפט און מיין האַסן,
און אויך אויף סעודות פריילעכע דערמאַן איך אייך.

כ'רוף אייך פון פייערן אַרויס, פאַרלאַשענע געשטאַלטן,
און פאַרכמיק-שטיל איר גייט מיט מיר אויף יעדן וועג.
כ' האָב אין מיין האַרץ פון אייער פלאַס אַ פלעמעלע באַהאַלטן —
ס'זאַל זיין דאַס יאַרצייט-ליכט און ס'ליכט פון מיינע מעג.

בית-עולם אין איזורי (1)

ס'איז האַרבסט אויפן בית-עולם פון איזורי,
און שמיל, ווי שמיל אויף יעדערן בית-עולם,
נאָר אַנדערש דאָרטן איז דער טויט אין אים,
אין טיפעניש פון קברים-ערד פאַרהוילן.

מיט בלעטער זענען קברים שוין באַשיט,
אַט לויפן זיי צעמראַגענע און איילן,
אַט מוליען זיי זיך שמיל צום גייערס טריט,
ווי וואַלטן וועלן עפעס אים דערציילן...

דערציילט, בית-עולם-בלעטער פון איזורי, —
געשטאַנען זענען ביימער דאָ ווי עדות,
ווען ס'פלעגט פאַרזי באַוויינען אירע זין
און הילן זיך אין שאַפן פון אבידה.

געשטאַנען זענען זיי אין צער פאַרקלעמט,
צעשמעלטע ווי אין ערנוואַכן-שורות,
ווען שמעלן האָט זיך קיינער נישט געקענט
ביי די פאַרטאַגיקע געהיימע קבורות...

די רידלס האַכן גיך געקייט די ערד,
געגריזשעט אין געאייל און אין בהלה,
ווען ס'האַט אויף קברים, ווי אויף טרעפּ, געקלערט
דער פיינט צו קלעמערן צו זיין ממשלה.

אין פעסמונגען, ביי עקזעקוציע-ווענט,
דער לעצטער בליק אין חלל איינגענורעט,
און העלער פון באַגין דאָס ליכט זיינס בלענדט,
זוש ס'האַט זיך ס'אויג פון פיסטאַלעט פאַרזשמורעט...

---

(1) אַ בית-עולם לעבן פאַרזי. וווּ עס רוט אַ גרויסע צאָל געפּאַלענטע
קעמפער קעגן דייטשן אַקאָפּאַנט, מערסטנס אויסלענדער און יידן.

ביז ס'האט דער גרין פון הענקער ס'ליכט פארשטעלט,
פארלאשן, ווי ס'פארלעשט דער גרונט א זעגל,
און ווי א שפארבער דעם באגין געקרעלט
האט דייטשלאנד מיט באגנעטן, ווי מיט נעגל.

עס האט נישט אויפגעהערט דער ביקסן-שלאם
מיט מארסעליעזע זיך צו ווערגן און צו שטיקן,
ווען ס'האט דער שפארבער זיך געטון א לאז
מיט לופעס, ווי מיט שנאבלען זי צו פיקן.

די קויל האט נישט אין יענעם אינדערפרי
געקענט דערהרגענען איר רום פון צייטן,
האט זי באגלייט די טויטע צו איזורי,
ווען נישט געקענט האט קיינער זיי באגלייטן...

איצט רוישט זי דארט און זינגט אין יעדן ווינט,
עס רוישט מיט איר דער הארבסטיקער בית-עולם,
אט דאכט זיך, גיט זי זיך א ווארף געשווינד
צום שטרייטן מיט די פאלנדיקע קוילן...

זי כאפט זיך אויף און וועקט די טויטע רן,
פאלט-אן מיט וווט, מיט גבורה און געשמעטער,
אט פאלט זי קניענדיק צו קברים צו
און פלאטערט אין די פאלנדיקע בלעטער.

אט האבן זיך די בלעטער ווילד פארדרייט
ארום מצבות, קברים, — קארטהאדן,
איין בלאט יאגט נאך דעם אנדערן פארשייט —
מיט ווינט און מארסעליעזע-ליד געלאדן...

קלינגט-אויף מיט נייעם פייערלעכן קלאנג!
שפילט-אויף! — זאל יעדעס בלאט זיין א גיטארע!
אז דער ארום זאל פלאצן מיט געזאנג,
ווי ס'פלאצט אמאל מיט שטורעם אויף א כמארע.

אַט פאלן זיי צו דרערד-צו מיט געשעפטש,
מיט כשורה, מיט געפליסטער און פארטרוינג,
צום רוש פון שמורעס וועקן זיי די טוימע קעפ;
צום ווייטן אפגעהילך פון באריקאדן-בוינג:

פאריזער זומער. לעצטע אויגוסט-מעג.
עס רייפט די פרוכט און ס'וועלקט דער גרין פון שונא;
דער צווייט פון פרייהייט בלענדט פאר יעדן וועג.
ווער ווייסט נאך פון סוף-זומערטעג אזוינע?

בהלהדיקע וואַנגס. ראָד און שטיין
אויף גאסן קלאַפן אויס מיט רעש: מפלה!
ווי גרינער קויט פון רינשטאַקן צום ריין
שווימט-אַפ די לעצטע דייטשישע ממשלה.

און בלעטער רייסן זיך און דעקן אַפ
מצכה-ברעמלעך, קברים, נעמען, נעמען...
אין ערפורכט לאַזן צווייגן זיך אַראַפ,
עס בייגן זיך אין צער די כריזאַנטעמען.

אַ פרוי אין שוואַרצן בייגט זיך נידריק איין,
גלייכט-אויס אין דעם וואַזאַן די פרישע בלומען,
זי נעמט דאָס זייד פון באַנד אין האַנט אַריין,
גלייך ווי דעם ליבסטנס האַנט וואַלט זי אין האַנט גענומען.

עס האַלדזן קרענץ אויף קברים יעדן שטיין,
פון בענדער שטראַמט דאָס רוים, ווי ס'בלוט פון ווונדן,
און ס'שלאַגט פון זיי מיט הייליקער נר-תמיד-שיין
פאר די, וואָס האַבן זי ביים פלאַס פון שלאַכט געצונדן.

פאר די, געקומענע אַהער פון גאַרער ווייט —
עס זאָלן דאָ די קברים זיין ווי שוועלן
צום גליק און צו דער אומגעקערטער פרייד
און צום געגאַרטן מאַרגנליכט, צום העלן.

א קבר אין שטאָט

ווי מאַדנע ס'איז צו זען אַ קבר אין דער שטאָט,
אַ קבר אין אַ ווינקל סקווער, אין גאָסן-גראָזן.
דערלעכן ליאַרמען קינדער, טאַנצן אין אַ קאַראַהאַד,
און יונגוואַרג פריילעך טומלמ, רוישמ און לאַכט צעלאָזן.

ווי שמענדיק דרייט זיך אום דער שטאַטישער פאַרקער,
אַט קינדער-וועגעלעך, אַט שווערע וואַנגס, אויטאַם.
בשכנות מיטן לעבן וווינט דער טויט אין סקווער, —
ווי אַ מעמענטאָ האָט דער קאַמף אים איינגעבויט דאַם.

בלייב שטיין! דאָ ליגט אַ קעמפער הינטערן שטאַכעט,
באַערדיקט אין געאייל, אין פייער פון געשלעגן,
ווען ס'האַט דעם רידל און דאַם טרומנע-ברעט
געדאַרפט די באַריקאַדע צום פאַרשמעל פון וועגן.

ס'האַט נאָך דער קבורה גלייך דער רידל אויפדאַמני
געשליידערט גרודעס ערד און שטיינער מיט עקשנות.
נישט ווייט פון קבר, אין איר טרויער, די טראַנשיי
האַט אַנדענק-ליכט געצונדן — די פאַטראַנעס.

אָוועק דער פיינט. פון האַקנקרייץ אין לעצטן פאַך
געכאַרכלט האָט דער פויגל — אַפגעפליקטע גאוה,
און אויף די גאַסן די פאַרלאָזטע זעט זיך נאָך
דאָ אַ צעשראַמטע שויב, און דאָ — אין סקווער אַ קבר. — — —

אַ זקן קומט זיך צוועצן בייטאַג אין סקווער.
אַ ראַדיאָ נאַנט און שפערלען אין די צווייגן זינגען.
אַ מאַמע שטריקט אַ זאַק איר איינציקן זשאַן-פיער,
וואָס שלאָגט זיך ערגעץ אויף די פראַנטן פון לאַטרינגען.

דער סקווער האָט פון קיין בלומען נישט געוואוסט, און איצט
קומט יעדער צולייגן אַ בלימל, ווי זיין חתימה.
ביים קבר שטייט אַ בוים מיט הערצער אויסגעקריצט,
מיט אמאָר-פּיילן, איניציאלן אַנאַנימע...

דערביי איז די ביסטראַ, די בעקעריי, וווּ ברויט
שטייט אין דער שויב-וויטרין פול קוילן-שפורן, ראַצן.
אויף דרערד, פון זאָמד אַ כאַפּטע קינדער בוים
מאַזשינאַ-ליניעס, שלעסער און פּאַלאַצן.

און אויף אַ באַנק איר עופּהלע אַ פרוי זייגט אָן —
ס'גייט-אויף דאָס לעבן אינעם סקווער פון אירע הענט דאָ.
און ס'קבר ביים שטאַכעט, בשכּנות נאַנט,
געווענדט איז צו דער גאַס, ווי אַ מעמענטאַ.

TOUSSAINT

אין וואָנט, ביים טויער, צוגענאַגלט איז אַן אַנדענק-טאָוול,
צום טאָוול מיינע בליקן זענען צוגענאַגלט איצט,
ווער נאָר עס גייט פאַרביי איז דעם געשטאַרבענעם אַן אַבל,
דאָס גאָלד אין טאָוול איז מיט יעדנס טרערן איינגעקריצט.

עס טראָגט דער מאַרמאָר צו דער אייביקייט אוועק אַ נאַמען,
פון דעם, וואָס איז געפאַלן דאָ, ביים ראַג, ביי אַט דער וואַנט,
און דורכגעשטרייפט מיט רויט איז ער, ווי ס'וואָלט נאָך שטראַמען
דאָס בלוט פון דעם פאַרפייניקטן, דעם העלד פון ווידערשטאַנד.

נאָוועמבער. צו בית-עולםס גייט די שמאַט מיט כריזאַנטעמען,
צו מזכיר זיין נשמות פון די טויטע גייט זי פרום,
און ווער עס גייט פאַרביי, דער קען דעם טאָוול נישט פאַרשעמען,
און טראָגט אים צו, אין שווייגן, פון בוקעט די שענסטע בלוט.

די רעגן-טראָפנס פאַלן דאָ ווי טרערן פון באַדויער,
און דער נאָוועמבער-ווינט באַוועגט די בלומען אזוי באַנג.
עס דאַכט, ווי אין די בלומען, אויפן מירמלשטיין, ביים טויער,
וואָלט די נשמה שמיל געשאַרכט, געשעפּטשעט אונדז: אַ דאַנק...

יידישע קעמפער

איך זע זיי מיט שמריק אויף די העלדזער, ווי טייערסטן, הייליקסטן צירונג; מיט לעכער פון קוילן אין לייב, וואָס פאַרײסן מיין ראייה מיט בלענדונג. אין נעכט פון דערמאָנונג און פיכער איך הער זייער שאַרכן-באַרירונג — זיי קומען אַרײן אין מיין ליד מיט די הענט אויסגעשמרעקט, ווי אין ווענדונג.

מיר דאַכט זיך, זיי טראַגן, ווי לוחות, די פראַסטע, די הילצערנע ברעמלעך פון זייערע קברים, און שמעלן זיי אױם אויף מיין טישל, ווי ליכטער, און כ׳זע אין דער שיין ווי זיי שטייגן פון קעלערס, פון היימישע שמעמלעך, ביז צום עשאַפאַט פון טולוז, ביז צום טױט-סלופ פון דייטשן פאַרניכטער.

מיט קעפּ דורכגעזאַלפט און געזאַלכט מיט דער גלאַריע פון העלדישער גבורה — איך הער זייער אַנקום, איך הער זייער שפאַנען דורך פראַנקרייכס מהלך. אַ קליין איז און ענג פאַר די אותיות פון זייערע נעמען מיין שורה, ווי קליין ס׳זענען ברעמלעך פאַר נעמען פון ראַלניקאַס, מוניע און וואַלאַך.

זיי האָבן די טרערן פון יידישע קינדער געקליבן ווי פונקען, די טרערן פאַרכיטן, פאַרוואַנדלט אין שפּליטערס צעשפּריצטע פון אויפריס — און ס׳האַבן זיך תהומיקע טיפן געעפנט — דעם פיינט צו פאַרזינקען. אַוועק איז דער אָפּהילך אין הערצער, ווי בשורות פון גאולה דורך שופרות.

זיי האָבן דעם קנאַק פון פאַרבאַכענע פינגער אין קלאַג און פאַרצווייפל פאַרוואַנדלט אין הילכיקן שאַס און די פינגער — פאַרוואַנדלט אין שפיין. ווען ס׳האַט זיך די חשכות די וויסטע אין שיכטן געמאַפלט, געכפלט — עס האָבן. ווי פינגער, די רערן פון זייער כלי-זיין געוויזן...

זיי זענען אנטשוויגן. נאך צימערט אן אַפּקלאַנג אין הערצער, און קופּערטס,
ווי ס'ליגן פאַרמאַכט, ווי רעליקוויעס, געזעגענונגס-בריוו — סווענירן;
עס שאַרמט דאָס פאַפיר מיט געמורמל פון אַפּשייד. עס שרייען די לופּעס.
און ס'זענען די שורות די לעצטע, די קרומע, ווי שמעגן, וואָס פירן

צו פעסטונגען-ווענט, ווי עס שוועבן אין הלל הלומות צעשאַפּן,
נאָר נישט פון פאַרטאַניקער אורטייל-קאַמאַנדע און ביקסן באַצווונגען;
ווי ס'האַט נאָך געזאַנג מיטן בלוט פון די מיילער צוזאַמען געפלאַפּן,
און בלוט דורך געזאַנג האַט געשיינט, ווי באַגין פון די מאַרגנס וואָס זינגען...

איך וועל זינגען

איך וועל זינגען פון אלץ אויף דער ערד,
פונעם פלאנץ, וואָס זי קאַרמעט און נערט,
און פון אלץ נאַר, פון אלץ וואָס באַגערט
אין מיין ליד אַפצוקלינגען;
פונעם הילכיקן גאַנג פון מיין דור,
פון דער גאַלדענער שיין פון קאַיאָר,
און אפילו פון מיידלערשע האַר
וועל איך זינגען און זינגען.

איך פאַרבעט אין מיין ליד קינד-און-קייט,
סיי דאָס קינד, סיי די חשובסטע לייט,
כ'האַב די שמחה פאַר יעדן פאַרגרייט,
יעדע רחבות געדונגען.
מיטן פראַש אין די זומפן ביים טייך,
מיט דער גריל אין איר שוואַרץ קעניגרייך,
מיטן פויגל, וואָס זינגט אין דער הייך,
וועל איך זינגען און זינגען.

ס'וויל נישט וויסן פון צוימען מיין ליד,
צו די רוימען די פרייע עם ציט,
צו די הייכן די בלאַע עם פליט,
כ'וועל די שמערן באַצווינגען.
יעדער שטראַל איז מיין גילדענע פלייט,
יעדע נאַכט איז מיט לידער באַנייט,
וועל איך דורכגיין מיט זיי דורך מיין צייט, —
וועל איך זינגען און זינגען.

כאַטש געוויין וויל פאַרטרינקען מיין שמים,
ס'לייגט דער צער ווי אַ שטריק זיך אַרום, —
האַט די זיקנה קיין שליטה אויף אים,
אויף מיין ליד, אויף מיין יונגן.
ס'האַט זיך קיינמאַל אויף דרויב נישט פאַרשווענדט,
אים דער בליאַסק פון קיין מיניץ — נישט פאַרבליענדט,
און דער טויט — נישט פאַרווערן געקענט —
וועל איך זינגען און זינגען.

וויפל ס'זענען פון מיר דאָ אַוועק
און פאַרלוירן אין בלוטיקן העק,
כ'קוק אַריין אינעם אַפגרונט פון שרעק,
כ'לאָז מיין בליק דאַרטן דרינגען, —
ס'גייט נישט מער שוין פון דאַרטן קיין קלאַנג,
זייער ליד איז פאַרלאָשן שוין לאַנג —
דאַרף נאָך הילכיקער זיין מיין געזאַנג —
וועל איך זינגען און זינגען.

מיט געזאַנג — איז מיין האַרץ נישט אַליין,
ס'דאַרף געזאַנג, ווי די כלה דאַרף חן,
ס'דאַרף געזאַנג, ווי דאָס אויג דאַרף די שיין,
און ווי לופט דאַרפן לונגען. —
הייב איך אויף אַ „וויוואַט!“ צום געזאַנג,
כאַטש אין אונדזערע בעכערס וועט לאַנג,
לאַנג נאָך פינקלען די טרער, ווי ס'געטראַנק —
וועל איך זינגען און זינגען.

שפאַרט זיך ליד מיינס דורך ענגשאַפט פון הויז,
שפאַן איך ווייטיקייט פאַרלוירענע אויס,
כ'לאָז זיך פירן פון ווינטיקן ברויז,
פונעם פלאַטער דעם גרינגן,
כ'טראַג די זון ווי אַ גאַלדענעם הוט,
און ווי קוואַלן אין טאַלן באַרוט,
זוי אין מענטשלעכע גופים דאָס בלוט,
וועל איך זינגען און זינגען.

גייען פעלקער נאך רו און נאך זעט,
גייסטן, פאלק, מיט געארעמטע שמעט,
דו זאלסט זיין ווי א בלום אין בוקעט,
ווי א רינג צווישן רינגען,
זאלסט פון צער מער נישט וויסן, מיין שטאם,
און די ערד — ניט פון שווערן דעם שראם,
זי זאל זיין אונדזער אלעמענס אס —
וועל איך זינגען און זינגען.

ס'קוקט דער עבר — א פינצטערע הייל,
פול מיט נאכט און מיט וועלפיש געהייל,
און מיט שלענג, אין די בייכער — געאייל,
און מיט גיפט אין די צונגען.
רירט נאך ערגעץ די שלאנגישע קנויל —
שטייט אויף איר אונדזער פוס, אונדזער זויל,
און מיט איר, אויף צעטראמענעם גרויל,
וועל איך זינגען און זינגען.

כ'בין, געזאנג, אין דיין גבול נישט קיין גאסם,
ס'איז מיין לעבן צו דיר, שוין פארקנסט,
און ביז ווען, פון געזאנג, ווי פון לאסט,
וועט מיין הארץ נישט צעשפרינגען —
פאר מיין פאלק, פאר מיין אייביקן שטאם,
פאר זיין שם, וואס פארגייט נישט אין פלאס,
פאר הארץ וואס איז ריין, אן א פגם —
וועל איך זינגען און זינגען.

.1946

רֵאשִׁית-אֲזִיזִים, רֵאשִׁית-אֲזִיזִין

לאַנד-אויס, לאַנד-איין

איך האב געזאגט: אויף ווידערזען, מיינע ליבע,
איך האב געזאגט: א גוטע נאכט, און בין אוועק,
ווען ס'האט מיין היימלאנד מיך פון זיך פארטריבן
אין פרעמדן, ווייטן, אומבאקאנטן העק.

געלאזט האב איך א שאטן דארטן ביי מיין טויער,
וואס האט מיין הילטיקן געזאנג באוואכט,
און ס'האט זיך מיר געדאכט, אז אינעם לעצטן לויער
נאך גייט מיר נאך די שטאט, פארשמעלט מיט נאכט.

פון גרענעץ שוין אוועק, האט נאך פון ווייטן
געטראגן זיך די היים צו מיין געהער;
זי רייסט זיך מיט געקלאנג פון שפארן און פון קייטן,
און אין געוויינ פארגייט זיך שמיל די ערד. — — —

עם האבן זיך פארקלערט די פרעמדע פעלדער,
אין יעדן לאנד פארקלערט האט זיך מיין טראט,
דעם אטעם האב איך ווו פארלוירן אין דער וועלט דארט
פאר זוכנדיקער שוין, פאר אומזין און פארבאט...

נאר שמיל... — האב איך מיין אטעם א באפעל געגעבן,
נאר שמיל... — ביז איך האב אים שוין נישט געהערט,
כ'האב צוגעדריקט א שטומער צו דער ערד מיין לעבן,
און זיין האב איך אליין געוואלט א גרודע ערד.

די נאכט איז שמום, געטריי און היט די וועגן,
מיט הידוש קוקן שטערן שמיל און שייך, —
צי וועט זיי דארטן איינפאלן צו פרעגן
פארוואס איך טאר היינט אויף דער ערד נישט זיין?

און קאלט און בייז, מיט שטרענגע רייד, דערצאָרנט,
האַב איך געהערט — אייראָפע יאָגט מיך נאָך
מיט אויסגעמיש פון שפראַכן: „רוקי האַרע!
און „האַלט דאָרט, שטיינבלייבן, די הענדע האַך“!

כ'הייב-אויף די הענט — מיט גרום דער פריי, זשאַנדאַרמען,
און נישט אויפן באַפעל פון אייער וואָרט;
און כ'גיב די הענט און כ'גיב דאָס האַרץ דאָס וואַרעמס —
מיין נישט-געפעלשטן, גילטיקן פאַספאַרט.

צום בליק פון הויל געווער און רויטע צורות
האַב איך זיך צוגעקוקט און נישט געשמוינט, —
מיין אויג איז שוין געווינט צו פאַרבן פון מונדירן
און צום געבליאַסק פון קאַלטן שטאַל געווינט.

זשאַנדאַרמען, וואַכן, לייגט ס'געווער אַנידער!
כ'בין גלויבגילטיק צו אייער יעדן רייד, —
כ'האַב שוין געזען דעם טויט פון מיינע כרידער,
געפאַלענע אויף שטיינער לעבן מיר. — — —

דורך יעדער צוים האַב איך זיך דורכגעריסן,
זיך דורכגעריסן מיט מיין לעבן און געזאַנג;
כ'בין דאָ, חברים, ס'גייט פון מיר צווייטן
מיין מינדסטער שטויב פון ווייטן וואַנדער-גאַנג.

כ'בין דא, נאָר ס'קען מיך נישט קיין פרייד פאַרוויגן,
ווען כ'קוק, מיין היים, אַריין אין דיר פאַרקלערט,
און ווי אַ גומער, און געניטער קריגער
כ'וועל צולייגן דאָס אויער צו דער ערד;

מיט אַפגעהאַקטן אַטעם וועל איך הערן
דורך גרענעצן, דורך פעלדער און דורך שמעט,
ווי גייסט, מיין היים, אין האַרבן יאָר, אין שווערן,
און ווי דער הייסער אומרו דיינער, טרעט.

און ווי ס'כאַפּט-אויף אַ ווינט אַ פונק פון פייער,
כ'וועל אויפכאַפן דעם רוש פון ווייטע טריט.
ווי לאַנג איך וועל נאָר הערן דיך פון ווייטיק שרייען
וועט שמענדיק שרייען אויך מיט דיר מיין ליד.

פאַרזי, 1937

ביים ביטשאמאן-פארק

1.

יעדע נאכט, אין שפעטע שעהן, כ'הער זיך איין.
ערגעץ-ווי א קוקן לאזט זיך הערן.
פרעג איך זיך אליין: ווי קען דאס זיין?
און איך קען שוין נישט אנטשלאפן ווערן.

אהא, דאס קומט זיין שטים פון גרינעם ביטשאמאן,
פון די טונקלע, נאכטישע אלייען.
דאכט זיך מיר, אז אין דער פרעמדער שטאט
ווערט דער עלנט גרינגער אונדז אינצווייען.

קען זיין, ס'איז אפשר אים נישט אייגן דא דער פארק,
ווי ס'איז מיר די פרעמדע שטאט נישט אייגן, —
יאמערט ער זיין בענקשאפט אויס דערפאר,
ווען עס שווייגט דער פארק און ווען די גאסן שווייגן.

2.

יעדע נאכט, אין שפעטע שעהן, כ'האב געהערט
א קוק א פארבלאנדזשעטן אין שטאט.
איצמער ווייס איך: אפגענארט איז מיין געהער,
און א געלעכטער הער איך פול מיט שפאט.

איצמער ווייס איך, אז דאס האט א יעדע נאכט
א זייגער ביי א שכן ערגעץ אין א הויז
די שיינע שטים פון קוקן נאכגעמאכט
און מיך גענארט אזוי נאכט-אין, נאכט-אויס...

פאריז, 1937

PAR AVION

א צוגעמאכטער בריוו. א צעמל: פאר אַוויאַן.
איך האָב מיין בענקשאפט אין פאַפיר פאַרוויקלט.
און איבער גרויסער ערד, אין דורכזיכטיקן בלאַ,
כ'וועל באַלד זי איבער גרענעצן דיר שיקן.

ס'וועט זשומען דער מאַטאָר אין טיפער נאַכט, אין רוים,
און מיט מיין האַרץ זיך טראַגן דורך די שטערן,
און דו וועסט אויפזיין נאָך, צי אפשר שלאָפן שוין,
און דורכן טרוים — מיך פון די הימלען הערן.

עס רוט דיין מידער קאַפּ נאָך רויש פון טאַג און מי,
די האַר אין קישן רחבותדיק צעשאַטן,
און פון די וואַלקנס הויך — אַ ווינטעלע אַ קילם —
וועט אומגעריכט באַוועגן זיי מיין אַמעם.

עס טראַגט זיך דער אַוויאַן אין טיפער נאַכט און זשומט
פאַרביי דיין שטוב, דעם דאַך, דעם לעצטן גאַרן,
און זיינע פליגל, דאַכט, זיי נעמען דיך אַרום
ווי לאַנג-דערוואַרטע, אויסגעשטרעקטע אַרעמס.

פאַר'יז, 1937

צו א פארזעך מיינל

די ווינדע האט זיך אויפגעהויבן מיט אונדז ביידן
און אונדז געטראגן הויך, אי גרינג, אי ווייך.
ס'קען זיין, מיר האבן זיך געוונמשן ביידע,
זי זאל זיך גארנישט ענדיקן, די הייך;

מיר זאלן אזוי שוועבן הויך מיט אונדזער נייגער
פון דאך אוועק, צום הימל און צו זון
און שוועבנדיק, זיך אַנקוקן אין שווייגן, —
וואָס האָבן מיר געקענט דען אַנדערש טון? —

דו האָסט געשמייכלט און גערעדט צו מיר, דעם פרעמדן,
דיין שמייכל איז מיר נישט געוועזן פרעמד,
דיין לשון — אזוי פרעמד און אומפארשטענדלעך,
און כ'האַב באַדויערט, זיך פאַרלוירן און פאַרשעמט.

מיר דאַכט, דו האָסט זיך אויך פאַרלוירן און פאַרשעמט זיך,
און זיך פאַר בושה אַזש פאַרויטלט אומגעריכט,
צי אפשר איז עס גאַר געווען בלויז דעמאָלט
די אַנגעשמירטע פאַרב אויף דיין געזיכט...

גאַר אונדזער שמייכל, וואָס איז קלאַר, פאַרשמענדלעך,
נישט אויסגעמאַלט מיט פאַרבן — שיין און העל,
הייסט זאָגן מיר אויף זיכער, מיר דעם פרעמדן:
מיר פאַרשטייען זיך, מאַדמואַזעל!...

פּאַריו, 1937

א פרוי אין מעטראַ

פון וואָנען פאַרט זי דאָס די פרוי אין ווייסן פאַרטעך?
פון מאַנאַזין, פאַבריק — אין אַוונטיקער שעה?
איר מידער קאַפּ פאַלט-צו צום באַנק-אַנלען דעם האַרטן
און צו דעם קילן, שוואַרצן, פענצטער פון מעטראַ.

זי וואַרט אַ מאַן אויף איר מיט אַנגעגעריימטן קויש דאַרט,
וואָס וועט זי זוכן ביים אַרויסגאַנג, פאַר די טרעפּ?
זי וואַרט אַ שטוב מיט גאַז-געזשוס, געגעריימטן מישמעך,
מיט בלומען אויף די ווענט און אין די בלומען-טעפּ?

ווער ווייסט? איך ווייס נאָר, אַז איר פנים בעט זיך: אַפרו.
דורך פּודער-פאַרב פון באַקן פערלט דורך איר שווייב.
דער העלער בלאַנד, ווי מעש צעלאַזטער, פון איר קאַפּ רינט,
אַראַפּ אויף האַלדז-און-נאַקן פאַלט ער שטראַמענווייז.

גערוד פון טאַבאַק, צייטונגס-שאַרף, און ליבע-פליסטער.
זי כאַפט זיך אויף און כאַפט אַ בליק אין דער „הימאַ“,
און דרימלט. און רייסט-אויף דעם בליק מיט מי אומזיסטער.
די סטאַציעס לויפן דורך אין טומל, אין הרהאָ.

ווי שיינ זי שלאַפט. זאָל מיין מחשבה איר ניט שמערן.
איר שלאַף און רו פון מיר ווערט אַפגעהויב.
עס דעקן אירע וויעס צו אַ טאַג אַ שווערן,
און ס'ויל די וויעס אירע צודעקן מיין ליד.

שלאַכט אין שפּאַניע

1. וווּ העלדן שטאַרבן שטייענדיקערהייט

סעווילא — ריאַמינטאָ — באַדאַכאַז —
ס'איז שווער געווען מיר מיטן ליד
דערגרונטעווען זיך צו די קופּעס פּיין,
צוקומען צום טויט,
צום אַנגעוואַלגערטן אויף שטיינער.
מיין אַמעס האָט געפלאַמערט אויך מיט זיי,
מיט טויזנט לעשנדיקע אַמעמס גלייך אינאיינעם.
דער טאַג אליין האָט גיך, פאַר טרויער און פאַר וויי,
געוואַלט פאַרשטעלן זיינע גאַלדיק-העלע פאַרבן —
ער האָט געזען,
אויף צירק-אַרענעס, אונטער ווענט, אין וועלדער, אויף אַספּאַלט —
חברים נעמען זיך אַרום און שטאַרבן.

ציטערדיק, נערוועז און נישט-געשמילט
דעם תּליוננס שנעלע קוילן-טאַשמעס לויפן,
ס'איז פול די לופט מיט מערדערישן זאַלפּ,
דאָס האָט אליין די ווילדקייט זיך צעברילט
פון כעס און פון שגעון.
איך הער די גיכע קלעפּ פון די קאַליבערס —
דאָס שלאַגט דער גיכער, איילנדיקער דופּק
פונעם האַרטן, גרויזאמען אייראַפּע,
אַנגעגורט מיט אייזן און מיט שטאַל.
די צאַלן פון הרוגים שטייגן הויך —
עס שטייגן די פאַרבלוטיקטע סך-הכלען,
נאָר העכער שטייגט דאָס פאַלק פון שמאַמעס און פון ליים —
מיט ביקסן און מיט פויסטן ליכטיקע, ווי פאַקלען.

ווי ס'האט דאס לעבן זיי געברענגט אינאיינעם,
האט זיי אינאיינעם אויך געברענגט דער טויט, —
אט דא, ווו ס'האבן אקסן ווילד-צעיושעט
אין רוימן טוך געצילט די שארפע הערנער,
האט פון די לאזשעס, פון די ווייכע פלוישן,
געצילט דער תליון מיט די לופעס פון געווערן.
און שטאט דעם טוך, האט דא א בלוט-קאלוזשע
אוועקגעפאלדעוועט זיך גרויס און ברייט.
עס זעט דער העלער טאג ווי העלדן שמארבן,
ווי העלדן שמארבן שטייענדיקערהייט,
און פאלן, שמארבנדיק, זיך אין די ארעמס
מיט לעצטער, ליבער אטעם-ווארעמקייט.

האט ווער געזען דען ווען אזויפיל גסיסה,
אזויפיל גסיסה ערגעץ אויף אמאל?
האט ווער געזען דען ערגעץ בלוט ווען פליסן
פון אלעמען אן אויסגעמישמער שטראם? —
דאס שמארבן העלדן שטייענדיקערהייט,
און אין לעצטן שלאג פון זייער לעבן,
זיי הערן נאך דעם גאנג פון ברידער-רייען,
און מיט לעצטע בליקן טיף-פארושמורעט,
זיי זעען נאך דאס טאג-ליכט און דעם זיג,
און ווי ארבעטער-קאלומנעס גייען,
ציען ווייט, ביים ראנד, ווי קוילן-טאשמעס,
וואס רייסן שטחים לופט מיט שמורעם.

די קארטע פונעם לאנד ליגט אפן פאר די אויגן;
אין אלע זייטן קרייצן זיך די שמעט און וועגן,
מיט א נעץ פון ליניעס איז די ערד באצויגן —
נישט מיט ליניעס, נאר מיט רויטע רימשקעס בלוט;
זיי וועלן ווייזן דעם, וואס וועט זיך פרעגן,
זיי וועלן ווייזן אלעמען און פירן;
זיי ריזלען שארף דורך שפאניעס הייסער ערד,
דורך רויך, דורך אש, דורך חורבות און דורך טרערן,
און גראבן זיך א וועג צו הערצער און צו טירן.

עם רוען די געפאלענע אויף איר,
איינגעהילט אין שמייכלענדיקער טרויסט, —
ס'האט יעדער איינער דאך אליין מיט זיך
פארלייגט א שטיקל פונעם פרייען שטח
און מיטן אייגענעם געביין דעם שונאם גאנג פארשטעלט. — —
די רייען טרומנעם רוקן זיך פארויס
און ווי שארפע, דראענדיקע מעסערס,
זיי שניידן דורך אייראפע אויף דער העלפט.

2. האַרבסטיקער רעגן

ווי שמענדיק איז האַרבסט אין אייראָפּע;
רעגנט, ווי שמענדיק, אין האַרבסט,
הער איך ווי ס'פּאַלן די טראָפּנס
אומעטיק, וויינענדיק, האַרב...

כ'האַב פיינט געהאַט שמענדיק דעם רעגן,
דעם האַרבסטיקן גראַ האַב איך פיינט, —
האַב איך דערוווסט זיך די רגע,
האַב איך די רגע געלייענט:

„דאַנק די פאַרגרעסערטע רעגנס,
וואָס פּאַלן איצט איבער מאַדריד,
קען זיך דער פיינט נישט באַוועגן,
נישט רוקן פאַרויס אויף קיין טריט...“

איך לען איצט מיין דורשטיקן קאַפּ אָן
אויף דער פאַרעגנמער שויב
און צו דעם געפלייזן פון די טראָפּנס
שיק איך מיין דאַנק און מיין לויב.

דורך זיי, דורך די כמאַריקע טראָפּנס,
צום פענצטערל, צום פאַראַפּעט,
שווימט-צו דאַס צעווייקטע אייראָפּע
מיט שפּאַנישע, האַרבסטיקע שמעט.

איך זע ווי זיי שווענקען די פליגל
פון פיינטלעכן, פרעמדן פילאַט —
וועט זיך דער טויט נישט צעווייגן
איבער די קינדער פון שטאַט.

עם שווימט אויפן הימל אַ כמארע,
מיט רעגן, צי מיט דינאַמיט? —
אויך זי וועט מסתמא פארשפארן,
פארשטעלן דעם וועג קיין מאַדריד.

כמארע, מיין טייערע כמארע,
דורך דער פארעגנטער שויב,
ס'ליד, וואָס איז בלוטיק און וואַרעם,
שיק איך דיר אַפּ פאַר אַ לויב.

3 וויינאכט 1936 אין מאדריד

א נאכט אין דעצעמבער. דער הימל מיט שמערן באשיט.
און ס'שלאפט אונטער זיי און עם הלומט א קינד פון מאדריד.

עם זעט, ווי אין ווונדערלעך-גומן און גליקלעכן טרוים
וואקסט-אויס אין דער שטוב אזא שטראלנדיק-ליכטיקער בוים.

ער האט אזא שטאלצער זיין רחבות פאנאנדערגעלייגט,
די לעמפעלעך ווינקען, ווי שמערן, ארויס פון געצווייג.

— אוי, מאמע! — רופט-אויס פונעם גליקלעכן הלום דאס קינד, —
עס שמייכלט פון שלאף, נאר עם הערט אים נישט קיינער אצינד...

א נאכט אין דעצעמבער. דער הימל מיט שמערן באשיט.
און ס'שלאפט אונטער זיי און עם הלומט א קינד פון מאדריד:

צום וויינאכט-בוים קומט-אן צופליען א מלאך אצינד,
ער שוועבט פון א וואלקן ארויס און איז לייכט ווי א ווינט.

און צארט איז זיין בליק און זיין פנים איז גוט און איז מילד
און בלא איז זיין קלייד און עם פאלדעט זיך, ווי אויפן בילד...

ס'צעקלינגט זיך דאס גאלד פון די לאקן אין ליכטיקן רוים,
און ס'רוישן די פליגל און ס'שורשעט דאס זיידנס קויס-קויס.

און ווו נאר ער שיקט זיינע בליקן, ווערט ליכטיק נאך מער,
עס דאכט, ווי די זון וואלט אינגאנצן אראפ אויף דער ערד.

ער פליט פונעם הימל, פאר אים האט דער דאך זיך צעפראלט,
און גליק וועט ער ברענגען און רו וועט ער היטן דא באלד...

א נאכט אין דעצעמבער. דער הימל מיט שמערן באשיט.
און ס'שלאפט אונטער זיי און עם הלומט א קינד פון מאדריד...

אן אנדערער מלאך פלימ-אן פונעם הימל, פון ווייט, —
פון פייער און רויך — זיינע לאַקן, פון בלעך איז דאָס קלייד...

ער פליט פון אַ וואַלקן, ער פליט פונעם הייליקן רוים;
ער פליט קעגן שטאַט, קעגן רו, קעגן קינדערשן טרוים.

דער הימל און גאַט איבער אים און פון אונטן — די ערד,
און וווּ נאָר ער שיקט זיינע בליקן ווערט ליכטיק נאָך מער...

עס ציטערן מויערן אונטער זיין רוישיקן פלי,
און ס'בלייבט, אַ פאַרשעממע, צעריסן די מענטשלעכע מי.

עס קוקט אין די פלאַמען מכולכל, צעשראַקן די נאַכט,
און הערט ווי עס קלינגט און עס דונערט דער טויט אויפן דאָך.

— אוי, מאַמע! — צעשרייט זיך פון שרעק און פון ווייטיק דאָס קינד,
עס וואַרפט זיך און וויינט, נאָר עס הערט אים נישט קיינער אַצינד.

און אָפּן, צום דרויסן אַרויס, צו דער נאַכט, צו דער וועלט,
עס זעט ווי עס האָט זיך דער הימל אין פּורפור פאַרשמעלט.

און ס'לאָזן זיך נידריק אַראָפּ אַ פאַר פליגל צו אים,
און נעמען אים גרויסע, צעשפּרייטע, מיט חושך אַרום.

עס פילט זייער הויך, זייער אַמעס אויף זיך און אַרום,
און צאַפלט אין אימה און שטיקט זיך און וואַרנט זיך אין אים. — —

אַ נאַכט אין דעצעמבער. דער הימל מיט שמערן באַשייט.
און ס'שטאַרבט אונטער זיי און עס חלומט אַ קינד פון מאַדריד.

און אונטער צעוואַלגערטע מויערן, קוילן און פלאַס —
דער חלום ביי אים אויפן שמערן צעהאַקט און צעשראַמט.

עס שמייכלען די אויגן דורך שטיינער, דורך גרוז און דורך רויך,
און ס'שטייערען די ציינער צום הימל, צו גאַט, אין דער הויך.

4. צו דער ברענענדיקער שטאָט

הויך איז אַ פינצטערע כמארע באַפאלן,
שטאָט איז באַפאלן אַ פינצטערע שרעק,
הערט זי ווי ס'טופען די פרעמדע וואַנדאלן,
שלאַגן ווי האַסטיקע כוואַליעס צום ברעג.

טופעט דאָס זאָמדיקע, הייסע מאַראַקאָ,
זשומט אינדערלופטן דאָס גרויזאָמע רוים,
שפייט איבער גאַסן, אויף דעכער און שטאַקן
רויבן, ווי ווילדן און גיפטיקן שוים.

טופען די טריט פון באַהאַלטענע העקן,
רוקן זיך נענטער און רוקן זיך שווער,
שוואַרצע חיילות, ווי פינצטערע פלעקן,
ווילן פאַרמיאוסן, פאַרשעמען דיין ערד.

יאַמערט אין חלל דער שטאַל פון סירענעס,
יאַמערט אַוועק אין פאַרוואַרפנסטער ווייט,
אונדזערע אַדערן, — אומרוֹ-אַנטמענעס,
הערן דיין מענטשלעכן ווייטיק, וואָס שרייט.

טייערער, ווייטער, מעטאַלענער וואַיען,
העכער צעטראַג זיך צו מענטשן און שמעט!
ס'לויפן דורך דיר די געוויינען פון פרויען,
קולות פון קינדער און זקנים-געבעט.

ווער קען דעם עלנט פון אפענע טירן,
פרייע, געלאזן צו שאנד און צו שפאט?
ווער קען די בושה פון ליידיקע דירות,
הפקר, פארלאזן, אויף קיינעם כאראט?
— — —

גיפטיקע, גליאיקע שלאנגען אויף העלדזער
וויקלען זיך פלאמען ארום אויף מאדריד,
האָבן די מעג זיך פארעקשנט ווי פעלדון,
האַט זיך דיין ווילן געשמעלט, זוי גראַניט.
— — —

ביזעווען פלאַטיקע צונגען און קנאַקן,
קניען געביידעס פארשעמטע אין רויך, —
שטייג-זשע, מאַדריד, ווי אַ ליכטיקער פאַקל,
גיי-אויף אין פייער אַ שטאַלצע און הויך! — — —

שמענדיק נאָך לעבן און רו אַ פאַרבענקטע,
עלנט, אפילו אין חורבות צעשיט —
אונדז אויף דער ערד און דער צוקונפט אַ דענקמאַל —
הויך, אַ פאַרהויבענע שטיין וועט מאַדריד.

אויב ס'וועט נישט בלייבן קיין שטיין פאַר אַ סימן,
אויב ס'וועט פון חורבות נישט בלייבן קיין קויל —
וועלן דערציילן די שמערן פון הימל
ווי אונטער זיי האָט געדונערט מיט גרויל.

הערסטו ווי ס'הילכט אינעם מעכטיקן ווונדער,
אויף דער יבשה, אין לופט, אויפן ים?
דאַס האָט פאַרמאַסטן זיך אונדזער יאַרהונדערט
מיטן פאַרוואַקסענעם אורפאלט און סם.

הויכן געשריי און געכרום פון אליארמען
האט זיך געהארכזאם די שמאט אנגעטרויט,
ס'וועט זיך נישט בייגן מאדריד פאר דערבארמונג, —
זי האט באשווירן זיך: זיג אדער טויט!

זע, ווי מיר האבן די הייכן פארנומען
מיט א געטרייען און וואכן געהער —
פליען באשיצן די זון אויפן הימל,
פליען באשיצן דאס ברויט אויף דער ערד.

אונדזערע אַמעמס — די פרייע פראפעלערס!
אונדזערע דופקס — דעם לעצטן מאטאר!
איינשפאנען וועלן זיך ווינטן און שנעלער
פירן דעם ליכטיקן פלי פון א דור!

1937

5. א שיף האט געברענט

דער סאָויעטישער שיף „קאָמסאָמאַל“
וואָס האָט געפירט שפּייז דער שפּאַר
נישער רעפּובליק און איז דערטרונקען
געוואָרן דורך די פּאַשיסטן.

אָוועקגעשווומען איז פֿון ברעג דער „קאָמסאָמאַל“
און שניידט פֿאַרויס די ווייטע וואַסער-וועגן,
מיט ווינטן ברידערט זיך זיין מונטער קול,
די פֿאַנען זיינע פֿאַכען — פּלאַטערדיקע זעגלען.

אַהין, אַהין, וווּ נידעריק דער הימל קניט
און בלאַ-פֿאַרזשמורעמע די גאַרע ווייטן גאַפֿן,
איצט איילט ער זיך מיט זיין באַפֿרייטער מי,
זי אויסצולאָדן פֿריינטלעך צו די האַפֿנס.

דעם הימל דאַרט, וואָס בייגט זיך נידריק אָן,
דעם ים, וואָס גיסט זיך דאַרט מיט אים צוזאַמען,
וועט עפענען אַצינד דער האַריוואַנט,
ווי רחכותדיקע אַרעמס פֿון אַ מאַמען.

נאָר נישט באַשערט געוועזן איז דער בלאַער ווייט
דערזען די שיף, איר ערשטן גרום דערהאַלטן —
די שיף וועט נאָך איר בענקען טויטערהייט
אין תּהום פֿון ים, אין טיפֿקייטן באַהאַלטן.

אומזיסט וועט וואַרטן לאַנג אַ הונגעריקער פֿאַרט
מיט הייסע הענט פֿאַרהויבענע, צעברויזטע,
אַז זי זאָל צוקומען אַהין, צום הענט-געפֿאַך
מיט מאַסטן הויך, ווי גריסנדיקע פֿויסטן.

ווייט פון לאנד, אין פרעמדן ים, האָט מיט געוואָרן
זיך אָנגעיאָגט אויף איר אַ סטאַיע ים-וועלף,
און שמיל, מיט שאַרף-געצילטן, פּויערדיקן טויט
פאַרלאַקערט זיך צו איר און זיך פאַרגנבעט.

גישט ווי פון לייכטן, זיידענעם טומאַנען-רויך,
פון כישוף-מעשהלע, פאַרהוילן און פאַרצויבערט —
נאָר צווישן ים און הימל האָבן אויפגעטויכט
ווי געשפּענסטער, שיפן פון די רויבער.

זיי קערעווען און פירן לינקס און רעכטס
מיט לופעס פון האַרמאַטן, ווי מיט שנוקעס —
געפאַנצערט, שווימט דער אוראַלט און דאָס שלעכטס,
און נאַנט איז שוין דער הויך פון די פאַרצוקערס.

עס רייסט זיך אָפּ אַ שאַם — אַ רויער כריל
פון דער געשווינדער, איילנדיקער סטאַיע.
פאַרווונדעט, אויסגעקרוכט פון ווייטיק, אין דער שמיל,
די שיף האָט איינגעקורמשעט זיך, פאַרטאַיעט.

זי האָט זיך אָנגעצונדן, און איר יעדער פּלאַם
נאָך רייסט זיך ווי אַ רוימער שמורעם-זעגל,
אַ לעצטן פּאָך דעם ווייטן, רחבותדיקן ים —
און — פּרייער ים, אויף שמענדיק זיי געזעגנט!

עס האָבן שקיעות שוין צום וויפלדיקן מאָל
געברענט אין אים מיט כלומיק-רוימע פאַרבן,
נאָר איצטער האָט זיך דאָס דער „קאַמסאַמאַל“
רוימער נאָך צעפלאַקערט פאַרן שטאַרבן.

און ווען דער שיף האָט צוגעדעקט דער לעצטער שטראַם,
מיר האָבן זי געזען נאָך אין די שיפן,
און ווי פון אַ פאַרלוירענעם אין ווייטן תהום,
מיר האָבן נאָך פאַרנומען אירע רופן.

—ע.ס. א. עס! — דער אַוונטיקער הימל וויינט
מיט מיליאָנען שמערנדלעך, ווי טרערן.
—ע.ס. א. עס! — די שטים פון איר געביין
וועט מען פון די טיפן לאַנג נאָך הערן.

און ווען, שוין זינקענדיק, ס'האַט רויט איר יעדע ווונד
אדורך דער כרייט און לענג פון ים געפלאַסן,
מיר האָבן זי, אַ צארטע, אַ געהייליקטע צו אונדז
אין גרונט פון הערצער טיף אַראַפגעלאָזן.

און איצטער לייכטן זיך דורך אונדזער הויט
די כרויזנדיקע פלאַמען פון איר שייטער,
און זינגען-אויס דעם טרויער-הימען צו איר טויט,
וואָס וועט זי צו איר שטילער רו באַגלייטן.

און ערגעץ דאַרט, אין איר פאַרבקענקטער היים,
אין ווייטן פאַרט, וווּ זי וועט איצטער פעלן,
וועלן שמרענג און ערנסט רייען שיפן שטיין
און שווייגנדיקע וואַרטן אויף באַפעלן.

זי רוישט אין גאַנג, איר היים — די גרעסטע שיף,
אַ יעדן שמורעם שווימט זי אַן אַנטקעגן.
אַלע קוימענס — אירע מאַסטן אין דער לופט!
אַלע פּאַנען אַנגעצויגן — אירע זעגלען!

1937

שמערן איבער שפאניע

א געוויינלעך-שמילער אונט מיט געוויינלעך-שמילע שמערן,
מען האט זיי שוין פון לאנג באזונגען און געהנפעט.
איצטער גאפן זיי און קענען נישט באנעמען וואס זיי הערן —
א ניי געזאנג האט זיך ארויף צו זיי פארגנבעט.

שמערן אויפן הימל פון מאדריד, וואלענציע, בארצעלאנע,
דאס רוישט דער טויט ביי זיי — דעם פרעמדן שונאם פליגל.
דער טויט — א לעמפעלע — א שמערן — מ'זאל אים נישט דערקאנען,
באלד אראפלאזן וועט ער זיך צו א קינד אין וויגל.

ער באהאלט זיך ביי די שמערן, ער וויל אַנניין פאר א שמערן,
ס'קוקן זיך די שמערן איבער — זענען זיי דען מסכים?
ס'לויערט דער מאטאר — די ערד זאל אים נישט זען און הערן,
מיט א וואלקנדל פארדעקט ער זיך ווי מיט א מאסקע...

די שיינע שמערן... ס'האט זיך איצט מיט זיי פארשמעלט דער שונא,
פארשמעלט — ווי מיט די פרויען-קליידער אין אלקאזאר-טורעם,
און ס'שיינט זיך שוין פון זיי מיט פייער, ס'זאמען די רוימען,
און אונטן שרייט די ערד צעקרימט אין וונדן און יסורים. — — —

חברים דיכטער, ווער עס האט אין יענער נאכט געשריבן
פון שמערן-שיין, וואס האט אין אייער ליד געשימערט, —
איר האט זיך אפגענארט, אין אייער ליד האט זיך פארקליבן
די שייין פון מאַרד, וואס האט דערגרייכט צו אייך פון הימל...

1937

צום אַנדענק פון ברוד ניסענבוים (באַברוש)

פון שפּאַניעס פעלדער, פון טראַנשייען-גריבער,
דאַרט וווּ אין פּאַרען אונדזער לעבן איז פאַרבויט,
אין ווייטער פרעמד און ווייט פון דיר, מיין ליבער,
האַב איך דאָ היינט דערוואַס זיך פון דיין טויט.

איך בלוט פון שלאַכט, אין אומרו פון געפּעכטן,
אַנטשוויגן ביסט, ווי דיין מאַשין-געווער, —
דאָך זע איך נאָך דיין ליכטיקן געלעכטער,
וואָס לייכט זיך איצטער דורך מיין שטילער טרער.

איך זע צום לעצטן מאָל נאָך שמייכלען דייע אויגן
צום זיג, צו פרייד און גליק פון אַראַגאַן —
דער רויטער שרפה-הימל האָט זיך אָנגעבויגן
און דיך פאַרדעקט אינגאַנצן, ווי אַ פּאַן.

ווי סאַראַגאַסע וואַלסטו וועלן נאָך דערגרייכן —
האַסט אויסגעצויגן צו דער ווייט די הענט...
ס'וועט קומען בלויז אַהין דיין העלער שמייכל
און ווי די זון — אַרומנעמען די ווענט...

אַט זע איך אים — געקומען פון דער אַרבעט,
מיט שווייס און אייל זיין שמייכל איז פאַרשמירט;
מיט שטויב פון גיסעריי אויף הענט און אַרבל,
מיט שפּליטערס פון מעטאַל די האַר באַצירט.

דער טאַטע קען די קלאַנגען פון געוויכטן,
דעם קופּער-קלאַנג פון קרעמערישער וואַג;
און ער — ווען ס'נעמט אויף טאַג נאָר ווערן ליכטיק —
דעם שטאַל-געקלאַנג, וואָס זיין וואַרשטאַט צעטראַגט.

דער טאטע דאוונט און זיין בליק פול זארגן
פארדעקט ער מיטן טלית אינדערפרי;
און ער — מיט אויגן אפענען, ווי מארגנס,
ער גייט די זארג פארהילכן מיט זיין מי.

און ס'בעט ביי אים דער טאטע: „ברוך, ברוך,
נו, וואס וועט זיין פון דיר דער תכלית, זאג?
געדענק און היט דיר דינע יונגע יארן“... —
און יעדע נאכט אזוי און יעדן טאג...

דער טאטע רעדט און שטיל ער ציילט די ווערטער
ביו ער דערזעט, ער רעדט צו זיך אליין,
זיין זון איז שוין נישטא — דער שטאט געהערט ער,
ער גייט, און ס'קען זיין גאנג דא יעדער שטיין.

די דזשיקע גייט אויף איינשטעל און גערענגל,
און אונדזער גבורה איבער דעכער פליט,
און שמענדיק אין דער ערשמער ריי געגאנגען
איז ער מיט אונדזער פאן, מיט אונדזער ליד.

ער איז געווען דער דרייטער פאנען-טרעגער,
די פאן געמראגן ביו די וואלקנס הויך,
פון אונדז ביו ווילאמאייאר דע גאלעגא,
ביו לעצטער קויל, ביו לעצטן אטעם-הויך.

געדענקט דיר גוט דער מוראנאוו, די דזשיקע,
דער בלאער הימל איבער זיי פארשפרייט,
וואס דו האסט אים אין פאנען-זייד געוויקלט, —
אין אונדזער טרוים און האפענונג פארקליידט.

א יעדע טראמוואי-דראט זיין פלאטער קען שוין, —
דאס האט זיין הארץ געפלאטערט איבער שטאט,
און ווייט אזעק — פון סמאוווקע און פון גענישע —
עס האט מיט אונדז א יעדע דראט געדראט...

דעם ערשטן אָפּגעהילך פון ווייטע זאלפן
זיין לעבן האָט געהערט און נישט גערומ,
און פון דער דזשיקע ביז די ווייסע אַלפן
עס האָט געוואַנדערט אויף דער ערד זיין מומ. — — —

דער שונא שפּאַרט מיט פייער און הריגה,
און ברידער פּאַלן לעבן אים, אַרום,
און ער איז ביים מאַשין-געווער אַנטשווינגן,
און לעבן אים — ס'מאַשין-געווער איז שמום.

און ס'בייגט זיך אָן דער הימל — רויט-פּאַראַגאָסן,
און דעקט אים צו אינגאַנצן, ווי אַ פּאַן. — — —
און פּאַרטן רוקן זיך אויף סאַראַגאַסע,
און שטורעמען די בערג פון אַראַגאַן.

דורך פּלאַמען און דורך רויכן פון קאַנאַנען,
דורך גייענדיקע פּאַרטן הויך מיט רעש,
אַ העלער, לאַנגער פּאַס פון דער לבנה
פאַרוויקלט אים דעם קאַפּ, ווי אַ באַנדאַזש.

און פּאַרטן גייענדיקע פּאַרכטיק שווערן
ביי לעבן און ביי טויט, ביי ערד און זון, —
ס'וועט סאַראַגאַסע באַלד צו אונדו געהערן
און וואַרשע וועט נאָך אויך געהערן אונדו.

און אָפּגעשווענקט פון אונדזער בלוט און טרערן,
פאַרהויבן פונעם פייער און פון פיין,
אין שיין געצונדן און צום אַנדענק און צו ערע —
וועט סאַראַגאַסע דיר צוקאַפּנס שטיין.

דיין חלום וועט איר יעדע גאַס פאַרמאַגן
און אין דער וואַר אים טראַגן הויך און שיין.
ווי הויך און שיין האָסט אונדזער פּאַן געטראַגן —
מיר וועלן טראַגן דיך אין אונדזער זיין.

פּאַרײַז, 1938

א זומער-פייגעלע אויפן בעלוויל

וואס טוט דא איצט א זומער-פייגעלע,
פארפלאגטערט צווישן ווענט און טומל פון בעלוויל?
האט עס זיך אין בלאנדזשעניש פארגעסן און פארלוירן?
עס פלאטערט איבער גרינווארגן און גאסן-וועגעלעך, —
מיינט עס, אז עס האט זיין היים צוריקגעפונען —
דאס גרינע פעלד, וואס איז געווען אי גומ, אי שמיל?
ניין, ס'איז נישט דאס פעלד, ס'איז נישט דאס זעלבע,
אומזיסט געווען די פרייד, אומזיסט, —
ס'איז יעדעס גרינס דא בלויו א דרויסנדיק געוועלבל,
און אט וועט באלד דער וואכזאמער פאלים
פארהייבן ס'שמעקעלע ווי עפעס א מכשף,
און פארשווינדן וועט דאס פעלד פון ראגן פון בעלווילער...
דאס זומער-פייגעלע וועט צימערן פאר איבעראשונג;
איך נישט — איך האב דאס שוין געזען אמאל
אויף אונדזער גאס, אויף אונדזער שמאלע-מילע.

א, זאל עס פלאטערן דאס זומער-פייגעלע. ס'איז גומ.
עס טראגט מיך אויף די פליגל גלייך אוועק
צו מיין זומערדיקער קינדהיים, צו מיין שמעטל,
צום נידדעריקן געסל פונעם חדר;
עס האט דער ניגון פונעם זומער-פייגעלע
אזוי געצויגן און געלאקט,
האב איך פארלאזט דעם רבינס ניגון
און נאכן זומער-פייגעלע אינדרויסן
זיך געיאגט.

כאטש ס'האט די זון פון אויבן מיך געווארנט: נימען
און מיך געשמיסן מיט א בינמל שטראלן,
ווי דעם רבינס הייסע קאנטשיק-רימער —

בין איך געלאָפּן אַלין, געלאָפּן אַלין...
 ס'האַט אַזש אַ שטיק אין פעלד אַריין פאַרנאָרט,
 שאַ... ס'האַט, דאַכט זיך, אינעם פעלד אַנטדרימלט.
 אַט וועל איך שטיל דאָס הימל מיינס פאַרוואָרפן,
 און אין נייגיר און דערוואַרטונג הערן,
 ווי ס'פלאַטערט דאָרט אין מורא ס'זומער-פייגעלע,
 אינעווייניק, אין דער פינצטער, אינעם שאַטן,
 ווי עס האָט דאָס קינדער-האַרץ געפלאַטערט
 אונטערן פאַרשמירטן מלית-קטן.
 אַ שאַד געווען דאָס הימל אויפצוהייבן
 און פאַמעלעך שטיל זיך צוגערירט צו אים,
 אַ שפעלטעלע געמאַכט אין פאַרויכט און אין שווייגן,
 ערשט נאָ — איך האָב אַ הימל זון, אַ הימל גאַלד,
 נאָר נישט דאָס זומער-פייגעלע... — — — — —

איצטער פלאַטערט עס אויספניי, מין זומער-פייגעלע. —
 איז עס אפשר נאַכגעפלויגן מיר אַהער,
 נאַכגעפלויגן מיט מין קינדהייט אויפן רושיקן בעלוויל? —
 טאָ זאָל עס פליען פריי און נישט געשמערט, —
 בלויז מיר, דעם מענטש, איז נאָר פאַרבאָטן היינט
 פריי אַרומצוגיין דאָ אויף דער ערד;
 בלויז מיר, דעם מענטש, איז איצטער נישט באַשערט,
 זיך שטיפעריש פאַרפלאַנטערן אין זון-געוועב, ווי דו.
 טאָ שמעל זיך אָפּ און האָב נישט מער קיין מורא פאַר מין הימל, —
 ס'איז ווי דאָס הימל, איבער מיר אַליין פאַרוואָרפן היינט,
 פאַרוואָרפן היינט דער גאַנצער הימל,
 און איך — איך ליג איצט אונטער אים געפאַנגען.
 און ווי דיין פלאַטערן אַמאָל, אונטערן הימל,
 עס שטאַרבן אונטער אים די ליכטיקסטע געזאַנגען.

פאַריו, 1938.

ביבין חבר מיט מיין שאַמן...

זינט איך געדענק זיך נאָר אליין
האַב איך פון שמענדיק אַן אַ שאַמן.
איז ער געווען ווי איך אליין,
מיט אַלעמען אין מיר געראַטן.

פון וואָנען נעמט ער זיך צו מיר?
משמעות, אין איינעם אַ סוף-זומער
איז ער אויך דעמאַלט גלייך מיט מיר
אינאיינעם אויף דער וועלט געקומען.

ווי כ'האַב געשמעלט אַ פום אויף דרערד
איז ער שוין אויך ווי איך געגאַנגען,
ווי נאָר כ'האַב אויסגעשמערקט אַ האַנט,
איז ער געלאָפן באַלד דערלאָנגען.

אזוי איז ער מיר יעדן וועג
פאַרלאָפן טריי, ווי זיינס אַ נאַנטן,
און פיין מיט מיר זיך אויפגעפירט,
ווי יעדער אַרנטלעכער שאַמן.

כאַטש איך בין גאָר אינגאַנצן קוים
אַ יינגעלע אַ קליינס לעת-עתה,
האַב איך אַ גרויסן שאַמן שוין,
אַ גרויסן שאַמן, ווי אַ טאַטע...

צעריסן איז געווען ביי מיר
דאַס בגד, ס'העמד, דער מלית-קטן,
דערפאַר אַבער, ווי אַלע גלייך,
האַב איך געהאַט אַ גאַנצן שאַמן...

מען דינגט אים אויך אין חדר אָן,
ווי מיר, ביים זעלביקן מלמד,
ווי נאָר איך מאַך די ליפּן אויף—
ער שאַקלט זיך מיט מיר צוזאַמען.

איך קוק, און ס'וונדערט מיך אויף אים:
ווי דאָס האָט נישט פאַר גאַט קיין מורא;
ער לאַכט פון מיר, ער קרימט מיר נאָך,
און שפּעט מיר נאָך דאָס לערנען תורה.

דער רבי כאַפט אַ בליק און זאָגט:
— הער-אויף זיך דאַרט מיט אים צו רייצן. —
און ווי אַ יינגעלע אַ ווילם —
איך הער און פאַלג דעם רבינס עצה.

די מאַמע זעט דאָס, זאָגט זי אויך:
— אוי, משהלע, וואָס טוסטו, ניטע!
עס פעלט דיר אפשר צרות-נאָך,
איז מוזטו משעפען מיט נישט-גומע...

דו שטעקסט אים גאָר אַרויס די צונג?
ער קען דאָך אַפטון דיר נאָך ערגערס,
אוי וויי מיר, ער קען דאָך גאָר
נאָך היינט ביינאַכט דיך קומען ווערנן!...

ס'איז וויי דער מאַמען, וויי איז מיר, —
וואָס איך קען דאָ פון אים נאָך ליידן.
אָוועקגעעכטן וואַלט איך אַלץ,
אַז ער זאָל זיך מיט מיר צעשיידן.

איך טראַכט: אַן אומגליק, שלעפט זיך נאָר,
אַזאַ פאַרזעעניש, וואָס טויג עס?
איך האָב דיך, שאַטן, שוין גענוג,
איך בין פון היינט-אַן מיט דיר ברוגז.

אז כ'האָב אָן אים חברים אויך;
חברים איידעלע, געראַטן, —
וואָס דאַרף איך אים? — און ס'פאלט מיר איין:
איך וועל אַנטלויפן פון מיין שאַטן!...

איך לויף נאָר קודם אָפּ מיין גאַס,
און דאָ — איך נעם אויפסנייט ערשט לויפן.
עס זאל מיר דויערן ווי לאַנג,
מוז איך שוין איצט פון אים אַנטלויפן.

פון שטאַט ארויס, אַריין אין פעלד,
איך לויף געשווינד, מיט אַלע כוחות.
כ'מו הינטער מיר אַ בליק צו אים,
ערשט נאָ — עס לויפט מיין שאַטן אויכעט!...

ווי ס'לאָזט דער הימל זיך אַראָפּ,
דאַרט וועל איך אָפּכאַפּן דעם אַטעם,
כ'בלייב שמיין. איך פאל שוין מיד אַוועק,
ערשט נאָ — ס'פאלט אויך מיט מיר מיין שאַטן!

איך שפּרינג אַזש אויף און לויף מיט כעס,
עס רינט דער שווייס אויף מיר און קיצלעט.
אויב ס'האַט אַ שאַטן ווען געשוויצט —
האַט ער, ווי איך, געמוזט אויך שוויצן.

און לויפנדיק אַזוי, בין איך
בלויז פון מיין קינדערהייט אָפּגעלאָפּן.
און גרויסערהייט האָב איך אים היינט
שוין גאָר אָן אַנדערן געטראָפּן.

איצט, ווען מיין היים איז ווייט פון מיר
און מיינע קינדער-מעג — נאָך ווייטער,
און ווען דער ברייטער שטח איז
צו-קליין און ענג דאָ פאַר אונדז ביידע, —

האָב איך זיך גראַד אָן אים דערמאָנט
מיט גרויס פאַרדרוס און מיט חרטה;
עס טוט מיך איצט נאָך אזוי באַנג
וואָס כ'האָב אַמאָל פאַרשעמט מיין שאַטן.

איך וועל נישט מער אַוועק פון אים.
ווען ס'קומען פריינט דאָ אזוי ווינציק,
ווען קיינער איז נישטאָ מיט מיר —
האָב איך אים גערן גאָר און גינציק.

און וווּ איך גיי נאָר, גייט ער אויך. —
עס קען מיך מער זיין גיין נישט אַרן.
איך נעם אים אויך אפילו מיט
אויף שענסטע, ליכטיקסטע כולוואַרן.

ווען ס'יאָגט די עלנטקייט מיך נאָך
אין אַט-דער גרויסער, פרעמדער שטאָט דאָ,
איז גוט כאַטש, וואָס ס'איז לעבן מיר
פאַראַן אָן אייגן שטיקל שאַטן...

פאַרז. 1939

די גאלדענע תליה

מיר האָט זיך געהלומט די היינטיקע נאַכט,
אוי, נישט פאַר קיין יידישן דיכטער געדאַכט,
אַ שרעקלעכער חלום אַ וויסער:
צוליבן נישט האָבן קיין אַרמ וווּ צו זיין
און וווּ זיך אַהינצוטון מיט מיין געביין,
איז געוואָרן מיר ס'לעבן פאַרמיאוסט דאָ.

כ'מאָך אָפּ ביי זיך: איצט נעמט אַ סוף און אַן עק,
און כ'מו מיינע הענט אין פאַרצווייפלונג אַ שטרעק,
צו דער הייך צי איך אויס אין דער לענג זיך,
איך גיב זיך אַ כאַפּ פאַר אַ שטראַל פון דער זון
און מאַך זיך אַ פעטליע, אַ תליה דערפון
און פאַרוואַרף אויף מיין האַלדז און איך הענג זיך...

אַדיע, זאַג איך, מאַמע-ערד פאַלשע, כ'גיי-אויף
פון דיר, און איך שטייג אַ דערלייזטער אַרויף,
אויף אייביק פאַרלאָזט דיך מיין ראיה,
דו ביסט נישט פאַר מיר, נישט קיין היים, נישט קיין שוים,
טאָ זיי-זשע מיר איצטער דאַס בענקעלע בלוז,
וואָס וואַקלט זיך אונטער מיין תליה...

און הויך, פונעם גאלדענעם שמריק, פון דער זון,
איך קוק זיך פון אויבן אַ פרייער אַרום
אין ווייטע, פאַרבאַטענע רוימען,
די וועלט איז איצט מיינע און איך — אַזוי הויך,
(ווייל כאַטש איך בין טויט, בין איך לעבעדיק אויך —
זיי ס'טרעפט זיך גאַנץ אָפּט אין חלומות...)

עם רייכט זיך די אויגן פארהיידושט די וועלט
און שרייט, אז איך האב איר דאס זון-ליכט פארשמעלט,
און האלט אין איין דראען און מענהן.
און פלוצלינג גיט עפעס אין לופט זיך א ריר,
דאס יאגט א מאטארן-גערויש זיך צו מיר, —
א טשאמע פון אערפלאנען.

איר פייער וויל דווקא דערגרייכן מיך איצט,
נאר כ'בין מיט דער הייך א געטרייע, באשיצט, —
און לאזט מיך צורו כאַטש אין הלום!
צוריק פאלט אראפ איר גערויש, — צו מיין גליק
איז נאך נישט אוועק אזוי הויך די טעכניק, —
כ'קען ווידער מיר הענגען בשלום...

עס קומען די שרייבער, די דיכטער צוגיין
און מאכן די פילפעדערס אויף, א געוויין
נעמט גיסן פון זיי ווי א רעגן;
מיט לידער, מיט ווידמונגען לויפט ער ארויף
„צו דעם, וואס זיין וווינונג איז איצט דער אין-סוף“... —
דאס וויינען די פריינט און קאלעגן...

זיי לויבן מיך שטארק ביזן הימל אריין,
ביז אלץ הייבט מיר אן אזש קאפויער צו גיין,
ביז מויב און ביז דול קען מען ווערן. —
דאן רייס איך א שטיק פון א וואלקן מיר אפ
און גיב מיר די אויערן גיך א פארשטאפ —
אז כ'קען נישט די לויב-לידער הערן!...

א. לאזט בעסער נענטער מיין מאמען אהער,
איר הארץ איז מיר נאענט און נאענט איר טרער,
און נאענט איר שמים, וואס איך הער איצט:
„עס איז מיר, מיין קינד, א בזיון דיין טויט,
דו נעמסט און דו הענגסט עפעס דארט ווי א צוים,
אן חרפה און אן דרך-ארץ“.

„דער טאטע איז נייגעריק שמארק צי ס'איז ווער,
וואס מ'הערט, אז מען קען אויף אן אמת און קלאר
דיך אנווען אין יעדער מדינה?
ער זאגט, אז געגאנגען צו דיר וואלט ער גלייך
ווען צושטעלן וואלט ער געקענט צו דער הייך
די לייטער פון יעקב אבינו...“

און אט דורך די גרויסע, צערודערטע שמעט,
מיין שמעטעלע שטופט זיך פארעקשנט און בעט:
— „גו, קום שוין צו קבר-ישראל,
מען בעט זיך דאך ווי ביי א גולן ביי דיר,
עס מוז צו דיין הענגען דאך נעמען א שיעור...“ —
איך הער, און איך ווער נישט נתפעל...

ס'איז לעבן מיר נאָר-וואָס אַ תפילה אַדורך,
אז גאָט זאָל מיר געבן פון הינטן אַ שטורץ,
כ'זאָל ברעכן פון דאָרט האַלדו-און-נאַקן,
אויב נישט, זאָל ער כאַטש אויף מיר געבן אַ קוק
און מיט זיין געשליפענער שאַרפקייט פון בליק
זאָל ער מיר דעם שטראַל איבערהאַקן.

מעג בעטן די וועלט — ס'איז דאָ זיכער מיין אַרט,
און מעג זי מיך שעלטן צי וואַרענען דאָרט,
און וואַרפן זיך ווי אין קדחת, —
אַ וועלט, וואָס זי לאָזט מיך נישט זיין אויף דער וועלט,
איר אַפּטון וועל איך היינט וואָס מיר נאָר געפעלט,
און הענגען, איר אויף צו להכעיס...

פּאַרײַז, 1939

פאסאזש ד'עפאטאָריא

(פראַגמאנטן)

I

שפּרײַט-אױס די הענט, און מיטן גאַנצן כוח, —
דאָס איז די כּרײַט פון פּאַסאַזש ד'עפּאַטאָריאַ.
די פּײַנגער רירן אָן די אַלמע ווענט די רױע —
א, ווענט פון אונדזער הײס-געליבטער נאַרע.

זי פלעגט דאָס האַרץ פון פּרעמד-פּאַריאַנטן וואַגלעך
געטריי באהאַלטן אין איר נעסט דער האַרמער,
איר חשכות — שיצן קעגן גיריקײט פון טאַג-ליכט,
די ווענט — פאַרשטעלן ווי דער מאַמעס פאַרטעך.

די פּײַנגער רירן אָן... — אין ליבשאַפט דורכגענומען —
זיי האַלטן זיך אָן דיר אין אײנזאַמע מעת-לעתן.
ס'האַט ליב זיך אױסמענהן מיט דיר דאָס האַרץ דאָס שטומע,
און דײך אַרײַנגעמען אין אים — נישט צום פאַרגעסן;

ס'איז שווער פאַרגעסן אים די דורכגענג — שטיקער פּחד;
די געסעלעך פאַרדריימע — אַרום אים פאַרוויקלט,
ווי ווילדע שלאַנגען אַרום האַלדזן פון קונצנמאַכער,
וואָס נעמען אים גאַר צאַרט אַרום — נישט צום דערשטיקן...

כאַטש ס'קוקט אױף דיר פאַרײ, ווי ס'וואַלט זיך מיט דיר שעמען,
וועט זיך נישט שעמען דער, וואָס פלעגסט אים האַלטן
פאַרהאַקט הינטער אַ טיר, ווי ס'האַלט אין מויל פאַרשמשעמעט
די חיה ס'קליינטשיקע — פון אומגליק אױסבאַהאַלטן;

פארקערט, ער וועט זיך גאר מיט דיר נאך גרויסן,
כאטש ס'האט פאריז פארשארט דיך ווי א ממזר;
פאר יענעם זינד פון זיך אוועק פארשטויסן,
דו זאלסט נישט קענען קיינמאל מער דיין שטאם זען...

עס לויפט דארט ערגעץ-ווי ארום פאריז א דולע,
אין גלאנץ פון רום, אין גלאנץ פון ליכט אנצאליק,
נאר איר, געהיימע געסעלעך, אין פינצטערניש אין פולער,
איר זענט בלויז אירע שאטנס טונקעלע און שמאלע.

פארבארגענע, פארפאקטע דורכגענג — פאסאזש ד'עפאמאריא,
מיט שטויב פון דורות און פון דויערקייט באוואקסן,
ס'האט איינמאל זיך פאריז מיט ענגשאפט דא באווארנט,
אויף נישט אדורכגיין מיט די רעדער פון א מאקסי...

און חוץ דעם ליכט און חוץ די מאקסירעדער —
די זון קען קוים זיך דא אהער דערפאקן,
מיט מי און מאטער דראפעט זי זיך דארט און קלעמערט
און אין דער ענגשאפט ברעכט זי האלדז-און-נאקן.

א ווונדער בלויז, ווי ס'טרעפן אין די זונטיקס
די שיינע לידלעך צו די מע-עס-עפן (1)
און ווי עס האט דורך דיינע לאבירינטן
געקענט אהער דאס ליד פון דיכטער טרעפן...

2

און שלמה, ער אליין, צי וואלט ער דען געטראפן,
ווען ס'וואלט נישט עמעץ אים געפירט, אהער געוויזן,
ווי ס'האט דער דיכטער אים געפירט צו זיינע סטראפן —
ער זאל אין ליד, ווי אין פאסאזש, ארומגיין מוזן.

---

(1) T. S. F. — ראדיא אפאראטן

און לויט דער פּען, ווי לויט אַ שמעקעלע פון כישוף,
וואָס גיט אַ פּאַכע דורך מיט שטוינונג פון אַ רגע,
ווי בלעטער גיבן שלמהס נעכטנס זיך אַ מיט-אויף,
און ליב איז אים פון זיי די מינדסטע שאַרף-באַוועגונג;

און גנט איז אים אזוי אין חלום פון דערמאנונג;
אין נעפל שווימט זיין בליק צו דעם, וואָס איז פאַרגאַנגען,
און אין זיין האַרצן שמעלט זיך אויס, ווי ס'איז אַמאַל געשטאַנען
דאַרט יעדער טאַג, וואָס פאַקט זיך אין די פינצטערע אַרײַנגענג.

אין האַרצן שמעלט זיך אויס: אַ וואַנט, אַ דאַך, אַ קוימען,
דאָס האַרץ — אַ קעסטעלע מיט קינדערישן שפּילצייג —
דאָס שמעלן אויס זיך זיינע אויפגעוואַכטע טרוימען,
וואָס אין פאַפּיר פון ליד דער דיכטער צאַרט פאַרהילט זיי.

נאָר נישט אינגאַנצן דאַרט פאַרהילן זיי, די טרוימען,
נאָר נישט פאַרבינדן זיי מיט שורות, ווי מיט שטריקלעך, —
מען דאַרף אים פון פאַפּיר אַרויסזען דאַרט, דעם שלמהן,
און זיינע טרוימען נישט פאַרהילן, נאָר צעוויקלען.

און אַליץ וואָס ער געדענקט און אַליץ וואָס ער דערמאַנט זיך
און אַליץ וואָס רייסט און שטופּט זיך צו זיין זינען,
פון צווישן שורות, ווי פון בייטן ערשט אַרויס אַ פּלאַנצונג,
זאָל אויפגיין און אין גליק פון זיין גליק געפינען.

זי טרעפט דאָך און געפינט דעם וועג, די מינדסטע פּלאַנצונג,
ווען זי איז אין דער ערד נאָך בלויזער תּמציִת — בלויזער קערן.
דעם וועג פון דרערד, פון אינעווייניק, ביז אינגאַנצן
דערועען זיך אין דרויסן און אין פּרייד פון ווערן;

און ס'מינדסטע שטראַלעכל, פון שוין דער מינדסטער שפּליטער
דרינגט-דורך די דינסטע שפּאַרע — נישטיק און אומזעכאַר —
עס וויל אויף יענער זייט זיך כּפּלען און צעשיטן
און טרעפט אַהין, וווּ ס'האַט זיין ווילן אים פאַרגעבן;

און צו זיין נעסט פון פארזאצן טרעפט צוריק דער פויגל
— די נעסט, וואס ליגט פארבארגן אין געצווייג פארשפונען, —
און בלינדערהייט אפילו טרעפט, געפינט דער זויגלינג
דעם נאנטן, מוטערלעכן ווארצל פון חיונה...

נאך שלמה, ער אליין, צי וואלט ער דען געטראפן,
ווען ס'וואלט נישט עמעץ אים געברענגט אהער צופירן,
ווי שמאלע דורכגענג האבן אים באגענגט ברייט און אפן
און אים פארבונדן ווי די ערשטע וויקל-שנורן.

די צווייג און די ביקם

מען האָט אין אַ פּרילינג אַ צווייג פון אַ בוים אָפּגעשניטן,
צוזאַמען אויך מיט אַ צעפּנטן קנאַספּ אַ צעבליטן;

מיט פּייגל-געזאַנג — ס'האַט די האַק אים פאַריאַגט און צעשטערט אים —
און אויך מיט אַ שטראַל, וואָס געהאַלדזט האַט די צווייג און געצערמלט;

און אויך מיט די ווינטן, וואָס פּלעגן די בלעמער צעקעמען. —
איצט ליגט זי, די צווייג, אויסגעצויגן אויף דרערד אין פאַרשעמונג.

און ווען איבער איר האַט דער בוים אַלע צווייגן פאַרבראַכן,
האַב איך דאָן געהערט איר געוויין אַ פאַרשפּאַרטס אונטער מאַכן.

און ווען ס'האַט די שאַרף פונעם מעסער איר הויט אָפּגעשוונדן,
האַב איך דאָן געפילט אויף מיין לייב אירע אָפּגע ווונדן.

מען האַט זי געגלעט מיטן הובל — ס'איז וויי צו דעם גלעטן —
ביז ס'האַט זיך דער הובל פאַרקרקט און זיך איבערגעזעטיקט.

מען האַט זי מיט לעדער, מיט שטאַל און מיט אייזן באַשלאָגן —
און איצט וועט מיין מידער, פאַרמאַטערטער אַקסל זי טראַגן...

מען האַט אין אַ פּרילינג אַ צווייג פון אַ בוים אָפּגעשניטן,
און איינמאַל אויף שטענדיק פון לעבן אין טויט זי פאַרביטן.

און ווען עס וועט רופן די פּרייהייט, וועט רופן דאָס לעבן,
און מ'וועט זי אַ הייסע, געלאַדענע, מיר איבערגעבן, —

וועל איך נישט פאַרגעסן אין שלאַכטיקע פעלדער און פּליינען
צו שלאָגן זיך פאַר איר פאַרשניטענעם פּרילינג, ווי מיינעם...

כ'וועל שלאָגן מיט איר, און ביז כ'וח און פייער וועט קלעקן,
ביז מירן נישט ביידע דעם שונא פון פּרילינג פּאַרמעקן.

און ווי אַ דערלייכטערונג זיין וועט זי מיר אויפן אַקסל —
ס'וועט אפשר גאַר ווידער איר קנאַספּ דאַרטן אָנהייבן וואַקסן?...

כ'וועל שלאָגן... ביז אַנקומען וועט די מינוט פון צעשיידונג,
און אויסקומען וועט אונדז פּאַרלאָזן זיך איינער דעם צווייטן;

און אויסקומען וועט מיר צו זאָגן: מיין ליבע, זיי מוחל,
באַשערט איז פּאַרלויורנדיין איצמער אין בלוט און אין רויבן. —

איז וועל איך זי דעמאָלט מיין חבר אין האַנט אַריין געבן
און איבערגיין זאָל זי פון מענטשן צו מענטשן — ווי ס'לעבן.

און אויך אינעם קבר, כאַמיש טויט, וועט מיין האַרץ פאַר איר גליען,
ביז ס'וועט נישט צוריק פון דער ביקם זיך דער פּרילינג צעבליען.

פּאַרזי, 1938

פ ר י ל י נ ג ...

איך פרעג, צי זאל איך זינגען וועגן פרילינג,
כאטש ס'איז ווי שמענדיק פרילינג איצמער אויך —
כ'האב מורא, ס'וועט דער בוים זיך נישט פארהילן
אין נייעם צוויט — נאר אין קאנאנען-רויך.

צוואַס-זשע ס'ליד? דער פרילינג וועט עס דארפן?
איך זע אים ליגן שוין אויף דרערד פארברענט,
פון דייטשע פלאמען-וואַרפערס אַפגעשרפעט,
אויף קויל און אַש פארטיליקט און פארלענדט.

דאָס קלענסטע בלעטעלע, דאָס מינדסטע גרעזל,
וואַכט-אויף און קורטשעט זיך אין סס-גערוך,
עס קומט די שוואַלכ, ווו ס'איז איר נעסט געוועזן,
זי קען שוין מער דעם וועג אַהין נישט דורך.

עס ליגט איר נעסט, די לאַנג שוין אויסגעבענקטע,
פארשליידערט און פארשאַטן אין רואין,
ס'פאלט פון אַ טויטן-שטראַל די שוואַלכ אַן אַפגעזענקטע —
נישט אין דער זון פארפלאַנערט איז איר פלי...

איך פרעג, צי זאל איך איצט דעם פרילינג הערן,
וואָס וויל צום ליד מיט אַליץ וואָס שוין און גוט —
כ'האב מורא, ס'וועט דאָס פעלד שוין גרין נישט ווערן,
נאַר רויט — פון אונדזער מענטשלעך בלוט.

עס וויל צוריק אַריין אין צווייג וואָס גיכער
דער קנאַספ, וואָס האָט נאַר-וואָס זיך אויסגעפיקט,
ווי ס'וויל דאָס נייע פרילינג-ליד פון דיכטער
אין האַרץ אַריין צוריק.

בלאזען פון דער פארנומענער שטאט

מיר האָבן אין שלאַכט היינט פארנומען דעם שונאס אַ שטאָט, —
אַ מיר, סאַלדאַטן, מיר שטאַלצע, מיר העלדישע חכרה!...
דער פען מיינער אויסזאָגן וועל איך, פארטרויען דעם טוד,
אַז דאָס איז געשען אויפן היימישן פעלד, אויף מאַנעוורעס...

איצט גייען מיר צריק מיט געזאָנג און פאַרהויבענע קעפּ
— מיר גיבן זיי איבער דער שיין פונעם רוים צו באַשטראַלן —
עס זענען ביי אונדז די שינעלן מיט בלאַטע באַקלעפּט —
אַ אונדזערע פראַסטע און פשוטע זעלנער-מעדאַלן!...

איצט גייען מיר צריק מיט געזאָנג און מיר טראַגן מיט זיך
דעם וויכטיקן זיג — די פארנומענע שטאָט אויף די פלייצעס.
מיר גייען און גייען און פרעגן: וואָס טוט מען מיט איר?
וון טוט מען אַהין זיך, ווי גיט מען מיט איר זיך אַן עצה?

עס טראַגט עפעס יעדער פון אונדזערע רייען מיט זיך:
ווער ס'טראַגט אַ פאַבריק, ווער אַ פאַרק, און די אַנדערע — גאַסן,
דער שווייס נעמט שוין רינען פון אַלעמען שפאַר און געדיכט,
און דאָך איז אונדז גרינג, ווייל ס'איז זיט אונדז און טייער, די משא.

און ווער ס'האַלט דאָס ראַטהויז, און ווער — די מלוכהישע באַנק,
און ווער דאָס שפיטאַל, דאָס טעאַטער, און ווער — די מוזייען,
עס טראַגט זיך פון אַלעמענס טאַשן אַרום אַ געקלאַנג —
דאָס קלינגען פאַרשטיקט אין דער פינצטער די היגע טראַמוואיען.

און ווער, ווי א קינד אויף דער האנט, די געבורט-קליניק האלט,
א צווייטער גאָר — ס'הקדש פאר קאליקעס אין משוגעים,
אט גייען די גרויסע פאבריקן, אויף זיי ווי א וואלד —
די רויכנדע קוימענס, פארהויבן צום הימל, צום בלאען.

האַט איינער א קלויסטער א לאנגן אין פאסיק פארשמעקט,
א צווייטער — דאָס הויז דאָס פארהתמטע פון די פאריינען,
און איך — האָב גענומען די נישט-גרויסע שטאַט-ביבליאָטעק,
דערצו א לאמטער — איך זאל זען דאָרט אין וועג וואָס צו לייענען.

גאָר לייענען דאָרט איז, וואָס אַן אמת, געווען זייער שווער,
— כאַטש ס'האַט די לאמטער מיר געשענקט אירע ליכטיקע שמראַלן —
ווייל עמעצער האָט מיר כסדר פון פאָרנט געשמערט, —
געשמורכעט מיר אַפט מיטן שפיץ פון זיין שטאַט-קאָמעדראַלע.

דאָס הויז פון דער גרויזאמער תפיסה דער לעצטער נאָך טראַגט.
ווי שווער! — ווייל עס איז מיט די זינד פון די ריכטער אינאיינעם, —
עס איז אים פון הינטן פארשפיליעט א ריזיקער ברוק
און שלעפט זיך אים נאָך ווי א שלעפע פון ערד און פון שטיינער.

מיר גייען און גייען ביז מיד ווערט שוין שטאַרק אונדזער טראַגט.
זאָגט עמעץ: די שטאַט איז ביי אונדז און זי וועט נישט אַנטלויפן;
איך האַלט, אַז אַראַפּלאָזן זאָלן מיר איצטער די שטאַט,
זיך צוועצן, רוען, און עפעס באַקלערן אַן אופן.

מיר זיצן. גאָר קלערן צו-לאַנג איז באמת א שאַד,
ס'איז פשוט: די שטאַט איז ביי אונדז און מיר דאַרפן פאַרוואַלטן,
מיר נעמען די מאַכט און מיר הערשן, ווי ס'איז דער געבאַט,
פאַרשטייט זיך, אויף נייע יסודות, און נישט לויטן אַלטן.

און איצטער זאל יעדער זיך ערלעך ארומזען אליין,
ווייל ס'טאר פון דער שטאט נישט קיין איינציקער שטיין צומאל פעלן.
מיר שמעלן זי צריק ווי געוועזן און זארגפעליק איין,
און שמעלן-איין ס'לעבן — לויט אונדזערע שיינע באפעלן.

מיר גרייטן איר יום-טוב. און ווי נאָר עס פאלט-צו די נאכט —
די שטאט איז אין טרויער, עס צינדן נישט אן זיך די ליכטער!
זי וויינט, ווייל מיר האָבן דאָ עפעס נישט ריכטיק געמאכט, —
מיר האָבן אַ פעלער אַ גרויסן דער שטאט צו פאריכטן ;

ס'איז גוט וואָס מיר האָבן געגעבן איר פרייהייט און גליק,
עס דאַנקט אונדז די שטאט וואָס מיר האָבן איר לעבן פארשמאנען, —
זי וויל, אַז מיר זאלן זי איצטער צענעמען און צריק
אָוועקשמעלן דאָרט, וווּ זי איז אַלע יאָרן געשמאנען...

שני מ...

מען גלייבט, אז באַלד נאָכן אַראָפּנעמען
דעם שניט וועט דער קריג באַזונדערס
ווערן דראַענדיק.
(פון די צייטונגען)

שניט. ווי גוט עס איז צו גיין ביים ראַנד פון פעלד.
דורך שפע זוניקער איך הער נישט אויף צו שפּאַנען.
א, גאַנג אין טריאָמף-טויערן פון שייך, צעהעלט, —
פאַרוואָס זאַלסטו לוויה-גאַנג דערמאַנען?

עס בייגט זיך יעדע זאַנג אַראָפּ און קניט: כ'בין גרייט.
צי איז דען שענערס נאָך פון דעם פאַראַנען?
עס שמעקט אַ מייל פון דיר מיט לעבן און מיט פרייד, —
פאַרוואָס זאַלסטו אין טויט-גערוך דערמאַנען?

ברויט... כ'האַב זיך צו דיר פון וויגל נאָך געשמרעקט,
דו ביסט דאָס ערשטע וואָרט וואָס כ'האַב פאַרשטאַנען,
דו ביסט דער אַנהייב-קלאַנג, וואָס האָט מיין צונג כאַוועגט —
פאַרוואָס זאַלסטו אין סוף פון אַלץ דערמאַנען?

ס'איז דורך דעם זייערס האַנט אויף ערדן שוואַרץ און רוי,
עס זאַלן שפעטער אויפגיין שטיקער ליכט פון דאַנען,
דו זאַנגען-ליכט — דו שטראַלן-ליכט — דו ליכט פון אויג,
פאַרוואָס זאַלסטו אין פינצמעניש דערמאַנען?

ס'איז ווי מיט דענקמעלער געשמעלט דער מי און שוויים,
דאס גאנצע פעלד מיט סטויגן אויפגעשטאנען —
איר בערג פארהויבענע מיט שפע, זעט און פלייס —
פארוואס זאלט איר אין קברים-בערג דערמאנען?

שניט. ווי גוט עס איז צו גיין ביים ראנד פון פעלד.
דורך שפע זוניקער איך הער נישט אויף צו שפאנען.
א, גאנג אין טריאומף-טויערן פון שיין צעהעלט —
פארוואס זאלסטו לוויה-גאנג דערמאנען?

1939

אונטער שטיינער

אין אן אלמן שינעל

מ'האט מיך אנגעטון היינט אין אן אלמן שינעל,
איך האב זיינע לעכער פארנייט און פארלאטעט,
כ'האב פלוצלינג פונעם ארם זיך אויפגעהויבן שנעל,
ווייל מיין הארץ האט דערביי אזוי אויפגעפלאטערט.

צי פארניי איך נישט מיין ברודערס צעוונדיקטע הויט
פון אמאליקן קריג, פון אומזיסטן און שווערן?
און פון זיין שינעל ביים איך אפ יעדע צויט,
ווי רימשקעלעך בלום כ'וואלט פארווישט פון זיין שמערן.

ווי דער פאדים וואלט גענאנגען אין שווארצקייט פון קרעפ,
געצימערט האט ער אין מיין האנט און געשוידערט.
כ'זע, עס קוקן זיך איבער די פארזשאווערטע קנעפ,
ווי זיי וואלטן געהיים זיך פון עפעס געסודעט.

צי האט נישט דער ווייטיק דעם שימער פון גאלד
מיט אייביקער מאסקייט אייך איבערגעצויגן?
און איצטער, צי זע איך אין אייך נישט אמאל
מיין ברודערס פון וונדן פארחלשמע אויגן?

מ'האט באפוילן, כ'זאל אפפוצן די קנעפ אויפסניי,
כדי זיך אויף מיר צו פארלעשן באלד ווידער?
זיי שמייכלען שוין עטוואס, און מאט, ווי דורך וויי.
און ס'שוידערן אינעם שינעל מיינע גלידער.

קער זיך אפ פונעם שפיגל, פארלאטעטער סאלדאט,
אזוי שארף איז דיין בליק, ווי פון צארן געשליפן.
אט באלד וועט צעפלאצן די שפיגלדיקע גלאט
און מיט שפלימערס פארשימן אלע הייכן און טיפן.

1940

איך גרים א זון-אויפגאנג פון גאלד...

אויסגעצויגן, שטייף —

ווי ס'איז דער דין, —

די רעכטע האנט פארהויבן צו דעם שליף,
געווענדט צו מזרח מיט מיין פנים, מיט מיין קול,
שטיי איך אין באגין,

און כ'גרים —

א זון-אויפגאנג פון גאלד...

מיין הויכער גענעראל!

איך שטיי פאר דיר,

איך מעלדע נישט געהארבזאם, —

איך רעד צו דיר, איך שעפטשע שטיל, כ'פארטרוי זיך —
א, הער נאר, הער,

מען לאכט פון מיר, מען שפאט פון מיר, מען חוקט,

ווייל איך ווייס נישט און געדענק נישט,

ווי אזוי מען קלעמערט

אויף די שטאפלען פון די גאלדענע גאלאנען...

דו ווייסט דאך

ווי ס'איז פרעמד מיר זייער גאלד,

ווי ס'איז פון שמענדיק פרעמד מיר גאלד בכלל,

כ'האב קיינמאל נישט קיין גאלד געהאט,

און ס'וואלט ביי מיר נישט קיין שום גליק געוועזן

ווען איך זאל עם האבן.

ביי מיר איז רעכט

אז בלעך זאל הייסן גאלד,

און גאלד זאל הייסן בלעך,

נאר דין —

דיך קען איך זייער גוט,

איך קען זיך אויף דיין ווערט און אויף דיין פראבע .

א, ווי כ'וואַלט דיר אָפּגעגעבן
די גאַלד-און זילבער-פּאַסיקלעך פון מיינע גענעראַלן
פאַר אַן איין-און-איינציק שטיקעלע
פון מינדסטן שמראַלעכל פון דיינע שמראַלן!
איך וואַלט עס גערן אָפּגעריסן מיר פון דיר
און עס אָנגענייט מיר אויפן אַרבל,
עס זאָל דער גענעראַל אפילו זען און שמוינען,
נישט וויסנדיק וואָס דאָס איז פאַר אַ ראַנג.
נאָר איך —

איך ווייס, איך ווייס,
ווייל נישט צום אַרבל בלוז, נאָר אויך צום האַרץ
ביסטו מיר נאָנט אזוי
פון לאַנג, פון לאַנג. —
איך האָב נאָך קליינערהייט געוואַלט דיר פונעם הימל באַפן
און מיט די הענטלעך דיר אַרײַנפאַקן
צו מיר אין מויל. — — — — —

אזעק, אזעק איז שוין די זון פון הימל-ראַנד,
גענטער זיך אַהערגערוקט צו מיר —
ווי בעסער הערן וואַלט זי מיך געזאָלט.
א, הער מיך, הער, —
אין פרעמדן לאַנד,
אין וויסטן זאָמד —
איך גרים אַ זון-אויפגאַנג פון גאַלד!...

1940

א וואַלקן ציט פאַרביי ...

אין וואַנדער-גאַנג אַ וואַלקן ציט פאַרביי,
אַ ווער קען אים זיין גיין דען שטערן?
ס'איז יעדער וועג פאַר אים צעעפנט פריי,
און קיינער קען זיין גיין פאַרווערן.

וואַס-זשע ביסטו, וואַלקן, זאַג, וואַס ביסטו אַזאַ טריבער? —
ווי קען איך אַנדערש זיין,
ווי קען איך טריב נישט זיין,
אַז כ'האַב געזען די אויגן פון דיין ליבער?

ווי גוט אים איז, דעם וואַלקן, פריי צו זיין!
ווי איך, געפאַנגענער, באַנעם עס!
אַן יאָך פון דאָגות קען ער שטענדיק זיין,
און פריילעך דאַרף ער זיין, נישט אמת?

וואַס-זשע ביסטו, וואַלקן, אַזאַ אומעטיק-פאַרקלערטער?
— ווי קען איך אַנדערש זיין,
ווי קען איך אומעטיק נישט זיין,
אַז כ'האַב געזען איר פנים דאַם פאַרטערטע? ...

1940

כהאָב אויסגעלערנט זיך פארשטיין...

כ'האָב אויסגעלערנט זיך פארשטיין
דאָס פרעמדע לשון פון די ביימער,
און וואָס זיי שעפּטשען מיר אַרײַן,
איז היינט שוין נישט פאַר מיר געהיים מער.

איך ווייס פון צווייגן-שאַרף דעם מיין
און דעם באַמײט פון קרעכץ פון בלעטער, —
צי ווייסט איר, אָז איך בין אַליין? —
ווייל עפעס בלויז צו מיר נאָר רעדט איר.

איך זאָג אייך: יא, איך בין אַליין,
כ'האָב קיינעם נישט און כ'האָב קיין היים מער, —
מאָ רעדט צו מיר, איך הער זיך איין,
איר מיינע שמילע, גומע ביימער.

זאָל דאָכטן מיר, אָז פון אַמאָל
דאָ הער איך רײד, אי ליב, אי טײער,
דורך אייער שאַרכן גײט דאָס קול
פון פריינט אַמאָליקע, געטרייע.

קיין שאַרף פון זיי וועט נישט דערגיין,
מאָ רעדט צו מיר, איר גומע ביימער,
ווייל גוט איז קענען כאַטש פארשטיין
דאָס לשון אייערס דאָס געהיימע.

הארבעט 1940

ווי א יידישער בנד איז דער הימל היינט,
אומעטיק און קויטיק — ווי א שמאטע,
און די זון — נישט זי לייכט און נישט זי שיינט —
איז צוגעקלעפט אויף אים, ווי א געלע לאטע.

קען זיין, דאס האט זי זיך, די זון, אליין
היינט מאט און טונקל געמאכט בכיוון,
ווייל שווער אזוי איז איר צו זען איר שיין
שפיגלען זיך אין גלאנץ פון די פרעמדע שטיוול...

בלעטער-פאל... —

אין פייער און אין גאלד — אין קלייד פון הארבסט-פארנאכט —
ארומגענומען שטייט דאס שמילע וועלדל.

און איך —

איך קום פון פאל פון בלעטער-פאל צו מעלדן.

נאר יעדער בוים גיט עפעס ווי

מיט זיין פארמאטערטן און שווערן קאפ א דריי

און מיט א צווייג, ווי מיט א האנט, א מאך:

„א, אלמע מעשיות,

זינגען וועגן בלעטער-פאל? —

איך ווייס עס שוין פון לאנג, איך ווייס עס...“

און בלעטער בייגן זיך אראפ, אראפ,

ווי אויף הסכמה

און לייגן זיך ארועק אויף דרערד,

ווי הערצער.

וועט אנדערש איצטער גיין

מיין ליד פון בלעטער-פאל

אין הארבסט פון טויזנט און ניין-הונדערט-פערציק. —

געלער הארבסט.

עס פאלן געלע בלעטער אויף דער ערד,

און אויף מיין רוקן פאלט די געלע לאטע.

און ווי א בלאט, פארדארט און איינגעשרומפן

און אפגעבליאקעוועט פון שמויב און ציימן, —

האט זי דא היינט צו מיר אהערגעפלאטערט

א געטראגענע פון ווינטן ווילד-צעטראגענע,

פארשיימע.

געלער הארבסט...
עס פאלן געלע בלעמער...
און די געלע לאטע פאלט...
און איך —
איך קום איצט וועגן פאל פון זייער פאל צו מעלדן.
פון טאג צו טאג, פון שעה צו שעה,
איך זע ווי ביימער ווערן אפגעליידיקט,
און בלייבן נאקעט שטיין ווי אין בזיון,
און באליידיקט.

איז אפשר פיינלעך זיי צו זען,
אז דאס, וואס האט אמאל אויף זיי געבליט,
און ווי א צירונג זיי באשיינט א יעדער צווייג, —
זאל ווערן איצמער מיסט,
צופוסנס אויסגעלייגט.
און מיסט — אזוי איז שוין מיט מיסט די טבע —
מען נעמט עס צו,
ס'ווערט אויפגערוימט,
און כ'זע ווי
ס'קומט-אן א מענטש,
א פראסטער מענטש מיט פראסטע קער-מכשירים,
און מיט א טאטשקע און א כוח און א קראפט אין זיינע הענט...
ער קערט די געלע בלעמער און ער קערט,
דער מענטש,
און ווי איך גלייב אין זיין, אין זון, אין ערד,
זענען איצט אין גלויבן מיינע רייד צו אים געווענדט. —

זיי זיכער, געלע לאטע, דו.
אויך דו וועסט אַנקומען אויף זיינע הענט...

1940

ווער קען פארשטיין? ...

א, ווער קען פארשטיין וואס מיינט דאס גרילן פון דער גריל,
אין דער מויער ערגעץ-ווי פארשמעקט, און אין דער שמיל?

זינגט זי אפשר אויף איר שטייגער, זינגט דאס ליד פון ליד,
וואס זי מוז פון וועלט און לעבן זיין אין מויער אפגעשיידט?

וואס זי מוז אין ענגשאפט און אין הושך זיין פארשפארט,
און קען זינגען בלויז צום ציגל, וואס איז טויב און הארט.

זינגט זי דאס דערפאר איר ליד פון עלנטקייט און פיין?
זינגט צום שטיין, צום ציגל, — נאר וואס קען א שטיין פארשטיין? ...

אדער אפשר איז אינגאנצן אנדערש איר געזאגט? —
זינגט זי אפשר אין דער שמיל איר ליד פון לויב און דאנק —

פאר דער ווארעמקייט פון היים און פאר דער הארטער רח,
פארן ווינקעלע, וואס קיינער נעמט עס איר נישט צו.

נעמט זי אין באשיידנקייט דאס אלץ אזוי פאר ליב —
סיי די וואנט — איר וועלט, און סיי דאס שפעלטעלע — איר שטוב.

דאנקט זי אויף איר לשון אין הכנעה און אין גליק,
וואס די מויער האט זי נאך ביז איצטער נישט דערשטיקט?

און וואס זי קען זינגען נאך בכלל און דורך דער וואנט
גרייכן זאל צו אלעמען איר לעבעדיק געזאגט,

ביז זי וועט אין לעצטן דרימל בלייבן אזוי שמיל? —
א, ווער קען פארשטיין, וואס מיינט דאס גרילן פון דער גריל?

א שמועס מיט די ביימער ערב הארבסט

א שוידער גייט אדורך די ביימער ערב הארבסט
פון העכסטן בלעמעלע ביז טיפסטן ווארצל,
זיי צימערן מיט יעדן מינדסטן צווייגל.
אויפגעכאפט פון מידן זומער-שלאף, דעם קורצן;
אויפגעוועקט פון אייער רי און שווייגן —
איר ווארפט זיך און איר שליידערט מיט די קעפ
צעשויבערט און צעפלאשעט,
און איינער צו דעם אנדערן, ווי איר וואלט וועלן אלע
איבערנעבן זיך: געפאר, געפאר, געפאר!
ביז אין בהלה כאפט זיך אויף דער גאנצער וואלד: געוואנדל...
פארפאלן, זאג איך אייך, פארפאלן, בלעמער פאלן,
פון שטענדיק-אין אזוי, און פשוט:
ווער ס'בלייבט אמאל, מוז גרייט זיין אויך צו וויאנען.
נו, מעג איך זען אין אייער שאקלען מיט די קעפ: „פארשטאנען?“
איז וואס-זשע זענט איר עפעס היינט
אזוי צעטומלט און צערודערט אויפגעשטאנען?
עס שלאגט פון אייך מיט פחד און מיט אימה,
מיט טרערן-טוי איר הערט נישט אויף צו קלאגן. —
וואס איז דער מער מיט אייך, איר שטאלצע ביימער?
אט נעמט דעם מענטש, דעם זקן, וואס גייט לעבן אייך פארביי,
באמת, וואס זאל ער נאך זאגן!
ס'איז איינמאל ווי א בליץ אדורך זיין פריילינג,
— און איינמאל בלויז גייט דורך א מענטש אין צווייט —
ווי אזוי זיין פריילינג איצט? וואס איז א בליץ?
ער גיט א טרייבער-אויף דעם וואלקן מיט א שניט,
א רגע נעמט דער הימל בלויז אין פייער זיך פארהילן,
און אויס, און גארנישט.
און איר, איר גייט דאך דורך דעם פריילינג נאכאמאל און נאך.
— ווי וויל ס'איז דעם, וואס קומט נאך נאכאמאל צוריק! —

און איידער וואָס און גיך, און אומגעריכט, —
עס שפּאַרט פון אייך אויפסניי מיט נייעם בליענדיקן גליק,
און ס'רױסט זיך יעדעס קנאַספעלע פון אייך,
ווי ס'וואַלט גאַרנישט געהאַט קיין צייט,
וואָס פרויער וויל עס אַנקומען צו שײן, צו ליכט;
עס פּוצט זיך אויס אין סאַמעט און אין זײד —
וואָס שענער וויל עס אַנקומען און רײנער.
און פּלוצלינג, ווי איר טוט אַ קוק, איר גיט זיך אַ דערנע,
איר שטייט שוין אויפדאַסניי אין גרינס ווי אַפּגעצוואַנג.

איז וואָס-זשע היינט דער מער מיט אייך, איר שמאַלצע בײַמער?
באַמת, וואָס האָט איר זיך צו באַקלאַנגן?...

1941

צו דער פאן פון קאמה

פארגיב מיר, מיין פאן, וואס, קען זיין, פון דער נידער, וועט זיין אפשר ס'ליד מיינס צו דיר ווי א ווידוי, דאס לעצמע פאר אפשייד פאר מיינעם. נאך איצמער אפילו דאס ליד וויל ניט שווייגן, און איינמאל נאך וויל עס ארויף צו דיר שטייגן, ווי ס'פלעגט אינעם פרילינג דעם שיינעם.

אזעק איז פון ליכטיקן פרילינג דער דויער, און ס'ווילט זיך שוין זינגען פון אייגענעם טרויער, פון אייגענער בענקשאפט און ליידן. זאל קלינגען די ערד איבער מיר ווי א הימען, — איך ווייס דאך, מיין פאן, וועסט געוויס צו מיר קומען — די ערד וועט אין דיר זיך פארקליידן.

ס'געזעגענען זיך מיט דער פען מיינע פינגער, ס'געזעגנט זיך ס'ליד מיטן הארץ פונעם זינגער, עס גייט שוין, דאס הארץ, דיך דערגרייכן, ס'וויל בלייבן פארשפיליעט אויף דיר און געהערן צו דיר, ווי ס'געהערן צום הימל די שמערן, — פון ליכשאפט און ווייטיק א צייכן.

און האב איך ווען ס'איז דיך באפלעקט, און נישט גערן, איצט אפּוואַשן זאלן דעם פלעק מיינע טרערן, — ווי ריין ס'זענען טרערן און הייליק!
איך גיב דיר מיין אַמעס דעם לעצמן צושטייער — ווען דו וועסט אזעק איבער וועלט, איבער פרייער זאל זיין אין דיין פאכען מיין חלק.

כ'באפאלט אין די פאלדן ביי דיר מיינע טרוימען,
איך פאל צו דיר צו און איך קוש דיינע זוימען,
אין ליבשאפט איך לויב דיר און בענטש היינט.
ווי לאנג ס'זועט מיין אויג אלץ די שייך נאך דערבליקן,
וועל איך דיר נאך זען און מיין גרוס צו דיר שיקן,
דו, אייביקע שייך פון דער מענטשהייט.

1940

די ווייסע האַר

כ'האַב נאָך קיין דרייסיק פּרילינגן נישט אָפּגעצײלט
און אויף מיין קאַפּ האָט זיך אַ ווייסע האַר באַווײזן,
באַלד וועט אַ צווייטע און אַ דריטע קומען אין געאײל,
און דראַענדיק זיך אַנשטעלן אויף מיר, ווי שפּײזן...

מיט העזה שטופּט זי זיך אַדורך, די ווייסע האַר —
אַ קודלעס מײנע, שוואַרצע, מאַכט איר ברייט אַ וואַרע! —
און שאַרף, מיט גבורה, רייסט זי דורך מיין קאַפּ זיך דורך,
ווי ס'רייסט אַ בליץ אַדורך זיך דורך אַ טונקלער כּמאַרע.

מיין ערשטע ווייסע האַר... אַ, ווען זי וואַלט צו מיר
געקומען ווען, נישט איצט, כּאַטש מיט אַ יאַר צוריק נאָך,
איך וואַלט כּאַשאַטן זי מיט לידער אָן אַ שיר,
און זי, זי וואַלט געשראַקן מיך מיט ווייסער זיקנה...

זי וואַלט ביי יעדן אָנהייב זיך אַוועקגעשטעלט,
געדראַט: הער-אויף, ווייל איך האָב זיך באַווײזן!
זי וואַלט מיט גיפּט מיין האַרץ געשמאַכן און מיין וועלט, —
אַזוי אַכער, וואָס איז זי איצט פאַר מיר, וואָס איז זי?

אַז ס'איז דער סוף פאַר איר געקומען, וואָס איך האָב
נישט איינמאַל שוין צוריקגעשליידערט ווי מיט ניסים, —
דער זיפּערסטער פּון מײנע געסם, וואָס כ'וואַרט איצט אָפּ
ביי יעדן טראַט מײנעם, ביי יעדן טרונק און ביסן.

ער קומט געוויס... און קעגן אים, וואָס איז זי דען? —
און וואָס איז איר טריאומף, איר העזה און איר לאַכן? —
מ'איז דאָ אַ מאַס, וואָס ציילט און ווייסט גענוי און ווען,
און וויפל שריט עס קען מיין פּוס נאָך מאַכן...

מיין ערשטע ווייסע האָר... איך קוק אויף דיר און טראַכט:
לויט באלד... נישט לאַנג... און דו קענסט זיין שוין אויך די לעצטע... —
א, כ'וואַלם נאָך לאַנג אויף דיר געקוקט, כ'וואַלם איבער דיר געוואַכט,
און כ'וואַלם געפּוצט דיין זילבער, ווי אַ צירונג אַ געשעצטן...

1941

די זון איז ווידער דא!...

די זון איז ווידער דא — מיין פריינט מיין אלט-באקאנטער, —
די זון איז ווידער דא — נאך וואַכנלאַנג נישט זיין!
איך נעם זי פון דער הייך צום פנים, ווי אַ האַנטער, —
מיט נאַנטער וואַרעמקייט און העלער שיין.

ווי פריש-מחיהדיק! — שרייט-אויס מיין הויט, כאַטש נאַר-וואַס
איז אַלץ געווען אַזוי נישט-ניחאדיק און מיאוס, —
אַהאַ! ווי כ'וואַלט איצט גערן אויסגעטון זיך באַרוועס,
כדי דעם באַדן בעסער פילן זאָלן מיינע פיס.

זי קומט אַריין, די זון, דורך אויפגעפראַלטן מויער,
און לייגט מיין האַרץ אין שטראַלן ווי אַן איי אין שטרוי.
אַ נאַנטע שוועל ווערט מיר די אַפגעטיילטע מויער,
מיין שוועל, וואַס איז מיר אַלץ נאָך היימיש-ליב אַזוי.

כ'האַב פון די אויגן אויסגעריבן מיר דעם אומעט,
די פיין און בענקשאַפט — אַפגעווישט פון מיין געזיכט,
אַ קראַוואַט מיין האַלדז — מיט ליכשאַפט האַט אַרומגענומען,
פאַרשלייפט מיט זייד און גאַלד פון שטראַלן-ליכט.

זי זינגט אַריין אין מיר, די זון, דאַס ליד פון לידער,
איך הער, און וואַלט עס גערן לאַנג, נאָך לאַנג געהערט,
זי בינדט צונויף מיט בונטן שטראַלן מיינע גלידער
און ווי מיט שנורן גאַלדענע בינדט-צו מיך צו דער ערד.

כ'רייס פון איר שטיקער און איך פאַק זיך אַן אַ פולער,
איך לויף — און הויך מיט זון-גאַלד קלינגט מיין יעדע טאַש.
כ'בלייב שטיין, און ס'מינדסטע ווינטעלע, ווי איך, ווערט שטילער,
ווי ס'וואַלט זיך איינגעהערט צום לעבעדיקן רעש.

בלומען...

אין קעסל מיסט ביים טויער, האלב צעשאַפן און צענומען,
ליגט אן אָפּגענוצטער, אָפּגעדארטער בוקעט בלומען.

צעשיידטע און געפאלענע ביי זיך, נארציון, נעלקן, —
צונויפגענומען אלע מיטן סוף און שאַנד פון וועלקן.

ערשט גאַרנישט לאַנג נאָך האָבן זיי פון קוסט, דעם גרינעם קאַלמן,
פאַר שענסטן פון דער ערד און נאַנטסטן פונעם האַרץ געגאַלמן.

די נאַכט האָט ווי אַ מוטער זיי אין ריינסטן טוי געצוואַנגן,
די זון פלעגט בוקן זיך צו זיי צום ערשט אין די פאַרטאַנגן.

מען וואַלט געקענט מיט פאַרכט זיי לייגן אויפן טויטן-אָרון,
פאַרפלאַכטענע אין צער און אין דערינערונג פון יאָרן.

עס האָט געקענט, נישט לאַנג צוריק, נאָך גרויסע בענקשאַפט-ליידן,
זיי ברענגען דער געליבטער, אין באַגייסטערונג, דעם מיידל.

זי וואַלט געפילט זיין אַמעס-הויך אין זייער צאַרטן ריח,
און יעדע בלוט געטראַגן אויפן האַרץ, ווי אַ קמיע.

נאָך נעכטן האָבן זיי געקוקט פון טיש אין טויזנט הנען, — —
איצט קענען זיי נישט מער צומאַל דעם קעסל מיסט באַשיינען.

ס'באַמערקט זיי קיינער פון די דורכגייער, אויב יאָ — מיט עקל,
זיי קענען נאָך ביי עמעצן באַדויער בלויז דערוועקן...

פאַרנאַכט נעמט נישטערן אין מיסט קיקי דער הויף-הונט,
אַלץ שנאַפט ער, נאָר דעם בוקעט משעפעט ער נישט בשום-אופן.

אים דארף ער נישט — און מיט דער מאַרדע גראַבט ער דאָרט און רודערט.
און נישט קיין בלומען וויל ער, נאָר שיריים פון אַ פעטער מעודה.

צומאָרגנס וועט דאָ באַברען זיך אין מיסט דער שמאַטע-קלויכער,
אַליין ווי אַ שטיק מיסט, און מיט זיין שמעקעלע פון צויבער...

ער וועט דאָן גיריק און מכיניש אַליץ דאָרט איבערוואַרפן,
און נאָר דעם בוקעט, אים וועט ער צומאַל קיין בליק נישט וואַרפן.

צום קעסל וועט ער בייגן זיך, ווי ער וואַלט אים פאַרטרויט זיך,
און די בלומען שעלמן, וואָס פאַרשמעלן אים דעם וועג צום אוצר...

צום ווערעמל

(אין א נאכט פון באמבארדירונג)

צום קליינעם ווערעמל. וואָס אויף מיין מישל,
וואָס גייט זיך רואיק דורך, ווי קיינמאָל גאַרנישט,
צו אים זאָל איצטער זיין דאָס וואָרט געווענדעט.
זאָל אים קיין פינגער נישט מיט קויט פאַרמישן;
מיט עקל נישט פאַרשאַרן און פאַרלענדן.
צו אים דאָס וואָרט, צו אים דאָס ליד, —
נישט בלוז דערפאַר, ווייל איצט, אין אַוונטיקער שעה,
אין שטילער איינזאַמקייט און אין דער פינצטער,
איז לעבן מיר קיין אנדער לעבן, אויסער זיינס, נישטאָ,
און ס'איז לעבן מיר קיין שום געהער בנמצא,
וואָס זאָל מיך קענען הערן און פאַרשטיין —
נאָר ווייל פון ליד קען ווערן באלד צוואה,
און לעצטער זכר פון צעריבענעם געביין,
וואָס ער אליין קען אפשר אויך, ווער ווייסט,
שוין נישט באווייזן מער אינערגעץ צו דערגיין;
ווייל אויך דאָס וואָרט קען אויסגיין באלד אין פלאַם,
ווי מענטש, אינזעקט און גראַז — אַן חילוק,
פאַראייניקט אינעם זעלבן און בשותפותדיקן אַט,
און אין בשותפותדיקן שטויב פאַרטייליקט.

דער הימל פלאַקערט-אויף און שרייט אין בראַנדיסורוב,
אַן אַפגעשונדענער, און אויפגעטרייבערט-רוי און נאַקעט,
אַט וועט ער באלד, אַן אַנגעצונדענער, מיט ווילדער גבורה
אַראַפפאַלן אויף אונדז און צודעקן די ערד;
ער ברעכט מיט מיתה, ווערזעט, שפּריצט און כראַקעט
אויף אַלץ וואָס ריין און הייליק און צום האַרץ געהערט. —

דאָס האַרץ פונעם פּאָעט האָט זיך פאַרפלאַנערט
 אין ראָד פון טאַנק און זיינע קריכנדיקע שנורן —
 די שלאַנגען פון מעטאַל, וואָס פּוּזען איבער אונדזער גוף;
 האָס האַרץ פונעם פּאָעט האָט זיך פאַרמשעפעט
 אין פליגל פון די שווערע באַמבאַרדירער,
 וואָס פאַרטיובן אין דער שטילקייט פון די נעכט זיין רוף;
 זיי קרייזן איצט אַרום דעם דאָך פאַרעקשנט און מיט העזה.
 איך הער ווי פון דער מוראדיקער קראַכונג
 די שויבן ציטערן אין אימת-מות;
 אַ ציטערן, וואָס גייט זיך איצט פאַנאַנדער
 פון די שטערן ביז די וואַרצלען פון די גראַזן.
 פון מיינע דלד אמות טראַגט זיך מיט געוויין;
 עס וויינט דאָס בלוט אין אינעווייניק פונעם גוף,
 עס וויינט דער טינט אין אינעווייניק פון דער פען
 מיט טרערן פון נישט וועלן אונטערגיין.
 ווער וועט עס הערן דען?
 צו וועמען ס'לעצטע וואַרט,
 נאָך איידער ס'ווערט מיט אַלין אויף אַש פאַרבּרענט? —

צום ווערעמל, וואָס האָט אַהער פאַרבלאַנדזשעט אויף מיין טישל,
 און גייט זיך רואיק דורך, ווי קיינמאַל גאַרנישט.
 ס'קען זיין אַז ער וועט אפשר בלייבן וווּ, אין דרערד, צי אין אַ שפּאַרע,
 ווען מאַרגן בלייבן וועט פון אַלין, חוץ שטויב, קיין שפור נישט;
 ווען פלאַם און רויך וועט מיין געדעכעניש פאַרווישן,
 מיך אַפּמעקן פון דרערד ביז לעצטן שורש,
 ווען אַ ל י וועט צריק פאַרוואַנדלט זיין אין ג א ר נ י ש ט, —
 זיי דו מיין אינציקער, מיין לעבעדיקער יורש!...

איך שאַר דיך נישט אַראָפּ אויף דרערד, ווי ס'דאַרף געוויינלעך זיין.
 מיין האַנט איז דיר נישט איצט קיין טויטנדיקע נעץ,
 פאַרקערט, כ'בין גוט צו דיר און פריינטלעך, אדרבא,
 איך לאַז דיך אויף מיין שרייב-פאַפיר אפילו גיין;
 כ'לעש אויס דאָס ליכט, מאַך פינצטער, ווי ס'האַט ליב און וויל דיין טין,
 (און ווי ס'וויל אויך און פאַדערט ס'לופט-פאַרטיידיקונגס-געזעץ)
 כ'בין גוט צו דיר, און אפשר איז באַשערט,

ווען אלץ וועט צדיק פארוואנדלט זיין אין גארנישט,
דער מענטש זאל נאכאמאל ארויס פון דיר,
דורך ווילדן אור, דורך מיסט, און וויסער ערד, —
אין מאך-זשע קירצער און מאך גרינגער אים זיין גיין דורך צייט און שטח,
און לערן זיך פאר אים, שוין איצט, באצייטנס,
פון אויפכאפן דעם ערשטן פונק אין רייבנדיקע שטיינער;
פון פלאנצן שפייז, און קנעטן ברויט, און נייען קליידער;
די חכמה פון גערענגל און פון שטריימנדיקן קידער-ווידער,
פון ערשמער קרייטעכצער-רפואה און פון בויען הייזער,
פון אויפשטעלן מאשינען און פון שרייבן לידער...

ס'איז נאכט. מיין טונקלקייט — פארוואקסן אינעם חלל,
און ס'קליינע ווערעמל — פארוואקסן אין די אותיות פון מיין כתב-יד.
די השכות איז געדיכט און האלט מיך אין איר טיף,
און ס'קליינע ווערעמל — פארוואקסן אין די אותיות פון מיין כתב-יד,
קוקט פון פאפיר ארויס — א גליאיקער היעראגליף...

פאריז, 1942

באלאדע פון דער פארשוונדענער שטאט

אין ווייטן און ליכטיקן מזרח,
פארזונקען אין זון און אין זאמד,
קארבאזי די שטאט דארטן איז זיך
געזעסן ביים ברעג פונעם ים.

פארזונקען אין זון און אין טרוימען
פון גאלדענער זעט אויף דער וואר;
באצווונגען אין צוואנגען און צוימען,
פארטון אין איר מי און איר זארג.

דאס אייגענע לעבן דערעסן —
פארגעסן אין גליק און אין פרייד;
פארגעסן געזעסן מעת-לעתן,
פארוואקסן אין שטילקייט און צייט.

און שטיל איז איר לעבן געגאנגען
ביז איינמאל, פון שלאף אויפגעכאפט,
דערהערט ווי מיט הילכיקע קלאנגען
האט שרעק אין איר הארץ אָנגעקלאפט.

און הערצער, ווי שטיקער געיאַמער,
איצט וואַיען, ווי ווינטן אין זאמד,
ווייל ס'רייט אויף זיי רעשיק מלחמה
אין שטאל און אין פייער געשפּאַנט. —

דער מאַרדלענדער האַט זיך פאַרמאַסטן,
דער רויבלענדער האַט זיך פאַרלייגט,
אַט גייט מען זיך ווידער אַ לאַז-טון... —
זי האַלט-איינ דעם אַטעם און שווייגט...

עם קריכן די פינגער אויף מאפעס, —
אט ליגט זי אין זיי ווי פארשוועכט,
און ווי אין פארצוקנדע לאפעס
עם שטיקט זיך קארבאזי און קרעכצט.

די צדדים אין פייער-אטאקעס,
מען זיגט, מען פארשפילט, און פארקערט, —
מיט קברים, מיט בערגלעך, ווי מכות,
שווילט-אן די פארבלוטיקטע ערד.

אין שמרייט, אין פארעקשנטן, הייסן —
קאנאנען פון פיינט און פון פריינט...
און ס'זאמלט קארבאזי די מתים,
באקלאגט אירע מתים און וויינט.

פון דער זייט און יענער זייט טויער
פארצויגן מיט נעצן פון דראט,
גלייך ווי אין א שלייער פון טרויער
היינט אנגעטון וואלט זיך די שמאט.

פון דער זייט און יענער זייט הימל,
אין נעפלען פארשמעלט ערגעץ-ווי,
איצט זענען אוואָנען געקומען
אויף הויכער געהיים-ראנדעווי.

אלץ העכער פון גאסן און הייזער, —
ס'זאל שווער זיין צו זען זייער זיין,
נאר נידריקער ווערט אלץ קארבאזי,
אלץ טיפער אין דרערד זינקט זי איין...

ווי שמיל ס'גייט דער פליגל-געפלאטער,
קיין שארף זאל אינערגעץ דערגיין, —
פארהילט ער אין וואַלקנס פון וואַטע,
אין וואַטענער שמילקייט זיך איין.

דערפאר וועט קארבאזי שוין שרייען
מיט קולות באנומען און הויך,
ביו צודעקן וועט איר דאָס פייער,
ביו איינשמילן וועט איר דער רויך...

א,הערט, ווי זי וויינט אויף איר מזל,
מיט לעשנדע טרערן אין פלאַם,
און זעט, ווי מיט בלוט פון קארבאזי
ווערט רויט היינט די בלאַקייט פון ים. — — —

און אַט איז פון מיטלייד צענומען,
צו שמאַט אין רואין און אין רויך,
פון רויבלאנד דער קעניג געקומען,
פארשטייט זיך, די קעניגין אויך.

ווען האָט עס קארבאזי געהאַט דען
דעם כבוד — אַ קעניגס וויזיט?
און עפעס אַ דאגה איר מאַטערט:
ווי וועט ער דאָ שמעלן אַ טריט?...

אַז אַלץ איז מיט חורבן פאַרוואַליעט
ווי ס'גייען די געסט נאָר אַדורך, —
צי מאַכט נישט דער מושב איצט קאַליע
דעם קעניגלעך-שיינעם באַזוך?...

אַ זיידענעם שלייער פאַרצויגן
דער קעניגנס בליק האָט איר הוט —
ווי קענען דען זען אירע אויגן
אַזויפיל הריגה און בלוט?

אַט האָט זי אין מאַרד און געדערס
איר קלייד דאָ זיך שיעור פאַרפלעקט,
פון רויך הייבט איר בליק אָן צו טרערן,
און ס'שטיקט זיך דער קעניג און קרעקט...

א ווונדער, אז אלץ איז צעמאזשעט,
צעבראקט און פארגאסן מיט בלוט;
אז אלץ איז פאריסט און פארסאזשעט,
פארוואלגערט אין אש און אין ברוד...

סך-הכל ווי לאנג וועט עס זיין דען, —
קארבאזי פלעגט קוקן אין ים;
געשפיגלט זיך דארט און געהנדלט,
געזען, זי איז ריין, אן א פגם. —

איצט ליגט זי פון אויפרייס צעשאטן,
אין מיסטן פון חורבות איר מי,
און שווימט אין א בלוטיקער בלאטע,
פארוונקען ביז איבער די קני.

און ס'שווימט מיטן בלוט אויך איר נאמען,
דערגייט ווו אן ארט אויף דער ערד,
ווייל מיטן געהילך פון מלחמה
קארבאזי די שטאט ווערט געהערט.

מען ווייסט, יעדן טאג דארף זי פאלן,
זיך איינקארטשען מער אונטער בראנד;
מען ווייסט, יעדן טאג, ווי א באלעם,
פון האנט גייט זי איבער צו האנט.

ביז מער איז שוין גארנישט געבליבן
צום איבערגיין וועלכן ס'איז צד, —
קארבאזי, צעשטויבט און צעריבן,
איצט זעט מען נישט אן שוין כמעט.

עס זוכן זי משאמעס אוואנען
און קרייזן ווי קראען ארום,
און איבערן טויט, אויס עקשנות,
אלץ בייזער ווערט זייער געברום.

ווי בלוט-איינגעמונקענע גאזע —
די וואַלקנס געפלעקטע מיט שיין, —
צי קומט איר נישט איצט פון קאַרבאָזי?
צי ווייסט איר נישט וווּ זי קען זיין?

אַ, העלדן אין הימלישע הייכן,
אַ שאַד איז די מי און דער שרויט,
עס האָט נישט קיין זין די דערגרייכונג
פון נאַכאַמאַל טויטן דעם טויט... —

אַט ליגט ער אויף שטחים אויף גאַנצע
פאַרלייגט ווי אַ מעכטיקער וואַל, —
מיט מתים פאַר שיצנדע זאַמד-זעק
באַנוצן זיך קענסט, גענעראַל!

אַט איילן שוין דיינע שטאַפעמן
צום זיג, צו קאַרבאָזי אַהער,
מען זוכט זי דורך טיפע לאַרנעמן, —
נאַר ווער קען געפינען זי, ווער?... —

עס טרעמן די מידע אַרמייען
אין זאַמדן, אין ברען און אין בראַט,
און קענען אינערגעץ נישט זעען
און קיינמאַל — קאַרבאָזי די שטאַט... —

פּאַרײַז, 1941

צו דער קרישקע

ווען וואָלט זיך ס'ליד מיט דיר פאַרנומען, ברעקעלע דו נישטיקס?
ווען וואָלסטו השׁוב דען אזוי געווען נאָך, ווי דו ביסט?
עס רוימט דיך שוין נישט מער אַראָפּ די פרוי פון טישטער, —
דו ביסט נישט מער אין אונדזער הונגעראַנד קיין מיסט!...

דו מענסט זיך איצטער האַלטן גרויס און שטאַלץ זיין קאַנסטו, —
ס'איז מער נישט אומריין היינט מיט דיר דאָס קינדערישע קלייד,
דער זקן שאַקלט דיך נישט מער אַראָפּ פון זיינע וואַנסעס,
עס הייבט דיך אויף די האַנט פון מענטש פאַרשעמטערהייט.

עס ציען טעג, און ציען ענגער איין דעם רימען אויף די קישקעס,
און ס'ציען פאַרויכטיק די פינגער ס'מעסער דורכן ברויט, —
דו זאָלסט ניט שלעכט אוועקפאַלן פון זיי, אַ, ציטערדיקע קרישקע, —
מיט פאַרויכט וועגן זיי דיך, גלייך ווי גאַלד, אויף גראַס און לויט.

פאַמעלעך, פאַרויכטיק, דו זאָלסט ניט שלעכט, אין שטויב אַרײַן דערלאַנגען —
פון פנימל אַראָפּ ביים קינד דער מאַמעס האַנט דיך גלעט,
די פייגל חלומען פון דיר אין זייערע געזאַנגען,
און אויך דאָס שמילע, אומעטיקע טישל פון פאַעט.

פאַרײַט, 1941

זינגט דאס פייגעלע ביים פענצמער...

משוויטשערט, משוויטשערט ס'פייגעלע ביים פענצמער,
כלייב נאר שטיל, מיר דאכט, אז הערן קענסטו,

ווי עם וואלט דיר וועלן עפעס זאגן,
ווי ס'וואלט וועלן זיך פאר דיר באקלאגן:

— כ'פלי ארום דא שלינג-און-שלאנג טאג-מעגלעך,
כ'זוך חיונה, נאר ווי איז עם מעגלעך

וואס איך קען קיין ברעקעלע נישט טרעפן,
קיינער גיט דאס פענצמער נישט קיין עפן. —

עפעס מיר ארויסווארפן אין גרויסן, —
האלטן זיך די מענטשן דאס אין גרויסן?

וואס-זשע דען איז דאס מיט זיי געשעען,
מ'זאל פון זיי קיין ברעקעלע נישט זעען?...

אנגעקלאפט אין מירן פון געוועלבלעך:
שענקט עפעס די פיצעלעך, די שוועלבלעך...

— נישט געהאט נאך גארנישט אין מיין שנאבל,
היינט וואס דארף איך דען אזויפיל האבן?

וואס א פויגל כאפט אוועק און פטור... —
כ'זינג און וויין — מען הערט מיך ווי דעם קאמער.

— אויפגעשטאנען ווען אמאל פרימארגן
געהאט „א פייגעלע אין וואלד צו זארגן“...

ווער מיר גוטס גינט, פול די נעסט געוועזן
מיט געבעקסן, פוטערן, און קעזן.

נישט פארפעלט פון פייגל-מילך אפילו, —
היינט, כאַטש לעב פון מיינע מאַרגן-תפילות.

נעכטן אויף אַ פענצמער-גוזמס פון ציגל —
שטיין דאַרט בין איך קוים געווען מסוגל,

זע איך מיר אַ קערנדל, אַ שטיקל,
גרייט שוין אַן דאָס שנעבעלע צו פיקן.

כ'זע כפירוש ווי עם ליגט אַ ברעקל,
ערשט איך גיב אַ פיק און פיל אַן עקל. —

ס'נודעט מיך פון ווערגן זיך און שטיקן —
ס'לאָזט זיך אויס — ס'איז גאַר פון ליים אַ שטיקל...

משוויטשערט ס'פייגעלע אַזוי און משוויטשערט, —
נישט עם משוויטשערט, ס'קוויטשעט און עם ריטשעט.

שאַרף די פעדערלעך זיך אַנגעבלאַזן,
און אינגאַנצן איז עם בלוז ירגזון:

— מיט די אויגן נאַרע איך און נישטער —
שאַקלט קיינער שוין נישט אויס קיין טישטערך?

גייט פון שמוב אין דרויסן גאַרנישט איבער —
גייט מיר גאַרנישט פויגלדיק דעריבער...

— משוויטשערט ס'פייגעלע אַזוי ביים פענצמער —
בלויז דאָס הונגער-ליד דאָס נייע — הערן קענסטו...

פאַר י. 1941

צום אַנטון די געלע לאַטע (1)

כ'בין זיבן-הונדערט יאָר היינט אַלט געוואָרן,
וואָס פאַר אַ הויכן עלטער כ'האַב דערגרייכט, —
דאָך דינט מיר ווונדערלעך נאָך מיין זכרון,
מיין גאַנג איז שטאַלץ, מיין רוקן אויסגעגלייכט.

מיין ריאה איז נאָך שאַרף און נישט קיין טריבע,
און ס'זענען שוואַרץ נאָך אַלע מיינע האַר,
און דאָך איז פאַרט אַזוי און זיכער, מיינע ליבע, —
כ'בין אַלט געוואָרן זיבן הונדערט יאָר.

ווייל אויף מיין גוף, געוואָרפן ווי אַן אומחן —
די געלע לאַטע זאָגט עס יעדן אַזויס.
כ'האַב זי אין לאַץ פאַרשפּיליעט צו מיין שמחה
און וועל זי טראַגן ווי אַן אויפגעמאַכטע רויו.

דאָס שענסטע יום-טוב-קלייד האַב איך איר אָפּגעגעבן,
דאָס אַנגעזענסטע אַרט פאַר איר באַמיט,
ס'וועט שלאָגן אונטער איר מיין האַרץ מיט לעבן,
און זינגען אונטער איר דאָס שענסטע ליד.

ס'איז הויך מיין עלטער, נאָר מיין קאַפּ איז העכער,
ווייל דורך די יאָרן שטייגט ער אויף און ברויזט,
און צו מיין יוכל היינט אַנשטאַט אַ פולן בעכער —
פאַרהייב איך הויך אַ שטראַלנדיקע פּויסט.

---

(1) צום אַנטון די געלע לאַטע אין פאַרזי, זומער 1942 איז געוואָרן
זיבן-הונדערט יאָר זינט מען האָט פאַראַדנט די יידן אין פּראַנקרייך אַנצוטון
די געלע לאַטע.

אונדזער פאן איז היינט צעפליקט...

אונדזער פאן איז היינט צעפליקט,
— איר אטעם-הויך זיך ווערנט און שטיקט —
פלאטערט מער נישט אויבן,
נאָר עס איז איר יעדע צויט
א העלער שטרעל פון מאַרגנרויט,
וואָס שלאַגט אין אלע שויבן.

ווי אַ כוח אונטער דרערד,
וואָס פאַרבאָרגן וואַקסט און יערט,
אין דער טיף געפאַנגען,
זאַמלט גבורה — פונק צו פונק,
גרייט זיך אָן צום וונדער-שפרונג —
דער אויבערפלאַך דערלאַנגען.

ווי דער הושך איז געדיכט,
דאַרמין שליידערט זי מיט ליכט,
פון דער טיף — דערווייליק,
ווייל צעפליקט — איז יעדע צויט
אַ נר-תמידקע קנויט,
וואָס איז העל און הייליק.

אונדזער פאן איז היינט צעפליקט,
איז איר יעדער טייל צעשיקט
ווי אַ וונד נאָר בלוטיקט;
מילד פאַרדעקט זי זי, פאַרהילט,
און דעם ווייטיק לעשט און קילט,
לינדערט אים און מוטיקט.

ווען דער פריער מאַרגן גרויט,
צו די העלדן פאַרן טויט
קומט זי אָן צו שוועבן,
הערט אין אויפגעברוך פון בליי
און אין לעצטן אויסגעשריי
זיי עס רופט דאָס לעבן.

אונדזער פּאָן איז היינט צעפליקט,
— איר אַמעס-הויך זיך ווערגט און שטיקט —
פלאַטערט מער נישט אויבן,
נאָר עס איז איר יעדע צויט
אַ העלער שטראַל פון מאַרגנרויט,
וואָס שלאַגט אין אַלע שויבן.

פּאַרײַז, 1942

דאס פארבארגענע ליד

ווי אין זיין טונקלער נעסט א פויגל — פרייד אין הארצן פלאטערט,
כאָמט ס'איז פון לאנג דאָס האַרץ, פון אומרו און פון יאָך, פארמאָטערט.

ווי קומט עס גאָר, וואָס פרייד איז אין אַ פינצטער האַרץ פארזאָנען?
בלויז איך און דו, מיין ליד, מיר קענען פון דעם אָנען.

ווען ס'לויטערט די רוצה-האַנט און זוכט מיין לייב-און-לעבן,
האַב איך אין זיך — און זיכערקייט, מיין ליד, דיך אָפגעגעבן.

איך הער זי קלאַפּט, די האַנט, ביי מיר באַגינען: עפּן! —
ווי גוט, וואָס זי קען נישט צום ליד אין האַרצן טרעפּן!...

זי ווייסט מיין נאָמען, מיין אַדרעס, דעם וועג צו מיין געלעגער,
גאָר וווּ עס וווינט דאָס ליד אין האַרץ — דאָס איז פאַר איר אוממעגלעך.

זי האָט אַ וויסן העק פאַר מיר, אַן אָפגעצוימטן ע ר ג ע י ,
וואוּ ס'זאָל מיין בליק אין דראַט-געפלאַנטער שטיקן זיך און ווערגן.

זי האָט אַ בייזע קויל וואָס וויל מיך אַניאַנן, דערגרייכן —
דאָס שטיקל בליי און בליישטיפּט, וואָס קען אַלץ פאַרשטרייכן!...

און ס'איז די נעץ פון ראַגן היינט — צום כאַפּן בלויז מיין לעבן —
האַב איך אין זיך — און זיכערקייט, מיין ליד, דיך אָפגעגעבן.

נייט-אויף אַ פרייד אין מיר דורך יאָך און אומרו-אַפּל,
אַ פרייד — אַז ס'ליד אין האַרץ וועט איר נישט כאַפּן!...

פּאַר 1942

אונטער שטיינער

כ'האָב אין דרערד די לידער מיינע —
אין אַ קעלער וווּ פאַרקאַפּעט, —
ווען נישט זיכער איז ביי קיינעם
דער טרוים אפילו אין צוקאַפּנס;

ווען נישט זיכער איז אפילו
די שטערן-שיין אין הויכן הימל,
און דאָס וואָרט פון ליד, דאָס שמילע,
דאָס איצטיקע, צי פון אַנומלמ.

וויי צום וואָרט וואָס ס'זעט נישט קיינער,
כ'מאָר עם פאַר דער פען נישט ברענגען. —
כ'האָב אין דרערד די לידער מיינע
אין אַ קעלער-לאַך אָן ענגן.

ס'מאָר דעם סוד די פען נישט וויסן,
זי קען, די פלאַפלעריין, צעטראַגן, —
אך, מיין האַרץ אין ווייטיק-ריסן,
כ'בעט דיך, זאָלסט איר גאַרנישט זאָגן.

זיך צערעדט ווי אין אַ ווידוי
וואָלט איך פאַר די לידער מיינע,
אָדער ווי פאַר גוטע-ברידער
היימיש גאַר זיך אויסגעטענהט.

כ'וואָלט זיי אויף די קני גענומען
און געפרייט זיך ווי מיט קינדער,
וואָלטן זיי אין נעכט אין שטומע
כאַטש מיין עלנט-ווי געלינדערט.

האָב איך אויף די לידער מיינע
אינעם קעלער-לאַך פאַרזונקען,
אַנגעהאַנגען שווערע שטיינער,
ווי אַ מענטש וואָס גייט זיך מרינקען.

נישט אויף זיי, אין גרוב דעם שוואַרצן,
נאָר אין דלד אמות ענגע,
דאָכט זיך מיר, אַז אויף מיין האַרצן,
פיל איך ווי די שטיינער הענגען.

דאָכט מיר אָפּט, אין נעכט פול שווייגן,
כ'ליג אַ שטילער ווי אַ קבר,
און די שטיינער, ווי די דאגות,
כ'טראָג אויף זיך ווי אַ מצבה. —

אַ, איר זעאונגען פול מורא,
שוואַרץ געמעל פון שרעק און קבר,
וואָס מיין גורל איז אייך גורם, —
כ'שיק אייך אָפּ צו אַלדע מיינול! — — —

כ'האָב געלייגט דערפאַר די שטיינער,
איך זאָל ליגן אַ געשמידטער;
ס'זאָלן צו די לידער מיינע
די מיין נישט האָבן דאַרם קיין שלימה...

ס'גילמן בלוטיקע באַפעלן —
ליגן הערצער אונטער שטיינער,
און די מיין אין שוואַרצן קעלער
זענען דאַרמין מיינע לייענער.

פּאַרײז, 1942

LA SANTÉ

LA SANTÉ

(תפיסה-לידער)

1. פארשלאסן

די מיר פארהאקט. דער שליסל גרילצט געמיין,
גלייך ווי ער וואלט דאס הארץ געוואלט צעברעכן.
איך בלייב אין תפיסה-קאמער איין-אליין,
און זיין א ייד איז איצמער מיין פארברעכן.

העי, וועכטער! — קלאפ איך אן אין מיר און ווענט —
זי בין איך שולדיק אין פארברעך דעם שווערן
וואס ערגעץ אין א שמעטעלע האט נישט געקענט
שמאט מיר, דעם מענטש, קיין קאץ געבוירן ווערן?

און וואלט עס יא אזוי, צום נס, געשען —
וואלט אויך די קאץ איר זיין געטראגן ווי א משא?
וואלט אויך איר בלוט געפארשט און נאכגעזען,
געפסקנט: טריפהנע און מיאוסע ראסע?

עס שווייגט די מיר, א זיכערע פארמאכט,
זי ענטפערט נישט און ס'ענטפערט נישט דער וועכטער,
און בלויז אין מיר דאס יודאש-איגל לאכט
מיט א צעלאזטן, שפאטישן געלעכטער...

2. א 5 י י ז

דער וועכטער גייט אין קארדאָר,
די וואַנצן גייען אויפן שעניק,
איך שפיל זיך ווילד מיט מיינע האַר
און רייס אַ זשמעניע נאָך אַ זשמעניע.

דער לאַנגווייל רייסט און ווערט נישט מיד,
מיין האַנט, זעט אויס, שוין מיד אוודאי,
פאַרנעם איך זיך מיט וועכטערס טריט
און מיט דער שעניק-פראַמענאָדע.

איך ווייס, עס איז דעם וועכטערס גאַנג
און כ'וויל נישט, ער זאל שטילער ווערן, —
ס'איז איינציק-לעבעדיקער קלאַנג,
וואָס כ'קען דאָ איצט אין תפיסה הערן...

דעם שעניק טו איך נישט קיין ריר,
איך לאָז די ברואים רואיק שפאַנען —
ס'איז ס'איינציק לעבן דאָ מיט מיר,
וואָס איז נאָך, אויסער מיינס, פאַרזאָנען...

3. די זעאונג

די נאכט האט נאנט אזוי און היים
א מיידל מיך ארומגענומען,
איך ווייס נישט ווי אזוי זי הייסט
און ווי אזוי זי איז געקומען...

זי האט, כאטש פרעמד און אומבאקאנט,
געזאגט מיר רייד אזעלכע זיסע, —
נאר ווי אזוי, דורך שלאס און וואנט,
איז זי אריין צו מיר אין תפיסה?...

עס איז דאך יעדן שטרענג פארווערט
צו זיין מיט מיר כאטש בלויז א רגע, —
איז ווי-זשע קומט זי פארט אהער,
אזש בין צום זאק פון מיין געלעגער?...

זעט אויס, דאס פרעגן איז אומזיסט,
ס'דערוויסן זיך וועט נישט געשעען, —
און כאטש איך ווייס נישט ווער דו ביסט,
דאך דאנק איך, מיידל, פאר דער זעאונג...

4. לא סאנטעי

לא סאנטעי — וואס איז איר נאמען אויסן?
לא סאנטעי — ג ע ז ו נ ט אויף אונדזער לשון, —
כ'זע שוין ווי אזוי ס'געזונט קען אויסזען,
זיצנדיק דא וואָכן און חדשים...

לא סאנטעי — מיר ווילט זיך אזוי לאַכן,
איר נאָמען צודעקן מיט מיין געלעכטער,
א שאַד, דער קאָפּ איז מיר נישט היינט צום לאַכן —
כ'בין קראַנק, און זאָגן גיי איך עס דעם וועכטער.

לא סאנטעי — איך מעלדע זיך צום דאָקטער,
ער זאָל אַרײַנקומען און מיר באַטראַכטן, —
ער גיט אַ קוק אויף מיר — ס'איז גאַרנישט — זאָגט ער,
און לאַכנדיק פאַרקרומט, די מיר פאַרמאַכט ער.

לא סאנטעי — אַן אַוניפאַרם אין זילבער,
מיט שלײפּעס, מיט אַ האַקנקרייץ אַ גרויסן,
און מיט אַ פּױגל איבער אים, אַ ווילדער,
וואָס שפּעט פון מיר און פּיקט דאָס ליכט פון דרויסן.

5. דער אדלער אויפן האקנקרייז

ווי נאָר איך קער זיך און איך ווענד זיך איצט,
זע איך ווי אַ כמורנער און אַ בייזער,
אין שווערן אומגעדולד דער פויגל זיצט
אויף זיין געזעס, ווי אויף אַ קויל אַ הייסער...

דעם בליק אַריינגעשמאַכן אין דער ווייט,
אַ ברוגזער, אַן אומרואי־צעשטרייטער,
ער האַלט די פליגל זיינע אויסגעשפּרייט,
ווי גרייטן וואַלט ער זיך צו מאַכן פליטה...

אוי, פויגל מיאוסער, טראָג זיך אַפּ פון מיר,
מיט פאָך פון דיינע פליגל — פאָך פון מיתה.
זאָל נאָר מיין מאַמע נישט דערוויסן זיך פון דיר,
אַז ס'איז אַ היים געוואָרן מיר דיין תּפּיכה.

עס וועט איר ווייטיק זיין דאַרט אזוי גרויס
און אויסוויינען וועט זי פאַר מיר די אויגן, —
וואַלט זי געוואָסט, דו ביסט פון מיר אַרויס,
ביסט כאַמש פון מיר, איר קינד, אַוועקגעפּלויגן.

ער לאַזט אַראָפּ דעם שנאָבל אין אַ זייט,
אויף צו פאַרשמעקן אים אין שטחים, פּרײַע לאַנען,
און האַלט די פליגל זיינע אויסגעשפּרייט,
ווי גרייטנדיק זיך אַפּפּליען פון דאַנען...

6. אויף יענער זייט וואנט

קוים צו הערן דורך דער שווערער, דיקער וואנט,
פארנעם איך ס'גיכע שפאנען פונעם ארעסטאנט.

דאס אויף-און-אפיקע געגיי פון ארעסטאנט,
וואס שפרייזט און מעסט די צעל אן אפרו, נאכאנאנד.

פלוצלינג נעמט דער זייגער שלאגן אויפן תפיסה-הויף —
שמעלט אפ מיין שכן דארט זיין אומזיניקן לויף...

איך ווייס, דאס ציילט ער דארט די שעה, און ס'ווערט מיר גוט
צו וויסן איצטער, וואס ער וויל און וואס ער טוט;

צו וויסן, אז ס'איז עמעץ דא אין שטיין פארשמעקט,
וואס אויך ווי מיר, האט אים דער זייגער אויפגעוועקט;

און אויך ווי איך, דארט הערט ער איצטער שטיל זיך איין,
און אויך ווי איך, וויל ער, די צייט זאל גיין, זאל גיין;

און איז אינגאנצן דארט פארלאנג און טרוים — ווי איך —
אז אלע שעהן זאלן אפמראגן זיך גיך...

7. מיר האכט זיך דא...

מיר דאכט זיך דא, איך בין א מענטש נאך פון פארצייטן :
געדיכט און ווילד באוואקסן איז מיין הויט.
אין מיין נאָרע ליג איך א פארקנוילמער און פארדרייטער,
איך פריי זיך מיט מיין שפייז — דער לחמא ברויט, —
די טייערע, די ביטערע און שוואַרצע.
איך שפיגל זיך אין וואַסער, וואָס איך טרינק,
עס קוקט אַרויס פון דאָרט מיין פנים —
דאָס גליקלעכע, משונהדיקע פרצוף,
פאַר שמחה ווילט זיך געבן מיר אַ טופע און אַ שפרונג,
ווען איך דערזע עס אויפגיין אינעם וואַסער, ווי אַ וונדער,
ווען איך דערזע עס אויפגיין, ווי די ערשמע זון דאָרט.
— אַוה־רו! — וואַלט איך אַזא געשריי געגעבן,
אַזא געשריי פון פרייד און פון הנאה.
— אַוה־רו! — וואַלט איך אַרויסגעלאָזט אַזא געברום,
עס זאל די ערד אַ הילף־טון מיט מיין פרייד דאָרט, —
נאָר מורא האָב איך פאַר דער חיה־רעה,
וואָס דרייט זיך דא אַרום
און שנאַפט און זוכט מיין לעבן...

8. א קלאפ אין וואנט

- ווער קלאפט עס דארטן דורך דער וואנט?
א פרעמדער מענטש, מיר אומבאקאנט,
זיין אויסזען האט זיך דא די גאנצע צייט
נאך קינמאל נישט פאר מיר באוויזן.
איך ווייס אפילו נישט צומאל,
ווי אזוי עס קלינגט זיין קול —
דער מענטש, דער מענטש פון יענער זייט —
א קלאפ אין וואנט — דאס איז ער.

א, מיד איז ער, דער מענטש פון דארט,
פון נישט ארויסזאגן א ווארט;
פון זיין דארט איין-אליין מיט זיין געביין,
פון גיין, פון שטיין, פון ליגן און פון זיצן —
איך ווייס, עס וויל דאס זאגן מיר
זיין יעדער קלאפ, זיין יעדער ריר,
וואס בעט, וואס וויל צו מיר אין הארץ אריין,
עס זאל אים, ס'הארץ, באהאלטן און באשיצן.

ער וויל צוריק א קלאפ, א ריר.
ער קען דען וועלן מער פון מיר? —
און ס'ענטפערט אים, דעם מענטש, מיין האנט,
און ס'הארץ, וואס גייט צו אים אין צאפל. —
א, זאג מיר, מענטש פון יענער זייט,
פארוואס מיר דאכט די גאנצע צייט —
ווען כ'הער די פינגער דיינע נאכאנאנד —
ווי טרערן וואלטן קאפען? ...

9 פאר א רעגן

צום פענצטער קומט א וואַלקן צו, פון ערגעץ-ווו פארשלעפט,
און גיט זיך אינעם פלאַנטער פון די קראַמעס א פאַרטשעפּ.
ווי אײך, דאָ אינעווייניק — דאָרט, אין דרויסן שטייט ער —
צום שמאַל אַ צוגעשמידטער, און ער גייט נישט ווייטער.
אַן אַפגעריסן-אַפגעשליסענער, אין שמאַמעס און אין לאַכעס,
אַ פאַרבלאַנדזשעטער, אַ וואַנדערער, אַ קונצנמאַכער.
ער שפּרייט זיך אויס דעם הימל פאַר אַ פלאַכטע,
און דאָרט אויף איר די קונצן זיינע מאַכט ער:
צומערשט איז ער אַ פראַסטער וואַלקן און נישט מער,
(צום באַווייזן מיר דאָס קלערער, שמופּט ער נענטער זיך אַהער)
דערנאָך גיט ער זיך אַ פאַרקנויל און אַ צעשמעליץ,
און מ'ווערט פון אים אַ צדיק אין אַ שאַפּן-פעליץ,
פון צדיק ווערט אַ קייסערינע מיט אַ ווייטער שלעפּ,
און פון דער קייסערינע ווערט אַ העלפאַנט מיט אַ שעפּס.
דערנאָך ווערט ער דער זעלבער וואַלקן, ווי געווען,
(ער ווייזט עס מיר און יעדער איינער קען עס זען)
נאָר עפעס ווערט ער אַנגעבלאַזן, גרעכער אַליץ און גרעסער,
ווי ער וואַלט צעזעצטערהייט זיך אַנגעזויפט און אַנגעפרעסן,
ווי אויף שמענדיק וואַלט ער איצט — אין זיין פאַרקנויל, אין זיין צעשמעליץ —
איינגעשלאנגען דאָרט דעם צדיק מיטן שאַפּן-פעליץ,
דערנאָך די קייסערינע און דעם העלפאַנט מיטן שעפּס, —
און איצט גיט ער אַ לאַז אַרויס אַ דונער, ווי אַ גרעפּץ...

10. דער זייגער

א, זאל ער אויפהערן, דער זייגער דארט, זיין שלאגן,
איך קען עס מער נישט אויסהאלטן,
איך קען אים נישט פארטראגן! —
צי האט ער זיך דאס היינט פארנומען
דעם חלל אין מיין קאפ צו שפאלטן
און מיט זיין יעדן שלאגן מיך דערשלאגן?
ווי ווערט עס אים נישט דארט פארמיאוסט און נמאס
מעת-לעתנווייז ארומצוגיין מיט זיינע שעהן,
ווי מיר, ס'ארומגיין דא פון וואנט צו וואנט,
אין אומגעדולד,
אין אומרו,
אין שגעון.
ווי ווערט עס זיינע ווייזערס נישט פארמיאוסט
מעת-לעתנווייז
דאס זעלבע ציפערבלאט ארומצוקרייזן,
ווי מיינע פיס —
דעם זעלבן ברעט פון דיל
ארומצושפרייזן.
א, זאל ער אויפהערן, דער זייגער דארט, זיין שלאגן,
מיין אויער קען אים נישט פארליידן,
סיי-ווי וויל ער מיר נישט זאגן,
ווען מיין לעצטע שעה וועט נעמען שלאגן,
די לעצטע שעה —
ווען איך וועל מיט דער תפיסה-טיר זיך שיידן,
סיי-ווי לאזט ער מיך דא איבער
אין מיינע דלד אמות,
פון מיין הארץ

און פון מיין קאמער.
 ער הערט מיך נישט, און ווי א ראד
 פארט ער איבער מיר אכזריותדיק אריבער,
 און רואיק, פינקטלעך, צו דער צייט
 ער שלאגט די שעה און גייט זיך ווייטער,
 אזש כ'גיב זיך פון מיין רו און פון מיין שמרויזאק
 מיט צארן און מיט כעס א שליידער —
 ווייל ס'דאכט זיך מיר, אז מיט זיין יעדן שלאג
 וואלט ער צולהכעיסדיק פון מיר געהווקט,
 וואלט ער רייצן זיך און שפעטן. —
 אט נעם איך רייסן שטיקער פון די ווענט
 און וועל אים באלד מיט זיי דעם קאפ צעפלעטן.
 אט גיב איך אים ביז מינדסטן רעדעלע און שרייפל
 א מרייבער-אויף די מריפהנע געדערים,
 און גיב אים פארן גארגל דארט א כאפ געשווינד.
 און אז איך זאל אים מער נישט קענען הערן —
 וועל איך אים פונעם גלאק ארויסרייסן זיין צונג
 און ווארפן זי און שליידערן פאר אלע הינט!

און אויב ער וויל דאס נישט —
 איז זאל ער בעסער אויפהערן זיין שלאגן,
 זאל ער בעסער געבן דארט אזא געשריי,
 עס זאל דער גאנצער בנין פאלן מיטאמאל,
 עס זאל די מויערן אין לופטן טראגן
 און אין פאפיר פארוואנדלט ווערן זאל דאס שמאל!...

11. זון-פארגאנג

איך קוק ארויס אינדרויסן דורך די תפיסה-שויבן,
דער טאג הייבט-אן זיך שוין אין וועג אריין צו קלויבן,
אין מערב גרייט זיך שוין די זון צו מאכן פליטה,
נישט לאנג, נישט לאנג און מירן בלייבן באלד צעשיידטע,
איך — דא, אין תפיסה-קאמער, זי — ווער קען דען אירע וועגן?
און עפעס נעמט מיך אן א חשק זי צו פרעגן:
ווי קענסטו איצמער גראד פארלאזן מיך, מיין זיסע,
ווען איך ליג איינגעלייגט אין תפיסה?

פאר איר אוועקגיין מאכט זי אויף איר גארדערטאבע,
פול וואלקנס-פעק מיט קליידער, אָנגעפאקטע, גראַבע,
זי מעסט-אָן שמאַכטעם אַלערליי, די שענסמע שמעמער —
אַט רויט, אַט זילבער-ווייסע, ראָזע און פּיאַלעמע,
זי טוישט די שטאַפּן — אַ, זי קען זיך עס דערלויבן, —
און ווייסט אַליין נישט פריער וואָס זיך צוצוקלויבן, —
פאר וועמען שליערסטו זיך דאָס אַזוי, מיין זיסע,
ווען איך ליג איינגעלייגט אין תפיסה?

זי גייט באלד הוליען מיט דער נאַכט, ס'פאַרדריסט מיך שרעקלעך,
און מיר דאָ וואַרפט זי צו שיריים-שטראַלן, ברעקלעך.
זי גיט דעם חושך פון דער נאַכט איר לייב-און-לעבן
און לאַזט זיך אין זיין שוואַרצער נעץ אַריין פאַרוועבן, —
ווי קענסטו לאַזן זיך פון אים דיין אויג פאַרבלענדן
מיט רייכן זילבער-גלאַנץ פון אַ לבנה-רענדל
און מיט אַ ביסל דאַרמן שמערן-מינץ, מיין זיסע,
ווען איך ליג איינגעלייגט אין תפיסה?...

12. א מענטש מיט א קול ...

ס'פארמאגט א מענטש א קול — נאר וואס האט ער דערפון?
עס האט א מענטש א לשון — רעדט ער נישט צו קיינעם,
זיין יעדעס ווארט איז אפגעטיילט מיט ווענט ארום,
און אויך דאס נאענטסטע געהער פון זיינע שכנים.

ווי גרויס עס איז געווען דער מאמעס פרייד אמאל —
דאס קינד פלעגט אנהייבן א ווארט ארויסצוזאגן,
איצט גייט ארום א מענטש און איבריך איז זיין קול,
ער דארף עס נישט צומאל אויף לאכן, נישט אויף קלאגן.

ער שווייגט אין קאמער, ווי זיין שאַטן, גאנצע מעג,
אים דאכט, ער קען אפילו זיין זיין שאַטנס שאַטן...
ער וואלט מיט קאפ אין וואנט געשלאגן — ווען מען מעג —
ווייל לויט געזעץ איז קלאפן אין די ווענט פארבאטן...

ער וואלט זיך גערן איצט פארגאנגען אין געוויין,
צו נאר צעלאזט זיך אין א הויך און ווילד געלעכטער,
ער זאל אין גליווערניש דערהערן זיך אליין —
אויך דאס איז אכער שמרענג פארבאטן פונעם וועכטער...

13. מען עפנט די מיר

כאַטש פרעמד און פאַרהאַסט אַזוי איז אונדז דער שלימל,
איז דאָ אויך אַ רגע ווען ליב איז ער דיר —
ער גיט ווי אַ מענטשלעכע שטים דיר צו וויסן:
מען עפנט די מיר.

אַ רגע צערייסט ער די שמילקייט אויף שטיקער,
עס גיט אַזש דער לאַנגווייל פון אַרמ זיך אַ ריר,
עס גייט נישט אַזוי אין דעם אַלין, ווי דער עיקר:
מען עפנט די מיר.

ס'איז טייער דיר דעמאָלט זיין קלאַנג, ווי פון צירונג,
און היימיש איז ער, ווי דער קלאַנג פון געשיר,
ווען ס'גייט אין דיין האַרץ, ווי אין שלאָס, די באַרירונג —
מען עפנט די מיר.

שוין שעהן ווי כ'וואַרט, עס זאָל עפעס געשעען,
כ'באַשטיי, מען זאָל קומען און שרייען אויף מיר.
איך וועל עס נישט הערן, דאָס שרייען, כ'וועל זעען:
מען עפנט די מיר.

זי עפנט זיך דעמאָלט פאַר מיר, ווי אַ שמייכל,
איך זע נישט דעם וועכטער, וואָס שטייט דאָרט אין איר —
כאַטש אויך זיין אַהערקומען דאָ איז אַ צייכן —
מען עפנט די מיר.

עס גרייט זיך דאָס האַרץ אין דערוואַרטונג און טרערן,
פאַרנעמען פון שלימל דעם לעצמן באַריר —
עס וועט אַזוי גערן אין טרערן דערהערן:
מען עפנט די מיר.

פאַריר, תּפּיסה לאַ סאַנטעיר, יוני 1941

ארום טייך

עס גייט דער טייך זיין גאנג אן אויפהער
און שווענקט די סלופעס פון דער בריק,
די פליעסקענדיקע כוואליעס לויפן
ווי מיט יארהונדערטער צוריק.

זוי טונקלע שמאמעס — כמארעס שווענקט ער,
זוי כמארעס — שווענקען פרויען וועש,
און ס'שווימט א ניגון א פארבענקטער
מיט אויסגעמישטן כאר פון פרעש.

און ווען די אונט-שאמנס פאלן
און שפרייטן נידעריק זיך אויס,
פון אויבן כאפט דער טייך, ווי באלעמס,
לבנהס רונדע אין זיין שוים.

ער הערט, ווי אויף דער בריק דערלעבן,
עס גייען מענטשן, טעג און נעכט;
עס קרעכצט א פור און שלעפט דאס לעבן,
און אויף דער פור — דאס לעבן קרעכצט.

סוף ווינטער א געוויטער יאמערט
און שוידערט אין דער בריק און ברומט,
דערשרעקן זיך די שמילע שמראמען
און נעמען יעדן קלאץ ארום. — — —

צי זאל עס זיין דען א געוויטער
וואס טראגט זיך איצטער פונעם טייך? —
עס האט אן אויפגערויש פון מריט דארט
און פון געשרייען אים דערגרייכט.

צי איז מען ווען אזוי געגאנגען? —
אזויפיל קעפ. צונויפגעדריקט.
און ס'נעמט דער שטימען-שמראם דערלאנגען
און ווי געוויסער — שפארט די בריק.

די ערד פון אומרו אויפגערוודערט
ווען ס'גייט אין שלאכט פאר איר דאס פאלק;
א יעדער שפאן מיט אים פארברודערט,
שיקט אפ אויף מילנווייט זיין קול.

און פון די מענגעס, קעפ, און ביזן
געוועלכטן בלאז און זון-געבלענד
האט זיך ארויף א פאן געריסן
פון זומערדיקע מיידל-הענט.

געגאנגען איז נאך איר די געגנט,
געגאנגען איז נאך איר די פיין,
און ס'פרייען זיך מיט איר די וועגן
און וויזן איר דעם וועג אליין...

די וועגן איילן ווי שליחים
פון טייך, צום אויסקוקן די ווייט,
און צריק זיי ברענגען אין דער גיך אים
ידיעות אומרואיך, צעשמריימ... —

אט דארט ביים האריזאנט דעם ווייטן,
וואו שמאל און קלענער ווערט די וועלט,
איצט גייען-אויף צום הימל רייטער
אין גראע וואלקנס שטויב פארשמעלט.

און הערן יעדער בארג און טאל קען,
און הערן קען די רונדע ערד
דעם גאנג, דעם שווערן פון די וואלקנס,
דאס מעמפע טופעריי פון פערד...

און ווען די ערשמע שורה ריימער
האט נענטער זיך געטון א רוק,
און פון די מלאען ווילד-פארשיימע
עס האט זיך ראש צעווינגט די בריק, —

נעכליבן אין המון-געפלאנטער
איז דארט דאס מיידל מיט דער פאן,
זי זעט ווי פון גאלאפ דעם נאנטן
א ריימער איילט און יאגט זי אן.

— וווהין?! — דער ריימער סאמע נאענט,
פארהייבט דאס פערד צו איר געווענדט. —
צעגלימע, טרעמנדיקע מלאען,
און זומערדיקע מיידל-הענט...

אט פון המון שוין אפגעוונדערט
און צוגעשפארט צו דער באריער,
און עפעס מאדנע, שמאר, פארווונדערט,
עס גלאצט אויף איר דאס ווילדע פערד.

עס שפרינגט דאס אדלערל פון הימל,
און קעגן אים — אין בלאנד און בלענד,
גייט-אויף איר קאפ, און אינדערמיטן —
עס אמפערט זיך די פאן פארקלעמט.

און ס'שפרינגט דאס אדלערל און פרייט זיך:
— עי, פייגעלע, א שאד די מי,
דו ביסט געכאפט, נישטא קיין עצה,
און ס'פענדעלע איז שוין ביי מיר!...

מיט פרייד, מיט זיכערקייט, מיט העזה
און רייצונג צינדט דאס רויטס אים אן, —
נאר זי האט צוגעזאגט, נישט לאזן
איר האנט זיך שיידן מיט דער פאן.

— ווהיין?! — מיט גוואלד, מיט פערד און מענטשן
פארשטעלט די וועלט, פארשטעלט די ערד,
בלויז פריי — דער טייך, צו איר געווענדט שוין,
און נאָנט מיט רעטונג — די באַריער...

זי האָט דאָס לעבן איצט געוואָנדן,
אינגאַנצן זיך צו איר פאַרטרויט —
זאָל פאַן און קאַפּ צעבלענדטן-בלאַנדן
שוין בעסער צונעמען דער טויט. — — —

ווי איז זי דורך דורך אַלע צוימען?
זי איז דאָך ערשט געווען דאָ נאָנט, —
עס קוקט דער רייטער ווי נשתומם —
נישטאָ קיין מיידל און קיין פאַן...

„אַ שאַד די מי, נישטאָ קיין עצה?“ —
און ס'ווייזט די זון אים: רייטער, זע,
ווי רויטע פאַן מיט לעבן שייט זיך,
און לעבן זאָנט דער פאַן: אַדיע!...

ביז לעצטן פאַדים אָנגעצונדן,
עס זינקט די פאַן צום גרונט אַראָפּ,
ביז זי גייט-אויס און ווערט פאַרשוונדן
און נעמט אַרום דעם מיידלס קאַפּ.

עס רוישט דער טויט אין קליידער נאַסע,
לעשט-אויס אין אויג דעם לעצטן בליק,
אין גיכן אָנגעלויף דאָס וואַסער —
דער לעצטער שונא — האָט געשטיקט...

שוין לעצטער שאַרף נאָך איר פאַרגאַנגען,
נאָך ציטערט בלויז אַ וואַסער-קרייז,
און דאַרט אין רינג איז זי געפאַנגען, —
די פאַן געפאַנגען און דערלייזט...

די רינגען שפריימן זיך אלץ ברייטער,
דער גאנצער טייך ווערט פול מיט זיי, —
ידיעות צו די ברעגן ווייטע
די כוואליעס ברענגען אין געאיל.

צעטראגן דארט רמזים, שפורן,
און סודות פון דער וואסער-טיף,
און יעדע כוואליע איז א שורה
פון אונדזער דראכנער אויפרוף-שריפט... —

דורך איר, ווי פונעם שטראם צעוויגמן,
פון מיידל האבן מיר געהערט,
און פון דער פאן דער נישט-באזיגמער
און פונעם טייך אויף אונדזער ערד.

דער טייך — איר בלאע באריקאדע,
וואס האט איר אזוי טרוי געשיצט, —
געהיים און שמיל, ווי אין באלאדעס,
און שמוס, ווי קען ער זיין דען איצט? —

מיט כישוף רופן נישט קיין נימפן,
קיין וואסער-מיידלעך פון דער דנא, —
עס טראגט זיך בלויז פון דארט די שטים פון
דעם מיידלס נישט-באזיגמער פאן.

דורך קלעצער פון דער בריק, דורך שפארעם,
דער שטראם זיך שפארט אין גיכן פאל;
דאס וואסער שרייט, דאס וואסער ליארעמט
און זינגט דעם אינטערנאציאנאל...

די ברעגן שמיל-פארקלערטע הערן,
פון ביידע זייטן הערט די ערד,
און אויך דער הימל פארקטיקערנסט
בייגט נידעריק זיך צו און הערט.

צום גרונט אראָפּ, דורך יעדן מראָפּן
דרינגט די לבנה דורך אַפּטמאַל
און לייגט דעם מיידל זיך צוקאַפּנס, —
דעם קאַפּ — אַ זילבער-אַרעאַל...

ס'פאַרבייט דעם מאָג די נאַכט, ווי שמענדיק,
און ס'וואַסער די קאַלירן בייט, —
ערשט בלאַ, אַט רויט, און גאַלדיק-בלענדיק, —
עס מוישט די פאַרב לויט יעדער צייט.

און ס'נייט דער טייך זיין גאַנג, זיין דויער,
ווי מיט יאַרהונדערטער צוריק, —
נאַר ס'שווייגט דער ברעג דאַרט, ווי אין טרויער,
און ווי אַ דענקמאַל שטייט די בריק...

תּפּיסה לאַ סאַנטעי, יוני 1941

אויפן אש פון מיין היים

אלע פארלאגענע.

אלע פארשווונדענע

פון מיין פארוויסטער היים —

געהייליקט.

אויפן אש פון מיין היים

הייב-אויף די הענט, געשטרעקט, ווי נאך דערבארמונג,
צום הימל, וואס איז גאנץ געבליבן בלוזי,
און עפן אים צו לייענען ווי א פארמעט,
און לייען דיין טרערן-כתב פון אים ארויס.
פאל-צו צו אים, דיין טרערן-כתב, און טרינק עס,
ווי ס'טרינקט דער דורשטיקער אפילו קויט און שלים, —
א, פארמעט פארכטיקער, א, לעצטער פנקס,
דו זכר איינציקער פון אונדזער היים!

א, הימל מיינער, אייביקער, פון דזשיקע,
וואס האסט געזען אויף אונדז די פייער-נעכט,
און נאכדעם ווי א טוך פארדעקט, פארוויקלט
קדושים און געטון זיי זייער רעכט.
ווער דען האט טון זיי זייער רעכט געקענט דען?
פארברענט דער קברן און דאס טהרה-ברעט,
פארברענט די לאפעמע, דער קבר א פארברענטער,
און בלוזי דער הימל נישט פארברענט, ער קוקט און זעט...
ער זעט ... ער האט געזען דאס לעצטע פייער
פון אונדזער לעצטן, ברענענדיקן דאך ;
געהערט פון עופהלעך דאס לעצטע שרייען,
שטאט ווינדעלעך — אין פלאמען פון דער נאכט.
צו אים, פון לעצטן פלאס אן אפגעזעצטער
איז אויפגעגאנגען אונדזער לעצטער רויך,
און פון קדושים שוין צו אים א לעצטער
איז אויפגעגאנגען דער נשמה-הויך.
די פייערן אין גלוממעניש אלץ העכער,
ווי רויטע מערדער-הענט נאך רויב געשטרעקט,
זיי כאפן-אונטער מויערן און דעכער
און לייגן זיי צום תליונם פים אוועק;

זיי כאפן לעצמן זקנס „שמע ישראל!“
און כאפן לעצמן „מאמע!“ פונעם קינד,
און בלאנדן קרויז און בארד צעלאזמע, גראע,
פארציען און פארדרייען אין געצינד.
דעם הימל שניידן צינדערס און צעקריצן —
קומט גאט, ווי צום בארג סיני דאס אהין
צום פיינט דארט אויך מיט דונערן און בליצן,
ווי אָנגעגרייט אַמאָל פאַר זיינע זין?!...
ביו ס'האָט אין לעצטער קעל דער פלאס געדושעט,
און העליש-רויט דער הימל האָט געברענט,
ווי גאט וואָלט אָנגעצונדן זיך פאַר בושה,
וואָס ער האָט צוקוקן דאָס אַלץ געקענט...

א, געטאָ-היים, דו ברענענדיקער שיימער,
ווו ס'ווערט באַלויכטן מיין פאַרשעמטער שטאַם,
צום הימל שטייגן פלאמען אויף, ווי לייטערס, —
גייט-אויף מיין היים געהייליקט אינעם פלאס.
שיינולאָגנים פליענדע פון הימל רייסן שטיקער,
און גרוישען פאַסן תכלת מיט די ציין, —
א, הימל נישט-פאַרגעסענער פון דזשיקע,
צי וועסטו בלאַ אַמאָל נאָך קענען זיין!?

די געטאָ-ווענט — אַרויסגעזעצטע בעלמען.
עס וואַכט די מויער און דער וועכטער וואַכט,
דער העלם אויף קעפ, דער הימל איבער העלמען,
און ס'זיצט אויף אַלץ אַראָפּגערוקט די נאַכט;
דעקט-צו אויף פנימער דעם פלעק פון טיפוס,
און בלייבקיט — פונעם הונגער-טויט פאַרפאַלגט,
נאָר ערגעץ אין דער נאַכטס געהיימע טיפן
קלאַפּט שטיל דער דופק פונעם וואַכן פאַלק.
דאָס קלאַפּט עס אויס אין הייל זיין שווערד פאַרטאָיעט,
אין טיפּקייט — טיפּער פון דער געטאָ-נאַכט;
ס'וויל שטאַרבן אָנגעטון היינט אין כלי-זין,
ווי אַ פאַרפּוצטער אין דער שענסטער טראַכט.

א, שארף זי, קיזלשטיין פון האס! און אלץ און אלע
 געשליפן ווילן זיין ווי אונדזער מרער:
 די האק פון האלצהעקער, דעם שוחטס חלף,
 דאס כירורג-מעסער און דעם שניידערס שער;
 דעם סמאלערס זעג, דעם שערערס ברימווע-קלינגל,
 די פייל פון מאַקער און דעם שוסמערס אַל,
 דער מאַמעס האַקמעסער, דאָס מעסערל פון יינגל, —
 א, שארף זי, קיזלשטיין, די שווערד פון אונדזער שמאַל!...

איך הער דעם קלאַנג פון תהום אַרויס דעם שווערן
 און ס'גיט מיין האַרץ, ווי מיין געהער, אַהין,
 ווי כ'וואַלט אין דעם גערויש געקענט דערהערן
 דאָס שמעפן פון מיין מאַטנס ניי-מאַשין,
 מיין זיידנס העמערל אין זיילן און אין נעגל,
 דער באַכעס חומש-מאַן אין שבת-רו,
 דער מאַמעס ציגעלע פאַרוואַנגל אונטעררווענגס
 מיט ראַזשינקעס און מאַנדלען. ערגעץ-וו...!

דורך מאַמעס פול די פלעשער אַנגעגאַסן
 מיט ברענשטאַף און מיט ביטערקייט, ווי לויג,
 באַטרונקענע מיט נאַפט און מיט פאַרדראַסן,
 מיט עוולות האַרבע — פולע ביז צום אויג.
 א, פלעשער דורשטיקע, זייגט-אויס דעם לעצמן כוח,
 פון ברוסט — דעם לעצמן מראַפן מילך און בלוט,
 און פלאַצט מיט אונדז באַנאַנד אַריבער מויער,
 ווי אונדזער האַרץ אין צער און אין נקמה-גלוט!
 און פאַנען... אויף מכבד זיין דעם גולן —
 אויף לעצמער גרויסער שמחה קאַכט און ברייט...
 אין טעפ די סמאַלע — פינצמער ווי דיין מזל,
 און ס'וואַסער — ווי די מרערן דייע זידמ...
 דורך מויערן צעבראַכן, ווי דאָס לעבן,
 דורך ענצמער-לעכער אויפגעפנט-ברייט —
 מיין היים איז שימנדיקער פען-און-שוועבל
 אין הענט און הענטעלעך פון קינד-און-קייט.

די קינדער דארט, זיי שפילן נישט אין באלעמס,
אין באלעמס אנדערע דאס הענטעלע פארשפילט;
א שפיל אויף טויט און לעבן, וואס איז אלעמס, —
מיט שרוים און האס די באלעמס אנגעפילט. —
גראנאטן, ווי די פליענדיקע קללות.
געבענטשט דער גאנג, א לויב דעם דינאמיט! —
א לויב דעם איינציקן, וואס וועט באצאלן
פאר יעדער טרער און יעדן הרפה-שניט!...
און שוועסטער-פינגער ציען שמיל און פארכטיק
אין אים — ווי אין יום-כיפור-ליכט — די קנויט,
און ווייס, די געמא-נאכט זי שלאפט נישט דארטן,
זי גרייט דעם תליון און פאר זיך דעם טויט...

אין גאלדענעם אפריל איז דאס געוועזן,
ווען פון קראשינסקים גארטן שיין און צארט,
פון צווייגן — פון אקאציעס און פון בעזן,
די קנאספן האבן זיך צו ליכט געשפארט,
און פון הארמאטן-רערן לעבן זיי דארט —
געשפארט האט זיך אויף דיר דער פייער-טויט...
אין שוואלכן-פישמש — אין קרעכץ פון חבלו-לידה —
עס גייט די וועלט צו קינד ביי יעדן פלויט;
זי גייט ... דורך פעלדער, גערמענער און וועגן,
זי גייט אין ווייסן צוויט, אין ווייסער שיין,
אין גראזן זיין וועט איר געבורט-געלעגער —
און דו — צי ווייסטו ווו עס וועט דיין קבר זיין?...

קאנאנען, ווי די שמראפנדיקע פינגער
פון עפעס א געהיימען, שמרענגן גאט,
וואס אויסגעקליבן האט ער זיינע קינדער
צו אונטערטעניקייט און שאנד-אין-שפאט ;

און איצט, צו זיי, פארשעמט, ווי מצורעים,
 אין דעם באזונדערן געצעלט ער שיקט אריין
 משחיתים שמאלענע, ווי היות-רעות,
 וואָס שמשירען אויס אויף אים די קייטנצייך;
 זיי ראַטשקען נידעריק ביי ווענט און פּוּוּזען,
 ווי עקדישן מיט פייער-גיפט אין פּיסק,
 פון מויערן צעגרוזשעמע און לויזע
 נאָך פּאַלן שטיקער אָפּ נאָך יעדן ביס...
 אַט גייט דער טאַנק — אַ קריכנדיקע נאַרע,
 דער דייטש אין אים — פאַרנעגלט און פאַרשאַנצט,
 עס רייכט זיך יעדער שטיין צו אים אין צאַרן,
 און יעדע שויב צו אים אין צאַרן בליצט און גלאַנצט!
 אין הייף און שטובן פינצטערע, ווי תהומען,
 דער טויט לעכט-אויף — אַ בייגערדיקער ריז,
 פון קעלער-שטוב און ביו צום דאָך און קוּימען —
 דאָס נעדעלע וויל ווערן היינט אַ שפיז!
 דער רידל וויל נישט מער קיין קבר גראַבן
 פאַר דעם אַליין, וואָס האַלט אים אין דער האַנט, —
 זאל ווי אַ פאַנצערשוץ די האַנט אים האַבן
 צום גוף באַדעקט מיט שמאַטעס און מיט שאַנד!...

ער קריכט, דער טאַנק, דורך געמלעך, פרייכט און צישעט,
 די לופט איז ברענד און ברענט זיין גאַנג און ברייט,
 ער גייט ביי ווענט — די ענגשאַפט ווערנט און דושעט,
 און אין דער וואַנט — אַ קנויט אין בליי — דער ייד,
 וואָס גיט אַ ריס די וואַנט, ווי שמשון אויף די פלישתים,
 מיט שטאַקן און מיט זיך דעם פיינט פאַרדעקט,
 און מענטש און דייטש און ציגל אויסגעמישטע,
 און אויפגעהויבן-הונד — איין הויפן שרעק!
 און גלייב, אין דעם גבורהדיקן קראַכן,
 אין הילכיקן פאַרמיש פון לייב און שטיין,
 דו הערסט, ווי עמעץ וואַלט אין גסיסה לאַכן,
 ווי עמעץ לאַכט צום טויט — צום גליק אַליין...

און ס'איז א גאלדענער אפריל געוועזן,
די לופט צו פלאנצן — גוטמוטיק און לינד,
די זון האט זיך געשפילט מיט יעדן גרעזל,
און דער רוצח — מיטן טויט פון קינד...
און וועט א זון-שמראל פאלן היינט אויף וועמען —
א, זיין זאל ער א חרפה-שמיץ פון בייטש! —
עס זאל פון שאנד אויך יענעמס פנים ברענען,
ווי אונדזער הארץ אין שמרייט פון מענטש און דייטש!...

אט זעט די מויערן פארחושכט, ווי אכלים,
מיט פענצטער אויסגעריסן, וויסט און בלינד, —
וועט אפשר קענען כאטש פון זיי דערציילן
דער אלטער וואנדערער אויף דרערד — דער ווינט?
ביים ווינט, וואס הוליעט נאקעט-בלויז און בארוועס,
א, פרעג, צי קומט ער נישט פון יענער זייט,
צי האט ער נישט געיאמערט דארט אויף חורבות
אין איינמאל א פארשעמטער פרילינגס-צייט?
און האט ער פון די כאלעוועס אויף שונאים
דארט אונדזער בלוט געזופט מיט פולן מויל —
זאל ער עס געבן אזא שפריץ דעם פנים,
וואס האט זיך נישט פארשעמט מיט אונדזער גרויל!
פרוביר, צי טראגט ער נישט אין זיינע פאלדן
פון גופים די פארקוילטע דעם גערוד,
און אין זיין וואַי — די ווידערקולות פון געוואלדן,
וואס רייסן זיך דורך גיהנום-טירן דורך...
און טראגט ער אונדזער אש פון לייב און קליידער —
דעם לעצטן זכר אונדזערן אויף דרערד, —
זאל ער עס געבן אזא שיט און שליידער
אין אויג, וואס האט נישט איבער אונדז געטרערט!...

און פרעג דעם וואַלקן, וואס ער וואַגלט איבער לענדער,
צי קומט ער נישט אמאל פון יענער זייט, —
צי טראגט ער נישט אמאל אין זיינע לענדן
דעם טשאד פון הויט און האַר אין פלאס פארדרייט?
צי קומט ער נישט פון פוילן דער מדינה,

וואס אָנגעטון איז זי אין מענטשן-רויך, —
און טראַגט ער אים פון אונדזערע רואינען
אָן אויפגעהויבענעם ביז הימל-הויך —
זאָל ער אים נידערן אַראָפּ צו מענטשנס בליקן,
אָן אויסעסן זאָל ער ביי זיי די שוין,
און רייסן זאָל ער יענע קעל און שטיקן,
וואָס האָט זיך נישט געשטיקט מיט אונדזער פּיין!...

אַט זעט די ווענט — פאַרהושכטע אבליס, —
צי וועלן זיי מיין היימס מצבות זיין?
צי מיילן-שטיינער אויפן וועג, צום ציילן
די יאָרן אָפּגעפלאַסן אין געוויין?
אַ, ווענט מיט פאַרכט און מאַכן נישט באַלאַדן
און נישט באַשפּריצט מיט בלוט פון שאַף און רינד —
געלאַזט פון קרבן דורכן כהן-גדול —
נאָר מיטן בלוט פון עופּהלע, פון קינד...
אויף אייך, ווי אויף אַ רייזיקן מזבח,
אַ פייער-קרבן לאָזט זיך ברענגען גאָט,
פון לייבער רויכיקע ער שמעקט דעם ריח,
פון אייגן פאַלקס געביין, וואָס ברענט און בראַט.

אַ, ווענט... דאָ ליגן דורות אויסגעטויטע... —
ביי זיי האָט זיך דאָס קינד געלערנט גיין,
און שווייגן פלעגט די ליבע אַ פאַרטרוימע
ווי ס'פלעגט די טויבן-פאַר אין גוימס פון שטיין...
און אויפגיין פלעגט פון זיי געשעפטש פון ליפן, —
און שמרעקן זיך פון זיי — די בעמלער-האַנט,
און צוגעקלעפט געוועזן איז דער קריפל
מיט אָפּגעדעקטער, יחוסדיקער שאַנד...
און מי און זאָרג פון זיי איז אויפגעגאַנגען,
פון וואַגשאַל, פון געוויכט ביז מינדסטן לויט,
און פון באַגינען שוין, פון האַמערס און פון צוואַנגען
און פון דער שער קלינגט אַפּ אַ הימן צום ברויט!
אין אַוונטן, פון הייף און סומערינען
צו ווענט גייט-אויף די נויט געדעמפט און האַרב,

און שפורך-צייכנס לאזט זי ביז באגינען —
פון יונגער פרייד אויף ווענט מיט בלוט געפארבט...
און כאטש צומארגנס ווערט זי אפגעווישט דארט —
מען מראגט זי אויפן הארץ, ווי אויף א מאץ,
ווי באטווינס הארץ אויף א צעפלאמטן מישמעך,
פון הענט געמראגן צום מעצטער-פלאץ...

איצט ליגט אן אויסגעפלאקערטס דארט דאס מישמעך,
מיט ווייטער ווידערשיין פון זאלפן דורכגעשטראלט,
בארירט פון ווינט, וואס אין די חורבות נישטערט
און זינגט אין וויסמעניש דעם אינטערנאציאנאל...
די הענט, די רויט-באפאנטע הענט, און אלע —
צעשפרייט אויף שטיקער ברוך אין אש און קויל,
און ווי א שפיגל איז פארדעקט דער גלאנץ פון חלף...
און ווי א ליכט גייט-אויס די לעצטע קויל...
די הענט פארלאשענע צום חלל אויסגעצויגן,
נאר נישט נאך גנאד געשמרעקטע צו דער ווייט, —
סיי די, וואס אין רצועות איינגעצויגן,
סיי די, וואס איינגעצויגן אין דער קייט...
פארוויקלט האט זיי דארט איין באנד די ווונדן,
ווי מאמעס וויקעלעך אמאל אין וויג,
און א געפלעכט א הייליקער פארבונדן —
פון זיידן גארטל און פון טרעגער-שטריק...
פון שווארצע טיפן האבן זיך אהער געיאוועט
און אויך אין אים פארפלאכטן זיך, פארדרייט —
די קייט פון פאליש און די קייט פון פאנאק —
און ס'קלינגט מיט קלאנג פון שטאל און גאלד — די קייט...

די הענט... ווי אויסגעשמרעקט צום לעצטן דאך וואס רויכערט,
און נאכן לעצטן קעמפער ברעכט זיך איין און קניט. —
פארהילט אין רויט פון פלאם, פון פאן און פון פרוכת,
צום הימל הייבט זיך אויף דער געטא-ייד.

און ס'גלאַצן העלמען-קעפ און קענען נישט פארפאלגן
זיין לעצמע שפור אין הימל אויסגעגעליט, —
ווייל ערגעץ אין א הויכן טורעם-וואַלקן
איז ווייט אַוועק פון זיי דער געטאַ-ייד.

דער דייטשער בליק אים שענדן קען מיט זיין רציחה,
נאָר נישט דעם קבר — מיט די שטיוול-טרויט —
אין ווייסע וואַלקנס — ווי אין זויבערע תכריכים —
צו קבורה ערגעץ קומט דער געטאַ-ייד...

און ס'איז אַ גאַלדענער אַפּריל געוועזן,
געקוועלט האָט יעדעס בלעטל אין באַשאַף,
צום הימל האָט געטיימלט יעדעס גרעזל,
און פונעם פאַרמעט אונדזערן געלייענט דעם כתב.

אויף אים די אותיות וועט קיינער נישט פאַרמעקן,
געשריבן שטייט: פ"ג, ס'רוט אַ פאַלק. —
נאָר וווּ? דו ווייסט צומאָל נישט וווּ די הענט צו שמרעקן,
און קברים רייסן קענסטו נישט צומאָל! —
דאָס האַרץ נאָר רייסן קענסטו בלויז אויף שטיקער
און רייסן קענסטו דאַרמין יעדן שפּאַן —
ווייל וווּ דען פלעגט זי נישט, די ערד, מיט אונדז זיך שטיקן?
און וווּ דען איז נישט אונדזער זכר דאַרט פאַראַן?

אַ פּרילינגס-רעגן גייט געדיכט און וואַרעם,
מיט בלוט פון טראַטוואַרן מישט זיך אויס,
און וואַשט מיין טויטע היים און איז איר טהרה,
און נאָכדעם קומט אַ רעגנבוין דאַרט אַרויס;
אַט שפּילט זיך פון דער הייך זיין פאַרבן-וונדער
מיט שפּליטער-גלאַז, וואָס קוקט פאַרגלייזט אַרויף,

מיט הענטעלעך פון ספר-תורהם און פון קינדער,
וואס ווי א מענה הייבן זיך צום הימל אויף —
א, גאט, דיין צוזאג האסטו נישט געהאלטן
און נאך אמאל א מכול איבער אונדז געברענגט —
צי זאל מען היינט דיין רעגנבויגן האלטן
פאר יענער שווערד, וואס האט אונדז אומגעברענגט?
ווייל וויזשע קען ער זיין דיין צייכן, וויזשע? —
זאל ער גאר זיין דיין פייער-רום פון שפאט!
נעם אויך די ביינער אונדזערע און גרוזשע,
ווי דיין באשעפעניש, דער דייטש, געגרוזשעט האט!

דאס איז אין שיינעם פרילינגס-טאג די מענה
פון ספר-תורה-הענטעלעך פארפלעקט,
מיט קינדער-הענטעלעך פארמישט בשכנות,
וואס האבן זיך צום הימל אויסגעשמרעקט —
צו אים — וואס האט געזען דאס לעצטע פייער
פון אונדזער לעצטן ברענענדיקן דאך,
וואס האט געהערט פון עופהלעך דאס לעצטע שרייען,
שטאט ווינדעלעך — אין פלאמען פון דער נאכט;
צו אים, פון לעצטן פלאם אן אפגעזעצטער
איז אויפגעגאנגען אונדזער לעצטער רויך,
און פון קדושים שוין צו אים א לעצטער
איז אויפגעגאנגען דער נשמה-הויך, —
וואס איצטער קומט ער דארטן אין די נעכט צו פליען
און שמעלט זיך אפ און יאמערט אויפן שטויב,
און קען קיין רו געפינען ביז שאריען
און פלאטערט אין די חורבות ווי א טויב...
די טויב... א, ראבן שווארצע, לאזט זי דארט א ריינע,
איר ווייסקייט נישט פארמינערט, נישט פארלעשט!
דאס קומט זי דארט צו פליען אויף די שטיינער,
פארהיטן אונדזער זכר, אונדזער רעשט...
און הויך, א שטיק לבנה, ווי א שופר,
פון הימל רייסט זיך אויס און פליט אוועק...
— מיין טיבעלע, וואס וועקט ער דארט אן אויפהער?
די טויטע שטילקייט אינעם טויטן העק?

דעם נביא פרעג, און זאל ער אונדז אנטפלעקן
און זאל ער זאגן, ווי אמאל, ביים מאל פון טויט,
צי קען מען אש, ווי ביינער, אויך דערוועקן
און איבערציען אים מיט פלייש און הויט?...

מיין מייבעלע — אין צער און טרויער איינגעבויגן,
אויף צו געפינען א באשייד איר מי איז גרויס,
און עפעס זוכן אין דער נידער אירע אויגן —
— ס'איז דא אין אש א פונק, וואס גייט נישט אויס!
פארגראבן ערגעץ אין דער טיף, באהאלטן, —
אים האט קיין לעשנדיקער כוח נישט דערגרייכט.
— זאל ער מיט דיר, מיין מייבעלע, די שמירה האלטן,
און אונדזער נאכט מיט אים באשימער און באלייכט!
און נעם אים מיט דיין שנעבעלע פון זיינע טיפן,
און טראג אים ווי א שמערנדל פון דארט ארויס,
עס זאל זיין ליכט מיט אונדזער בלוט צוזאמען טריפן, —
און זיין זאל עס דאס ליכט פון אונדזער הויז!
און מיט א ציטערדיקער, פארכטיקער בארירונג,
אין הערצער לייג אים, ווי א דימענטל אין פלוש,
און ווי א שטראל צום אויג, און ווי אויף קליידער — צירונג,
און ווי אויף ספרים הייליקע — א קוש.

פאָרײַט, מערץ, 1945

די אייניקע קללה

דאָס איז דאָס ליד פון געמאַזון אין טרויער,
געצונדן ווי דער מאַמעס אויפרייס-פלאַש,
און וואָס אַ שוועל איז אים געווען די אָפגעטוילטע מויער
אויף צום אַריבערטעמן אין זיין היים פון אַש.
הערט אויס! דאָס האָט ער אויסגעטראַכט מיט די געהירן
פון קינדער די צעשמעטערטע אויף ווענט —
ס'זאל אַנקלאַפן ביי אייך אין אלע טירן,
איר, וואָס דעם שם פון מענטש איר שינדט און שענדט;
וואָס האָט דאָס העמד פון אונדזער הויט געשוונדן
און אויך די הויט געשוונדן פון געביין.
ס'האָט אייך נישט איינמאַל אונדזער ווונד-פלייש אָנגעצונדן
און ס'האָט נישט איינמאַל אייך געטויט דער האַס אליין;
נישט איינמאַל האָט ער טרעטנדיק אויף אייך געשפּיגן,
נישט וועלנדיק אייך זעען, ווי די שפּין.
זאל זיין אויף אייער זינד דאָס זון-ראַד ווי אַ זיגל!
נאָר מיידן זאל זי אייער שלאַנגען-גרוב, די זון!
איר ליכט, וואָס איז דעם קינד, דער בלוט געשאַנקען,
נישט טרעפן זאל דעם וועג צו אייער הייל,
און וועט אַ זון-שטראַל ווען צו אייך פאַרבלאַנקען,
אַ טרעפן זאל ער אייך ווי אַ פאַרסמטע פּייל!
זאל די צעשמעטערטע מחשבה פון געהירן
אייך פאַלן אויף די שמערנס ווי אַ קללה-רוף,
ווען איר טוט-אָן אויף אייך דעם גלאַנץ פון אונדזער צירונג
און טוט אַריין אין אייך דאָס בלוט פון אונדזער גוף! —
(אין אייך — דאָס בלוט, דאָס יידישע, נישט ריינע!)
ווען זיין געדעכעניש אייך שוימט און וואַשט,
און ווען איר בייסט מיט אונדזער גאַלד פון ציינער,
און עסט מיט אונדזער צאַן דאָס ברויט פון אונדזער אַש! —

הערט-אויס דאָס ליד פון געטאַ-זון אין צאָרן,
פון טיפן האַרץ-תהום אַרויסגעטרערט —
— עס זאָלן שעמען זיך מיט אייך די קברים
און ס'זאָל נישט וועלן האָבן אייך אין זיך די ערד!
זי זאָל פון אייך די ביינער ווייזן ווי אַ צייכן
פון נישט-פאַרגעבענער און נישט-געשענקטער זינד!
ס'זאָל אייך די קראַ פון זיי אפילו ווייכן
און ס'זאָלן זיך נישט צורירן צו זיי די הינט!...

פאָריו, מערץ, 1945

כ'האב געזען א בארג ...

כ'האב געזען א בארג —
איז ער העכער געווען פון מאן-בלאז,
און הייליקער פונעם בארג סיני,
נישט אין טרוים — אויף דער וואַר, אויף דער ערד
איז ער געשטאַנען —
זוז בארג, זוז בארג האָב איך געזען
פון יידישע שייך אין מאַדראַנעק.

זוז בארג, זוז בארג האָב איך געזען.

און פלוצלינג, ווי ס'וואַלט דורך אַ ווונדער געשען,
כ'האב דערזען
ווי ער רירט זיך און רירט פונעם אָרט,
און די טויזנטער שייך שמעלן אויס זיך אליין
צו דער מאַס, צו דער פאַר,
און אין רייען —
און גייען ...

הערט-אויס, הערט-אויס דעם מאַרש, הערט-אויס דעם היפּען
פון שייך פאַרבליבענע — דעם לעצטן סימן
פון קליין און גרויס, פון קינד-און-קייט.
אַ וואַרע פאַר די רייען, פאַר די פאַרן,
אַ וואַרע פאַר די דורות, פאַר די יאַרן! —
די שייך-אַרמיי, זי גייט און גייט.

מיר זענען שייך, מיר זענען לעצטע עדות,
מיר זענען שייך פון אייניקלעך און זיידעס
פון פראג, פאריז און אמסטערדאַם.
און ווייל מיר זענען בלויז פון שמאַץ און לעדער —
און נישט פון בלוט און פלייש — האָט יעדער
געמיטן דעם גיהנום-פלאַם.

הערט-אויס, הערט-אויס דאָס אויסגעמישמע טרעמן
פון אלע גענג: פון רבינס שטיבילעמן,
און שטיוול פראַסטע און געמיינ,
פון פראַסטע יידן, פון קצבים-שינדער,
און פון געשטריקטע שיכעלעך פון קינדער,
וואָס הייבן נאָר-וואָס אָן צו גיין.

מיט קלאַנגען אלערליי די זוילן רעשן:
געשאַרף פון חתנם געמוזענע קאמאשן,
דער כלהס לעטשעלעך פון זייד, —
זיי זענען צו דער חופה נישט דערגאַנגען,
איצט יאַמערן נאָך זיי די חופה-שטאַנגען,
פאַרלאָזן ערגעץ, אין אַ זייט.

מיר, שיד פון יאָס, פון מונקאַטש און פון אַמען,
וואָס פלעגן גיין צו מערק און צו וואַרשמאַטן,
און גיין בשלום אונדזער וועג,
אין קראָס, פאַבריק, אין קינדער-שול, אין חדר.
איצט גייען מיר — ירושה פון אַ עדה,
וואָס איז פון אונדז אַוועק, אַוועק...

זויל ס'האַט געביין און פלייש דעם פלאַם געסטייעט,
האַט אונדז דער פייער-פיסק פאַרוזכט און נישט פאַרדייעט
און אויסגעשפיגן אין אַ זייט, —
איצט הערט, איצט הערט אין אונדזער זוילן-סקריפען,
ס'צעשייד-געוויין און דאָס מיליאָנען-כליפען,
וואָס גייט אונדז נאָך ווי אַ באַגלייט.

מיר, שיד, וואָס פלעגן גיין אין פאַרק שפאַצירן,
און חתן-כלה צו דער חופה פירן,
און גיין אַזוי דור-אויס, דור-אין
אויף שמהות, חתנות, און גיין צו קימפעט,
און הויך אַ טאַנץ-גיין פול מיט רעש און אימפעט,
און רואיק אויף לוויות גיין.

ביז איינמאל אין א טרויער-צוג א לאנגן,
אויף אייגענער לוויה שמיל געגאנגען,
צעשיידט מיט גאנג פון אלט און יונג.
ווען לעבן איז אוועק פון אונדז פארבארגן,
האָט אונדז דער סם געשוינט און נישט געוואָרגן,
ווייל מיר — אן האַרץ, אן קעל, אן לונג.

אן אַפרו גייען מיר און קלאַפן, קלאַפן...
ס'האָט נישט באַוווּן אונדז אַריינצוכאַפן
דער תליון אין זיין רויבער-זאַק, —
איצט גייען מיר צו אים, ס'זאָל יעדער הערן
די טריט, וואָס גייען ווי דער פלוס פון טרערן,
די טריט, וואָס קלאַפן אויס דעם פּסק.

און הערט, און הערט, ווער ס'פלעגט אַמאָל נישט וועלן
דערהערן אונדזער גיין דורך טויטן-שוועלן,
איצט הערט, שמאַט-אויס, שמאַט-אין, —
מיר גייען — טויטער אַפהילך פון אַ לעבן —
מיר וועלן קיינמאָל אייך קיין רו נישט געבן
און גיין, און גיין, און גיין...

1945

דער טויט פון ר' מענדל פון פאביאניץ

צופום, מיט דער באן, אין וואגאנען, ווי פארנדע, פינצמערע קברים ;
מיט שרעק און מיט נאכט אין די הערצער, מיט פעק און מיט קינדער אויף ארעמס ;

מיט בראך און מיט אומרו אין בליק און מיט יאמער און ווינט אין די קליידער —
געצויגן זיך האט אונטערוועגנס צום אומגליק, צום לאגער — די עדה.

ווי ס'וואלט זיך א פינצמערע כמארע געשלעפט, א צעפליקטע, צעקלאפטע,
א פינצמערע כמארע, א מריבע, אויף דרערד, מיט געוויין אונגעזאפטע.

ווי ציט זי דאס ? — ווייסט דען א כמארע, ווי זי וועט זיך ערגעץ פארהאלטן ?
זי מראגט זיך אהין, ווי עס מרייבן די ווינטן די ביווע, די קאלטע.

ווי ס'וואלט פון געווייבל א כוואליע ארויס און מיט צארן פון תהומען
זי מראגט זיך אויף דרערד מיט פארשטיקטן געברום פון צעזאמענע שוימען ...

אזוי האט געשלעפט זיך די עדה — מיט צארן פארצוימטן אין שפאן איצט,
און צווישן דער עדה געווען איז ר' מענדל, דער רב פון פאביאניץ,

געזען, ווי ס'לאזט איבער די באן אפגעלאפענע שטעמלעך מיט קלייטן,
צעמראטן און ליידיק, ווי ס'בלאנקען די עכאס פון יארן און צייטן.

זי שליידערט פון זיך אי געזאנג פון מאשין, אי דעם ניגון פון קלויזן,
וואס מראגט זיך ערגעץ ארום נישט-געשמילט אינעם ווינטליקן בריוון.

אין שפארע פון ברעט האט א פאסיקל טאג מיט עקשנות געפלאמערט,
געפאכט מיט געזעגענונג לעצמער אין אויגן פארלאשענע, מאמע.

געלאפן צוריק איז א ברונעם, א וואסער, א לאנקע, א ביימל —
אויף מער נישט באווייזן זיך שוין און אויף מער זיך נישט אומקערן קיינמאל.

פארשמשעמעט די נאָדל אין לאַץ און פאַרביסן — פון שערן די שאַרפּן,
געטרייסט האָבן זיך מיט בטחון: מען וועט זיי געוויס דאַרט באַדאַרפֿן...

מ'האַט נעמען מכשירים באַפוילן — איז וועלן זיי נוצן מסתמא,
האַט יעדער, ווי צירונג, געהיט אין געפּעק ווער זיין זעג, ווער זיין האַמער.

ר' מענדל געהאַט האַט אמונה אין האַרץ און אין טאַש — אַ כּוּת. —
מיט גאַט זיינע הילף צו דערהאַלטן אין גוף די נשמה, דאָס חיות.

אַזוי האַט געשלעפּט זיך דער עולם פאַרוואַגלט אויף וועגן, מרחקים,
ביז ס'האַט אים די באַן, אויפגעפראַלט, ווי אומנויטיקס, פון זיך אויסגעכראַקעט.

ווי ערד זאַפט-אייין בלוט, האַט אים איינגעזאַפט איצמער דער שמה אין צוימען,
פאַרכאַפט האַט דער פלאַנטער פון דראַמן די בליקן, צעפליקט אלע טרוימען.

אַראַפגעלאָזט האַט מען מכשירים, צעלייגט פון מלאכה די חשיבות,
ווי וואַלטן זיך רחמים געבעטן ביים גלאַנץ פון די טרעטנדע שמוול...

עס שטייט אין דער ריי צווישן עולם ר' מענדל, דער רב פון פאַביאַניץ,
אַ שמויכל גייט-אויס אין זיין באַרד, ווי אין חושך אַ ליכטל, אַ קאַניץ.

— איך בעט, יידן, ווענדט ער זיך — ווער וויל מיר ברענגען אַביסעלע וואַסער?
עס ענטפערט נישט קיינער. עס פאַלן אויף יעדן די רייד ווי אַ משא.

— כ'בעט יידן, כ'בין גוזר, — האַט איצמער זיין קול זיך פאַרהויבן נאָך העכער.
ביז עמעץ אוועק איז און וואַסער געברענגט אין אַ זשאַווערדיק בלעכל.

— טרינקט, רבי, זאַל ווויל אייך באַקומען... — נאָר עפעס קוקט יעדער נשתומם:
עס טרינקט נישט דער רבי, ער קוקט אינעם וואַסער אַריין, ווי אין תהומען...

אַט לייכט-אויף זיין פנים, ווי ס'וואַלט דאַרט געפונען באַשייד און אַ זינען,
ווי זען וואַלט ער אינעם פאַרזשאַווערטן בלעכל זיך מובלען די שכינה.

ער האַלט עס, ווי פרייטיק צונאַכטס פלעגט ער האַלטן דעם בעכער צו קידוש,
און וואַשט זיך, זאַגט: יידן, זייט וויסן, מיר שטאַרבן, איך זאַג מיט אייך ווידוי...

עס כאפן זיך אויף די געווערן, ווי הינט פון דער קייט צום פארדארבן.
עס קוקן זיך איבער די לופעס מיט אויגן, ווי לעכער פון שארבנס.

נאָר ס'זעט נישט ר' מענדל, שוין אָפגעטון האָט זיך זיין ראייה פון אַלעס —
מיט אויגן פאַרמאַכטע ער שעפּטשעט די תפילה, די לעצטע, פאַר אַלע.

— אשמנו... — עס קלאפן אין הארץ פון ר' מענדלען די פאלנדע קוילן.
— בגדנו... — עס קלאפט דאָס פאַרזשאַווערמע בלעכל אין ברוק אינעם הוילן...

ס'איז ליידיק דאָס אַרט אין דער ריי, וווּ ס'איז נאָר וואָס געשמאַנען ר' מענדל,
און שווער איז אַ יעדן דעם בליק צו דער פינצטערער ליידיקייט ווענדן...

עס דאַכט: די נשמה פון נפטר געשמעלט האָט זיך דאַרטן צוזאַמען —
צו גיין מיט דער עדה אַזעק מיטן וועג פון די העלישע פלאַמען.

א בויס צווישן חורבות

אמאל איז אין דער מיט פון הויף א בויס געשמאנען.
געדענקט נאך ווער, פון וואס? פון בעז, צי פון קאשמאנען? —
וואס איז א חילוק דען? אבי א בויס און — פארטיק.
אבי דער הויף האט אויסגעזען גאר שוין, גרויסארטיק;
אבי ער האט מיט גרינס געפרילינגט און געזומערט, —
און ווייטער האט זיך קיינער נישט מיט אים געקימערט;
אבי געווען איז קיל, מחיהדיק זיין שאטן,
ווען אן רחמנות האט די זון געברענט, געבראטן.
אויף זיינע צווייגן האבן שכנות וועש געהאנגען,
עס האבן ווייבער זיי גענוצט פאר פראסטע דראנגען.
שטאט וואסער האט מען אים מיט פאמאיעס באגאסן —
בתשועות-חן... — אים האט עס נישט צומאל פארדראסן.
פארקערט, בשלום איז ער מיטן הויף געוועזן.
בלויז ביזו זיין פלעגט אויף אים דער סטרוזש, וואס מיטן בעזים
געמוזט ארומגיין האט אין הארבסטיק-פייכטן וועטער —
נאך אים פארקערן זיינע געל-פארוועלקטע בלעטער...
דערפאר אין פרילינג אויפגעלעכט דער בויס האט ווידער:
זוי נאר די זון האט אויפגעהערט איר קידער-ווידער —
איז ער שוין, ווי א ייד צום סדר, אנגעטון אין ווייסן,
פארלאקערט שוין צו זיך די שטיפערס — הויף-קונדסים.
און קינדער יידישע שוין פול ארום פארטאנען,
און פריילעך נעמט מען אים אריין אין ראדע-ראנען.
אין מיט פון הויף, אין מיט פון קינדער-קרייזן דארטן
ער קוועלט מיט נחת פון א זקן א באיארטן.

באגין, דורך אים דער הויף איז אויפגעוועקט געווארן
דורך פייגל-לידער, דורך קאפעליעס, גאנצע כארן,

ער פלעגט פארגיין זיך מיט מתיקות, זיך צעלאָזן
 אויף מענער אלערליי פון פייגל — ווירטואָזן,
 וואָס האָבן אָפגעשפּילט פאר אַלע פענצטער, מירן,
 ביז ס'פלעגט דער הויף זיך אויסטשוכען, זיך וועקן, רירן.
 באַלד כאַפט זיך אויף אַ העמערל, דעם כאַר העלפּט-אונטער,
 אַ ניי-מאַשין פאַרהייבט דאָס קעפל לוסטיק, מונטער.
 באַלד קומען לידער אַנדערע אַנשמאַט די פייגל;
 אַ ניגון גאַר פון וואַרעמע און פרישע בייגל;
 פון קאַטערינקע-קאַסטן אויף איין פּוס, אַ לאַמער;
 פון פייגל, פונעם גורל-ציער — זיין נשמה.
 און אַט געזאָנג פון פאַיאַנס, וואָס מען גיט פאר שמאַמעס;
 פון צינק צעלאָזון — מעפ און שיסלען צו פאַרלאַמען, —
 פון בלאַע קעסעלעך קמורת-רויך צעפאַכעט,
 וואָס לעבן בוים גייט-אויף מיט הייליקער מלאכה;
 אַט איז דעם בלינדנס פידל, וואָס זי קען די שטיינער רירן —
 באַלד ווערט דער בוים באַשיט מיט גראַשנס אין פאַפירן.
 און אַט געזאָנג פון קונצנמאַכערס אַ הכריא,
 וואָס שלינגען מעסערס איין און פלאַמען — שטיקער פייער,
 און שפייצן רעגנבויענס גאַנצע — בונטע סטענגעס,
 און לאָזן נאַכדעם אויפן בוים די קליידער הענגען
 כדי זיך נאַקעט אויף צעריבן גלאַז צו לייגן,
 ווי אויף אַן איבערבעט, און נישט קיין קרעכץ-טון, שווייגן. — — —

איצט וווּ איז ער, דער בוים? ווער ווייסט פון אים דאַרט ערנעין?
 ווער זעט אים צווישן הייזער-הורכות, גאַנצע בערג איצט?
 אין מויטן געטאָ דעם פון מויערן פאַרלייגטן,
 אין מויטן געטאָ דעם פון מרערן אויסגעוויקטן
 וועט קיינער נישט דעם הויף געפינען בשום-אופן —
 איין הויפן איז פון הויף. פון אַלע הויף — איין הויפן.
 דעם בוים האַט אָפגעגליקט. געבליבן. אַ פאַרשאַרטער
 דאַרט שטייט ער ערגעץ-וווּ אין ציגל ביז צום גאַרטל.
 באַשערט געווען צו בלייבן אים אין ברוך און שימל,
 אַ שפור פון הויף, אַ צייכן צווישן שטיין און הימל.
 ווען ס'האַט דער שונא פון דער הייך דעם דאָך געצונדן —
 דער בוים איז אָפגעקומען בלויז מיט לייכטע וונדן.

ווי שנוקעס האָבן די פּראָפעלערס ביז געוואָרטשעט
און ער האָט איינגעשרומפן זיך, זיך איינגעקארטשעט,
פאַרנומען פון די ווענט דאָס מוראדיקע שיטן.
דער נס האָט אָפּגעהיט. דער טויט — אים אויסגעמיטן.
טייל צווייגן זענען ביי אים אָפּגעזענקט, פאַרסמאַליעט,
טייל זענען אים צעבראַכן, אויסגעקרוממע, קאַליע,
אַראָפּגעלאָזט צו דרערד, פאַרשעמט, אַראָפּגעבויגן,
ווי אויסגעלענקטע פליגל פון אַ קראַנקן פויגל.
נאָר אויף די גוטע צווייגן האָט דער בראַך קיין שליטה, —
דער בוים, ווען פּרילינג קומט, ווי אַלע ביימער בליט ער.
כאַטש לעבן אים קיין הויז, קיין מענטש, קיין לעבן — קיינער,
און אַרום אים נאָר זענען שטיינער, שטיינער, שטיינער,
און כאַטש אין אָנגעוואַלגער שטייט ער ביז די לענדן
און האָט צו קיינעם נישט צו קערן זיך און ווענדן,
כאַטש אין אַרום איז ער אַן עלנטער — בלויז איינער,
דאָך בליט ער, ווייל ס'איז פּרילינג אויך אויף הורבה-שטיינער.

עס שטייט אַ בוים אין הורכות, שטייט ער איינגעבויגן,
נישטאָ קיין ייד אפילו מיט פאַרוויינטע אויגן,
וואָס זאַל אַדורכגיין לעבן אים, זיך דאַרפן קוויקן
מיט זיינע קילע שאַטנס, ווען די היץ נעמט שטיקן.
אַ פייגל-פאַר האָט זיך אַריינגעקליבן נעכטן
צו אים. פון הורבן-שטויב אַ נעסט גענומען פלעכטן.
באַגינען זינגען זיי, כאַטש ס'הערן בלויז די שטיינער,
זיי זינגען ווי אַמאַל, כאַטש ס'וועקט זיך מער נישט קיינער...
קיין שטיפערס קומען זיך נישט מער צום בוים באַווייזן
און אים אַריינגעמען אין ראַדער-ראַנע — קרייזן.
וואָלט כאַטש אַ קינד געוויינט, — געווייזן איז אויך אַנטשוויגן.
בלויז דאָ און דאָרט מען טרעפט אַ קינדער-שיכל ליגן.
און ס'דאַכט, נאָך האַלבער נאַכט, פון אַלע וויסע העקן
זיי קומען, שטיל — דעם בוים נישט אויפצוועקן —
זיי נעמען זיך צונויף, די שיכעלעך, און שפּאַנען
און נעמען אַן זיך אין אַ קרייז — אין ראַדער-ראַנע.
עס שטייט דער בוים אין מיט — אַ זקן אַ פאַרוויינטער. — — —
נאָר ווען ס'שאַריעט — ווידער אין די בליטן שיינט ער.

ס'איז פרילינג , און ער בלימ! און בלויז די מויטע צווייגן
זיי זענען מויט און בליען נישט, אראפגעלאזט אין שווייגן.
די פייגל-פאר זינגט-אויף באגינענדיק, משיריקעט,
כאמט ס'הערט נישט קיינער — זי פארגייט זיך אין מתיקות.
און ס'קוקט דער הימל: סארט ווונדער, סארט שיינער —
עס שמיט דער בוים אין צוויט און צווישן חורבה-שמינער!

דער ניגון פון מיין טאמנס ניי-מאשין

א ניי-מאשין איז ביי מיין טאמנס געווען,
איך קען בשום-אופן נישט וויסן זינט ווען,
ווייל ווי כ'האב די ליכטיקע שיין נאך דערזען
איז זי אין דער היים שוין א תושב געווען.
משמעות, מיין טאמע האט זי שוין פון לאנג
באקומען אין נדו, צי דרשה-געשאנק.
איך ווייס נאך דאס איינע: איך האב זי דערקענט
צוגלייך מיט מיין מאמעס פארוויגנדע הענט,
איך ווייס נאך, איר ניגון פארנומען האב איך
צוגלייך מיטן ליד, וואס פארוויגט האט מען מיך.

ווי גוט איז געוועזן אונדז מיט איר געזאנג,
ווען פריילעך געמאנצט האט די נאדל, די שמאנג,
און שמאפן געווארט האבן, בארכנט און טוך,
אז זי זאל זיי טון מיט די ציין א פארווך.
אזעק זענען קליידער א טויך נאך א טויך
מיט לידער פון בולבעס, פון האפנונג און גומס,
וואס האבן מיט איר אין געזאנג זיך פארהערט.
„דריי נייטארינס“ פרצעס האט מען געהערט,
דאס ליד פון מיין עלטערער שוועסטער, וואס מ'האט
אין שמעטל געברענגט און עס האט אינעם ראד
פון אונדזער מאשין זיך פארפלאנטערט, פארדרייט,
געציטערט אין נעט פון א יעטוועדן קלייד.

ווי מ'האט זיך אין שמעטל דער ווינטער געשמעלט,
אזעק איז די ניי-מאשין איבער דער וועלט,
אין דערפער אין ווייטע געשלעפט זיך אזוי,
פארלאנדט אין פויערשע וואגנס, אין שטרוי,

מיט מלית און תפילין, מיט אייזן און שער,
און מילכיקע לעפל און מעפ, ווי ס'געהער.
צווי האט זי גאנצע געזינדן באקליידט,
די דערפער אין ווארעמער וואסע פארנייט.

ווי אומעטיק איז אונדז געווען אן איר קול
ווען שווייגן, אן ארבעט, פלעגט זי ווען אמאל.
געשמאנען איז זי אין א ווינקל אליין,
די נאָדל פאַרחלשט, פאַרהאַקט אין די ציין.
א נאַקעטע שטייט אין א זייט די „פיגור“,
מען מעסט אויף איר גאַרנישט — פון ארבעט קיין שפור,
עס גיט איר נישט קיינער קיין גלעט, נישט קיין ריר,
מען הערט נישט קיין סקריפ, נישט קיין פיפּ-טון פון איר.
עס שווייגט די מאַשין — און עס שווייגט דאָס געזאַנג,
עס שווייגט די מעפ אויף דער קיך — שלינג-און-שלאנג,
עס פיפט נישט דער משייניק, עס קנאַקט נישט דער קיין. —

ביז איינמאל געטרעגן מ'האַט אונדזער מאַשין
אין דרויסן אַרויס, ווי אַ מת, און מ'האַט איר
פאַרפאַקט אין אַ וואַגן, מיט פּעק און געשיר,
מיט קינדער, מיט עופות. דורך נאַכט און דורך פּראַסט
עס האַט די מאַשין זיך נאָך וואַרשע געלאָזט...
אַראַפּגעשטעלט האַט זי אַ פּוס אויף אַ הויף
פון מוראַנאַוו ערגעץ, אין טומל, אין לויף,
און דאַרט אין אַ קעלער-שמוב איז זי אַראַפּ,
פאַרשעמט, ווי אַ יורד, געוונקען דעם קאַפּ.

וואָס זעט זיך ביים מוראַנאַוו אָן אַ מאַשין?
איז מילא, געקומען נאָך איינע אַהין.
עס דרייען זיך רעדלעך, איז דרייט זיך נאָך איינס;
אין קעלער, וווּ קאַרג איז און שפּאַרונאַס די שיינ;
וווּ ס'בעט איז אַ טיש און אַ טיש איז דאָס בעט
און ס'לויפן, ווי שליאַכן, אויף שטאַפּן די נעט,
אַ קאַנט יאַגט אַ קאַנט, ווי אַ וועג נאָך אַ וועג,
מיט זיי לויפן מעג און חדשים צוועק.

די ניי-מאשין עלטערט זיך, יערט זיך אין נויט,
 עם פלאצט און עם רינצלט איר גלאנציקע הויט,
 באדעקט איז איר קאפ שוין מיט זשאווער און צייט,
 דער קאפ פון מיין טאטן — מיט זילבערנעם זייד, —
 דאך ארבעט זי ווידער, דאך שטייט זי ניט אָפּ.
 מיט בוימל דערמינמערט, דערוועקט איז איר קאפּ.
 מ'לייגט-אונטער איר ציווקעס, ווי אייער אַ הון,
 און ווידער געטון, נאָר געטון, נאָר געטון,
 און ווידער געארבעט, גענייט און געשמעפט,
 מיט כוחות די בידנע איר עלמער דערשלעפט.
 מיין שרייב-טיש נאָך זיין איר געווען איז באשערט,
 ווען מ'האַט מינע לידער די ערשמע דערהערט...
 זי האָט זיך אויף צייטן פון אומגליק דערווארט. — — —

זי איז אינעם געמאָ מיט יעדן פארשפארט.
 עם פירט זי מיין טאטע אין דייטשישן שאָפּ,
 אַז ראַטעווען, אויסקויפן זאָל אים איר קאָפּ,
 אַז לינדערן זאָל זי דער מאַמען די נויט,
 וווּ ס'ליגט — אַ דערוואַרגענער פויגל אין קוים —
 דאָס פרעס-אייזן, אומנוציק, זשאַווערדיק, שמוס,
 און ס'וואַלגערט אין הויף די פיגור זיך אַרום
 מיט ריפן צעפליקטע. זי ליגט מיט אַ מת,
 וואָס אויסגעקוקט האָט ער דעם טויט ווי אַ נס.

וואָס האָט נישט די ניי-מאשין אַלץ שוין גענייט?
 פון לייונט, פון סאַמעט, פון אַטלעס און זייד;
 פון שפענצערס אין העמדער פון היימישן לייך;
 פון קליידעלעך קורצע פול קינדערשן חזן;
 פון אויסשטייערס צארביע און שליערס פון טיול
 און שפיצן פול צניעות און פליטערלעך פול.
 איצט וויי דער מאשין, וואָס זי שמעפט, וואָס זי נייט, —
 בגדים דעם מלאך-המות פאַרגרייט.
 עם שווינדלט די גרינקייט פון טמאן געוואַנט,
 עם קען מער קיין אַנדערע פאַרב נישט די האַנט.

די נאָדל פאַרביסן אַ גיפטיקע שמעכט,
אזש ס'איבלט דער ניי-מאַשין, שטיקט זיך און ברעכט
מיט גרין פון געוואָנט, ווי מיט גרינקייט פון גאל,
ביז איבערגעפולט איז געוואָרן דער זאַל,
און מ'האַט אַ באַפעל איר געגעבן: גענוג! —
אין אומשלאַג-וואַגן זי געטון אַ פאַרוק.
פאַרלאַדנט נאָך איינמאָל מיט מענטשן און פעק,
און מיט טאַטע-מאַמע נאָך איינמאָל אוועק...

זי שטייט אינעם פינצטערן, ענגן וואַגן.
קיין ליכט איז נישטאָ — זי באַגייט זיך דערפֿאַן.
און וויל דער מאַשין וואָס זי דאַרף נישט קיין שייַן,
וואָס האָט נישט קיין ראַיה אויף צווען די פייַן,
און וויל דער מאַשין וואָס זי איז אַ מכשיר,
דער שטיקנדער קאַלך האָט קיין שליטה אויף איר.
עס רירט זי קיין בלוט נישט, זי פילט נישט קיין טרער.
און וויל דער מאַשין, וואָס זי האָט קיין געהער
צו הערן די ווידוי, דאָס קריצן פון צייַן,
דאָס וואַנזיך-געלעכטער, דעם קרעכץ, דאָס געווייַן.
זי פאַרט קיין טרעבלינקע. זי טראַגט זיך אַצינד
דורך היימישע דערפער מיט ביימער און הינט,
וון פאַרן פלעגט זי אין די ווינטערס פאַרשנייט,
געוינדן אין וואַרעמער וואַטע פאַרנייט. —
איצט פירט איר אויף אַרבעט די תפיסה — דער צוג,
מיט שניידערס צוזאַם אונטער דייטשן באַטרוג.
מען טראַגט, ווי אַ חולה, פון באַן זי אַראָפּ,
מען פרוווט-אויס מכיניש, דעם שמאַל פון איר קאַפּ.
און מ'האַט זי מיט שניידערס אויף שמענדיק צעשיידט.

און איצטער, קען זייַן, אז פאַרוואַגלט זי שטייט
געפאַנגען אין אומריינעם לאַנד פונעם ריין,
פאַרמישט איז איר ניגון מיט שטילן געווייַן,
און ס'ברייט זי פון דילן דאָס פיינטלעכע ברעט,
אַן אומריינער פוס דעם פעדאַל אירן טרעט

און טרעט אויף די יארן, די טעג און די נעכט,
די איינציקע שפור פון מיין היים-שטוב פארשוועכט. —
זי שטייט א פארלוירענע, עלנט און פרעמד,
א פיינמלעך געהער איר געניי דארט פארנעמט —
דאס איינציקע, היימישע קול אויף דער ערד,
דאס היימישע קול, וואס איך וואלט איצט געהערט;
איך וואלט זיך געשמעלט לעבן איר, אויף איר ברעט,
און ווי פאר א קרובה — פון הארץ אפגערעדט,
און אויסגעפרעגט וואלט איך זי לאנג, נאכאנאנד,
פון אלץ, וואס געווען איז מיר ליב און באקאנט...

און אפשר גאר שטייט זי פארלאזט און אליין
אין פעלד, אין דער וויסט פון פארלאזן געביין,
דארט צווישן פארבליבענע קופעס מיט שיך
— אויך די, וואס געיאגט איר געניי האבן גיך... —
און אלערליי הפצים געשווינטע פון פלאס,
וואס טוליען זיך איינס צו דעם צווייטן בייזאס,
און רעשטן פון קליידער, פון מענטשלעכן לכוש,
פון ליוונטן גראבע ביז איידעלן פלוש
— אזעלכע אויך, אפשר, וואס זי האט געשמעפט —
און בייגן זיך איינס צו דעם צווייטן, ווי קעפ
פון טונקלע געשמאלטן, פארשטארט אין געהארך,
און באלד גאר געניינט אין געשעפטש און געשארך.
און ס'שמרעקן פון ארכל זיך קנאכיקע הענט,
ווי וואלטן אין רחמים צו איר זיך געווענדט,
געשמרעקט זיך פון קליידער דארט אלערזליי
און איר א באפאל און באפעל געטון: ניי!

און ס'קומען צו שלייכן זיך שמיל און כסוד
בינאכטיקע ווינטן און דרייען איר ראד,
און רופן צום ניגון צום אלטן זי אויף,
זי קריצט מיט די ציין די פארזאמטע ארויף,
קריצט-אויס א געשריי פון פארלאזטקייט און שאנד
און לעכערט דעם הימל — דאס בלאע געוואנט.

פון רעגנס פארגאסן, אין וואסער, אין געץ,
 זי שטייט א באדעקטע מיט זשאווער, ווי קרעץ.
 און ווי א פארפייניקטער נביא אין קויט,
 וואס שטייט איבער חורבות, פארלענדונג און טויט,
 — נאר וואס זאלן זיין ליכטיקער בליק נישט פארלעשט —
 זי שטייט אויפן בארג פון פארבליבענעם רעשט,
 איר ניגון גייט-אויף ווי א מאָנונג און רופט
 און רייסט דאָרט אויף שטיקער דעם הלל, די לופט.
 און שמערנדלעך פאלן פון הימלישן רונד
 און קושן איר אויס יעדע קרעציקע ווונד,
 פארדעקן דעם זשאווער און לינדן דעם וויי
 און פאלן ווי פליטערלעך צו צום געניי.

פון הייליקער קופע, פארהויבן און שמוס,
 פון טויזנטער ברילן, וואס קוקן זיך אום
 מיט בליקן — פארלאָשן, שוואַרצאַפלען — פארגלייזט —
 די ראיה גייט-אויף ווי א ליכטיקער גייסט —
 און לייכטן איר צו צום געניי, צום געשמעפ,
 און הייבן זי אויף ווי אויף שטאַפלען, אויף טרעפ.

באגלייט פון די ליכטער, פארדינגט און פארקרייזט,
 זי טראַגט זיך מיט אימפעט זאלן העכער און שפרייזט,
 און כ'הער אומעטום איר פארושאווערמן קול,
 דאָס אלטע, דאָס היימישע קול פון אמאל,
 וואס זאָגט מיר: „דאָס קול פון דיין מאמען דערקאָן“.
 און ס'קוקן די טויזנטער ברילן מיך אָן.
 באשווערן דאָס האַרץ מיינס פון צאָרן צעגליט:
 איר ניגון זאל אייביק פארבלייבן דיין ליד.

באלאדע פון אלמן הנוכה-לאַמפ

געווען איז אין פוילן אן אַרעמער ייד
— נישט איינער געווען איז אַפנים —
געוועזן אין שמעמל דער איינציקער שמיד,
מיט שמידער-געוועלן — די בנים.

ווי נאָר פון די שמערן פלעגט אויסגיין די שוין
האַט ער שוין דאָס פויער געצונדן.
דער מאָג קומט ערשט קוים אין דער קוזשניע אַרין
מיט ווינט מיט באַגינענדיק-לינדן.

צוגלייך מיטן קריי פון די הענער האָט ער
מיט אַרבעט, מיט קלאַנג פון מכשירים
די גענגט געוועקט, די שאַסייען, די ערד,
צעפענט פאַרשלאַפענע מירן.

ס'איז פינצטער אין קוזשניע. דאָס איינציקע ליכט
גייט-אויף פונעם בלאַזאָק געלאַסן,
ס'גייט-אויף, ווי אין הייליקער שוין, זיין געזיכט
אין גאַלדענע פונקען — מיליאַסן ;

דאָס איינציקע גאַלד וואָס דער שמיד האָט פאַרמאַגט, —
די פונקען מיליאַסן — עשירות,
און ס'גאַלד פון קאַיאָרן, דעם אויפגאַנג פון מאָג,
און שוויסיקן גלאַנץ פון זיין שכירות.

חויץ גאַלד פונעם פלאַס און חויץ גראַשענעם קלאַנג
געהיט האָט דער שמיד, ווי קדושה,
אַ מעשענעם חנוכה-לאַמפ, וואָס פון לאַנג
האַט ער אים געהאַט בירושה.

מען האט שוין אכאל אין א צרה פארזעצט
א מלבוש, דעם זילבערנעם בעכער,
נאר אים האט מען שמענדיק געשוינט און געשעצט
פון יעטוועדן חפץ אלץ העכער.

מען האט יעדעס יאר אים מיט קרייד אויסגעפוצט,
צום יום-טוב אויפסניי אויפגעריכטעט,
ער האט מיטן אפשיין פון קנויטן געבליצט,
מיט אפשיין פון אלטע געשיכטעס.

ס'פארלעשן זיך דורות, נאר ס'לייכט אלץ די שיין,
די פלעמלעך זיך בייגן, פארטרויען, —
דערציילן די מעשיות יאר-אויס און יאר-אין
פון העלדישע זין — השמונאים.

און פריילעך געווען איז ביים שמיד יעדעס יאר
ווען פראסט האט די שויבן פארצויגן,
ס'איז ליכטיק אין שמיכל און דאנות, און זארג,
און ליכטיק איז אים אין די אויגן.

נאר איצטער איז פינצטער דער חנוכה-לאמפ
אין חנוכה-יום-טוב אין סאמען —
דער דייטש איז אין שטאט און ס'איז שטאט א תהום,
עס ליכטן בלויז דייטשישע פלאמען...

עס לייכט נישט דער חנוכה-לאמפ, ווייל אויף שטאט
איז פינצטערער גזר און גזרה,
און מוחל זיין, טראכט זיך דער שמיד, וועט אים גאט,
פארגעבן דאס מאל די עבירה.

נישט לאנג איז ארויס א גזרה אויף שטאט,
געהתמעט פון טייוול דעם גרינעס —
„באפעל צו די יידן, צו יעדן וואס האט
מעטאלן פון אלערליי מינים, —

דער דארף דאס אין משך נאך פונעם מעת-לעת
אין קאמאנדאטור אליין ברענגען,
און ווער עס וועט עובר זיין אויפן געזעץ
דערווארט יענעם טויט-שטראף דורך הענגען."

איז ווער עס האט לייכטער און ווער ביי דער טיר —
א מעשענע קליאמקע, א הענטל,
און ווער ס'האט א מערושל און ווער — אין געשיר —
א קופערנעם ראנדל, א פענדל —

א מעשענעם חנוכה-לאמפ האט דער שמיד
פון זורות געהאט בירושה,
וואס יארן האט ער אים געשוניט און געהיט,
געהאלטן אים ריין ווי קדושה.

איצט דארף מען צעשיידן זיך, האט ער געטראכט —
ווי ס'איין געגליט האט זיין פנים —
און האט זיך געישוכט ביז שפעט אין דער נאכט
מיט זיינע געזעלן — די בנים.

געמענהאט, געשאלטן, געכעסט זיך, געהיצט:
— דאס ערגסטע — זיי ברענגען אליין נאך! ...
זיין בליק, ווי דער בלאזאק, האט פונקען געשפריצט:
— א רוח ... א קרענק אין די ביינער! ...

בשתיקה מיט בנים, אינדרויסן, ביים פלויט.
דער רידל זאגט שארף: איך בין עובר! —
דער חנוכה-לאמפ צו דער ערד איז פארטרויט,
זיין מעשענע שייך איז מען קובר.

איז פינצטער ביים שמיד, ס'איז פארלאשן די זון,
ס'איז נאכט אין די הערצער ביי יידן.
דער שמיד מיט די בנים אין קוזשניע פארטרויט,
ווי פריער, זיי קלאפן, זיי שמידן.

קײן היימישער סום קומט שוין מער נישט צו גאָס, אים אויסשמרעקן שלום-עליכם; דערלאַנגען אַ פּום, אַז דער שמיד זאָל, ווי ס'פּאָסט, באַשוּבן מיט פּאַדקעוועס גלייך אים.

בלויז דייטשישע פּערד אין דער ריי אויסגעשמעלט, מיינולאַנים, און פלינג ווי די אַדלער, עס הירזשען די פּערד און דער פּעלדפּעבל שעלט, — די קולות אים שמעכן, ווי נאָדלען.

פאַריסן דער פּעלדפּעבל פּאַכט מיט דער רומ, דער פּערדישער עק פּאַכט מיט העוה, און הייסער צעזידט זיך אין יונגען דאָס בלוט, מיט בייזער צעברומט זיך דער בלאַזאָק ...

אין דייטשישע פּערד לאַזן האַמערס זיך שווער פון הענט פון די צאַרנדיק-שטייפּע, עס שלאַגט זיי דער שמיד, גלייך ווי שלאַגן וואַלט ער אין דייטשישע קעפּ אין די מריפה.

ער שלאַגט יעדן טאָג מיט אַלץ גרעסערן האַסט, עס וואַקסט יעדן טאָג אים די צואה. און ס'קומט יעדן טאָג צו דער קוּזשניע צוגאַסט געלאַסן, מיט פּאַרויכט, צום מויער —

אַ מויבן-פּאַר, קומט צו די שמידער אַהער מיט אייגעלעך — שטיקעלעך תּמימות, און קערנדלעך זוכט זי, וואָס ס'לאַזן די פּערד — מפרנס צו זיין זיך בנעימות.

אויס פּאַרויכט גייט פּריער דער ער פּאַר דער זי, אין ישוב-הדעת, אין באַקלערן. עס וואַרקעט דער בלאַזאָק, ס'פּאַרלאַקערט דער גלי מיט פּונקען, ווי גאַלדענע קערן ...

און מייבעלעך האבן קיין מורא נישט מער
פאר מענטש, פאר גערויש און הארמידער,
ביז קומען אין קוזשניע אריין אומגעשטערט,
זיך שמעלן אויף הענט פון די שמידער ...

נאר מייבעלעך, ווער האט זיי איצטער אין זיין?
ווער שפילט זיך דאס איצטער מיט זיי דען?
ווער הערט זייער ווארקען אין שמילן באגין,
אז ס'הערט זיך דער קרעכץ בלויז פון לייזן?

דורך קלאפן פון האמערס, דורך הירושען פון פערד
א קללה דער שמיד גיט א צישע —
ס'האט שטאט היינט מיט אימה אויפסניי שוין געהערט
א נייע גזרה, א פרישע. —

מען רופט-אויף דאס שמעמל, סיי גרויס און סיי קליין,
אין מארק מארגן פרי זיך צו שמעלן,
אויף ארבעט צו פארן, אין גלות צו גיין,
פארלאזן די היימישע שוועלן ...

געטראכט האבן שמידער מיט פארויכט און חשד:
אויף ארבעט ... — די זקנה און ס'זויג-קינד,
וואס נעכטן ערשט האט עס די מאמע געהאט ...
אויף ארבעט ... — דעם בלינדן, דעם הויקער ...

א ישוב דער שמיד מיט די בנים זיך האלט,
ביז שפעט די מסיבה אלץ וואך איז, —
— צום וואלד ... — עצהן יונגען, וואס זענען מיט וואלד
און דרכים געהיימע יד-אחת ...

א כרום לאזט דער שמיד אין דער פינצטערער בארד:
— דאס ערגסטע — זיך שמעלן אליין נאך! ... —
און האט זיך א ריס-געטון גלייך פונעם ארט:
— א רוח ... א קרענק אין די ביינער! ...

מיר ציען ... איר הערט, קינדער, ווי כ'בין א יוד!
נאָר וואָס-זשע וועט זיין מיט מין נדר:
דער חנוכה-לאַמפּ ווערט מיט מיר אָפּגעהיט
ווי כ'קער זיך און ווענד זיך? ... נאָר איידער

פאַרוונקען זאָל ער אונטער קויל פון די ווענט —
געברומט האָט זיין באָרד איצט נאָך שטאַרקער —
זאָל ער זשע אונדז נוצן מיט וואָס נאָר ער קען,
און נעמט אים אַרויס פון זיין קרקע! ... — —

געקלאַפּט האָבן האַמערס אין לעצטן באַגין,
דער שמיד — זיך אין קוושניע געפאַרעט,
געשאַרפט און געשליפן דאָס מעשוואַרג אויף דין,
ווי גבורה — דער לייב אין זיין נאָרע.

א לעצט מאָל דאָס פייער — פאַר אים האָט געברענט;
דאָס מעשוואַרג געגלעט און געפאַרמעט,
און ס'האַבן די יונגען, מיט גאַלדענע הענט,
מיט שרויט און מיט האַס אים געקאַרמעט ...

און נאָכדעם די קוושניע פאַרקלאַפּט אין דער ברייט
מיט ברעטער געקרייצטע — פאַרשטראַכן,
געלאָזט זיך מיט שמעגן פאַרקרומט, אין אַ זייט,
צום וואַלד — דורך פאַרבאַרגענע דרכים.

דער וואַלד לאָזט אַראָפּ יעדע צווייג: זייט געבענמשט!
מאַכט פריינטלעך זיין קבלת-פנים, —
געקומען דער מענטש איז באַשיצן דעם מענטש,
געקומען דער שמיד מיט די בניס.

פון ערד און פון שטאַמען עס שמעקט און עס דופט
מיט קרייטעכצער, פעך און מיט כשמים,
און שאַרף זענען ריחות און שאַרף איז די לופט,
און שאַרף — דאָס געווער פון נקמה, —

פאר שמעטלשן מארק — א מזבח אין קויט —
וואס וואקסט אן, געטריבן פון אכור.
ווער ס'קומט מיט א מלית און ווער מיט א ברויט,
ווער מיט א יום-כיפורדיק'מחזור ;

ווער ס'קומט מיט א טעפל פארפולט מיט געוויין —
דאס לעצטע געקעכץ פון די קיכן.
א קינד דריקט א ליאלקע צו זיך מלא חן,
א זקנה — איר פעקל תכריכים.

אין שמאטעס און אטלעס, אין טייערסטן קלייד, —
עס גייען שבתים און וואכן,
עס גייען צוואמען די קלויז און די קלייט,
צוואמען דער נאר און דער חכם.

דער שמעטלשער מארק איז צו קבורה געגרייט,
א ריזיקע מיטה דער פלאץ איז,
דער הימל — א טויטנמוך, און ביי דער זייט —
די מלאכי חבלה — די נאציס. —

ס'איז ליידיק דאס שמעטל, פארלאזט יעדע מיר.
עס וויינען נאך טריט אלע שוועלן.
די טויכן-פאר קומט אין איר טעגלעכן פלי,
ביים טויער פון שמיד זיך צו שמעלן.

ווי נעכטן, די טייבעלעך קומען-צו שמיל
און שטוינען : ווי אלין איז פארלאזן ...
פארקלאפט איז די קוזשניע, דאס אייון איז קיל,
פארלאשן דער אטעם פון בלאזאק ...

און קוקן, ווי וואלמן פארבלאנדזשעט אין וועג,
ווי וואלמן דאס ארט נישט דערקענען,
און ווארקען פארווונדערט, ווי וואלמן געפרעגט :
ווי זענען די שמידער ? ווי זענען ? ...

און גיבן מיט זילבערנע פליגל א פאך
און גורטן זיי אן מיט גבורה,
און פליען אוועק איבער שטעטלשן בראך,
אויף דעכער און קוימענדלעך — שורות,

ווי ס'ווייסן שוין מער נישט די מעפ פון קיין זעם,
ס'ווייסט מער פון קיין רויך נישט דער קוימען,
עס ווייסט נישט פון רו און פון שלאף מער דאס בעט,
און ס'קישן — נישט פון קיין חלומות.

עס ווייסן די לאַמפן נישט מער פון קיין ליכט,
ס'ווייסט מער נישט די וואַנט פון קיין שאַטן,
עס וועגט נישט די וואַגשאַל, ס'איז גרינג דער געוויכט,
זיין חשיבות — אין מיסטן פאַרשאַטן.

עס שרעקן די שדים שוין מער נישט דאָס קינד,
אָן עופּהלעך וויינען די וויגן,
עס וואַרפט זיך אַ ספּר, עס מישט אים דער ווינט
און ירשנט זיין איינזאַמען ניגון;

ער צאַרנט, געפינט נישט קיין רו, אומעטום
ער שוידערט צופוסנס די שוועלן,
און ס'בלאַנקען די הינט פאַר די יאַטקעס אַרום
און וואַיען פאַר שרעק און פאַר עלנט.

און שטיל איז אין שמוכן, די וואַנטזייגערס — שטום,
דעם חשבון פון צייט שוין פאַרגעסן.
עס שפּרינגען די מייז בלויז אויף מיטן אַרום
אָן מורא פאַר קיינעם, בפרהסיא ...

און טייבעלעך פליען פון דעכער אוועק
און טרעטן נישט אָפּ פון דער קוזשניע
און וואַרקען, ווי וואַלטן געמאַנט אלץ, געפרעגט:
איז וווּ זענען שמידער היינט? וווּ-זשע? ...

אוי, טייבעלעך, פרעגט ביי די ווינטן פון וואַלד,
און פרעגט ביי דער שיין פון לבנה, —
ווי זענען אין שטרייט צווישן וואַלד און געוואַלד,
ווי זענען דער שמיד מיט די בנים? —

ווי ס'פלאַקערט פון ווייטן דער פעלד-האַריוואַנט,
זיין חנוכה-לאַמפּ איז זיך נוקם,
זיין מינדעסטער שפּליטער אַ חשבון דאָרט מאַנט
פאַר היים, פאַר זקנה, פאַר זויג-קינד.

אין ברוך, צווישן בריקן צעבראַקטע און טרעפּ,
וואַגאַנען צעטרענט און צעטרייבערט,
עס פרעגלט די זון אין די העלמען, ווי טעפּ,
די רעשטן פון רוצחישע לייבער.

און דאָרט, ווי דער שונא אין טייכן זינקט-אין,
פון גאוה אין זומפּ און בזיון —
די שפּליטערס דערציילן יאָר-אויס און יאָר-אין
פון העלדישע זין — חשמונאים.

ווי ס'ליגט די פגירה צעשליידערט אין פליין,
וואָס ס'מיידט-אויס אפילו די וואַנע, —
די שפּליטערס דערציילן יאָר-אויס און יאָר-אין
פון פשוטן שמיד מיט די בנים.

אין מייז פענצמער

וויג-ליד 1943

מיין קינד, איך וועל דיר איצט א וויג-ליד זינגען,
אזא, וואס מ'האט נאך קיינמאל נישט געהערט
זינט ס'האט א וויג-ליד ערגעץ אָפּגעקלונגען
און זינט עס שטייט א וויגעלע אויף דרערד.
דיין וויגעלע בין איך אליין, מיין צירונג,
וואָס לעשסט זיך אויס נאָך איידער דו גייסט-אויף,
און איידער האַסט דערקענט מיין האַנט-באַרירונג
פאַרוויג איך דיך אין זיך צום לעצטן שלאָף.

איילולו, מיין ווונדער נישט-געשעענער,
איילולו, מיין יום-טובדיקע רח,
איילולו, מיין נחת, נישט-דערזעענער,
איילולו, מיין לעבן,
איילולו.

ס'זאל דארפן זיין דיין אויסגעשריי דער ערשמער —
פאַר אימה — גלייך פון מאמעס אינגעווייד,
דיין ערשמער טאָג — ביים תליון אַ באַהערשמער,
דיין ערשמע וויקל-שנור זאל זיין די קייט;
דיין ערשמע היים זאל זיין פון שמעכל-דראַמן,
און ס'זאל דיין ערשמער צודעק זיין — די שאַנד, —
האַב איך פאַרדעקט דיך מיט מיין גוף דעם נאַנטן
און שיק דיך אָפּ אין ווייטן טרוימענלאַנד.

איילולו, מיין ווונדער נישט-געשעענער,
איילולו, מיין יום-טובדיקע רח,
איילולו, מיין נחת נישט-דערזעענער,
איילולו, מיין לעבן,
איילולו.

אויב ס'ערשטע וואָרט צו דיר זאל זיין פון אכור,
דיין ערשטער גיין זאל זיין. — אין גע-ונד,
און טאָג און נאַכט ביי דיין צוקאַפנס וואָך-זיין —
דאָס פנים פונעם רוצחישן סאַלדאַט;
עס זאל זיין האַנט דיין לעבן נישט דערגרייכן —
באַהאַלט איך דיך אין זיך אליין פאַרטרויט,
און דיין פאַרלאַשן-נישט-דערקענטער שמייכל
וועט דורכזיכטיק זיך לייכטן דורך מיין הויט.

איילולו, מיין ווונדער נישט-געשעענער,
איילולו, מיין יום-טובדיקע רן,
איילולו, מיין נחת נישט-דערזעענער,
איילולו, מיין לעבן,
איילולו.

כ'האָב אָפּט געזען דיין וויגעלע אין פלאַמען;
עס ברענט די ערד און יעדע פלאַנץ ברענט מיט,
אויף בימער ברענען נעסטן און צוזאַמען
מיט שוואַלבן-ליד און פּרילינגדיקן צווייט.
אויך צו מיין קאַפּ די פלאַמען זיך פאַרהייבן,
אַט האַבן זיי דערגרייכט שוין מיינע האַר!
שלאַף-אין, עס זאל פון דיר קיין אַש נישט בלויבן —
אַ זכר פון מיין ברענענדיקן דור.

איילולו, מיין ווונדער נישט-געשעענער,
איילולו, מיין יום-טובדיקע רן,
איילולו, מיין נחת נישט-דערזעענער,
איילולו, מיין לעבן,
איילולו.

— אין הייסן לייב מיט קאַלמע שטאַל-מכשירים —
דיין ערשטע פרייד פאַרלעשט מיין אויגן בלומ,
נאָר לייכט אין צאַרן אויף, וואָס זאל מיך פירן
ביז איבער יענער הייליקער מינוט

ווען ליד וועט דיך נישט מער צום טויט פארוויגן
און לעבן וועט נישט הייסן מער קיין זינד,
נאר איצט, פארנעם פון מיר דעם לעצטן ניגון. —
שלאף-איין אין ווייטן טרוימענלאַנד, מיין קינד.

איילולו, מיין ווונדער נישט-געשעענער,
איילולו, מיין יום-טובדיקע רוי,
איילולו, מיין נחת נישט-דערזעענער,
איילולו, מיין לעבן.
איילולו.

אויפן פריפעמשיק — נישטא קיין פייערל...

אויפן פריפעמשיק — נישטא קיין פייערל,
און אין שטוב — איז נישט היים, —
לערנט-זשע, קינדערלעך, לערנט-זשע, טייערע,
און דערקענט דאס ביז.

נישטא דאס רבילע, נישטא דאס טיימעלע, —
ווער-זשע לערנען וועט? —
אָנשטאַט דעם טיימעלע אין אזא ציימעלע,
וועט ווייזן אייך דער באַגנעט;

ער וועט ווייזן אייך וואָס דערונטער שטייט,
וואָס דערונטער מאַכט,
אונדז, די נידריקסטע, די סאַמע אונטערשטע,
פירן וועט ער אין שלאַכט;

איבער אייער דאָך די צונגען גלוטיקע
האַבן אים געגליט;
ס'האַבן טאַטע-מאַמעס טרערן בלוטיקע
אים געשלייפט און געשמידט.

זאָגט-זשע, קינדערלעך, וואָס דערונטער שטייט:
קמץ אַלף — אַ!
אַ! — איז אויסגעשריי צו שונאים הינטישע, —
אַ! — מיר זענען דאָ!

זאגט-זשע, קינדערלעך, און טאקע נאכאמאל:
פתח שין — שא ;
שא — מאכט: שמיל געוועזן מעג און וואכנלאנג,
באהאלטן ערגעץ — ששא...

ביינאכט און אין באגין מיט פויסטן האסטיקע
האט מען אייך געוועקט ;
עם האט צו אייער שלאף די שפין — די סוואסטיקע,
געצויגן זיך, געשמרעקט...

עם האט די קליינשטיקע, נאך אין די ווינדעלעך,
געשלעפט פון טרוים דער דייטש, —
לערנט-זשע מיט התמדה, לערנט, קינדערלעך,
און פארשטייט דעם מייטש.

ווייל אייך טאטע-מאמע ערגעץ בעטן נאך:
שווערן יעדער מוז,
אז די שפין וועט ליגן א צעמרעמענע
אונטער אייער פוס!

ס'גלאנצט פון אונדזער בלוט ביים שוואכ די כאלעווע,
קוקט-זשע איין זיך גוט —
זאמלט יעדן טראפן — איר באצאלן וועט.
פאר טאטע-מאמעס בלוט.

מאנען זאלט איר דאן, נעמען זאלט איר דאן :
א הויז — פאר יעדן שפאן;
טויט פאר יעדן לעבן דעם צעשפאלטענעם,
פאר יעדן ציינדעלע — א צאן !

א קאפ פאר קינדערישן מינדסטן הערעלע,
פארלאשן ערגעץ ווייט...
נעמען זאלט איר, קינדער, נעמען מערער נאך
ווי אין פסוק שטייט...

נישטא דאס רבילע, און זיין טייטעלע —
ווי זיין געביין — פארברענט, —
דערקענט-זשע, קינדערלעך, דערקענט דאס צייטעלע,
און דאס ביז דערקענט!

אויפן פריפעטשיק — נישטא קיין פייערל,
און אין שטוב איז קאלט, —
הייבט-זשע קעפעלעך צום פרילינג אייערן,
וואס קומט-אן שוין באלד!

פאָרטי, יאַנואַר, 1945

ק א ש מ א ר

צופוסנס מיין בעט, ווו מיין בליק פאלט אריבער,
ווי א ברעמל ביי עמעצנס קבר פארשמעקט,
הענגט דאס פארצייכענונגס-ברעמל פון פיבער
און קוקט אויף מיר אָפּט, ווי אַן אָפּבילד פון שרעק.

די שורה פון פיבער פארצייכנט זיגזאגיק,
מיר דאָכט, ס'איז אַ ליניע פון שמעקיגן דראָט, —
צעשריי איך זיך: וויי, איך בין ווידער אין לאַגער!... —
און אַן עכאָ מאַכט נאָך מיינע ווערטער מיט שפּאַט.

ווען האָב איך די שוועל דאָ אַריבערגעטרעטן?
איך ווייס נישט. איך ווייס נאָר, איך בין דאָ פאַרשיקט.
די שוועסטער קומט-צו, נאָר אין איר טערמאַמעטער
דערזע איך דעם וועכטערס געלאָדענע ביקס.

ער שמעלט זי אַן גלייך קעגן מיר, און באַקלאַגן
פרוביר איך זיך נאָך און איך ווענד זיך צו אים:
שים נאָך נישט, וועכטער! איך האָב וואָס צו זאָגן!... —
נאָר ס'פעלט מיר אויס לשון און כ'האַב נישט קיין שמים...

דערוואַכונג. דערלייכערונג. שוויסיקע טראַפנס.
ווער רירט מיך דאָס? איז דאָס דעם וועכטערס באַגעמ?
ניין, ס'איז די שוועסטער, וואָס שטייט מיר צוקאַפּט,
און איר טערמאַמעטער, וואָס פאַלט אויף מיין בעט.

איך שוידער אינגאַנצן. אַ, שוועסטער מיין ליבע,
צעהאַק אים אויף פיצלעך און וואַרף אים אַרויס,
און נעם-צו ס'פאַרצייכענונגס-ברעמל פון פיבער,
און מיר אויך, און מיר נעם פון דאַנען אַרויס!...

וואַנטאַרו אין די אָלפּט, 1943

אונט-איינזאמקייט...

אונט-איינזאמקייט אין צימער.
ס'ארויפגיין אויף די טרעפ גייט מיך נישט אָן, —
קיינער, קיינער דארף צו מיר נישט קומען
אין אַט-דער שעה.

דערהער איך, עמעצער קלאפט אָן.
איך זאָג : אַרײַן.

מען עפנט נישט די טיר.

כ'זאָג נאָכאַמאָל : אַרײַן.

קײן שאַרף, קײן ריר.

ביז כ'מאָך זי אויף אַליין

און כ'זע, אַז קײנער איז נישט אָ...

ס'איז בלויז געווען אַ ווינט, אַ לץ,

וואָס איז געקומען פון מיר חזקן

און שפעטן.

ער לאַכט פון מיר און לויפט אַוועק

דערציילן וועגן מיר די ביימער פונעם וואַלד,

און ווי ער לויפט, נאָך הער איך,

אַז ער לאַכט פון מיר

און לאַכט,

און לאַכט נאָך אַלץ...

מאַנטאַרו, יאַנואַר, 1944

אפגעליידיקט שטייט דער בוים...

אפגעליידיקט שוין אינגאנצן שטייט דער בוים,
אלע בלעטער לאנג שוין, לאנג פון אים פארשוונדן,
נאָר ערגעץ אין אַ ווינקל, צו באַמערקן קוים,
ווי געלאָזן אויף הידושים און אויף ווונדער,
איז אַן איינציק בלעטעלע געבליבן.
צווישן צווייגן, אויפן סאַמע שפיץ פאַרשמעקט,
האַט עס פאַרזיכטיק אין שאַטן זיך פאַרקליבן.
און כאַטש דער לעצטער גריין איז שוין פון אים אַוועק,
פרוּווט עס נאָך מיט לעצטע כוחות זיך צו האַלטן
און קלאַמערט זיך אין וואַרצל פון זיין שטאַם;
און כאַטש פון זיינע פריינט אַמאָליקע און אַלמע —
די בלעטלעך — איז שוין קיינער נישט פאַראַן,
און כאַטש ס'איז אומעטיק אים אויפן בוים אַליין —
עס אַמפערט זיך עקשנותדיק און ראַנגלט
מיט יעדן ווינט, וואָס וויל צו אים דערגיין,
מיט יעדן ווינט, וואָס וויל צו אים דערלאַנגען.

האַב נישט קיין מורא, בלעטעלע, וואָס כ'קוק דיך אָן,
קענסט ציטערן פאַר קעלט, נאָר נישט פאַר מורא,
ווייל איך וועל דיר געוויס קיין שלעכטס נישט טון. —

ווער נאָך, אַזוי ווי איך, באַנעמען קען דיין גורל?...

מאַנטאַרו, יאַנואַר, 1944

דאָרט ווייט...

דאָרט ווייט, דאָרט ווייט, פון טאָל ארויס דעם גרינעם,
קלעמערט זיך אַ שמעטעלע אַרויף;
די הייזלעך איינס ביי איינס צונויפגענומען
ארום דעם טורעם דעם פאַרהויבענעם פון קלויסטער,
ווי אַ סטאָדע שאַף
ארום דעם פאַסטעך...
אַמאָל צעקלינגט זיך דאָרט דער טורעם לאַנג און מאַנאַטאָן,
זאָגט אָן די זונטיק-תפילה, אַ לוויה, צי אַ חתונה,
און די סטאָדע, ווי די פאַשע, שלינגט זיין יעדן טאָג —
זי הערט, זי הערט פאַרגאַפּט דאָס ליד פון פאַסטעך...
רייסט אָפּ די קעפּ, פאַרטוענע, פון דרערד,
פאַרהייבט זיי הויך, צום הימל אויף אַ וויילע,
בלייבן זיי אזוי פאַרקלערט, פאַרקלערט,
מיט אַ חלום אין די אויגן,
און מיט נישט-דערקיימע גראָזן אין די מיילער...

מאַנטאָדו, דעצעמבער, 1943

אין שטילן טאָל ...

אין שטילן טאָל, דעם פרידלעכן און גרינעם,
אין שאַמנס פון צעפעכערטע אַליוון-ביימעלעך,
גייען זיך אַרום דאָרט זאָרגלאָז פון באַגינען
און רייבן גראַז אויף ביידע כאַקן — דריי בהמהלעך.

גייען זיך אַרום אַזוי געלאַסן און בנעימות —
שכנהלעך באַפריינדעטע, דריי חברטעס;
פאַכען מיט די עקן איינס אויף ס'אַנדערע פאַר חמימה
און עסן זיך פון פיסקלעך, די באַגאָווערטע.

זילבער-פעדימלעך און גראַזן אויף די מיילער,
און פון דעם, און יענעם, באַטשקען זיי און פלוידערן,
שאַקלען-צו הסכמהדיק אַ יעדע וויילע
מיט די פעטע, שלאַכערדיקע גוידערן.

קלינגען-צו צו זייער גיין די גלעקעלעך איינמאַניק,
אויף די העלדזער באַמבלען, ווי די אייטערלעך;
הענגען נאָך פון שמריקעלעך, ווי מעדאַליאַנען
פון פריצהם האַלדז אַראַפּ — אויף צירונג-קייטעלעך.

די גלעקלעך, צי מען וויל, צי נישט, זיי קלינגען תמיד,
קיצלען ביי בהמהלעך די פעל, די פילצענע.
פלוצלינג כאַפט זיך אויף דאָס קלויסמערל, דאָס נאַנטע,
ס'קלינגט אויף אים דאָס טורעמל, דאָס הילצערנע.

הייבן-אויף בהמהלעך די שווערע קעפ פארטראכמע :
— וואס איז דאס פאר א בהמה דארט אין שמעלעכל,
וואס זי ליגט דארט שמענדיק אזא עלנטע, פארמאכמע,
שמעקט נישט קיינמאל צו קיין פאשע, צו קיין קוועלעכל?...

וויי צום לעבן, דעם פארשלאסענעם אין שמאל,
אן טעם פון גראז און אן זיך קענען פימערן... —
און דריי טרערעלעך, ווי מוי, אויף גראזן פאלן —
אויף דער שוועסטערס מזל, אויף דעם ביטערן...

דער מיסטראל (1)

ביינאכט האט ער אין לאדן זיך פארגנבעט
און קלאגט און וויינט מיר אן א פולן קאפ,
איז בעט איך זיך ביי אים: א, פרעמדער ים-ווינט,
ס'וועט אפשר דארט גענוג זיין, לאז שוין אפ.

הער-אויף, דיין קלאגן קען מיך הוינט נישט רירן, —
אזויפיל האב איך שוין, אן דיר, געהערט געוויין, —
וואלסטו געקענט דאס וויינען פון פארקלאפטע מירן
נאך אונדזער ערגעץ-ווי פארלוירענעם געביין...

אנשטאט מיין הארץ, וועסטו צערייסן נאך דעם לאדן —
ווייל נאך פאר דיר דער רים אין הארץ איז גרויס —
נישט מער, דו קענסט נאר אנמאכן א שאדן,
אז ליידן זאל פון דיר דער באלעבאס פון הויז...

אט ווערט ער שמיל, ווי ער וואלט מיינע רייד באנומען,
און אט האט ווידער זיין עקשנות זיך צעברענט,
אט הער איך, ווי לוויית וואלמן אנגעקומען,
ווי עמעץ לעבן מיר פארברעכט די הענט.

זעט אויס, ווי ער וואלט היינט געוואלט מיר העלפן קלאגן —
נישט נויטיק. א, ס'איז בעסער מיר אליין.
צו זינגען בלויז איז גוט אין כאר, און כ'זאג אים:
א דאנק, איך קען מיין שמעטל זיך באשטיין.

---

(1) א שטארקער ווינט אין דרום-פראנקרייך.

נישט נויטיק נאך דאס אימהדיקע וואַיען
מיר צוגעבן אַצינד צו מיין געוויין,
און אויב איך קען זיך איינשמילן און זיין באַרוואַיקט —
באַרוואַיק זיך און שלאָפּ. אויך איך שלאָפּ איין.

אַ גוטע נאַכט ... ס'איז שטיל, ווי ער וואַלט מיך פאַרשטאַנען.
די נאַכט איז שטום, ווי זי איז אייביק שטום.
כ'פאַרדעק זיך שנעל, און גוט וואָס ס'איז פאַרשטאַנען
אַ קאַלדערע נאַך, וואָס נעמט מיך הייס אַרום...

מאַנטאַרו, יאַנואַר, 1944

ס'איז ערגעץ פארטן אזא געסל ...

ס'איז ערגעץ פארטן אזא געסל,
פארטן דארט אן אלטע לאמטער,
און לאנג שוין פון אלעם פארגעסן,
און לאנג ווי זי לייכט שוין נישט מינער.

עס טרעפט, אויס רחמנות, דער אונט
ווארפט איר פונעם הימל אריין
א שטערנדל, ווי א נדבה,
און שענקט איר אביסעלע שיין.

כ'זאל זיין אינעם שימער דעם גרעסטן
וואלט זי נאך געווען מיין פארלאנג —
מיר דאכט, אז זי קען היינט אמבעסטן
באלייכטן מיין טונקעלן גאנג.

כ'האב דארטן מעת-לעתן צעשאטן,
וואס זענען פארביי לעבן איר,
קענסט טרעפן נאך דארט מיינס א שאטן,
פארלאזן, געבליבן נאך מיר.

אויס האט דאך מיר דעמאלט געגעבן
איר שוואכע און טונקעלע שיין, —
קען זיין גאר, זי זוכט מיך דארט לעבן
איר וואנט און זי פרעגט, ווו כ'קען זיין.

איך זע, זי באוועגט אין בארויער
איר אלטן, פארלאשענעם קאפ,
אין אפשיי פאר מיר, צי אין טרויער,
פארנייגט זי אים טיפער אראפ.

און אפשר אויך מיד פון מעת-לעתן
און זיקנה — זי בייגט אים צו דרערד.
איז כאַטש זי איז לאַנג שוין פאַרגעסן
און צינדט זיך נישט אָן דאַרמין מער —

געשאַנקען מיין גאַנג און מיין נאַמען,
מיין בענקשאַפט — געקאָוועט אין צוים —
אין הייליקייט, ווי אַ נר-תמיד
זי צינדט זיך היינט אָן אין מיין טרוים.

מאַנטאַרו, יאַנואַר, 1944

א וואלקנדל האט אויך א היים...

א וואלקנדל מוז האבן אויך א היים, מיין קינד,
ווייל אנדערש וואלט עס נישט געאיילט אזוי געשווינד
צום ראנד פון הימל איצמער, ווען די נאכט פאלט-צו
און אלץ ארום גייט אפ צו שטילקייט און צו רו
מיט צוגעמאכטע אויגן, שמייכלענדיק און מילד —
בלויז מיר, מיר האבן נישט קיין היים און נישט געשמילט
איז אונדזער מידער גאנג, און הפקר, ווי דער ווינט,
וואס ער איז אלעמענס און קיינעמס נישט, מיין קינד.

דער ווינט מוז אויך זיך איינשמילן אמאל, מיין קינד,
ווייל אנדערש וואלטן מיר אים דאך געהערט אצינד,
און כאטש ער ווייסט נישט פון קיין שוועל און פון קיין הויז,
איז בעט ער זיין געלעגער ווו עס איז זיך אויס;
ער לייגט זיך שלאפן אין די בלעטער פונעם בוים
און אין צוקאפנס זיינעם איז אים העל זיין טרוים, —
בלויז אונדזער טרוים איז טונקל, פינצמער, בלינד,
ווי אט-די בלאטע דא, פאר אונדזער פוס, מיין קינד.

א בלאטע איז אויך העל און שיין אמאל, מיין קינד,
ס'איז אין א צייט, ווען ס'איז דער דרויסן ווארעם-לינד,
ס'איז אין א שעה, ווען ס'שפיגלט זיך אין איר די זון, —
זי שטראלט פאר פרייד, נישט וויסנדיק אליין דערפון.
די זון פילט-אויס איר שטח און ווי אומגעריכט, —
זי פלאצט, זי ווערט צעשפארט פון בלענדנדיקן ליכט —
בלויז אונדזער הארץ, וואס שפארט און פלאצט פון וויי-און-ווינד,
איז אומעטיק און ווייסט נישט פון קיין פרייד, מיין קינד.

מאנטאג, יאנואר, 1944

היימישער ניגון

יידל מיט דער פידל,
בערל מיטן באַם, —
פאריתומט איז דאָס לידל,
ס'געפינט נישט מער די גאַס.

אַ קלאַנג איז צו דער פידל,
אַ בראַך איז צו דעם באַם,
וואָס דארפן פירן ברידער
צו קברים און צו גאַז.

ביי גריבער און ביי ראָועס
מיט גסיסה אַנגעפילט,
עס האָט דער מלאך-המות, —
דער דייטש, באַפוילן: שפּילט!

ס'טרייבט דער דייטש צו קברים
און טרייבט מיט קברים שפּאַס, —
וויי-און-ווינד קלעזמאַרים,
דער פידל און דעם באַם.

אוי, זייט מוחל, שוועסטער,
ברידער, קרובים, פריינט —
ווען די פידל לעסטערט, —
די פידל אייך באַוויינט.

אונטער בייטש און זידל,
חזק, פלוך און כעס, —
יידל מיט דער פידל,
בערל מיטן באַם.

וויינט אזוי דער ניגון,
בעט אזוי די טרער:
בעסער ווערט אַנטשוויגן,
גלייכער הערט נישט מער...

פון טאַמאַשאָוו און סקידל,
פון ביאַליסטאָק ביז יאַס,
טרויעריק איז דאָס לידל
פון פידל און פון באַס.

די ערד געשטילט מיט קברים,
דער דייטש מיט כלום געשטילט, —
אויפגעהערט, קלעזמאַרים,
דאָס ליד איז אויסגעשפּילט! —

שמאַט כלים — מיטן רידל
אין ערד פון טרערן נאַס —
יידל אָן דער פידל,
בערל אָן דעם באַס.

ס'וויינט אין ווינט די פידל,
ס'ברומט אין ברוך דער באַס,
ס'בלאַנקעט אום דאָס לידל
און טרעפט נישט מער קיין נאַס.

דורך שמעט און וועלט-האַרמידער,
ביז ווייטער, פרעמדער גאַס,
אַ תיקון זוכט דאָס לידל
אין האַרץ פול צער און האַס.

1945

נ ק מ ה

עם פאלן-צו מיט רעש די פענצמער-שטאָרן,
און גאס פון גאס וויל זיין איצט אָפגעשיידט.
ס'ליגט אויסגעצויגן אויפן ראָג אַ דייטשער תּרוג,
ליגט אויף אַ ראָגאָזשע פון אייגן בלוט פאַרשפּרייט.

ווי שיין ווען רויט מיט פעלדגראַ, קרייצן-זילבער,
ווערט אויסגעמישט דורך גוט-געשיקטן ציל.
אַ שאַד, די גאס אַנטלויפט אין שרעק, מבולבל,
און ס'האַט נישט ווער צו זען די פאַרבנשפּיל...

ליגט אויפן ראָג אַ תּרוג אויסגעצויגן,
אַ הונט באַשמעקט אים פּויל און אין געאיל,
איין האַנט אין האַנדשו האַט זיך אויסגעצויגן
ווי אויפצוהייבן זיך נאָך אין אַ לעצטן „הייל!“

פאַרהויבן ליגט אַ שטיוול, וואָס געוויזן
האַט ער דעם וועג צו גולה און צו מאַרד,
גלייך ווי צום גענונשריט וואַלט ער זיך נאָך פאַריסן
אין אַ פאַראַד אויף עמוּאַל, קאַנקאַרד.

געוויס האַט ער געקלערט צו ליגן אַנדערש —
ווי ס'בעט, זאַל אונטערליגן אים די וועלט,
געציילט האַט ער דעם טויט דורך פעסט, דורך וואַנדער,
די נולן, ווי די פעטליעס, אויסגעשמעלט...

געוואַלט האַט ער, אין גלאַנץ פון זיין מאַנאַקל
זאַל שפּיגלען זיך די שפּע פּונעם לאַנד,
און אויף זיין ווונק, אין גנעדיק-טיפּן שאַקל
זאַל זיך די תּבואה בייגן צו זיין האַנט.

געווען די האנט אויף נעמען אלץ א בריה,
אויף אלץ א מכין, אלץ האט איר געשמעקט,
זי האט געצויגן זיך נאך לענדער און אימפעריעס —
אצינד ליגט זי צום רינשמאק אויסגעשמרעקט...

געפלאצט איז דער מאנאקל און צעשפרונגען,
דורך אים — געפלאצט, צעשפרונגען איז די וועלט.
נישטא פאריו, די גאס ... שוין אפגעקלונגען
די לעצטע שטאך — די לעצטע טיר פארשמעלט.

פארטאיעט דער ארום. קיין אטעם רירט נישט.
קיין פויגל איז נישטא. די גאס איז פוסט.
און בלויז אין בלוט פון האר, אן איינגעשמירמער —
דער פויגל שטייט אויף דער געהאקנקרייצער ברוסט.

אין טעג פון נצחון

ברידער, שוועסטער, זעט נאָר, זעט, פון טויט אוועקגעריסן אים, ווילט זיך מיר היינט שפילן מיט מיין קאָפּ, ווי מיט אַ באַלעם, — כ'האַב אים אויסגעפּוצט דערפאַר אין גדלות אַ פאַריסענעם, גיי איך מיר אַ חתן ווערן, — לעבן איז די כלה!

זעט אַ נחת פון אַ מויד, אַ היפשע און דערוואַקסענע, אַ פאַר אויגאַנעס דאָס האָט — דעם גאַנצן בלאַ פון הימל, פון דער זון דאָס שטראַלן-גאַלד — איר בלאַנדער קאָפּ דער פלאַקסענער, היינט נאָך מעלות אַנדערע, וואָס פאַסן איר צום רומל.

ס'זענען אַלע מעלות אירע עכט, נישט קיין געמאַלענע, — כ'וואָלט נישט באלד די האַנט געבעטן ביי קיין פאַלשער כלה, — היינט איר אויסשטייער און צירונג — ווער קען פון דעם חלומען? און איר נדן אַפּצוציילן — ווער קען זיין אַ בעלזן?

אַז דו ביסט פון תהום אַרויס, פון אומגליק און פון וויסמעניש, וועסטו איצט, מיין ליד, פאַר מיר נישט זיין קיין ווידוי ווידער, אַז צום טויט, ווי ביסט געוועזן, מער פאַרקנסט שוין ביסטו נישט, — לעבן איז די כלה — און ס'געפעלט דער וועלט דער שידוך!

קינד-און-קיים פאַרבעטן און עס איז איר מיר אַן אַפענע, זעט איר שלייער, אויסגענייט פון וואַלקנס — ווייסע גאַזע, שיינען וועט דער פּרילינג מיט אַ פולן פנים האַפענונג, ליבלעך אונדז אַקעגנגיין און ווינטשן אונדז: „מיט מזל!“

אַז דער סעודה נעמען פעלדער שפּרייטן קלאַרע מיטשמעכער, ריינע, אויסגעוואַשענע, מיט גראַזן — גרינע פּראַנדון. עך! — צעהוליען ווינטן זיך, שוין שיכורע, צעמישט — עך, עך! נעמט אייך וועלדער אַן מיט בערג, מיט אונדז צוזאַמען טאַנצן!

גיסט-אָן פולע בעכערס פרייד, העי, סאַרווערס, שוימיק-כמאַריקע,
אפשר וועט דער אומעט, ווי דער שויב, באַלד זיין צעגאַנגען.
הערט נאָר ווי ס'פאַרגייט זיך אונדזער בדהן — דאָס קאַנאַריקל,
און די ביימער רייסן זיך צו זיין די חופּה-שטאַנגען!

העל פון אלע לאַמפּן פלאַמען פייערלעך די פייערן, —
וואָס-זשע איז אונדז עפעס, כלה, קאַלט און קאַלעמומנע?
אפשר ווייל עס פעלן ביי די טישן קרובים טייערע,
ס'פעלן אינעם חופּה-גאַנג מעזרימש, לובלין און קוטנע...

היינט ווער קען דערמאַנען דען די אלע שמעט פאַרבעמענע,
מחורנים פיינע, מיוחסים-געסט באַוווסטע?
דאָך עס בעטן זיך די פיס, וואָס קענען שטיין און טרעטן נאָך, —
קלעזמער, אויפגעשפילט זאָל ווערן טרויעריק און לוסטיק!

כאַטש עס פאַלט אַוועק מיין קאַפּ אַ מידער שוין, אַ שיכורער —
נאָך אַמאַל די גלעזער אויפגעהויבן אויף „לחיים!“ —
מאַמער נעם איך וואַקלען זיך, טאָ נעם מיך און דער עיקר, הער,
זאַלסטו זען צו האַלטן מיך, אוי, כלהניו געטרייע! ...

„דױטשלאַנד, דױטשלאַנד איבער אלעס“...

„דױטשלאַנד, דױטשלאַנד איבער אלעס“...
וועל איך זינגען איצט פארקערט:
אלעס, אלעס איבער דױטשלאַנד,
אלין, וואָס אויף דער גארער ערד..

מיט פאַרזאכטונג און מיט פייער
שפייט דער הימל אין געזיכט.
פיייל און פעל — געבריל פון חיה,
רוף אין האַנט פון מענטש: פאַרניכט!

אין זעניט זיין רוף צעהאַנגען,
קלינגענדיקע מאַץ — די זון,
ווי דער גאַנג פון אלע גאַנגן,
איז מודיע אומעטום.

וועקט זיך אויף די ערד די גאַנצע,
ווייסט שוין מער נישט פון קיין רו.
ימען אַנגעטון אין פאַנצערם
רוקן נעענטער זיך צו.

שווימען לענדער צו ווי כוואַליעס,
בלייבסטו הינטער זיי פאַרשמעלט. —
„דױטשלאַנד, דױטשלאַנד איבער אלעס,
איבער אלעס אין דער וועלט“?

א, דו דאַרפסט זיך נישט באַמיען
צו דער גאַנצער וועלט דערגיין,
ס'איז די וועלט זיך שוין מטריח
און זי גייט צו דיר אליין.

פונעם זאמדיק-הייסן ליביע
ביז צום שנייאיקן סיביר,
האָט זי היינט זיך אויסגעקליבן
אפשטאַטן אַ זעאונג דיר...

קומען געסט דיין שוועל באַטרעטן,
קלאַפּן-אַן, אַזש ס'הילכט, ווי הויך!
טראַגן אין די הענט בוקעטן
ריזיקע — קאַנאַנען רויך...

אַזש דו גייסט אין אים פאַרפאַלן
און פאַרלוירן פון דער ערד — — —
„דויטשלאַנד, דויטשלאַנד איבער אַלעס“ —
לאַמיר זינגען איצט פאַרקערט!

יאַנואַר, 1945

די ווינטער-זארג...

מיט באַמרוואַיקונג שטייען מיר

פאַר נייעס ווינטער...

(פון דייטשע צייטונגען, 1944)

נאַר נישט געזאָרגט און געדאָגט,
נאַר נישט געציטערט פאַר קעלט, —
ס'וועט אייך זיין וואַרעם,
ס'וועט אייך זיין זייער וואַרעם,
מיט אַזאַ מחיהדיקער וואַרעמקייט
פון דרום, צפון, מזרח און פון מערב
אַרומנעמען וועט אייך די וועלט...

ס'וועט אייך זיין וואַרעם,
ס'וועט אייך זיין היים,
איינגעהייצט וועט זיין דאָס גאַנצע רייך
פון דרום, צפון, מזרח, מערב
און פון דער הייד...

קוילן וועלן אייך נישט פעלן —
קוילן — וואַגיקע און שווערע,
אויפן ווינטער אַנגעגרייט,
קוילן — גליענדע, וואָס וועלן
קיינעם, אויסער אייך, געהערן,
קוילן פלאַמיקע, וואָס שלאָגן
היץ אויף מיילנווייט...

איצטער קוקט נאַר אָן די אויוונס,
ווי זיי ראָלן אויף די וועגן.
אוייוונס — מעכטיקע, געפאַנצערט,
אַנגעגרייט פאַר אייערשוועגן.

זעט נאָר , זעט, ווי שווער זיי וועגן,
אַט-די אויוונגס — פאַנצער-וועגן
אויף די וועגן זיך באַוועגן,
אויב-פאַנצער, הייזער גאַנצע —
אַנגעגרייט פאַר אייך.

ס'וועט אייך זיין וואַרעם,
ס'וועט אייך זיין זייער וואַרעם.
און אפילו לויטן לוח
און די שמערנזעער היי-זאַר,
וועט נישט אויספעלן קיין פּייער
דעם קאַלמן,
ד ע ס א ר ע מ ע ז ר י י ק ...

צום ערשטן מאי 1945

און דאָס וועט זיין דער מאי פון אלע מאיען,
אזא האָט נישט געקענט באשאפן גאָט,
אזוי האָט נישט געקענט די זון זיך פרייען
זינט ס'האָט דער מענטש געשמעלט דעם ערשטן טראָט.

אזא האָט אין בראשית נישט אַנטפלעקט זיך,
אזא האָט קיינמאל נישט די ערד געהאַט.
די שוואַלבן-פאַר מיט ליבע היינט באדעקט זיך
מיט ליכט און אונטער שוין פון סטאַלינגראַד.

דער פויגל פלעכט די נעסט פון זיינע שטראַלן,
און זינגט אין איר אויפסניי דאָס אלטע ליד,
ס'בליט ווידער אויף אויף זוניקן מהלך
דאָס פעלד, וואָס האָט דורך מענטשן-אַש געבליט.

און דאָס וועט זיין דער מאי פון אלע מאיען,
אזא האָט נישט געקענט באשאפן גאָט —
ער שטראַלט אַראָפּ פון מענטשלעכן כלי-זין,
פאַרהויבן, פייערדיק, ווי אַ געבאַט.

דעם תליה-שמריק פון צווייג אַראָפּגענומען,
עס ווערט איר אומגעקערט דער גרין פון בלאַט —
ס'קערט אום דער פּרילינג זיך צו גראַז און בלומען
און ס'טראַגט די זון די האַנט פון סטאַלינגראַד.

און „אונטער לינדן“ הערט נישט אויף צו שימן
מיט צוויט און נייער פּרילינגדיקער שייז;
מיט רוימע שמערנס און מיט ווייסע בליטן,
וון גרויזאַם האָט געשראַקן יעדער שטיין...

האַט ווען דאָס אויג פון אַזאַ מאַן געוואָסט דען?
איז אים געווען דען אַזאַ ליכט באַשערט?
ווי קנאַספּן בליען הערצער אויף אין ברוסטן —
אַ נייער פּרילינג אויף דער נייער ערד!

דאָס האַרץ וואָס האַט געוואַקען טיף אין אימה,
הייבט-אויף "צו אים אַ הילכיקן, וויוואַט!"
די פייגל זינגען שירה אויף די ביימער —
אַ לויבגעזאַנג צום מענטש פון סטאַלינגראַד!

צו א יידיש קינד

דאס ווייסע ווינדעלע פון קינד איז דא און דארטן געל, —
ווען האב איך דאס געזעען אזא ווינדערלעך און שיין געמעל? ...

ביסט נאקעט, ווי ס'האט דיר געהאט די מאמע דא נישט לאנג,
פון וואסער ציט מען דיר ארויס, ווי ס'מייערסטע געפאנג.

אין קליידער פון דער ערשטר מאדע שיינט דער מאמעס טרוים,
די מאמע ווישט אראפ די וואלקנדלעך פון זיפנשוים.

די וואלקנדלעך אוועק — איצט לייכט א יונגע זון און קוועלט,
קוועל, יידיש קינד, וואס האט פארשפעטיקט שוין די הימלער-וועלט;

וואס הערסט אצינד נישט פיקן אין דיין שויב דעם האקנקרייץ,
און איך קען דיר מיט לויבגעזאנגען געבן א פארפלייץ.

האלטסט-צו, ווי א דעראבערונג דער מאמעס ברוסט. לאז אפ,
ס'איז דיין, ס'זועט נישט אוועק, הער בעסער אויס מיין ליד מיט קאפ:

דער וואלף, דער אמתער, נישט פונעם מעשהלע ארויס,
איז ערשט אוועק און לויערט נישט פאר טאטע-מאמעס הויז.

פאקסט אין דיין מיילעכל די הענטלעך, און וואס דיר געפעלט,
וועסט אויך נאך אַנכאַפן דאָס שיינע באַלעמל — די וועלט ...

זאלסט וואקסן ווי ס'האט מענטש געכאַטן, און ווי מאמע הייסט,
און זיין זאלסטו פאר אונדז די שיינע, לעבעדיקע טרויסט.

און זיין זאלסט אונדזער קרוין און נחת און דער מאמעס גאב —
איז קריגסטו טאקע ס'שפילעכל, דאס קלעפערל — דעם גלאב...

דאס בלאט פון הארבסט איז געל און די קאליר פון שאנד איז געל,
נאָר ס'געל פון דיינע ווינדעלעך — וואס פארא שוין געמעל! ...

דעם באפרייער

איראפעס טרויער-שלייערן — די דראַטן-נעצן, צאָמען,
מיר זענען הינטער זיי געוונקען ווי אין טיפע תהומען,
נאָר אין דער מיף האָט אויפגעשיינט אַ שמראַל, אַ ליכט — זיין נאָמען.

מיר האָבן אויפגעכאַפט געהיים דעם פונק פון אַפאַראַטן, —
געהערט פון ווייט זיין זיג-באַפעל — דעם גאַנג פון זיינע טאַטן,
און ס'איז זיין נאָמען נאָנט געוועזן אונדז, ווי פון אַ טאַטן.

ס'פאַרנעמען אויפן קרעמל יעדע נאַכט די הויכע שטערן
דעם ערד-זאַלפּ צום זיג פון זיינע מעכטיקע געווערן.
אויס פלעגט מען ווי דעם שופּר של משיח דעמאָלט הערן!

אַרמיעען: רוסן, אוקראַינער, יידן און קאַרייער,
פאַרויס די פליער, רייטער, פאַרער, קלעמערער און גייער,
און ס'פירט זיי דער אַלמעכטיקער, דער ערשטער רויטאַרמיער...

געגאַנגען איז דער ווייסער צפון און דער מילדער דרום,
און מיט זיין שווערד האָט ער און מיט זיין אויסגעשטרעקטן אַרעם
אַרויסגעצויגן אונדז פון היילן און פון בונקער-קברים.

געזאַלט שוין האָבן בליענדיקע פעלדער זיין מדבריות;
די נאַכט זאַל אייביק הויערן אויף זיי, ווי די אכזריות,
ווי ס'איינציק-בלויזע ליכט זאַל זיין — די שיין פון קרעמאַטאַריעס;

געזאַלט שוין האָט די פינצטערניש פאַרשפרייט זיין טויזנטיאַריק;
דורך איר זאַל גיין אויפסניי דער מענטש פאַרוואַקסן-ווילד און האַריק,
נאָר דורכגעשניטן האָט דער נאַכט דאָס מאַסקווע-ליכט — קאַיאַריק.

געזאַלט האָט אייביק רויכערן די ערד מיט מענטשן-קטורת,
ווי אַפגעשטעלט זאַל זיין דער גאַנג פון יאַרן און פון דורות,
נאָר ס'טראַגט אויפסניי זיין האַנט פון פעלקער-שטאַמען די מסורות.

שטאַט מענטשן-רויך האָט ער געברענגט דעם רויך אין כאַטע-קוימען,
און אומגעקערט אין מיידל-האַרץ האָט ער די ליבע-טרוימען,
און ווי אַ פּאַטער — אָפגעווישט די טרערן פון יתומים.

שטאַט מענטשן-בלוט — אויפסניי די ריינע, קלאַרע קוואַלן שטראַמען,
שטאַט ביינער — האָט ער אומגעקערט צוריק צום פעלד די זאַמען.
די פייגל זינגען אויס צו אים — אַ לויב זיין ליבן נאַמען.

עס וועלן זילבערדיק זיין רום באַשמערענען פלאַנעמן,
און שיטן וועט די זון איר גאַלד אויף זיינע עפּאַלעטן
און אים, ווי אַרדערס, צושפּיליען די הערצער פון פּאַעטן.

נאַועמבער, 1945.

* * *

אין דער שטאט דער צעשימער אין שטיינער,
ערגעץ-ווי דארט מיין בליק זיך פארהאלט,
זעט אין תהום פון זכרון דארט איינע,
א פארלאשענע מיידל-געשמאלט.

קיינער ווייסט גארנישט פון איר אנטרינגען,
פון איר גאס היינט איז ליידיקייט בלויז,
דאך מיין פוס וואלט דאס ארט נאך געפונען,
ווי געשמאנען אמאל איז איר הויז.

ווי א קינד — פון צענומענע טיילן
כ'שמעל-אויף גאסן צוריק פונעם ברנך,
און דורך רושיקע מענגען, וואס איילן,
ווי אמאל, אויף איר גאס גייט זי דורך.

ס'קען נאך אלץ פאר מיין אויג נישט צערינגען
דער צעשויערמער וואלקן — איר קרוין,
ווי ס'קען מער שוין מיין בליק נישט אנטרינגען
פונעם ביינער-געפלאגמער ארויס...

א, די רושיקע גאסן און מענגען.
אלץ איז שמיל. און אויך זי איז אנטשמילט.
וואלט א סימן פון איר עמעץ ברענגען,
וואלט מיר עמעץ געוווּן איר בילד...

כ'וואלט געטראגן עס ווי א קמיע
אויפן האלדז, אונטער לייכלעכן העמד,
ווי די גרודע — דעם זאם אונטער שנייען.
א, איר בילד — פון מיין אויג איינגערעמט...

הארבסט און רעגן. אין טוי פונעם פענצטער
לויפט אין ציטער מיין האנט — איך דערמאן,
שרייב איר נאמען — פינף אותיות, די שענסטע
וואס אין אלף-בית זענען פאראן.

1946

דעדיגערונג וועגן פריז מארקיש

כ'האב קיינמאל אין מיין לעבן נישט געהערט
זיין שמים און נישט געטראכט, איך וועל זי הערן
ווען דורכגיין דורך אייראפע וועט די שווערד
אדורכגעשווענקט אין אונדזער בלוט און טרערן.

יאר דריי און פערציק, ווען ס'האט זיך געדוכט,
ס'וועט אונדזער ליכט שוין אויספיקן די תליה,
כ'האב אין געהיימען צימערל געזוכט
ביים ראדיא-קעסטלע א טרויסט-ידיעה.

ווי ס'דעקט א שפארבער צו א שוואלכן-נעסט,
האט צוגעדעקט מיין שטיבעלע די השכות,
דורך יעדער שפארע האט געשפארט די פעסט,
אין שויב — געפאכט דער שאטן פונעם משחית.

א שיפל צווישן גרינעם שמורעם-שוים —
מיין צימער האט אין פעלדגראז זיך געוואקלט,
און כ'האב דערווארט א טאג, ווען ליד און טרוים
נאך מיר שוין בלייבן וועלן פארסאכהאקלט.

איך האב דאס ווייזערל אויף מאסקווע אנגעשמעלט,
געהערט פון טרויסט און האפענונג די קלאנגען,
פון ראדיא ס'ליכט האט ווונדערלעך געהעלט,
ווי ס'וואלט אן אייביקער באגינען אויפגעגאנגען.

דאס ליכט, וואס האט ארויסגעשיינט פון אים,
דעם טונקלען יאוש האט צעפליקט אויף שטיקער,
און כ'האב דערהערט אן אומגעריכטע שמים, —
אויף יידיש האט געמאלדן א י ם דער ספיקער.

און כ'האָב צום ערשטן מאל זיין שמים געהערט —
פון ווייט און דאך אין נאָנטע דלד אמות,
אויף יידיש האָט מיין אויג פאר פרייד געטרערט,
ווי כ'וואָלט דערהערט דאָס נאָנטע קול מיין מאמעס.

און כ'האָב דורך ריזיקן מהלך אים באַקענט,
דורך שטחים פיין, דורך קריג און שלאַכט-געשמעטער,
זיין שמוס האָט יעדע צוים אַדורכגעברענט,
ווי כ'וואָלט אין צאָרן זי געיאָגט אַליין דער עטער;

זי האָט דאָס ראַדיאָ-קעסטל דורכגעברענט,
דאָס ליכט אין אים איז הייליק אויפגעגאָנגען,
ווי כ'וואָלט מיין מאמעס שבת-ליכט דערקענט,
וואָס זענען אינעם חורבן אויסגעגאָנגען.

דאָס האָט פון קעסטעלע געשיינט גאולה-פלאַם
אין צימערל פאַרבאַרגנס, אומלעגאַלן.
געווען איז פּרילינג אין מיין פענצטער-ראַם,
און ס'צימערל — אַ נעסט פאַרוועבט אין שטראַלן.

אין מיין פענצטער

אין פענצטער מיינעם שטייט א וואַלקן,
א וואַלקן פון טרעבלינקע-רויך, —
מיין לעבן וועט נאָך אים שוין פאַלגן
ביז לעצטן בליק, ביז לעצטן הויך.

ער לאַזט זיך נישט אַוועק אין וואַנדער,
ווי וואַלקנס אַנדערע אין לויף,
עס טרייבט אים נישט דער ווינט פאַנאַנדער,
עס לייזט אים נישט דער רעגן אויף.

מעת-לעתנווייז אַזוי כסדר
ער טרעט נישט אַפּ מיין פענצטער-ראַם,
ביז טונקלער ווערן מיינע קליידער,
און ביטער — פון מיין ברויט דער טעם.

זיין חותם לייגט זיך אויף מיין טישל,
זיין שאַטן לייגט זיך אויף מיין ליד,
ביינאַכט איז ער מיין שוואַרצער קישן
פון שרעק-חלומות אויסגעגליט.

עס בייט אים נישט זיין פאַרב די שקיעה,
נישט זון, וואָס גייט פרימאַרגן אויף,
ער איז דאָס ערשמע, וואָס מיין ראיה
דערזעט, ווען איך דערוואַך פון שלאַף.

ער קוקט מיך אן און ווי א משא
באפאלט דאס גרינגע העמד מיין גוף,
און מוטנע ווערט אין גלאז דאס וואסער,
און גרא — די דלד-אמות-לופט.

ער האט מיט מאכט זיך איינגעוויגן
אין שויב און טרעט נישט אפ צוריק.
ער וויינט אין בליק פון מיינע אויגן,
ווי ס'וויינט אין אים מיין מאמעס בליק.

אַר אַר דּוּר (1)

נישט איינמאָל שוין אין חצותן פון קאַשמאַר
געטראָגן, ווי אַ פּייל אין גוף, דיין צער,
און אויף מיין בעט נישט איינשלאָפן געקענט.
ווי דו אין פּלאַס — האָב איך אין האַס געברענגט,
געחילט זיך אין דיין פּלאַס-און בלוט-פּורפור,
אַראַדור!

אַ, אַראַדור! — אַן אויסרוף רוף איך אויס,
ווען דער אַרום איז נאַכט און שטילקייט בלויז,
ווי שטיל עס איז דיין הויפּן חורבן-אַש.
אין אים דאַרמ, ווי אַ קרעט, בסוד, אַן רעש,
ניט מיין מחשבת היינט זיך אַ פאַרנור,
אַראַדור.

דעם דופט פון פּלאַנץ פאַרמוישט אויף טויט-גערוך,
און שבעה זיצט אַ שטיין אויף שטיין אין ברוך,
נישטאַ ווער ס'זאל באַוויינען דאַרט דעם העק
צום טויט פון מענטש, פון פּויגל און אינוועקט, —
באַוויינט זיך אַ בראשיתדיקע, די נאַטור,
אַראַדור.

די קאַלושע פון בלוט האַט גיך און פלינג
געוופט און אויסגעלעקט די פייער-צונג —
ליגט אויסגעטרוקנט שוין דיין קופע גרוז,
און קריצט מיט יעדן ציגל פון פאַרדרוס.
איך טראַג דיין גרוז אויף זיך, ווי אַ טאַרטור,
אַראַדור.

---

(1) אַ שטעטל אין פּראַנקרייך, אינגאַנצן פאַרטיליקט דורך די דייטשן
אין יאָר 1944

א, זע, געקרייצטער, קעגנאיבער דיר —
א קינד געקרייציקט אויף דער קלויסטער-טיר.
וואָלט איך אַ גלויביקער געווען, וואָלט איך
געשמעלט אים אויף מיין מישל אָנשמאַט דיך,
און כ'וואָלט געבעטן צו זיין הייליקער פיגור:
— אַראָדור!

ווי ס'קינד צום האַלץ פון יענער קלויסטער-טיר —
מיין האַרץ איז צוגענאַגלט היינט צו דיר,
אויף דייע חורבות רופט עס אויס: איך בלייב!
און ווי די נאַפּל-שנור צום מוטער-לייב,
מיך בינדט צו דיר אַ בלוטיק-רויטע שנור,
אַראָדור.

איך קום פון געטאַס, פריער נאָך פאַרקוילט,
פון מענטשן-טריט און חיות אויסגעהוילט,
איך גיי צו דיר פאַרבליידערן דעם טויט! —
איך גיי — גערוד פון אַפּגעזענקטער הויט,
איך — פונק פון אַשוויענטשים און סאַביבור,
אַראָדור.

דורך מיינע קליידער ברענג איך דיר די שאַנד
פון שטערנמוך און יונגפרוי-בעטגעוואָנט;
פון קינדער-קליידעלע און שוועסטער-העמד;
פון ספר-תורה-מענטעלעך — פאַרשעמט
און פון פרוכתן די שטוקאַמור,
אַראָדור.

ווי דאָרט — אין יענעם טרערן אויסגעצירט,
אין בלוט — פאַריסן-פאַרביק אויסגעשמירט,
האַט איינמאַל אין אַ וואַנזניקער נאַכט
אין דייע ווענט אַ שיכורע פאַרבראַכט,
געהאליעט — די פאַרוועלקטע, אלטע הור,
— אַראָדור.

זי האָט געבראַכן גלעזער און געשיר, און רוק-און-לענד געבראַכן — איבער דיר, זי האָט געוואוסט, עס איז איר לעצטע נאַכט, האָט זי געשעדיקט, הרוב אלץ געמאַכט, אויף נישט צו לאָזן מער נאָך דיר קיין שפור, אַראַדור.

געוואָלט האָט זי אַרומגיין אויף דער ערד אליין, פון מענטשן-בליקן נישט געשמערט, ווי אין די ווילדענישן — דער בעל-חי; אַרומגיין מיט געברום און פראַנק-און-פריי, און ווי אַמאָל, אין ווילדן, אלטן אונג, אַראַדור.

זי האָט געוואוסט, זי זעט נישט מער דעם טאָג, האָט זי פאַר כעס געשליידערט און געבראַקט, געפאַטשט אין שוים, געוואַרפן זיך, — אומזיסט! — אין שיין פון טאָג און אויף איר אייגן מיסט וועט ליגן אַ געפגרמע די שמשור, — אַראַדור.

די שיין פון טאָג, וואָס גייט אויף הורבות אויף, רופט אלע פלאַטערן פון ווינט צונויף, און לופטערט אויס דיין לעצטן רויך-גערוך מיט מאַרגנווינט און גאַלד-געשטיקטן טוך מיט סערפ-און-האַמער — שענסטער שמוקאַטור, אַראַדור.

פאַר ית, 1945

ביים אוהל פון י. 5. פרץ

יעדע נאכט קום איך צו צו זיין אוהל
און כ'קלאפ-אן אינעם הייליקן שטיין,
און איך בעט, ווי מען בעט ביי א גואל:
זאלסט מיין ליכט און מיין וועגווייזער זיין.

ווי ס'קערט-אום זיך א שוואַלב צו דעם אלטן,
צום אמאליקן דאך פון איר נעסט,
קום איך צו, כ'זויל מיין קאפ דארט באהאלטן
אין געצעלט, וואָס מיין בליק נישט פארגעסט.

כ'זוייס נישט, רעד. איך צום קבר דארט, פאטער,
פון מיין טאטנס און מאמעס געביין;
פון קיין קברים פון קרובים, פון נאנטע —
זאל-זשע ס'קבר דינס זייערס אויך זיין.

ס'איז דיין היים אין דיין יארצייט פארשוונדן,
אין אפריל, אין דיין פטירה-צייט גראָד,
מ'האט קיין ליכט צו דיין אַנדענק געצונדן, —
ס'האט אין אומקום געברענט אונדזער שמאט.

און געאמפערט האָט זיך מיר-און-טויער,
און געראַנגלט האָט זיך יעדער שטיין,
אז נישט אויפהערן זאל אונדזער דויער,
אז נישט אויסגיין זאל קיינמאל דיין שוין.

קום איך צו יעדע נאכט צו זיין אוהל,
— ס'איז דער וועג דארט אהין — חורבות בלויז, —
און איך רופ צו זיין הייליקער מויער:
זיי די שוועל פון מיין היים, פון מיין הויז.

ווי ס'האט משה אין מדבר, אין וואַגל,
געשלאָגן וואַסער אַמאָל פונעם שמיין,
ווייל איך דארט, צווישן חורבות, היינט שלאָגן
פון דיין אוהל נחמה און שיין.

די נייע היים

(לידער, משלים, קינדער-לידער)

די שפון און דער פאעט

אין א ווינקל האָט אַ שפּין געהאַט
אַ שפּינערײַ, אַן אייגענעם וואַרשטאַט,
און טאָג און נאַכט אזוי געוועבט, געשפּינען,
פאַר קיינעם וועגן, אַן אַ שבל, אַן אַ זינגן,
שמאַפּן, לייזונגן פון אלע מינים,
נישט צו מעסן מיט קיין מעטערס, קיין אַרשינען.
אַרבעט זי אזוי מאַג-אייך, מאַג-אויס,
גייט נישט קיינמאַל פון איר שפּינערײַ אַרויס,
שמענדיק אין זי נעצן, אין דעם פּלאַנטער,
ווייסט נישט קיינמאַל פון קיין אַפּרו, פון קיין יום-טובּ,
פון קיין זונטיק, פון קיין שבת, פון קיין פּרייטיק,
ווייסט נישט קיינמאַל פון קיין מידיקייט, פון קיין ווייטיק.

זיצט ביים טישל קעגנאיבער אַ פּאָעט
און פאַרקוקט זיך אין איר ווינקל און דערזעט
די שפּינערײַ, וווּ מעג אזוי, מעת-לעתנווייז,
איז די שפּין פאַרטון אין מי און פלייס, —
לאַזט ער אויפן טישל זיינע גראַמען-שפּינערײַען
און לייגט אַוועק די פען, כדי זיך צו צעשטרייען,
און ווענדט זיך מיט אַ טענה צו דער שפּין:

— בהמה דו, וואָס האָט עס פאַר אַ זיין
כסדר נאָר צו שפּינען און צו וועבן,
בעט זיך ווער, זאַלסט גאָר די מי זיך געבן?
מיט די זייטן האַרעוועט זי מעג און נעכט,
קיפּט און בינדט און שפּינט, און וועבט און פּלעכט,
קיינמאַל נישט קיין רו, קיין רגע פּריי —
וואָס-זשע האָסטו, שפּין, פון גאַנצן שפּינערײַ?

די שפין איז אויף קיין ענטפער נישט געוועזן פויל,
 האָט זי אויסגעטשוכעט זיך פון איר געוועב און קנויל,
 און אָפגעענטפערט מיט אַ מענה אויף דער מענה:
 — נו, און דו, פאָעט, דו חכם איינער,
 וואָס גראַמען שפינסטו, כאַטש עס בעט דיך גאַרנישט קיינער, —
 וואָס דו זינקסט אין אותיות, ווי איך אין מיין געפלעכט
 און ביסט אין גראַמען-נעץ געפאַנגען גאַנצע טעג און נעכט, —
 וואָס האָסט דו, פאָעט, דו קאַפּ-מענש מיינער,
 פון די שפינעכצן און די געוועבן דיינע?

1945

א פויגל ליגט אויף דרערד פארווונדעט...

אכטונג, ס'ליגט אויף דרערד פארווונדעט אין זיין עלנמקייט א פויגל, ליגט א שטילער, און דער טרויער ליגט אין זיינע שמילע אויגן. אך, א ווייטיק, אזא ווייטיק איז צו זען א פויגל ליגן — מיט די פליגל נישט צו רירן, און זיין מונטער ליד — אנטשוויגן. זיך פארפלאַנמערט פאר א שטורעם דאָ נישט לאַנג אין שרעק צעטראַגן, האָט ער בלינד אין מיטן פליען זיך אין עפעס אַנגעשלאַגן, ליגט ער איצטער אין אַ ווינקל אין אַן איינזאַמען פאַרקליבן, — זע נאָר, פויגל, וואָס עס איז דיר פון דיין פרייער וועלט פאַרבליבן.

ס'עסן, וואָס מען וואַרפט אים צו דאָ, איז אים שטאַרק אזוי נישט ניהא, ווייל דער שטייגער איז ביי פויגל שפייז אליין צו גיין זיך זוכן. ווי-נאָר מ'האַט די שפייז געפונען, נעמט מען הענדום-פענדום איילן, מיטן גאַנצן הויזגעזינד זיך מיטן ביסן באַלד צו טיילן... נישט קיין היים און נישט קיין ברידער. ס'קריכן ווערים בלויז אַרום אים, — ווער-זשע דען זאָל צו אַ פויגל, וואָס ליגט אויף דער ערד גאָר, קומען? ווי אַ וואַרים זעען זיי אים, ווייל ווען דאָס זאָל זיין אַ פויגל וואַלט ער דאָך נישט דאָ געלעגן, נאָר אין פרייער לופט געפלוּיגן... — אַז עס זאָלן ווערים מיינען, אַז דו, פויגל, ביסט אַ וואַרים — זע נאָר, פויגל, וווּ דו ליגסט און וואָס עס איז פון דיר געוואָרן.

ס'מיידן אויס זיין אַרמ די פויגל, פליען גיך פאַרביי, ווי ווינטן, ס'איז זיי שווער אַ פריינט צו זעען, וואָס אַן אמת, אַ געזונטן, זאָל אויף דרערד גאָר דאַרפן ליגן, ווי ער וואַלט געווען געבונדן, בעסער וואַלט זיי שוין געוועזן, ווען ער וואַלט פון זיי פאַרשווונדן... ווי ער קוקט זיי נאָך אין פליען מיט אַ ווייטיק אין די אויגן, אוי, ווי ער וואַלט אויך מיט זיי דאַרמ אין דער באַצער ווייט געצויגן! ווי ער רירט דאָס קוים פון אַרמ זיך — דאָך, אים ווילט זיך אַלץ נישט גלייבן — וועט ער קיינמאַל שוין נישט קענען פון דער ערד זיך הויך פאַרהייבן?

אוי, ווי ס'וואלט זיך אים געוואלט נאך מיט די פליגל פריי באוועגן,
 א „גוטמארגן“ קענען זאגן זיינע אלט-באקאנטע וועגן,
 גלייך אוועקגעלאזט זיך וואלט ער צו דער נעסט פון זיין באשערטער,
 מיט א פעדער אפגעווישט איר וואלט ער ס'פנים דאס פארטרערטע,
 און איר אויסגעקושט די טרערן און דעם טרויער פון די אויגן, —
 — ווונדער! כ'האב צוריק די פליגל, כ'בין מיט פייגל גלייך א פויגל!
 ס'זענען גוט צוריק די פליגל, ווייל אין פרייד, צי אין געפארן,
 האבן זיי דאך צוגעדעקט דיך און דיך צארט אזוי געווארעמט... —
 און זיי וועלן ווייט פארשווינדן, ווי עס האט די ליבע גערן,
 נאנט זיך האלטן, ביז פון ביידע וועט איין פויגל מוזן ווערן...

ס'דארף שוין זיין געזאנג נישט קיינער, ווייל ס'מוט וויי צו הערן זינגען
 אים, א פויגל, וואס זיין זינגען האט פון יעדן דאך געקלונגען,
 ער, וואס ביז דער זון פלעגט קענען הויך דערלאנגען זיינע לידער,
 זאל גאר איצטער דארפן ליגן אין געוויין און אין דער נידער, —
 ס'האט שוין נישט קיין זין דאס זינגען — בעסן פייגל זיך און זאגן, —
 ווייל א פויגל איז א פויגל, אויב ער קען אין לופט זיך טראגן!
 אנדערש מוז ער ליגן הפקר, ווי א זאך פאר קיינעם נויטיק,
 ס'קען אים יעדער פום צעטרעמן, גלייך ווי עפעס מיאום און קויטיקס,
 ווי א שטיקל מיסט פארקערן קען אים פשוט יעדער בעזים, —
 אוי, דערמאן זיך נאר, דו פויגל, וואס דו ביסט אמאל געוועזן.

1940

דער משוואַק און דער האַמער

— אוי! —

קרעכצט אזוי
דער משוואַק אונטער די קלעפ פון האַמער,
וואָס פאַלן גרויזאַס, אָן רחמנות, —
היתכן, פרעג איך זיך, וווּ איז נאָמנות?
צי איז די ערד נישט אונדזער בייַדנעס מאַמע?
צי זענען מיר דען נישט געשמאַלצן פונעם זעלבן אייזן?
היינט ווי קענסטו דען אַזאַ געוואַלד באַווייזן
פון שלאָגן מיך —
און זיך —
אַ ברודער פונעם זעלבן מין? —

פרעגט אזוי דער משוואַק
און פונעם האַמערס יעדן שלאָג
בייַגט דאָס קעפּעלע אַהער, אַהין,
לאַזט דאָס קעפּעלע אַראָפּ פאַר מורא,
און פאַלט אַראָפּ ביי זיך אינגאַנצן, ווי אַ יורד...

— שווייג, דו, מיאוס און נישטיק טשוועקל!
כ'מאך דיך באַלד אויס חכם,
וועסטו שוין פאַרשפאַרן פרעגן מיך: „היתכן?“ —
זאָגט דער האַמער, אַ פאַריסענער, מיט עקל,
און מיט אַ דונערדיקן קול אַ בייזן —
ס'איז אמת, און איך מוז עס דיר אָן ברירה גלויבן,
אַז מיר שטאַמען בייַדע פונעם זעלבן אייזן,
נאָר היינט ביסטו דער משוואַק פון אונטן און איך בין פון אויבן,
און איבעריק זענען דייע עזותדיקע רייד,
ווייל ס'איז נאָך שוין, באמת, פון מיין זייט,

וואָס איך — איך לאָז זיך גאָר צו דיר אַראָפּ —
דערביי נאָך לאָזט ער אָפּ
דעם טשוואַק אַ דונער איבער די געהירן.
— העלפּט! —

בעט רחמים זיך דער טשוואַק פאַרזונקען אין דער העלפּט,
און הייבט שוין אָן דאָס חיות צו פאַרלירן.

— עס וועט נישט העלפּן דיר דיין שרייען צו דער וועלט,
וואָס כדי מיך צו פאַרמיאומן, נעמסטו העכער קלאַנג!... —
פאַרהייבט זיך ווידער גאוהדיק דער האַמער מעשה העלד —
דערויף בין איך אַ האַמער איך זאָל שלאַנג!
איך בין דער אויסדערווילטער, העכערער און שטאַרקער,
און דו — דו האַסט דאָ גאַרנישט וואָס צו זאָגן!

נו, יא, ער וועט שוין טאַקע גאַרנישט זאָגן מער — צו שפּעט —
ער ליגט שוין אין זיין קרקע —
אינעם לאַך פון ברעט...

1941

דאס פישעלע

- פישעלע, פישעלע, שווים ארויף צו מיר, —
רופט צום פישעלע די ווענמקע-שנור,
ווינקט און בייגט זיך, פארלאַקערט און רעדט —
עס וויל דיר מיין שנורעלע געבן א גלעט ...
האלטן וועל איך דיר אין א גלעזערנעם שלאם,
וועסט שווימען אין וועלעכלעך גאלדיק און ראָט,
אין גלאַנץ פון זילבער וועל איך דיר צירן,
און מיט אייל און פוטער וועל איך דיר שמירן...
איז זיך פישעלע מיטש און דרייט אויס דעם עק,
און עס שווימט זיך צוריק, און עס שווימט זיך אַוועק, —
צום ערשט וועט עס שווימען דער מאַמעשי פרעגן,
און הערן, וואָס האַלט זי, וואָס זאָגט זי דערוועגן.
איז די פישעלע פאַרפאַרעט ביי זיך אין דער היים —
אין שטיבעלע פון בלעטער, פון רימער און שליים.
ווי נאָר זי דערהערט דאָס, אַזש ווערט איר נישט-נוט, —
זי באַגיסט זיך מיט וואַסער און פאַכט מיט אַ רומ.
— וויי איז צו מיר, וואָס איך הער!... וויי און ווינד
וועט זיין צו דיר, פישעלע גאַלדנס, מיין קינד,
אַז צורעדן וועסטו זיך לאָזן צו דער שמה,
און פאַרלאָזן מיין שטיבעלע פון שליים און פון בלאַט!...
ליגן זאָלסטו, קינד מיינס, ביי דער מאַמעס שיפן,
איידער דאָס צו הערן פונעם שקרם ליפן.
ווייל ענג וועט דיר זיין דאָרט אין גלעזערנעם שלאַם,
נישט איינמאַל זיך וועסטו צעקלאַפן די נאָז
אין די ווענט — אין דעם כלומרשטן דרויסן...
אויך מיט יענעמס צירונג זאָלסטו זיך נישט גרויסן,
ווייל דאָס שענסטע צירונג זענען דינע שיפן, —
אַז דו וועסט עס היטן, וועסטו זיין מיט גאַנצע ריפן.
גלאַנץ פון זילבער זאָגט דיר צו דער פרעסער,
נאָר ווייס, דאָס איז דער גלאַנץ פון גאַפל-מעסער...
249

דער קאמער און דער פויגל

איינמאל ציט זיך אויס אויף דרערד א קאמער,
מאכט זיך פלאטשיק, דין, האלט איין דעם אטעם,
ווייל ער לויערט אויף א פויגל, קוקט אים נאך און שנאפט אים,
און אין דער ערשמער רגע, ווען ער כאפט אים,
ביסט ער אים נאָר בלויז איין פליגל איין
און לאזט אים ליגן לעבן זיך און טענהט מיט אים איין:
— רו זיך אָפּ, מיין פייגעלע, דו דארפסט זיך נישט באַמיען
צו וועלן נאָך אַמאָל פון דאַנען פליען,
דו ביסט אין מיין רשות, נאָר כ'מו דיר נישט קיין שלעכטס,
דו פעלסט מיר נאָך נישט צו צום היינטיקן געקעכטס,
און אויך אפילו נישט צום מאָרגנדיקן פרישטיק;
די אכילה און דער פרעס, זיי זענען נישטיק
אַקעגן ווערט
פון הערן דיינס א שטיקעלע קאַנצערט.
כ'מוז מודה, זיין, די לידער דיינע רירן מיך ביז טרערן —
פאַרגלאַצט דער קאמער אין באַגייסטערונג די אויגן —
נאָר קיינמאָל האָב איך נישט געקענט דיך לייטיש הערן,
ווייל באַלד ביסטו פון מיר אַוועקגעפלויגן...
כ'האָב אָפּט געבעטן זיך ביי דיר:
זינג אויך עפעס אַמאָל פאַר מיר, —
חלילה נישט געמיינט קיין שלעכטס, ווי גאָט איז מיר אַ פאַמער,
נאָר דו — דו פלעגסט מיך הערן, ווי דעם קאמער...
מיט קנאה פלעג איך זען, ווי ס'איז דיר נישט געוועזן טייער
צו שענקען אַלעמען דיין מי און טרחה;
פלעגסט זינגען פאַרן קוימען, פאַרן דאָך פון שייער,
און פאַרן בוים, און פאַרן צלם פון דער קירכע,
נאָר איצטער ביסטו פון דעם אַלעם ווייט און פטור,
און וועסט כאָטש איינמאָל מוזן זינגען פאַר אַ פּראָסטן קאמער! ...
דו שווייגסט, מיין פייגעלע? האָסט פינף מינוט זיך צו באַקלערן, —
אויב זינגסטו נישט, וועסטו די נעגל מיינע באַלד געהערן!

דער פויגל הערט
און שלידערט זיך און שלאגט זיך קאפ אין דרערד,
עס שמעכן אים דעם קאטערס רייד, ווי זיינע וואַנצעס,
און ער פאַרהייבט זיין בליק צום הימל און דערמאָנט זיך:
ווי שייַן איז אַלץ געוועזן ערשט נישט לאַנג —
פליגל-פלאַטער, פרייהייט און געזאַנג.
איצט וועט ער זיך אַרויף שוין נישט פאַרהייבן,
איז וואָס-זשע האָט אַ זין פאַר אים אויף דרערד צו בלייבן?
און וואָס-זשע האָט דען שוין זיין זינגען פאַר אַ ווערדע,
אויב זינגען פאַר די נעגל פון זיין מערדער?
ניין, קיינמאַל וועט מען דאָס ביי אים נישט פועלן,
און מעג מען האָבן דאַרמין טויזנט-מאַל באַפוילן!...
דערביי צעוויינט ער זיך פאַר בושה און פאַר ליידן,
אַזש ס'רעגט זיך אויף דער קאָטער טיף-באַליידיקט:
— העי, וואָס איז דאָס פאַר אַ וויינען, פאַר אַ קלאָנגן?! —
ז י נ ג ע ן !
דערויף האָב איך ממריה זיך געווען נאָך דיר צו שפּרינגען.
און זיך געברענגט אַהער צו טראָנגן?! — — —
דו האָסט נאָך איין מינוט מיט פינף מעקונדן!
האַט שאַרף דאָס גרינס אין זיינע אויגן זיך געצונדן.

מיט רויט פון שקיעה גיסט פון האַריוואַנט זיך,
און מיט רויט פון בלוט — פון שפּיזנדיקע וואַנצעס,
און אין אַ וואַלקנדל פון פעדערן — פון זיך אַליין,
וועט אויך דער לעצטער ווייפיק באלד פאַרגיין.
און אויף דער לעצטער און געהייליקטער סעקונדע
וואַרט שוין דער פאַרמשפּטער, ווי אויף אַ רעמונגס-וונדער,
ווייל בעסער וועט ער שטאַרבן, איידער זינגען
פאַר דעם, וואָס וויל זיין ליד צו זיך באַצווינגען...

פאַר'ן, 1942

ליד וועגן א נישט-אויפגעשניטן בוך

אויפן טישל ליגט א בוך
א נישט-אויפגעשניטנס.
מעת-לעתן גייען דורך,
און טאג נאך טאג,
און נאכט נאך נאכט,
עס ליגט פארגעסן, אויסגעמיטן,
פון קיינעמס פינגער נישט בארירט.
ליגט א בוך נישט אויפגעשניטן,
בתולהדיק פארמאכט.

ליגט א בוך
און קיינער קוקט גארנישט אריין דערין,
און טישענקט אים נישט צומאל אפילו קיינער
דעם אויפגעמיש פון פינגער.
וואלט עמעץ כאטש געגעבן אים
א ריס, א שטורך,
א וואַרף, א שליידער,
און וואלט געקומען כאטש א ווינט,
(וואס קען זיך נישט אפילו אין די אותיעלעך די קליינע)
און מיט זיין קילן פאך
געמאכט אים גרינגער.
נאך,
ליידער, ליידער. — — —

דערווייל, דערווייל
האבן צוויי פליגן זיך געמאכט אין אים א ווינונג
אין א ווינקל פון א בויגן,
און צום נייעם חודש
זיך מיט האק און פאק אריינגעצויגן.

ליגט אזוי א בוך
נישט אויפגעשניטן,
ליגט פארשעמט,
פארלאזט,
פארזען,
ווי געכטן, אייערנעכטן,
ווי געוועזן.

און ס'מוז אוודאי זיין פאעזיע...

דאכט מיר אפט,
ווי ס'וואלט גערעדט צו מיר, דאס בוך,
ווי ס'וואלט צעגאנגען אין געווייך,
און ס'וואלט געבעטן זיך, ווי אין א תפילה:
מאך מיך אויף!
זאל זיין מיט וואס עס זאל נישט זיין;
מיט א מעסער, מיט א שער, צי מיט א שרויף,
צי מיט א האק, צי מיט א האקמעסער אפילו,
זאל זיין שוין מיט א גאפל, מיט א הארנאדל,
צי מיט א ריבאייזן, א וואלגעהאלץ,
צי מיט א פרענט אפילו, מיט א שטאבע, —
נאר מאך מיך אויף!
ווייל א רחמנות און א וויטיק איז מיר
פארן ארעמען מחבר...

ליגט אזוי א בוך,
פארגעסן, אויסגעמיטן,
פון קיינעם פינגער נישט בארירט,
ליגט עמעצנס א בוך נישט אויפגעשניטן,
בתולהדיק פארמאכט.

נישט פאר מיר געדאכט...

אין מיין לעבן האָב איך שוין געווים באַקומען
מיליאָנען דאַנקען. —

פאַר העפלעכקייט, פאַר גוטע זשעסטן, פאַר געשאַנקען.
צי ס'איז מיר יאָ, צי ס'איז מיר נישט געקומען —
האָב איך זיי שטענדיק אלע גערן אויסגעהערט,
און אלע גערן צוגענומען.

אַ דאַנק, —

אַ דאַנק פאַר אויפהייבן דעם קאָפעליוש פון דרערד,

וואָס דער ווינט האָט ביי אַ הער אַראָפּגעריסן

און איז נאַריש, ווי אַ נישט-דערקוילעט עוף, אַרומגעפלייגן;

אַ דאַנק — פאַר געבן עמעצן צוויסן

ווי שפעט ס'איז, צי דער וויפלמער ס'איז היינט;

פאַר מיטגעפיל, וואָס אָנגעטרעטן האָב איך אומגערן אויף הינער-אויגן;

אַ דאַנק פאַר זאָגן פרויען, אַז זיי זענען שייך;

פאַר זאָגן אַ פאַעם, אַז זיין פאַעמע איז נישט שלעכט, גאַנץ פייך;

אַ דאַנק פאַר קלייניקייטן, נאַרישקייטן, שמותערייען,

אַ דאַנק פאַר גאַרנישט, וואָס איז גאַרנישט ווערט קיין דאַנק.

אַ דאַנקען, דאַנקען אַן אַ שיר, וואָס לויטן אַלף-בית

וואָלט איך געקענט זיי אויסשמעלן אין רייען

ווייט, העם-לאַנג.

אַ דאַנקען, ווער געדענקט זיי אלע דאָרט, ווער ווייסט.

דערפאַר, דערפאַר

איין דאַנק, איין-איינציקן וועל איך שוין קיינמאָל נישט פאַרגעסן,

אַ דאַנק, וואָס כ'האָב באַקומען נעכטן אַוונט

פון אַ מעטראָ-בעמלער, אַ קלאַשאַר,

וואָס איז געשטאַנען ביי אַ וואַנט, געקייט עפעס, געגעסן,

און נאַכגעשריגן מיר:

„מערסי“!... —

אַ דאַנק פאַרן נישט האָבן אים געגעבן אַ נדב ת.

„מערסי“! — האט, דאכט מיר, נאכגעקלאפט זיין הילצערנע פראטעזע,
מיר נאכגעקלונגען שארף — זיין מעפעלע סאנטימען, פראנקן,
און ווי קאשמארן שרעקלעכע, נערוועזע,
ביינאכט געוועקט מיר פונעם שלאף, קיין רו מיר נישט געגעבן.
„מערסי“! — געדענקען וועל איך אים, דעם דאנק פון אלע דאנקען,
געדענקען לענגער פון מיליאנען דאנקען אין מיין לעבן.

מײן ארמײ ...

איך בין א קאמאנדיר,
און אט איז מײן ארמײ —
צונויפגעשטעלט פון קלײנע אותיות.
אויף וועגן — לאנגע בייגעלעך פאפיר,
זי גײט, מארשירט,
קוקט-אן און זעט, ווי גרויס זי איז!
אויף פלוצלינגדיק-געגעבענע אלארמען
פון וועקנדן טרוממײט — מײן פען,
זי רירט,
פון הארץ ארויס — די טונקעלע קאזארמע.
זי גײט, מארשירט,
אהין, ווו איך באפעל נאָר,
אין שורות אויסגעשטעלטע
פון געהארכזאמע, געטרייע זעלנער;
אין סטראָפּן —
אין קאלאָנעס לאַנגע, אין קאלומנעס,
אומענדלעך ציען זיי
אויף שטחים אומגעהייערע,
ווו ס'נעמט מײן בליק אַרום נאָר.
ס'קלינגט-צו צום ריטם זייערן
ס'געשליפענע, געפוצמע וואָפּן
פון יעדן מײן, פון יעדערן קאליבער —
מיט קוילן — פינטעלעך, מיט שפּײַזן — אויסרוף-צײכנס,
מיט ביקסן — די פארלייגטע אפּאָסטראָפּן.
אָט איז זי, מײן ארמײ,
וואָס אלע גרענעצן גײט זי אַריבער,
און אלע לענדער, אלע בערג און אלע מײכן,
נאָר רירט אינערגעץ גאַרנישט אָן —

נישט מענטש, נישט בריוט, נישט ערד,
נישט קויל, נישט נאפט, נישט ארץ,
און איינעמען וויל זי נישט מער
ווי דעם שטח פון א מענטשלעך הארץ.

1946

דער רויטער עפל און די ווייסע עפעלעך

אין א בעקן ליגן עפל אלערליי.
ליגן קליינע, ווייסע עפעלעך, און צווישן זיי —
א גרויסער, רויטער עפל.
הייבט דער רויטער עפל אן זיך משעפען
צו די ווייסע עפעלעך די קליינע,
הערט נישט אויף פון זיי צו חזקן און לאכן,
זיך פאטשנדיק אין בויך אריין פאר נחת:
— אט ווער ס'איז אייך א גערעכטער און שיינער,
זעט א שיינקייט פון אן אויסדערוויילטער ראסע,
נישט ווי איר, פארדארטע צוציקעס און בלאסע!
וועמען נאך, ווי מיר, פלעגט רויט די זון באצירן,
וועמען נאך אזוי, ווי מיר, האט זי געזערמלט? —
הערט ער זיך נישט אויף צו לויבן און שטאלצירן.

— זעט נאך, ווי דאס האט זיך היינט צעווערטלט,
זעט נאך, ווי צעגאדערט זיך דאס האט שוין,
אז נאך א ווארים זאל אריין אין אים און מאטשען.
זעט נאך, ווי דאס האלט פון זיך און קוועלט,
און ווייטער, אויסער אים, מעג אונטערגיין די וועלט. —
שפרינגען-אונטער אלע עפעלעך צוזאמען,
פארשעמט, די בעקעלעך אין בוש-פלאמען,
נאך ס'קומט נאך אלץ נישט זייער פארב צו יענעם,
צום גרויסן עפל, וואס ער פלאמט ארום, ווי א גיהנום, —
קיינער האט דאך נישט זיין גורל אויסגעקליבן,
זענען מיר דען שולדיק, וואס מיר זענען קליין געבליבן?
און חוץ דעם קענען מיר באווייזן אים באשיינפערלעך,
אז ס'זענען קלענערע נאך דא פון אונדז, למשל, וויינפערלעך.

נו, וועלן מיר, די גרעסערע, די וויינפערלעך, חלילה שטערן?
 וועלן מיר, חלילה, זיי אקעגנזאגן עפעס? —
 זאלן זיי זיך אויך, ווי מיר, אין גארטן פרוכפערן און מערן,
 יעדער האט זיין ארט אין גארטן: צי דער רויטער עפל,
 צי דאס ווייסע עפעלע, צי ס'וויינפערל, דאס פיצל... —
 נאך דאָ דערפילן זיי אויף זיך אַ פּריקן קיצל, —
 מ'קול פון גרויסן עפל: — שטילער, שנעקעס ווייסע!
 און רויטער ווערט ער נאך דערביי פון פעטער עשו —
 אַקעגנרעדן וועט איר מיר נאך דאָ מיט עזות,
 איך וועל אייך באלד דאָ געבן, אז עס... —
 ער קען נישט ענדיקן, ווי עמעצער וואָלט אים דאָס מויל פאַרשטאַפּט.
 אַ, נישט צום בענטישן לייגט ווער פינגער אויף זיין קאַפּ!... —
 מיטן מעסער קנעפלט אים די באַלעבאַסטע אויף די רויטע פלודערן,
 (נו, און איצטער, אדרבא, זאל ער רודערן!...)
 זי שוילט אים אַפּ, ווי גרויס ער איז און ווי ער שטייט און גייט,
 צוגלייך מיט אַלע עפעלעך די ווייסע ביי דער זייט.
 און רויט און ווייס — צעשניטענע אויף שטיקלעך ביז די גלאַמפּן,
 צוזאַמען ליגן אויסגעמישט אין טאַפּ — אויף קאַמפּאַט...

1945

שטיפעריי

אונדזער קעצל קיצי-מיצי
איז א צער-בעל-חיימיניצע,
האט-זשע נישט אויף איר פאריבל,
וואָס זי פילט צו בלוט אָן איבל .
עסן עסט זי נישט קיין פליישיקס,
האָט זי נישט צו מיין קיין חשק.
וואָס-זשע טוט זי, וואָס-זשע טוט זי,
אונדזער קעצל קיצי-מיצי?
ווען ס'פארבענקט זיך איר אַ מוין
זוכט זי עפעס אנדערש אויס,
וואָס זאָל איר אַ מוין פארטרעטן...

שמריקט די באַבעשי שקארפעטן,
קאלערט זיך אויף דרערד די קנויל,
איז נישט אונדזער קעצל פויל:
ציט זיך שטיל, פאַמעלעך אויס,
כאַפט דעם באַלעם, ווי אַ מוין,
כאַפט אים אָן און בייסט אים איין,
האַלט, און לאָזט אים ווייטער גיין,
און אזוי מיט אים זיך שפילט זי,
און אין אים אַ מוין דערפילט זי.

שמריקט די באַבעשי און שמריקט,
לאָזט קיין „אויג“ נישט אָפּ איר בליק,
טאַנצן שפּיזלעך, האַפקען דראַטן,
טאַנצן אויף דער וואַנט די שאַטנעס, —
נאָר ס'איז נישט דער באַבעס עסק,
זי ווייסט איינס: צו שמריקן פלייסיק, —

זי וועט גאר אויף שאַטננס קוקן?
ווער-זשע וועט שקארפעטן שמריקן?

פלוצלינג ווערט איר ענג און שמאַל,
ס'גים זיך איר נישט נאָך די וואַל,
ווייסט זי באלד, ס'איז קיצע-מיצע, —
— גיי, דו צולהכעיסניצע! —

גיט זי מיטן פוס אַ טופע
און אַ פליעסקע מיט די ליפן —
אַזאָ קיטשע-מיטשע-שמיטשע
וועט אַזוי מיך באלעמוטשען,
וועט מיך גארנישט לאָזן טאָן, —
כ'טו איר באלד אַ מעשה אָן!
עסן עסט זי קרענק און ווייטיק,
כאַפט גאָר וואָס איז איר נישט נייטיק,
ס'איז נישט אַנדערש, גאָר אַ קליפּת, —
טוט זי פריש מיט כעס אַ טופע,
גיט אַ קאַטשערע אַ כאַפּ,
וויל איר אַפּמעסטן אַ קלאַפּ,
איז דאָך קיצ-מיצי אַבער
גיך-געשיקטער ווי די באַבע, —
וואָס-זשע טוט זי, וואָס-זשע טוט זי,
אונדזער קעצל קיצ-מיצי?
אונדזער קעצל איז נישט פויל,
כאַפט דעם באלעם אין איר מויל,
גיט אַ שפרונג און גיט אַ לויף
און זי איז שוין אויפן הויף.
לויפט די באַבע צו דער טיר,
מיט דער קאַטשערע — נאָך איר.
און אַזוי גאַס-אייך, גאַס-אויס,
און די וואַל, זי ציט זיך אויס,
ציט זיך דורך דער גאַנצער שטאַט,
בלויבט די באַבע בלויז ביים דראַט.
אויסגעדריוולט דער שקארפעט,
אונדזער קעצל איז שוין העט

נאך דער שטאט, און באַבע שפּאַנט
מיט דער קאַטשערע אין האַנט,
קומען ביידע צו באַנאַנד
ביז צום סאַמע ראַנד פון לאַנד.

שטייט אַ וועכטער ביי דער גרענעץ,
קוקט אין הימל מיט אַ גענעץ,
ווי נאָר ער דערזעט זיי, באלד
שרייט ער אַויס צו ביידן: האַלט!
פירט איר נישט קיין שמוגל דאָרטן?
קודם ווייזן די פּאַספּאָרטן!

קעצל הערט אים, ווי דעם קאַטער,
פון פּאַספּאָרטן איז זי פּטור,
מיט אַ שפּרונג אַ פּלינקן — האַפּ! —
איבער וועכטערס ביקס און קאַפּ,
איז זי שוין אַויף יענער זייט,
דאָרט אין לאַנד ביי גומע לייט,
וון מען מאַר זי גאַרנישט משעפען,
היינט שוין אַפּגערעדט פון קעפּן,
צי פון הענגען, אַדער שיסן, —

זי וועט נאָך פון שוין געניסן!...

אַז זי וויל אין מיין פּאַרגעסן,
אַז זי וויל קיין פּלייש נישט עסן,
אַז זי וויל בלוז עסן מילכיקס! —
גיט זי אַ צעלאַך זיך הילכיק
מיט אַזאַ פּאַרשייט געלעכטער,
שטייען באַבעשי און וועכטער —
ביקס און קאַטשערע אין האַנט —
און זיי דראַען ס'פּרעמדע לאַנד...

דאס שעפעלע

וויי דער סמאדע, ס'האט א דונער נאנט פון איר געטרעפן,
אויף די פיסעלעך די דארע זענען זיך די שאף צעלאפן.

ס'האבן פונעם אלמן דעמב, — דעם פלאקערדיקן שייטער,
קוים באוויזן פייגל פון די נעסמן מאכן פליטה.

נאר איין שעפעלע געבליבן איז אין וועלדל, אין דעם לויזן,
נישט באוויזן... און דאס פייער, אנגעכאפט האט זיינע קרויזן...

ס'איז געשפרונגען ברענענדיק, דאס שעפעלע — שטיק פייער,
— מאמע! מע! — גערופן צו דער מוטער, דער געטרייער.

פון דער ווייט די סמאדע האט געקוקט, געזען דורך טרערן,
ווי די בייזע פלאמען טוען ס'שעפעלע פארצערן.

נישט גערירט האט קיינער — ס'קענען אנשמעקן די פלאמען —
נאר דורך אלע וואלן ס'הארץ געשפארט האט פון דער מאמען.

און צום שעפעלע אוועק — איר טרער געקילט האט זיינע לייזן —
ביז דער פלאם דער בראנדיקער פארצערט, פארציקט האט בידן.

די ווינטער-זון

זעט אויס, אז אויך דער זון ווערט קאלט אום ווינטער,
ווען שניי באלאגערט שטאט און וואלד און צווינטער,
ווען טונקלע נעצן שפרייט דער פראסט אויף שויבן...
עס כאפט פון יוצא-זיין א בליק די זון פון אויבן.
זעט אויס, אז פויל איז זי פון קעלט אויך דעמלט,
און ווי א קאגאניקל, שוואך זי צאנקט און פלעמלט;
פארדוויכט מיט נעפל — ווי דאס גלאז פון לאמפ — פארקאפטשעט,
אריין, אריין אין טונקלקייט זי זינקט און טאפטשעט.

זעט אויס, אז קאלט איז אויך דער זון אום ווינטער,
מוט-אן א פומערפאס א שווארצן ווי א טינטער,
אין וואלקנס וואלענע זי הילט זיך איין פארבאלט,
בלויז מיט א מאטן שטראל אן איינציקן זי גראבלט.
אט ציט זי אים צוריק, אויך ער גייט באלד פארלוירן,
א שטיקל פנים ווייזט זי — רויט, ווי אפגעפרוירן.
און שלאפן גייט זי פרי; מאכט נאכט באצייטנס,
זי דעקט זיך זארגפעליק ארום פון אלע זייטן
מיט גראבע כמארעס — קישנס, איבערבעטן,
און ליב האט זי ביז טאג אריין דעם שפעטן,
זיך אונטער זיי מחיהדיק אדורכצושוויצן
און חלומען פון נייע, זומערדיקע היצן...

צוויי פערד

1.

ביי דעם קרייז פון שטילע וועגן איז א שמידעריי פארענען.
דרויסן, פאר דער שמידעריי איז רואיק, שמיל א פערד געשמאנען.

מ'האט אים דאס געברענגט צו פירן, פאדקעוועס אים אַנצושלאַגן,
שטייט עס און עס לאזט זיך, ווייל א פערד האט גארנישט וואס צו זאגן.

קלאפט דער שמיד און ס'פארעט זיך דער באַלעכאַס, ווי א מחותן,
זעט ער, ווי דער פוס פון פערד, וואס ער האלט-אונטער, הייבט-אָן בלומן.

ס'האבן אין דער מלא פון פערד די שאַרפּע משוועקעס שלעכט געמראָפּן,
האט צו אַלעמען געשריגן ס'פערדיש רויפלייט בלוטיק, אָפּן.

ס'פערד אליין האט שטילגעשוויגן, מיט די אויגן קוים געפינמלט,
און ווי פריער, מיטן עק די פליגן אַפּגעיאַגט, געווינמלט.

נישט געטון קיין פיפּס אפילו, נישט געטון דאס מויל פאַרקרומען,
נישט קיין קרעכץ, ווי ס'וואַלט דעם ווייטיק שמיל אין זיך פאַר ליב גענומען.

און דערלעבן, ביי דעם שייד-וועג צוגעטשוועקט צום קרייז געהאנגען
איז דער הייליקער און ביטער פון יסורים אַזש צעגאַנגען.

ס'איז געווען זיין קאַפּ אין דערנער אויסגעפּוצט און אויסגעטראַיעט,
אויף די באַקן — ליידן-טרערן, פון יאַרהונדערטער פאַרסטאַיעט.

זיין געזיכט — פאַרקרוכט פון ווייטיק — אַז א וועלט זאַל זען און הערן.
נאָר פאַר בושה האט אים איצט דער קאַפּ נאָך מער גענומען שווערן,

ווי ער וואַלט פאַרשעמט זיך דאַרטן פאַר דער שטומער צונג בשכנות,
פאַרן פערד, וואס ליידיג און שווייגט און האט צו קיינעם נישט קיין מענות...

צוויי פערדן-קעפ באגילדטע פאר דער יאמקע צוגעשלאגן.
 צו דער יאמקע איז פארפארן און זיך אפגעשטעלט א פערד-און-וואגן.

ס'האט געברענגט צו פירן ס'פערד א וואגן פערדפלייש, אויסצולאדן.
 איז אראפ פון וואגן פלינק א יונג מיט רויט-פארשמירטע בגדים,

שטיקער פערדפלייש אויפן נאקן גיך געכאפט, און ס'פערד במחילה
 האט פארטיפט זיך אין דער מאַרבע האַבער און אין דער אכילה,

רודערט מיטן פיסק די מאַרבע, קייעט, קייעט, און אינצווישן
 טוט זיך במנוחה זיינע פערדישע באדערפענישן.

פאר דער נאז פון פערד האט שטיקער פערד דער יונג פארבייגעטראגן —
 זייטן גאנצע, פולע פריידיקס — פונעם טונקלען שעכטהויז-וואגן.

מיט איין אויג האט ס'פערד געקוקט און גארנישט נישט געזען מסתמא,
 ווי די פערדן-קעפ די צוויי באגילדטע שילדן, די רעקלאמע,

און כסדר אלץ פארטיפט זיך אין דעם האַבער דעם געשמאקן,
 און געקייעט מיט הנאה, רייכנדיק אויף ביידע באַקן.

אין סוף-זומער ...

אין סוף-זומער שניידט מען אָפּ פון פעלד די תבואה,
נאָכדעם פירט מען זי אַרײַן אין שײערס,
קלאַפּן מענטשן פון די זאָנגען אויס דאָס חיות, —
נױ, איז וואָס-זשע איז דאָס פאַראַ נייעס?

גיבן זאָנגען ברויט און ווייסע חלה,
בלײַבן אויך די הױלע שמרויען ניצלעך,
נאַרנישט גײט אויף אונדזער ערד פאַרפאַלן —
מען צעשניידט די שמרויען אויף פיץ-פיצלעך.

עסן פערד פון שמרוי מאכלים פיינע,
ווי די מענטשן ס'ברויט — גאַר אַפעטימלעך,
שמיל געלאסן קייען-איבער זיך די ציינער,
פון די קאַרימעס און מאַרבעס — גאַנץ געמימלעך.

נאָכן עסן טוען זיי, ווי ס'איז דער שטייגער,
דאָס, וואָס איז פון עסן דער פּועל-יוצא, —
מאַכט זיך קיינער נישט דערפון קיין דאגות,
ס'קלױבן מענטשן אויף דאָס מיסט — אַן אונזר!...

זענען פערד שוין נישט קיין פרעסערס קיין אומזיסטע,
אַפּגעלאַנקט פאַר גומס, געטון זיך זייערס,
איצטער ווערט דערמיט דאָס פעלד באַמיסטיקט,
און ס'וועט ברויט דערפון אויפסניי געדייען.

וועט מען ווידער שניידן, דרעשן, מאַלן, באַקן,
ס'וועלן טישן זיין מיט ברויט געגריימע,
ס'וועלן קייען פערד דאָס שמרוי ס'געשמאַקע, —
נױ, און אזוי ווייטער, אזוי ווייטער ...

אין שפאן

צעבריקעוועט, צעיאכמעט, לויפן גיכע
מיטן וואגן — פערד און פערדעליכע.
צווישן ביידע איז דער דיזל אין דער מיט.
שפאנט מען אויף די וועגן אלט-באקאנטע,
פארגעסט מען אפט, אז מ'איז גאר איינגעשפאנטע,
און קאפ צו קאפ זיך לאשמעט, בייגט און ציט...

נאקעט איז דער נאקן, שיין, ווי תמיד,
ליגט ער אבער איינגעקוועטשט אין כאמעט,
רייסט זיך פון געשפאן דער חשק — פרוי!
ס'ווייסט דער פערדספארשוין ווי גוט ס'איז פערדעליכע,
איר גלאטע פעל איז אים גאר ליב און ניהא,
ער גיט אוועק פאר איר דעם גרעסטן בוידעם היי...

ער, ווען נישט דער כאמעט דער פארשווער,
איין פלאנטער וואלט געווען פון ביידנס גרוועס,
פון אלע גלידער וואלט געווען איין גליד.
דעם קאפ פארווארפן ווילט זיך, דעם פארשייטן.
ער, וואלט איצט אריין איין פערד אין צווייטן! —
נאר צווישן ביידע איז דער דיזל אין דער מיט...

דאס לאשעקל

היימיש איז דער קאנט, באקאנט,
ס'שפאנט דאס פערד געשפאנט און שפאנט,
פארנט גייט עס אינעם יאך,
הינטן ס'לאשעקל גייט נאך.
לאשעקל איז יונג און קליין,
קען ער פארנט נאך נישט גיין.
משא איז פאר אים נאך שווער,
ס'איז ביים וואגן אויף דער לער.
ס'האט די מאמע אים געהאט
איערנעכטן ערשט כמעט,
אויף א פרישער קופע שטרוי,
אן א הייכאס, אן אן „אוי“.
גלייך געטון צום היי א שמעק
און צום דרויסן זיך א שטרעק.
גלייך פון קימפעט האט דאס פערד
זיך צום וואגן אומגעקערט,
אין די האלאבליעס אריין,
נאר דאס מאל שוין נישט אליין, —
עפעס אייגנס גייט אים נאך,
ליב פון לייצעס איז דער פאך,
ס'טוט נישט וויי דער בייטשן-שמיץ,
קילער איז אין וועג די היץ,
און אין די של — נישט פארצאמט,
און דאס היי איז מער באמעמט —
אז דו ווייסט, פון הינטן גייט
לאשעקל, אין וועג באגלייט.

הירושעט לאשעקל פאר פרייד,
א פערדאטט, א גאנצער לייט,

ווי די מאמע אויסן אויג.
 גיט עם מיטן קאפ א בויג,
 גיט א שאקל ווי אויף יא;
 „גארנישט מיאום דאס וועלט דא,
 יא, ס'געפעלט מיר גאר, עם טויג“ —
 גיט עם ווידער זיך א בויג,
 ווי עם וואלט באגרוסט מיט לויב
 דא א פויגל, דא א טויב,
 דא א וואסער, דא א בויב,
 גאר ווען ס'זעט דער מאמעס צוים
 ווערט אים פריקרע און נישט-גוט;
 זעט ווי ס'פאלט אויף איר די רום
 כאפט אים א רחמנות און,
 ווילט זיך שמעלן אויבן-און
 און פארשמעלן מאמעס לייב
 ווען די בייטש גיט זיך א הייב.

מיטאג-צייט, א חמיכה, היים,
 פון דער מאמען רינט דער שוויים,
 קוקט דאס לאשעקל און זעט,
 חלשט געבן איר א גלעט
 און איר אפווישן דעם שוויים,
 וויל דאס לאשעקל שוין ווייסט
 ווי צו פאכען קיל און פיין.
 מיטן עק זיך אומצוגיין.
 פליגן אויף דער מאמעס קאפ,
 שמעלן ביי אן אויג זיך אפ,
 שמעלן דווקא זיך אוועק
 ווו עם גרייכט נישט מאמעס עק.
 האט דאס לאשעקל פארדרום,
 גיט א בריקע מיט א פום,
 רייסט זיך פון דער הויט ארויס,
 וויל נישט גיין פון הינטן בלוין,
 וויל שוין, ווי די מאמע, זיין
 גרויס, מיט איר אין שפאן צו גיין.

העלפן מיט א פאך, א ריר,
שלעפן משא גלייך מיט איר,
כאפן שמיץ אזוי ווי זי,
ס'זאל אים טון אין לייב א ברנ,
ס'זאל אים ברען ביזן ביזן —
און דער מאמען — גרינגער זיין.

דער פונק

קלאפן פאדקעוועס אין ברוק,
טוט דאס פערד צום שטיין א קוק:
סישפריצט א פונק, א פייער-שטיק,
ס'ווערט אזש ליכטיק אים אין בליק,
און עס שטוינט: אַוואַ, ווי שוין!
שמייכלט פערדיש מיט די ציין,
און עס גאפט אזוי און קלערט:
ווען-זשע האט מען דאס געהערט,
אַז אַ נאַריש-פּראָסטן טום
זאַל זיך שיטן גאַלד פון פּום? ...

גיבן פונקען זיך א שיט,
גלייבט דאס פערד אליין זיך ניט,
ער זאל האבן דאס געקענט,
ער, וואס האט קיין שום טאלענט...
האלטן נעמט ער באלד פון זיך
מער פון די, וואס טראגן שיד,
און וואס עסן נישט קיין היי —
טאקע, ווי קומט ער צו זיי?
און עס פאלט אים גריילעך איין,
אַז ער קען אַן עושר זיין;
שארן קען ער שטיקער גאלד —
נאַר נישט זיין קיין פערד, קיין יאלד! ... —

נאך זיין שמארקן טופ און קלונג
וועט ער כאפן יעדן פונק
אין זיין טאַרבע-זאַק אַרײַן,
יעדן פונק — אַן איידלשטיין;

א שטיק גאלד פון בעסטן סארט,
 וועט אין זאק זיך ליגן דארט,
 עלעהיי עם ליגט אין באנק...
 אזוי קלויבן וועט ער לאנג
 ביז ס'וועט ווערן מער און מער,
 ביז דער זאק וועט ווערן שווער,
 ביז דער זאק, קיין שום ביז אויג,
 פול וועט ווערן ביז צום אויג.
 שטאט דעם שלעכטן, פוילן היי,
 שטאט דעם האבער — קיי און שפיי,
 זיין וועט דארטן א פארמעג,
 גרעסער פונעם לענגסטן וועג:
 פון שמארטאג און פון בארליאגט;
 זילבער — מיט דער פולער האנט;
 גאלד מיט דימענטן פארבראקט —
 אלע פיינע פערד געזאגט!...

און ווי נאך ער וויל דעם פונק
 מיט דער מארדע טון א שלונג,
 אים באהאלטן און דערנאך —
 באפן פונקען נאך און נאך,
 ווערט אים פינצמער, וויי-און-ווייג,
 ס'גייט דער פונק גאר א פארשווינד,
 ס'לעשט זיך אים דער אוצר אויס,
 ביי דער טארבע בלייבט ער בלויז.
 און די שטייגער, קליין און גרויס,
 לאכן פונעם פערד זיך אויס.

א חתונה

ערגעץ דארטן, סאמע אויבן,
פליט א חתונה פון פייגל:
חתן-כלה, מחותנים,
אונטערפירער, ווי דער שטייגער,
באלעכאטים שיינע, יוסטע,
פון די צדדים, פון די ביידע,
נישט געזעען נאך אזוינס!
פליט די פייגלערישע עדה,
מיט געפילדער טראגט זיך הויך;
פריילעך, לעבעדיק און לוסטיק,
פליען קרובים, פליט דער עולם,
השוב, אנגעזעען, גרויס,
און נאך אים, קיין עין-הרע —
פייגל פון א גאנץ יאר אויך...

די קלעזמארים מיט די כלים,
צום באשפילן, צום באגלייטן
מיט די פידלען, די קלארנעמן,
מיט די צימבלען, מיט די פלייטן,
מיט די פויקן, מיט די באסן,
און מען פליט, און פליט, און פליט,
מיט א ניגון, מיט א ליד,
און מען פליט, און פליט, און פליט,
ביז די פליגלען ווערן מיד...

פלוצלינג הערט מען ווי עם ברומט,
פלוצלינג זעט מען, ווי עם קומט
אקעגן זיי אן עראפלאן.
זאגט א פויגל, א מחותן:
— שאטס, איך האב א פלאן א גוטן!

כ'זע, אז מ'זעמער שטארק שוין מיד,
מ'שטעכט און ברעכט אין יעדן גליד,
וועט מען זעצן זיך א וויילע
אויף א פליגל פון דער כלי,
דאס, רבותי, איז מ'יין פלאץ:
מ'זעצט זיך אויפן עראפלאן;
אי מעט רוען, אי מעט פליען,
אי די פליגל נישט באמיען...

און כך הוה —
מ'האט געזעצט זיך
און די חתונה געפראוועט,
מ'איז געזעסן און גערומט:
חתן-כלה, מחותנים,
קרובים, צדדים,
קליין און גרויס,
אזא שמחה, אזא עולם,
נישט געזעען נאך אזוינס...
מ'האט אראפגעלאזט די כלים,
די קלארנעטן און די צימבלען,
און די פלייטן און די באסן,
און די פידלען און די פויקן,
און מען איז אזוי געזעסן, —
אי געזעסן, אי געפלויגן,
אי געפלויגן, אי געזעסן...

און ויהי —
עס איז געוועזן
אין די יארן פון מלחמה,
און דעם שונאס עראפלאנען
זענען פלוצלינג אנגעקומען, —
אנגעקומען מיט א זשומען,
מיט א זשומען, מיט א ברומען,
צו די כלים זיך גענומען.

ברענט די שלאכט שוין
און מיט פייער
זיי באווארפן און באשיטן —

און די חתונה — אינמיטן ...

האַט אַ פּלאַם געטון אַ סמאליע,
האַט אַ פּלאַם אַ דריי געגעבן
פונעם עראַפּלאַן די פּליגל
און צוזאַמען מיט די פּליגל
פון די פּייגל, חתן-כלה,
מחותנים און קלעזמאַרים
מיט די כלים, מיט די פּידלען,
מיט די פּויקן, מיט די באַסן,
מיט די צימבלען, מיט די פּלייטן,
מיט די קרובים, די באַגלייטערס,
מיטן עולם, קליין און גרויס, —

און די חתונה איז אויס...

1945

די פליענדיקע באַמבע און די פליענדיקע טויב

געפלוין איז א „פליענדיקע באַמבע“ אויפן וועג קיין לאַנדאָן.
האַט א פליענדיקע טויב דערזעען זי און זיך צו איר געוואַנדן
מיט אַט די ווערטער:

— זייט מוחל, פעטער, כ'בין דאָך נישט קיין פרעמדע, הערט איר,
און אויך שוין נישט קיין היינטיקע אין דער משפחה פייגל;
כ'קען יעדן מין פון יעדער נעסט און יעדן צווייגל,
נאָר אייך, איך זע אייך ס'ערשטע מאָל פאַר מיינע אויגן.
וואָס-זשע זענט איר פאַר א מין, מוין ליבער פויגל?...
אייך, איך שמעל זיך פאַר, איך בין א כשרע און ריינע טויב.

— א טויב? — פרעגט איבער זיך די באַמבע, ווי זי וואָלט געמאַכט זיך טויב —
זאָל זיין א טויב. איך זוך נאָר דאָס, וואָס לעבט, מוין זיסע, —
ברומט די באַמבע און זי בלאָזט און פאַכט מיט מיתה. —
אַזוי, איז, הייסט עס, פליען מיר צוזאַמען,
אייך מוין, דאָס פרייליך וועט נישט ברוגו זיין מסתמא
אויב כ'וועל זי באַגלייטן,
ווי דער שטייגער איז ביי לייטן,
(וועט זיין באַלד, טראַכט די באַמבע, נאָך עפעס צו טייטן...)
אייך ווער כ'בין? איך בין ס'מיזניקל פון די מלחמה-געמער.
כ'שמעטער
אַלץ, וואָס איך טרעף-אַן און איך באַגעגן,
ווייל אַלץ וואָס לעבט איז אַנגעצייכנט, ווי פון גאַט, פאַר מיינעמוועגן.
פייער — איז מוין מין.
מיין נעסט — בערלין.
ווי נאָר זיך אויסגעפיקט פון אייערשאַל — פון דעם שגעונדיקן שאַרבן —
פלי איך,
מיט צוגעמאַכטע אויגן, בלינדערהייט נאָך צי איך

צו אלץ, וואס דארף גאר אונטער מיינע פליגל שטארבן.
און דו, מיין טייבל, מיט דיין פליען וואס באצוועקסטו? —
פרעגט די פליענדיקע באמבע און באשמעקט זי
מיט איר חוש-הרית.

— איך, ווי מען זעט, נישט אויף קיין ארט, חלילה, שטיי איך —
ענטפערט איר די פליענדיקע טויב — איך פלי.
שוין פון כמה יארן גיב איך מיר אזוי די מי
אפצוזוכן אויף דער ערד אן איילבירט-צווייגל,
ס'זאל שלום הערשן צווישן מענטש און מענטש, ווי צווישן פייגל,
גאר היות, אזוי ווי איך געפין נישט — פלי איך ווייטער.

— שלום, הערסטו! — לאכט די באמבע אלץ שגעונדיקער און פארשיימער —
שלום, כא, כא, כא! — אט גיב איך אלצדינג א דעק-צו,
און זיין וועט שלום אייביקער און רן...

— אזוי גאר? זענט איר דאס אזא מין פויגל?
קוקט דאס טייבעלע פארהידושט און עם פינטלט מיט די אויגן —
וויי איז מיר, ער רוט נישט קיינמאל, שמענדיק פליט ער,
רעדט פון היץ, נישט דא געדאכט, און פייער,
און אייער
ווען-זשע בריט ער?...?

— אייער-שמייער! — לאכט די באמבע ערשט מיט שפאט און חוזק,
רייסט זיך איר געלעכטער הילכיק-ברויזיק —
אייער גאר — דאס איז פאר נעסטן-זיצער,
און נישט פאר מיר, דעם הימל-בליצער,
און נישט פאר מיר, דעם כמארע-שפאלטער,
דעם מלחמה-האלטער! —

לאכט די באמבע און זי האלט זיך פאר די זיימן,
אזש פון געלעכטער פלאצט זי אויף באציימנס,
ווערט רויט און בלא, און גיט זיך ראפטום א צעשפריץ.
געכפלט איז דער טויט אויף שטיקלעך, אויף פיץ-פיץ.

און בוים, און בעט, און קינד, און פויגל ליגן שוין צעריכן.
און פונעם טייבעלע איז בלויז איין-איינציק פעדערל געבליבן,
טראגט ער זיך ארום אין גרינגן צימער,
איבער חורבן און צעשפריצטע טויטן-שפליטער,
הייבט זיך אויף צו קלארע וואַלקנדיקע הייבן
און פאַכעט ווי אַ ווייסער שלום-צייכן.

1945

דער גרויסער ווייזער און דער קליינער ווייזער אויפן ציפערבלאט

דער גרויסער ווייזער און דער קליינער ווייזער אויפן ציפערבלאט
האָבן נישט געלעבט בשלום צווישן זיך,
גאנץ אַפט געווען צעקריגט, אויף מעסער-שמעך כמעט.
נישט פארטראָגן האָט דער גרויסער, וואָס דער קליינער גייט נישט אזוי גיך
ווי ער, דער אַנגעזעענער, דער גרויסער ווייזער.
פון אומרו אַפגעלאָזט, האָט ער געדרייט זיך און געברומט, אַ בייזער
פון אומצופרידנקייט, וואָס שטאַט דעם קליינעם פינג מינוט
אַרומגיין מוז ער אויפן ציפערבלאט אַ קימא לין און אזוי גוט
ווי פינקטלעך און גענוי אַ גאַנצע שעה.
און ווען עס פלעגן ביידע זיך צוזאַמענקומען ערגעץ ביי אַ ציפער,
איז, הימל עפן זיך, אַט דאָ
די שנאה נאָך געוואָרן גרעסער, טיפער.
מ'האַט נאָר געהערט: „דו לאַנגער פלאַקן“, „קליינער קריכער“, „באלעמוט“
און נאָך אזעלכע צונעמען, אַשטייגער,
ווי „קורצער פרייטיק“, — „הויכער דראַנג“, „צעלייגער“.
און מ'איז געשמאַנען, זיך פאַרשפעטיקט, און געשאַטן בלויז באַליידיקונגען,
אַז מ'איז געווען אַ חרפה ממש פאַרן זייגער,
ביז אויף צום רופן זיי צו אַרדענונג האָט ער די שעה געקלונגען,
ווי מ'קלינגט אַ פאַרויזער, אַ פּרעזידענט, און מיטן גלעקל שוויצט ער,
נאָר נישט באַרואיקן האָט ער געקענט די ווייזערס די צעהיצמע.
כאַטש קליין, האָט זיך דער קליינער ווייזער שטאַלץ געהאַלטן, הויך,
געטענהט: כאַטש פאַמעלעך, איז זיין גיין גאָר וויכטיק אויך,
בכּן, צוואָס דאָס איילעניש? וואָס? וווּ ברענט? ...

די חוצפה האָט דער גרויסער ווייזער שענקען נישט געקענט
און איז אַרויס פון אַלע שרייפּעלעך און כלים,
און אויפגעמאַכט אַ פּיסקל טאַקע מי אויף שרויפן,
אַז אויב דער קליינער ווייזער וועט נישט הערן בשום-אופן

און וועט נישט אונטעריאגן זיך, ווי ער, און אײלן
 און וועט נישט גיין מיט אים אין שפּאַן, ווי ער, דער גרוסער ווייזער, —
 איז וועט ער ווייזן אים אַ גיין,
 און נאָך פאַר זיין אַקעגנרעדן שייך,
 אַז גיין וועט ער ביי אים איבער די הייזער! ...
 און איינס און צוויי און גיך
 וועט ער אים אַפּטשעפּען פון זיך,
 אים אַפּרויסן פון זייגערס לייב-און-לעבן,
 קיין האַן זאָל נישט אַ קרייע מוין, ס'געווערק — אַ קרעכץ נישט געבן, —
 אַהאַ, מען קען פאַרלאָזן זיך, ער איז אויף אַלץ קאַפּאַבל!

און אַט דאָס איז דער פּוּף פון אונדזער פּאַבל:
 דער גרויסער ווייזער האָט זיין איינציקן, זיין נאַנטן שכן,
 מיט ווילדן כעס און מיט רציחה אַפּגעבראַכן,
 געגעבן אים פון זיך אַ זערג, אַ שלידער. — — —

און ס'גייט דער זייגער ווידער זיך זיין גאַנג, זיין סדר,
 אַן שמערונג שפּאַנט דער גרויסער ווייזער פריי, אַליין, בלויז איינער.

נישט מער, ווי שפּעט ס'איז, פרעגט כּהרם, ווייסט נישט קיינער...

די באַנקעס און די קעלישקעס

אין א שויבן-שאַנק געשטאַנען
זענען קעלישקעס און באַנקעס.
אזו מען קעלישקעס מהנה,
און די באַנקעס שמעלט מען קראַנקע.

ווער ס'דינט שמחות, ווער אין טרויער,
ווער אין פרייד, ווער אין א צרה.
אזוי דויערט עס און דויערט
שוין פון כמה, כמה יאָרן.

גייט מען ווען פאַרביי מיט אימפעט,
באַלד די שויבן-שאַנק זי צימערט,
הערט מען, ס'גלאַזוואַרג רעשט און קלימפערט
און עס אַמפערט זיך פאַרבימערט.

יעדער צד זיך גרויסט און פעדערט,
און פאַרשרייט דעם צווייטן הילכיק,
ס'וויל באַווייזן דאָס א יעדער,
ווער ס'איז וויכטיקער און בילכער.

און מען ווייזט זיך אויף דעם יחוס,
און מען וואַרפט זיך פאַר חסרונות:
— ווען געזונט איז אונדזער שליחות,
דינט איר שיכורע פאַרשוניגען! ...

אזוי גייט-אָן די מחלוקה:
דער איז גרויס און דער איז נישטיק;
דעם גאָר שמעלט מען אויף אַ הויקער,
דעם גאָר — אויף אַ קלאַרן טישמעד...

קלימפערן די באנקעס: אמת,
גלאַז איז אונדזער ביידנס שורש,
גאר ווער קערט זיך אָן מיט וועמען,
אז בלויז גוטס איז אונדזער יורש?

ווער טוט מצוות אָן אַ שיעור? —
צו דעם העק דעם וויסמ-פאַרשלעפטן
איז מען זיך נאָך אונדז מטרחה.
מען פאַרשרייבט אונדז אויף דעצעפטן!

כאַטש דאָס זעלבע גלאַז געווען,
איז היינט גוטס בלויז אונדזער מידה,
ס'ווערט דורך אונדז דער מענטש גענען,
צו די כוחות קומט ער ווידער.

אונדזער גאַנג — אַ פאַרויכט-שמילער,
אונדזער קלאַנג — פול פאַרכט און אימה,
איבער אונדז, צו גאַט, אין תפילות,
בעט מען אַ רפואה-שלימה.

זענט איר, קעלישקעס, גאר גרעסער?! —
בלאָזן זיך די באַנקעס בייכיק, —
אז מען נוצט אייך, בליצן מעסערס,
און מען טראַגט זיך מיט געשריי: כיק!

און מען כלאַיעט און מען פיעט
און מען זויפט און מ'לאַזט זיך וווילגנין,
און מען שיכורט אָן אַ שיעור,
ווען איר נעמט פון מויל צו מויל גיין.

רוישט אין קאַפּ ווי אין אַ בינשטאַק,
און די גאַסן קרום גאר ווערן,
און אַ היים איז דאָן דער רינשטאַק,
און אַ ווייב איז דער לאַממערן...

— שמילער דארטן! — אומגעדולדיק
קלינגען קעלישקעס פארדריסלעך,
בלייבן נישט קיין ענטפער שולדיק,
טענצלען-אונטער אויף די פיסלעך:

— אז מען נוצט אייך, שמילע צנועות,
איז אן אומגליק און א ברעך איז;
ס'שמעקט מיט ביטערע רפואות
און מיט היץ און מיט קדחת.

ס'שרעקן ווייטיקן, געפארן,
דאקטערס ביסטרע אויגן-גלעזער,
ס'שמעקט מיט קאנעס, מיט קאטארן,
מיט אפטייק און פייכטע געזער.

אז מען דארף אייך, איז מען חרוב,
איז מען שלאף, נישט אויף קאטאוועס,
ס'ווייכט אייך יעדער, ווייל א קרוב
איז מיט אייך דער מלאך-המות...

אבער אונדז, ווען מענטשן נוצן,
נישט ביים חולהס בעט צוקאפנס,
ווייל איז!... ווייל א לעבנס-ניצון
שמעקט אין אונדזער מינדסטן טראפן!...

צער און טרויער זיך פארלעשן,
אלץ ווערט לעבעדיק און לוסטיק,
אויפגעשטאפטע, ווי די פלעשער,
זענען הערצער אין די ברוסטן.

ס'שפיגלען זיך אין אונדז געטראנקען,
וואס עס רופט דאס מויל נאר אן: פון
וויין און ווישניק, שנאפסן בלאנקע
און אויך ווייבערישער בראנפן.

פרינקט מען, פרייט זיך ערד און הימל,
און ס'איז קינד-און-קייט צופרידן,
אז מען נוצט אונדז איז א סימן,
אז א שמחה איז ביי יידן! — — —

אזוי קריגן זיך די צדדים,
און עס גייט-אן די מחלוקה,
ביז דער האס ווערט אויסגעלאָרן
און מען בוכצעט זיך און בויקערט...

מ'האט געשלאָגן זיך פארבימערט
ביז אין שויבן-שאַנק פארבליבן
זענען פון די צדדים שפליטערט,
אויסגעמישט, צעהאקט, צעריבן.

ווער איז גרויס און ווער איז נישטיק?
ווער וועט דאָ דערקענען יחוס
אין דעם גלאַז דעם אויסגעמישטן,
אין די שפורן פון רציחה? ...

1946

צוויי הענער ...

אין שפיגל קוקט זיך גדלותדיק אריין א האץ,
דערזעט ער ווי א צווייטער האץ אנטקעגן אים קומט אן,
און וואס ער פרוווט נאָר טון, דער צווייטער טוט אים נאָך.
ווי נאָר ער גיט זיך מיט די פליגל א צעפאָך,
טוט אים יענער נאָך געשווינד און מיטן אויגנבליק,
און ווי ער גיט נאָר מיטן שנאָבל דאָרט א פיק,
פיקט אויך דער צווייטער — גלייך אין שנאָבל אים אריין.
אזא פארשייטקייט, אזא הוצפה, ווי געמיין!
אזא מין נאָכשפעטער און צולחכעיסניק, ווי יענער,
קען ער גארנישט צווישן אלע היגע הענער!
ווי נאָר ער גיט א קריי — צעקרייעט זיך דער צווייטער גלייך,
דעם קאָפּ, ווי ער, מיט שטאַלץ פאַריסן אין דער הייך.
כאַטש ס'קרייען יענעמס קומט נישט צו זיין מינדסטן טאָן,
בלויז פאַלשקייט איז עס, אויך מיר דאָרט א האָץ!
א גראַמאַפּאָן איז דאָס, נישט קיין מנגן,
און דאָס גייט זיך מיט אים פאַרמעסטן, פרוווט זיך וואַגן!
א קול האָט עס, וואָס גייט ווי פון א תוילן-פּאַס —
שפּרינגט-אויף דער האָץ אַלץ מער אין רוגז און אין כּעס —
סך-הכל טויג ער שוין נישט מער ווי צו א פּראָסט געקעכטס,
און מיטן עק און הינטן דרייט עס, גלייך ווי עפעס רעכטס.
א גארנישט דאָרט, א שנעק — א הענדל פאַר א גראַשן! —
איז ער אריין אין צאָרן און אַרויס מיט לשון.

דער צווייטער האָץ איז אַבער אויך נישט אויפן שנאָבל פּויל,
אויך ס'פּיסקעלע געשליפן — האָט ער אויפגעמאַכט א מויל,
אז ס'איז דער ערשטער האָץ געוואָרן אַלץ גערוועזער,
שוין גרייט געוועזן זיך צו רייסן פאַר די נעזער
און אַנגעשמעלט האָט ער דעם שנאָבל, ווי עס פאַסט,
צו ווייזן אים, דעם גייעס, נישט גלבעט'נעס גאַסט,

אז ער איז אים נישט דארט קיין יידענע, קיין קוואַקע,
און אז אויף ענטפערן מיט קריג האָט ער חזקה . —

און ס'האָט געפלאַצט, זיך אָנגעהויבן דאָס געשלעג,
אָן קריגס-דערקלערונגען, נישט שייך צי מען מעג,
מען איז אַריין זיך אין גרגרת, זיך געדראַפּעט,
פון שנאָבלען און פון נעגל בלוט שוין קאַפּעט;
פאַרביסן איז די שלאַכט, פאַרעקשנמ-ביטער.
עס פליען פּעדערן... אַ, ניין, דאָס זענען שפּליטער
פון דעם צעהאַקטן שפּיגל, וואָס פון אים געבליבן
איז שוין נישט מער, ווי שטיקעלעך, צעמאַלט, צעריבן ;
ווי ער איז ערשט געווען — אַ שוואַרצקייט קוקט אַרויס,
די שלאַכט איז אָפּגעשטעלט, דער קריג איז אויס —
דאָס מעלדעט גאוועהדיק דער זיגער, גיט צווייטן
מיט הויכן קריי פאַרהויבן און פאַריסן,
און יובלט ווילד איבערן צווייטן האָנס מפּלה,
וואָס אַ באַזיגטן האָט ער אים פאַרטריבן אין בהלה...

1946

די נייע היים

פונעם הימל פאלט אַ רעגן —
פאר די קליינע קינדערסוועגן.
זענען פלאנצן זיך מחיה —
פול מיט זאפטן פרישע, נייע,
שפרינגען-אונטער אזש ביז אויבן,
ביז אין הימל אים צו לויבן,
אים, דעם פרישן, גוטן רעגן —
פאר די קליינע קינדערסוועגן.

די, וואָס פינגער פון אַ מאַמען
זועלן מער שוין נישט פאַרקאַמען,
און נישט קאַרמען, און נישט צירן,
און אין שול אַריין נישט פירן —
זאַל דאָס פעלד דאָס אויפגעפרישמע
זיין פאַר זיי דער מאַמעס מישמעך.

פירות דייסן זיך פון צווייגן,
אונטערטעניק זיך צו לייגן.
ס'וויל אַ יעדע קאַרמען, שפייזן,
פאַר דער בעסטער זיך באווייזן.
ווייל אַ יעדער איז געלעגן:
זיין פאַר קליינע קינדערסוועגן.

און די זון, זי לאָזט זיך קאַסטן,
נישט מיט פאַלשן גאַלד מיט פראַסטן.
נאָר מיט שמראַלן פון די שענסטע,
פון די בעסטע, אַנגעזענסטע,
צום פאַרפלעכטן זיי אין צעפלעך,
צום באַצירן קינדער-קעפלעך.

(אויב פאר קליינע קינדערסוועגן —
איז נישט שייך קשיות פרעגן.)

ציען וואָגנס אויף די וועגן —
פאר די קליינע קינדערסוועגן
פירן זיי געהילץ און ציגל,
פענצטער, מירן, שלאָס און ריגל,
און געזאָנג און זון צושטייער
פאר דער שיינער היים דער נייער.

די, וואָס האָבן נישט קיין היים מער,
קומען פּינגל פון די ביימער
זיי צו לערנען היימען בויען,
טראָגן אין די שנאַבלען שטרויען,
טראָגן ברעקעלעך און ליבע,
און זיי זינגען הויך, בציבור.
(ווער וועט זינגען דען אַקעגן
אויב פאר קליינע קינדערסוועגן ?)
ס'לייגט צו ברודעריש אַ יעדער
ווער אַ פּליגל, ווער אַ פעדער,
ווער דאָס בעסטע פון פארמעגן —
פאר די קליינע קינדערסוועגן.

ציגל אויסגעשמעלט ווי זעלנער.
ס'צערמלט ליבלעך שוין די קעלניע,
ס'גלעטן פענזלען מילד, ווי מאַמעס,
און עס יאָגן זיך די האַמערס,
ווי קונדסים, נאָך די משוועקעס —
נאָך די קלענערע, די שנעקעס.
און די שטיפטן זוילן שלינגען,
שטיפטן שטיפטן ווויל און שפרינגען,
און דאָס נעדעלע דאָס קליינע
הייבט פאר נחת אָן צו שיינען,
הערט נישט אויף צו שטעכן, פיקן,
מיט אַ שמעכוואַרט זיך צו קוויקן:

אויף צעפיקעניש די שונאים
וועט עס ווידער פיקן קאנען,
נייען העמדעלעך און קליידער,
דורכגיין לייוונטן כסדר,
דורכגיין נעט, ווי לאנגע וועגן —
פאר די קליינע קינדערסוועגן!

שמיט די היים א שפאגל-נייע,
זון ביים טויער — וואך געטרייע.
גיט א רעגן — וואקסט דער גארטן
מיט געוויקסן אלע סארטן.
רויטלעך גלאנציק די טאמאטן,
ווי די בעקעלעך ביי יאטן,
ווינקען שטיפעריש די טרויבן
צו די רייפע עפל אויבן,
און מיט פרייד און טוי אלץ העכער
שמרעקן בלומען אויס די בעכער —
אויפגעהויבן אויף „לחיים!“ —
פארן שיינעם הויז, דעם נייעם!

1945

אינהאלט

איך וועל זינגען

זייט

7	זינגענדיקע יארן
9	פרילינג אויף מיין הימלישן בולוואר
11	לבנה-ליד אין 1942
13	שניי און די אלפן
15	צו פוילן
17	קימפעט
20	יידיש וויג-ליד אין 16-זמן יולי
22	מיר האבן געוויינט וועגן זימאל
23	אנקום
26	אויפן גוים פון גענעראל טשערניאכאווסקי
29	באלאדע פון דער בארג-גייערין שארלאטע
31	זענען דאס מיינט הענט ?
33	* * *
34	יזכור
36	בית-עולם אין איוריי
39	א קבר אין שטאט
41	TOUSSAINT
42	יידישע קעמפער
44	איך וועל זינגען

לאנד-אויס, לאנד-אויין

49	לאנד-אויס, לאנד-אויין
52	ביים ביטשאמאן-פארק
53	PAR AVION
54	צו א פאריווער מיידל
55	א פרוי אין מענרא

שלאַכט אין שפּאַניע

56	1. וווּ העלדן שטאַרבן שטייענדיקערהייט
59	2. האַרבסט־קעזער רעגן
61	3. ווינאַסט 1936 אין מאַדריד
63	4. צו דער ברענענדיקער שטאַט
66	5. אַ שיף האָט געברענט
68	6. שטערן איבער שפּאַניע
70	7. צום אַנדערן פון ברוך ניטענבוים
73	אַ זומער־פייגעלע אויפן בעלוויל
75	כ׳בין חבר מיט מיין שאַטן
79	די גאַלדענע תּלִיה
82	פּאַטאַזש ד׳עפּאַטאַריאַ
86	די צווייג און די ביקס
88	פּרילינג
89	באַלאַדע פון דער פּאַרנומענער שטאַט
92	שניט

אונטער שטיינער

97	אין אַן וואַלדן שינעל
98	איך גריס אַ זון־אויפגאַנג פון גאַלד
100	אַ וואַלקן ציט פאַרביי
101	כ׳האַב אויסגעלערנט זיך פאַרשטיין
102	האַרבסט 1940
103	בלעטער־פּאַל
105	ווער קען פאַרשטיין
106	אַ שמועס מיט די ביימער ערב האַרבסט
108	צו דער פּאַן פון קאַמף
110	די ווייסע האַר
111	די זון איז ווידער דאָ
112	בלומען
115	צום ווערעמל
118	באַלאַדע פון דער פּאַרשוונדענער שטאַט
123	צו דער קרישקע
124	זינגט דאָס פייגעלע ביים פענצלער

126	---	צום אַנטון די געלע לאַטע
127	---	אונדזער פאַן איז היינט צעפליקט
129	---	דאָס פאַרבאַרגענע ליד
130	---	אונטער שטייטער

LA SANTÉ

135	---	1. פאַרשלאָסן
136	---	2. אליין
137	---	3. די זעאונג
138	---	4. לאַ סאַנטעי
139	---	5. דער אַדלער אויפן האַקנקרייץ
140	---	6. אויף זענער זייט וואַנט
141	---	7. מיר דאָס זיך דאָ
142	---	8. אַ קלאַפּ אין וואַנט
143	---	9. פאַר אַ רעגן
144	---	10. דער זייגער
146	---	11. זון-פאַרגאַנג
147	---	12. אַ מענטש מיט אַ קול
148	---	13. מען וועט די טיר
149	---	אַרום טייך

אויפן אש פון מיין היים

157	---	אויפן אש פון מיין היים
168	---	די ווייביקע קללה
170	---	כ׳האַב געזען אַ באַרג
173	---	דער טויט פון ר׳ מענדל פון פאַביאַניץ
176	---	אַ בוים צווישן חורבות
180	---	דער ניגון פון מיין טאָטנס ניש-מאַשין
186	---	באַלאַדע פון אַלמון חנוכה-לאַמפּ

אין מיין פענצטער

197	---	וויג-ליד 1943
200	---	אויפן פריפענצטיק — ניש-מאַ קיין פייערל
203	---	קאַשמאַר

204	אָוונט־אינוואַמקייט
205	אָפּגעליידיקט שטייט דער בוים
206	דאָרט ווײַט
207	אין שטילן טאָל
209	דער מיסטראַל
211	ס'איז ערגעץ פאַראַן אַזאַ געטל
213	אַ וואַלקנדל האָט אויך אַ היים
215	היימישער ניגון
116	נקמה
218	אין טעג פון נצחון
220	דויטשלאַנד, דויטשלאַנד אויבער אלעס
222	די ווינטער־זאָג
224	צום ערשטן מאָל 1945
226	צו אַ ייִדיש קינד
227	דעם באַפֿרייער
229	* * *
231	דערניצערונג וועגן פּרין מאַרקיש
233	אין מיין פענצטער
235	אַראָדור
238	ביים אוהל פון י. ל. פּרץ

די נייע היים

243	די שפּין און דער פּאַעט
245	אַ פּויגל ליגט אויף דער־ד פאַרווונדעט
247	דער טשוואַק און דער האַמער
249	דאָס פּישעלע
250	דער קאַטער און דער פּויגל
252	ליד וועגן אַ נישט־אויפגעשניטן בוך
254	MERCI
256	מיין אַרמיי
258	דער דריטער געפּל און די ווייסע עפעלעך
260	שטיפֿעיי
263	דאָס שעפעלע
264	די ווינטער־זון

265	צוויי פערד
267	אין סוף-זומער
268	אין שפאן
269	דאָס לאַשעקל
272	דער פּונק
274	אַ חתונה
277	די פליענדיקע באַמבע און די פליענדיקע טויב
280	דער גרויסער ווייזער און דער קליינער ווייזער אויפן ציפערבלאַט
282	די באַנקעס און די קעלישקעס
286	צוויי הענער
288	די נייע היים

פון זעלבן מחבר דערשינען אין בוך-פאַרם :

ברויט און בליי (לידער, לובלין, 1934).

דאָס פייפל אין די בערג (וואַרשע, 1936).

אויפן אַש פון מיין היים (פאַריז, 1945).

